

מאמר

כסא אליהו הנביא זכור לטוב

בו יאמר

סימן א. סדר עריכת כסא אליהו לברית מילה

ובו י' סעיפים

*

סימן ב. דברים מענינים השייכים לברית מילה

ובו י"ז סעיפים

*

סימן ג. דברים מענינים לכבוד אליהו הנביא זכור לטוב

ובו ט' סעיפים

*

סימן ד. סדר לימוד לליל שמורים (וואך נאכט) ועניני "שלום זכר"

אשר סדרתי בעזהי"ת לשמתי לאות

ישעיה אשר זעליג מרגליות

בהוצאה זו (תשמ"ו) סדרנו מחדש הגהות רז"א דאורייתא הגהותיו של הרב הריא"ז מרגליות ז"ל משולי דפי הזוהר, בציוניו סלל הדרך ללמוד "זוהר בזוהר" כדרך שאמרו ז"ל דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחר. כן הוספנו ביאורים קצרים מלוקטים מגדולי המקובלים הקדמונים זי"ע, וכן תרגמנו — לפי בקשת רבים — העובדא דכפר טרשא ללשון הקודש, ורכים יאותו לאורו, כן בהוצאה הנוכחית הזוהר הקדוש סודר קטעים קטעים ברוחים בין קטע לקטע, סידור זה מהווה פירוש לעצמו בהקלו על הלומד הבנת הענין.

בס"ד

ספר זה נסרק ונעבד ע"י
"יודאיקה אימג' אוצרות התורה בע"מ".
ניתנת רשות ל"היברא בוקס" שע"י חיים רוזנברג"
להכניסו לאתר ולהפיצו לצורך שימוש אישי בלבד.

וזאת למודעי

אין רשות לאף אחד להדפיסו או להעתיקו
בכל אופן שהוא או בכל אמצעי שהוא
בין בחינם בין בשכר בין ליחיד בין לרבים

ניתן להשיג עותק מספר זה ועוד ספרים
אוצרות התורה
וכן התוכנה המשולבת
(בשילוב אוצר הפוסקים)
אצל:

בית ספריית מורגנשטרן
רחוב רבא 14 ת.ד. 3620 אשדוד
טלפון 08-866-0821 פקס 08-866-5059

OTZROT HATORAH
THE MORGENSTERN LIBRARY
14 RAVAH STREET
P.O.B.3620 ASDOD, ISRAEL
Email- kidosheypolin@bezeqint.net

This sefer has been provided by
Judaica Image OTZROT HATORAH for individual use only.
All rights reserved by Judaica Image OTZROT HATORAH.
Permission is only granted to Hebrew Books Org.
No Permission is granted (in any form to distribute these books)
to anyone else even if they don't sell them.

בהוצאה שלישית (שנת תשל"ג) :

הוספנו :

- (א) מצות מילה מעשה, דיבור ומחשבה
מלאכת שמים מעטרת תפארת החסידות, הגאון האלקי
בעל בני יששכר זי"ע אדמו"ר מדינוב.
(ב) הלכות ומנהגי ברית מילה משר התורה, המקובל
בעל מנחת אלעזר זי"ע אדמו"ר ממונקאטש
(ג) דיני מילה מהגה"ק הנודע רבי יעקב מליסא זי"ע
(ד) תפלה לליל שמורים
(ה) תפלות של אבי הבן והמוהל לפני הברית
(ו) סדר הברכות של ברית מילה ופדיון הבן עם
פירושים נפלאים, (א) ענף יוסף, (ב) עץ יוסף, (ג) עיון
תפלה, (ד) דובר שלום
(ז) סדר ברכת המזון לברית מילה

מפתחות הספר מסורות כאן

מובא בראשונים לסדר שני כסאות

לברית מילה [עמוד יג]

כתב רבינו ניסים גאון ז"ל מה שעשה
לו אביו בהכניסו לברית מילה [שם]

נפלות היא בעינינו, ובדרך פקודיך
הביננו [שם]

מנהג ירושלים, הספרדים והמקובלים
לסדר שני כסאות לברית מילה

[עמוד יד]

מה שמחלקים כסא אחת לשני מקומות
ישיבה, מחמת החבור נקראת כסא

אחת [שם]

סדר עריכת הכסאות לברית מילה [שם]
איוה כסא לימין, ואיוה לשמאל, ובאיוה

צד בבית הכנסת סידורן [עמוד טו]
מה שאומרים זה הכסא של אליהו

וכו' [שם]

טעם שעושין שלום זכר בליל שבת
[עמוד טז]

ענין ליל שמורים שקורין [וואך נאכט]
בליל שלפני המילה [עמוד יז]

טוב לאמר שם פטום הקטורת ושירי
דוד [שם]

המכין לכסא אליהו בקדושה ובטהרה
זוכה להארת פניו, ויועיל מאד

להתינוק [שם]

ברית מילה נקרא הילולא [שם]

התינוק ביום המילה נקרא חתן [עמוד יח]
האב יברך את הילד, ויתנהו גם לאחרים

שיברכהו [שם]

ביום הברית יהיה האב שמח וטוב לב.
ועי' ינצל משכחה וממכשול וירישל

[שם]

הטעם שבעל הברית ובעל חתונה נקרא
בעל שמחה [שם]

הקדמה [עמוד ה—ו—ז]

שיר צדיקים [עמוד ח]

מקור מנהג עריכת הכסא לאליהו הנביא
לברית מילה [עמוד ט]

הראשונים והאחרונים כולם מביאים
מפד"א [שם]

המוהל והסנדק שיהיו טובים וצדיקים
[עמוד י]

אם המוהל אינו טוב, יכול לגרום ח"ו
שהנימול לא יוליד [שם]

גם יכול לגרום ח"ו שהתינוק יבא לידי
חולה נופל [שם]

המוהל נותן הבנה בלימוד התורה
להתינוק [שם]

תקנת הנימול תלוי בכוונת המטפלים
עמו [שם]

מצות הסנדק בגדולי ישראל בעלי תורה
ויראה [שם]

לא יקח לסנדק מי שהוא מערב רב
שאינו להם חלק ונחלה באלקי ישראל
ובתורתו [שם]

אליהו יתרחק ממנו ד' אמות [שם]
לברית ולשמחות באים נשמות אביו

ואמו מגן עדן [שם]

מזו שאמרתי בזה דברי מוסר בזה לבעל
ברית [שם]

בזה הקדוש כתוב לסדר ב' כסאות
לברית מילה [עמוד יא]

טעם שצריכין לעמוד הכסאות ג' ימים
[עמוד יב]

כסא לברית מילה הוא לכבוד השכינה
[שם]

התולכים לברית מילה כמקבלים פני
השכינה, ויש להם תוספת נשמה [שם]

סמך למה שמכבדים הרבה אנשים
בהגשה לברית מילה [שם]

מפתחות הספר מסורות כאן

מה שמתחילים ללמוד לילדים בספר
ויקרא [שם]

משמים עוזרים לקטן [שם]
גודל סייעתא דשמיא לתינוקות
שמתחילים ללמוד האל־ף בית [עמוד כו]
בענין שמא גרים [עמוד כז—כה]

הקב"ה מוחל עונות להבעל ברית
והמוהל ולכל העומדים שם [עמוד
כה—כו]

טעם שאומרים במוצאי שבתות זמירות
על שם אליותו [עמוד כו]

סגולה להזכיר ולכוין שם אליותו נ"ב
פעמים במוצש"ק [שם]

מסוגל מאוד להזכיר ולכוין ק"כ צירופי
אליותו במוש"ק [שם]

להזכיר אליותו הנביא בימים הקדושים
[עמוד כז]

בענין איש פקיד על כל בשורות טובות
[שם]

שמחת מצוה הוא בחי' גילוי אליותו [שם]
אליותו מקריב בביהמ"ק שני תמידין
כהלכתם [עמוד כח]

בענין ואזור עור אזור במתניו [שם]
בעל הקנה ראה את אליותו באזור
במתניו [שם]
סגולת רפואה לרב חולה שגילה לו
אליותו [עמוד כט]

כיצד עלה אליותו בסערה השמים [שם]
שיר הקדש של ק"כ צירופי אליותו
[עמוד ל—לה]

והוא אדון ובעל להשפיע שמחות
לאחרים [שם]

פותחין לו כל ההיכלות, וממלאין כל
משאלותיו, ומשיג השגות, משם בא
לו פרנסה [שם]

אור מצות מילה [שם]
טוב הצפון להמוהלים [עמוד יט]
לאפוקי לאלו שעושים מציצה על ידי
כלי וספוג, שהם ר"ל פוגמי ומפירי
ברית [שם]

אבי הבן והמוהל והסנדק יטבלו ויטהרו
מקודם [שם]

אבי הבן אסור בעשיית מלאכה זה היום
[עמוד כ]

המוהל ילבש בגדים נאים [שם]
טעם שקורין סנדק [שם]

בענין הנחת תפילין בעת המילה [עמודכא]
מה שאומר המוהל אליותו מלאך הברית
עמוד לימיני [שם]

סוד נעלם ותועלת גדול מהאריו"ל
שהילד לא יטמא בריתו לעולם, ויהיה
מורה הוראה בישראל [עמוד כב]

זהירות בפריעה שלא יהיה התינוק
טומטום לב [שם]

לעשות צורת השם שד"י באצבעותיו
באומרו בדמיון חיי [שם]

כל שנימול נרשם בו שם שד"י [שם]
טעם לקריאת השם רק אחר המילה [שם]

ואימתי קוראין שם לבת [עמוד כג]
ביאור לברכה כשם שנכנס לברית
כו' [שם]

לשים ספר תורת כהנים למראשותיו של
הילד [שם]

מפתח שמות הספרים המובאים בספר הזה

- אבודרהם [עמוד ט, כס]
 -אגרא דפרקא [עמוד כו]
 -אור החיים [עמוד ו]
 -אור החמה, בשם הרמ"ק [עמוד יא, יב]
 -אור החמה, בשם הרא"ג [עמוד ה, יא]
 -אור זרוע [עמוד י, כ]
 -אור זרוע לצדיק [עמוד כו]
 -אור לשמים [עמוד יח]
 -אות חיים [עמוד כא]
 -אות שלום [עמוד י, טו, יט]
 -אלשיך [עמוד כח]
 -ארחות חיים [עמוד יג]
 -אשרי האיש [עמוד כו]
 ביאור הרד"ל על פדר"א [עמוד ט, יא, כח]
 בית אהרן [עמוד יח]
 בני יששכר [עמוד כה]
 ברכי יוסף [עמוד כ]
 דגל מחנה אפרים [עמוד כו]
 דרכי חיים ושלוש [עמוד כג]
 דרך פקודיך [עמוד י, יג, טו]
 האשכול [עמוד ט, כ]
 הגהות מהרצ"א מדינוב על הזהר [עמוד כ]
 הגהות מיימוני [עמוד כ, כא]
 הלכות גדולות לר"ש קידא [עמוד ט]
 המנהיג [עמוד ט]
 העיטור [עמוד ט]
 הערוך [עמוד כ]
 הקדמה למשניות להרמב"ם [עמוד יט]
 הקנה [עמוד כח]
 וימהר אברהם [עמוד ו]
 זהר [עמוד ה, ו, י, יא, יב, טו, טז, יז, יט, כב, כד, כס]
 זהר חדש [עמוד כס]
- זהר חי [עמוד טו]
 זוכר הברית [עמוד טו]
 זכרון טוב [עמוד כו]
 חא"ג מהרש"א [עמוד כד]
 חסד לאברהם [עמוד כב]
 טוב טעם ודעת [עמוד טו]
 טור שו"ע יו"ד [עמוד ט]
 ט"ז [עמוד טו, כב]
 טעמים ומנהגים [עמוד יז, כא]
 יהל אור להגר"א [עמוד יא]
 ילקוט חדש [עמוד כח]
 ילקוט שמעוני [עמוד ט, יא, יב, כ]
 כל בו [עמוד ט]
 כללי המילה לר"ז הגורן [עמוד יב, טו, כב]
 לבוש [עמוד י]
 מאור עינים [עמוד כו]
 מאמר מרדכי [עמוד כ]
 מבוא שערים [עמוד כב]
 מגדל עז [עמוד י, יז, טו, יח, כ, נ]
 מגיד מישרים [עמוד ה, יז, כד]
 מגן אברהם [עמוד כא]
 מדבר קדמות [עמוד כח]
 מדות רשב"י [עמוד ו]
 מדרש רבה [עמוד כג]
 מדרש שה"ש [עמוד כ]
 מהרי"ל [עמוד יא, כ, כו]
 מחזור ויטרי [עמוד יג]
 מטה משה [עמוד יא, כ]
 מעבר יבק [עמוד יב, יז, יח, יט, כג, כד, כח]
 נועם אלימלך [עמוד כה]
 נחל קדומים [עמוד יז]
 נפש חיים [עמוד כה]

ס. בית רחל [עמוד ה, כו, ל]

סדר היום [עמוד כו]

סידור הארז"ל [עמוד כב]

סידור הרב [עמוד יד]

ספורנו [עמוד יב]

ספר בני רבינו גרשון [עמוד יב]

ספר המדות למוהר"ן [עמוד י, כו, כז]

ספר חסידים [עמוד י, טו, כ, כד]

עבודת ישראל [עמוד טו]

עטרת צבי [עמוד כא]

עיון יעקב [עמוד ו]

עשרה מאמרות להרמ"ע [עמוד כח]

פדר"א [עמוד ט, כח, כט]

קהלת יעקב [עמוד כג]

קונטרס קרן לצבי [עמוד יב]

ראב"ע [עמוד יח]

רא"מ [עמוד כח]

רד"ק [עמוד ט]

רוקח [עמוד יג, כ]

רלב"ג [עמוד ו]

רמב"ן [עמוד ו]

רש"י [עמוד יד]

שבלי הלקט [עמוד ט]

שדה חמד [עמוד יט]

שוחר טוב [עמוד כ]

שו"ע או"ח [עמוד כ]

שו"ע יו"ד [עמוד ט, י, טו, כא]

של"ה [עמוד יח, כ]

שם הגדולים [עמוד כט]

שפת צדיקים [עמוד טו]

שרביט הזהב [עמוד כב]

תולעת יעקב [עמוד יא]

תוספות יו"ט [עמוד יח]

תורת חיים [עמוד טו]

תורת כהנים [עמוד יט]

תיקוני זהר [עמוד טו, כ, כב]

תנחומא [עמוד כ, כד]

תניא [עמוד כ]

תפארת שלמה [עמוד כו, כט]

תרגום יהונתן [עמוד י, יח]

סנדקאות סגולה לעשירות

כ"ק מרן הגה"ק מסאטמאר שליט"א במשאו ביומא דשבתא לפני קהלא קדישא דירושלים אמר כי הרמ"א (י"ד רס"ה ס"ק י"א) כותב, "דכל סנדק הוי כמקטיר קטורת ולכן נוהגים שלא ליתן שני ילדים לבעל ברית אחד כדאמרינן גבי קטורת, חדשים לקטורת." וכתב שם בביאור הגר"א, "ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר."

וע"ז אמר מרן הקדוש שליט"א בלהט אש קודש אבער דער הייליגער חתם סופר זאגט אז דער הייליגער רמ"א זאגט אז סנדקאות איז מעשיר ווערט מען געוויס רייך, עשירות איז גיט דער טייטש דוקא עשירות אין געלט, עשירות מיינט אין דעת, עשירות מיינט אין אריכות ימים, עשירות מיינט אין גוטע קינדער, אד"ג. און דער הייליגער חתם סופר זאגט אז דער הייליגער רמ"א זאגט, "עשירות" איז פאראן טאקע אמאל עשירות אין געלט. (אבל החת"ס אומר אם הרמ"א הקדוש אומר שסנדקאות מסוגלת לעשירות אין כוונתו דוקא עשירות בממון, כונתו עשירות בדעת, עשירות באריכות ימים, עשירות בבנים טובים וכו', החת"ס הקדוש מסיים את דבריו אם הרמ"א הקדוש אומר, "עשירות" הרי לפעמים מתעשרים גם בממון).

אשרי און ששמע הדברים הללו מפי קודש מרן שליט"א שיצאו מעומקא דלבא דרחמנא בעי באמונה רחבה יסודית בדברי רבוה"ק נבג"מ. אמר הכותב ועיין בזה מש"כ הרב החיד"א זלה"ה בספרו פתח עינים [יומא דכ"ו ע"א].

ה ק ד מ ה

הכינו כסא כבוד מיוחדת להנסתר בנחל ברית הוא אליהו הנביא זכור לטוב מלאך הברית

דלא אתי להאי עלמא אלא לפרסומי אלהותיה דקוב"ה בעלמא, והוא הוה מט"ט.
[מגיד משרים ט' מקץ]

כסא אליהו הנביא זכור לטוב נביא האמת, רכב ישראל ופרשיו, ונכנס חי בגן עדן, והוא חי וקיים, ותמידין כסדרן הוה שכיחא ואתי במתיבתין דרבנן קדישין ומשתעי בהדיהו. הוא הוה ידע מי המה בני עולם הבא, ומחפש ברי עלמא דאתי, הוא אוהבן של ישראל ונותן נפשו עליהם ומרגלא בפומיה קדישא למימר הריני כפרתן של ישראל, הוא מקריב תמידין בביהמ"ק ממש בכל יום ויום, ועל עורותיהן יושב וכותב כל מעשי המצות שעושין ישראל מקצה העולם עד קצהו, ולכל בריות ישראל הנה אליהו טאס כל עלמא בארבע טאסין למיהוי אודמן תמן בההוא גיורו דקיימא קדישא, ועולה למעלה לפני הקב"ה ואסתיד עליהו דישראל דמקיימין האי קיימא קדישא, ולפיכך נוהגין ישראל לערוך ולסדר לכבודו לברית מילה כסא כבוד כורסיא קדישא מיוחדת לו ולשמו וקוראין אותה כסא אליהו.

כסא כבוד הזאת לערוך ולסדר, שהיא היא מיוחדת לו לאלהו הנביא שהוא לבדו יושב על כסא קדשו, הוא מנהג עתיק מקדמת דנא, המובא בחז"ל חוה"ק ובספרין קדישין מהראשונים ואחרונים, כמו שהבאתי דברי קדשם בפנים הספר, ולא דבר חדש הנני מציע לפניכם, אלא יען שראיתי בכמה בתי כנסיות של האשכנזים שיש להם רק כסא אחת שקורין אותה "כסא אליהו" ובעלי הברית טרודין הם ביום המילה ואינם משימים לבם שצריכין לסדר שני כסאות, כסא אחת מיוחדת לכבוד אליהו הנביא זל"ט, כסא השנית שישב עליה הסנדק, ולא כן בבתי כנסיות ובבתי מדרשות של הספרדים פעה"ק ירושלים ובשאר ערי אה"ק שיש להם שני כסאות ערוכים ומוכנים לברית מילה, ובאתי עתה בספר הזה רק לעורר לזכור הנשכחות, שצריכים להכין שני כסאות ערוכים ומסודרים, וזהו כבודו ויקריה של הנביא מלאך הברית אליהו.

כסא דפורקניא אסובר ובשם ה' אקרא, ולו אובח זבח תורה דסעיד לכל נפילין, וזקיף לכולהו כפפין, ואלין ניסיא אנא דכיר ואשוד על רעיוני נפשי, וארוממנו בקהל עם ואגדלנו בתורה, ז"ל [זח"א דף קע"ג:] דבעי בר נש לשבחא לקוב"ה ולאודעא ליה על ניסין ועל טבאן דעבד עמיה, [עו"ש זח"ב דף מ"א, ברע"מ] חובא איהו על בר נש לאשתעי תדיר קמי קוב"ה ולפרסומי ניסא בכל אינון ניסין דעבד, וכתב [שם באוהח"מ, בשם הרא"ג זלה"ה] ת"ל הכרח

הכרח גדול הוא להרמב"ן ז"ל שמנה בכלל המצות וזכרת את כל הדרך, שמצוה על כל האדם לספר כל הנפלאות שעשה עמו הקב"ה בפרטות, וכן ראיתי אנשי מעשה שכתבו בכתב כל העתות שעברו עליהם וכל הנפלאות שעשה הקב"ה עמהם. וכותבין בקיצור ומוליקים אותו כתב עמהם, ומדי יום ויום עוברים עליו לספר שבחיו יתברך, וכן ראוי לעשות עכ"ל, ואכתוב לי לשמי בהקדמת ספר זה זכרון הנס שעשה לי השי"ת, הנה ביום ה' ניסן תשכ"ב שאבנו מים שלנו בחבורתא לאפות מצות לכבוד חג המצות, ואחרי שאיבת המים שלנו, על המקום נחלקתי ונפלתי בקומת הגוף אחורנית על רצפת אבנים, והיה לי על המקום נס גדול מאת השי"ת הסומך נופלים השם נפשינו בחיים ולא נתן למוט רגלינו, ונפלתי וקמתי ב"ה, אבל הרגשתי כאבים גדולים ברגל השמאלית, והובילו אותי בטקסי להרופא, ועשה לי צילום, הצילום הראה שנבקע הרגל בצד אחד, ובצד השני נפצץ גיד הרגל, ותיכף עשה לי הרופא גבס מבוקא דאטמא עד סוף עקב הרגל, והכאבים היו גדולים מאד, ועד יום ל"ב לעומר הייתי שוכב על ערש ערש דוי, ואסיר הייתי בביתי ולא יכולתי לילך אפילו בבית כי אם במקלות הגבוהות, בקושי גדול, ויום ט"ב אייר הסיר לי הרופא הגבס מעל הרגל, ועוד חשבתי ליסע למירון על ל"ג לעומר, אבל אחרי הסרת הגבס מהרגל או היה לי ר"ל כאבים יותר גדולים מקודם איו ימים, ובליל יום ל"ג לעומר נצטערתי מאוד שכל ימי הייתי ביום שמחת והילולא דרשב"י שמה בקודש במירון והשתתפתי בשמחת אלפי ישראל שתאין ומתכנסין שם כחיו אדוותא, ואני שוכב על המטה בבית, וכעבור איו ימים שוב הייתי אצל הרופא, ואמר לי שאודה להשי"ת על הנס הגדול שעשה לי השי"ת בשעת הנפילה ובשבירה ובהרפאה ותה"ל שאיני חגר, והנני הולך ב"ה כדרך כל בני אדם, גם שלפעמים יש הרגשת כאבים וקשה לי עליה וירידה במעלות המדריגות, אבל אקוה להשי"ת שיחלימני באחלמה שלימה אמן, ורגלי עמדה במישור ובמקהלים אברך ה', ונשאלתי מאחד מהמבקרים אותי, הא אמרו חז"ל שלוחי מצוה אינם ניוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן, ואמרתי דכוונת חז"ל הקדושים אינם ניוקין, נזק גדול ממש ר"ל, וגם אחז"ל מצוה בעידנא דעסיק בה אגוני, ומצלי, וכמ"ש [באוה"ח הקדוש פ' שמות ד' — כ"ד] עה"פ ויבקש המיתו, אמר ויבקש, אולי כי לצד שהיה שליח מצוה היה לו מונע, ע"ד אומרם ז"ל שלוחי מצוה אינן ניוקין, והמצוה שהיה עסוק בה קנה לו פרקליט אחד, והוא המלוהו והשומר אותו ומונעו למשחית בל קרוב אליו עכ"ל, שו"ר [בוימהר אברהם דף ק"צ: מ' של"ד] שמביא בשם גדול אחד, דלפעמים אם חטא בידו, וכדי להקל עונשו מביאין עליו בשעת המצוה עכ"ל, והנני מודה להשי"ת על העבר אשר מה' מצעדי גבר [משלי כ' — כד] ופי' [שם הרלב"ג] שמלוה לאדם עזר אלקי בכל פסיעה ופסיעה, ומתפלל על העתיד רפאני ה' וארפא הושיעני ואושע ואזכה לילך ברגלי ישרים ובדרכי ישרים אמן, ואיתא [שבת ל"ג:]: דארשב"י הואיל ואיתרחיש ניסא איזיל איתקין מילתא, וכתבתי [בספרנו מדות רשב"י, שבת ל"ג, בשם הרב עיון יעקב] כי מי שעושה לו נס מנבין לו מזכותיו, לכך ראוי לו לתקן מילתא כדי שתהא זכות הרבים תלוי בו

עכ"ל, ומובא [בזח"א דף ר"ט.] דניסין דעביר קוב"ה בעלמא על ידי אליהו אתעבידן, ורציתי לחדש איזה דבר זכרון לשם שליחא דרחמנא בעל הניסים הוא אליהו הנביא זל"ט, לכן עלה במחשבתי להדפיס ספר זה מאמר ראשון להזכיר מנהג ישראל הקדמוני לסדר כסא כבוד מיוחדת למלאך הברית, ובדרך אגב הבאתי עוד ענינים מעוניינים השייכים לברית מילה, והשייכים לכבוד אליהו הנביא זל"ט, מאמר שני התעוררות לגודל חיוב ללמוד וללמד לימודי ה' זוהר הקדוש והכמת האמת לקרב ישועות ישראל וגאולת משיח צדקנו שיבושר במהרה על ידי הנביא הקדוש והאמת הוא אליהו.

הרחמן הוא ירחם על ישראל עמו ועל עירו ירושלים ועל ציון משכן כבודו ועל מלכות בית דוד משיחו ועל ביתו הגדול והקדוש שנקרא שמו עליו, וישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב עם מלך המשיח כמו שפירש"י על הפסוק שלח אורך ואמתך, והם ישברו עול הגליות מעל צוארינו, והם יוליכנו במהרה קוממיות לארצינו בניסים ובנפלאות גדולות בישועות ונחמות כיעודי הנביאיות.

ישעיה אשר זעליג ב"ר יעקב צבי ז"ל מרגליות

מחבר ספרי קומי רני, אשרי האיש, ישב רוחו, עמודי ארוים, מדות רשב"י, כחו דרשב"י, ביאור השיר בר יוחאי, מאמרי רבי אלעזר ברשב"י, כחו דר"א ברשב"י, הגהות אור זרוע לצדיק על סה"ק צבי לצדיק על התיקונים ממהר"ה מויד"טשוב וצוק"ל, מאמר הוי רץ למשנה על מעלת לימוד המשניות, נדפס פניה"ק ירושלים תוצאת דפוס "האשכול", שבחין דרשב"י, תפלת פתח אליהו, עם שני פירושים, אחד עם פירוש זיו הוזהר והאריז"ל והמקובלים, והשני עם פירוש כוכבי אור הבעש"ט ותלמידיו זלה"ה, שהם עודם בכתובים.

בה"ר יהודה לייב שלמה ז"ל, בהר"ר הגאון החסיד המפורסם

רבי אשר זעליג פעריל מרגליות זצ"ל אבדק"ק שעבערשין

בן הרב הגאון הגדול צדיק וענו המפורסם לוחם מלחמות ה' עומד בפרץ שובר אויבים ומכניע זדים מדברנא דעמיה

החכם השלם מוהרי"ל מרגליות וצוק"ל זי"ע

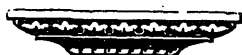
בעהמח"ס קרבן ראשית על מס' ר"ה, שו"ת פרי תבואה, עצי עדן, אור עולם, אגרת המליצה, טל אורות, אמירה נעימה, פי' על רות, אבדק"ק סאחסטאב, קאפטשניץ, בוזנאב, שעבערשין, פלאצק, לעסלא, פרנקפורט דאדר, ושם מנוחתו כבוד, תנצב"ה.

נכד מוהר"מ יפה מרגליות וצוק"ל, בעל הלבושים

שיר צדיקים

הנה מורי ורבי הרב רבי אברהם שמחה הורוויטץ זצוק"ל הרב
מבארניב, מנ"כ פציה"ק ירושלים ת"ו, שר שיר הקדש הזה בניגון
הידוע בסעודה שלישית בשבתות קודם המועדים, וביו"ט שחל להיות בשבת.
ובשבת חוה"מ, אמר שזהו מנהג מאא"ז הרב הקדוש מראפשיץ זי"ע,
וכן נהגו לשיר שיר הקדש הזה רבוה"ק בדזיקוב ובצאנז ובראזיוודאב זצוק"ל.
ואני מצאתי ששיר הזה נדפס [בס' בית רחל] מאת הרב הגאון המקובל האלקי
מוהר"ר נפתלי כ"ץ זצוק"ל, ואולי הוא עוד ממנו, וזו הוא נוסחתה,
בסדר אל"ף בי"ת:

מי	שאהב את האבות	יאהב את הבנים,
מי	שברך את האבות	יברך את הבנים,
מי	שגאל את האבות	יגאל את הבנים,
מי	שדרש את האבות	ידרוש את הבנים,
מי	שהדר את האבות	יהדר את הבנים,
מי	שועד את האבות	יועד את הבנים,
מי	שזיכה את האבות	יזכה את הבנים,
מי	שחנן את האבות	יחנן את הבנים,
מי	שטיהר את האבות	יטהר את הבנים,
מי	שיסד את האבות	ייסד את הבנים,
מי	שכיבד את האבות	יכבד את הבנים,
מי	שלימד את האבות	ילמד את הבנים,
מי	שמחל את האבות	ימחול את הבנים,
מי	שהנעים את האבות	ינעים את הבנים,
מי	שסמך את האבות	יסמוך את הבנים,
מי	שעזר את האבות	יעזר את הבנים,
מי	שפדה את האבות	יפדה את הבנים,
מי	שצידק את האבות	יצדיק את הבנים,
מי	שקירב את האבות	יקרב את הבנים,
מי	שריחם על האבות	ירחם על הבנים,
מי	ששמר את האבות	ישמור את הבנים,
מי	שתמך את האבות	יתמוך את הבנים.

מ א מ ר

כסא אליהו הנביא זכור לטוב

סימן א. סדר עריכת כסא אליהו זליט לברית מילה

ובו י' סעיפים

א. מקור מנהג ישראל שעורכים כסא לאליהו הנביא לברית מילה

הנה מקור היסודי של עריכת כסא אליהו שעורכים לברית מילה ואומרים זה הכסא של אליהו הנביא זליט וכו', מובא [בפדר"א סוף פרק כ"ט] וז"ל שם מכאן התקינו חכמים שיהיו עושין מושב כבוד למלאך הברית, שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא כו' עיי"ש, ומובא [בטור י"ד סוף סי' רס"ה] וז"ל ונהגין עפ"י המדרש לעשות כסא לאליהו כו', מכאן התקינו חכמים לעשות כסא לאליהו שהוא נקרא מלאך הברית, וכן [בשו"ע י"ד סי' רס"ה סעיף י"א] ונהגין לעשות כסא לאליהו שנקרא מלאך הברית וכשמניחו יאמר בפיו שהוא כסא אליהו.

וז"ל [יל"ש יהושע ה' סי' ט"ו] מכאן התקינו להיות עושין מושב כבוד למלאך הברית שנקרא אליהו ז"ל מלאך הברית, שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה בא עכ"ל.

ב. הראשונים והאחרונים כולם מביאים מפדר"א

וז"ל [שבלי הלקט הלכות מילה סי' ו'] מצאתי בהלכות גדולות של ר' שמעון קיירא ז"ל, ונהוג רבנן למעבד כסא כבוד בברית מילה משום כבודו של אליהו דמתקרי מלאך הברית כדתניא בברייתא דרבי אליעזר [פכ"ט] כו', ומיכן נהוג רבנן למעבד כסא כבוד למלאך הברית שהוא אליהו זכור לטוב. דכתיב ומלאך הברית אשר אתם חפצים עכ"ל.

וכן ראיתי [בהגהות הרד"ל על הפדר"א אות ס"ה הנזכר] שמביא בשם תניא רבתי שהביא לשון ה"ג דר"ש קיירא שמביא מאמר הפדר"א ומסיים לה בלשון ומכאן נהיג רבנן למעבד כסא כבוד למלאך הברית הוא אליהו ז"ל דכתיב ומלאך הברית אשר אתם חפצים עכ"ל, וכן העתיקו [הרד"ק שם] עיי"ש, ולשון הפדר"א הנז' מובא [באבודרהם, ובעל העיטור, ובהאשכול, ובספר המנהיג, ובכל בון] ובעוד כמה ראשונים.

מאמר כסא אליהו הנביא זכור לטוב

י

וזה"ל [אור זרוע ח"ב הל' מילה סי' ק"ו אות ב'] וצריך לחפש אחר יהודי טוב*) לעשותו בעל ברית [סנדק], כדי שיבוא אליהו ז"ל וישב על

הקטידרא

*) וכ"כ [הרמ"א בש"ע יו"ד סי' רס"ד סעיף א' בשם האו"י להדר אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק, וכתב [בספר המדות, ערך מוהל אות א', מבעל ליקוטי מוהר"ן זצוק"ל] וזה"ל צריך לחזור אחר מוהל צדיק וירא שמים, כי כשהמוהל אינו טוב יכול להיות שלא יהיה מוליד ח"ו הנימול על ידו, גם ע"י שהמוהל אינו טוב עי"ו בא התינוק ח"ו לידי חולי ונפל ר"ל עד כאן לשונו.

[עו"ש אות ג'] המוהל נותן הבנה בלימוד התורה עכ"ל.

וראה מש"כ כ"ק רבינו הגאון"צ אדמו"ר מהרח"א שפירא זצוק"ל אבדק"ק מונקאטש [בספרו אות שלום סי' רס"ד אות ז', בשם ספר חסידים ומגדל עוז] כי תקנת הרך הנימול תלוי בכונת המטפלים עמו, וכ"מ בשם [הלבוש] וזה"ל ויש לאדם להדר ולחזור אחר מוהל ובעל ברית היותר טוב וצדיק שיכונו במילתו כונה טובה ומעולה שיגרום שגם הילד יהיה כמותם עכ"ל. עיין [פי' יונתן בראשית ג' — כ"ג]. א"ה מכאן הוא מקור לדברי רבינו הקדוש מהרצ"א מדינוב זצוק"ל מש"כ [בספרו דרך פקודין מע' ב' מילה חלק הדבור אות כ"ז] וזה"ל מצות הסנדק מצוה רבה היא ונעשית דוקא בגדולי ישראל בעלי תורה ויראה, כי הוא שכן לאליהו הבא לישוב על הכסא. אבל כאשר ח"ו הסנדק הוא מכתות הנ"ל [הערב רב] המבוארים בזה"ק, ותהי זאת נחמתנו בהתחדש לנו שאין להם חלק ונחלה באלקי ישראל ובתורתו, ואינם בכלל ערבותינו, וכל בית ישראל יהיו נקיים לפני ה' עד עולם, ובמהרה יגלה כבוד מלכותו יתב"ש עלינו ויראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו, וכהמס דונג מפני אש יאבדו רשעים מפני אלקים, וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני אלקים. [עוד שם אות י"ט] אבל כאשר ח"ו הסנדק הוא מכתות הנ"ל הא"ך יהיה אליהו מלאך הברית שכינו, והנה ירחק מדי אמותיו, המשכיל ישים זה אל לבו עכ"ל.

ופ"א הוזינו אותי על ברית מילה אחד ממכירי, ובאתי שמה וראיתי שנתכבד בכיבודא דמצוה מהני דמערב רב קאתי, ואמרתי לבעל הברית דאיתא [בזה"ק פ' פנחס דרי"ט]. תנינן בשעתא דבר נש שתיף לקוב"ה לחדוה דיליה, קוב"ה אתי לגנתא דעדן ואעקר מתמן לאבוהי ואמיה [אביו ואמו של בעל השמחה, כגון אם נשא אשה או אם מל את בנו וכיוצא, אהח"מ שם] דאיגון שותפין בהדיה, ואייתי לון עמיה לההוא חדוה, וכולהו זמינן תמן, ובני נשא לא ידעין [הכונה שאינם מגשימים עצמם לצאת דרך ביאה ממש, אלא דרך עקירה, שהשכינה היא כוללת אותם ברוחניותה ועוקרת אותם משם להביאם שלא כדרכם, וביאה זו נקרא עקירה, ובני נשא לא ידעין, מפני שהם באים דרך עקירה לא דרך ביאה, שאינם מתגלמים לבוא כדי שיוכלו האנשים לראותם. אלא בדקות נכללים בשכינה, רואים ואינם נראים, אהח"מ, והרמ"ק שם], ובלמדי בחברייא זה מאמר הזהר דייקתי על לשון אעקר, ופי', זהנה הנשמות שכבר נודככו למעלה ונכנסו בשורשם העליון כ"א לפי מוריגתו, מצטערת מאד אם רוצים להורידה לעוה"ז הגשמי, לפיכך אמר הלשון ואעקר ודו"ק.

וסיימתי דברינו לבעל השמחה ואמרתי לו מפה לאוזן אם הנשמות יורדים לכאן בדרך עקירה לעוה"ז להשתתף בשמחת בניהם, ורואים אשר בשמחתם ובכיבודא דשמחת מצוה לא התערב זר שם, או מחדאי שמחים הם בשמחת בניהם, אבל אם הם באים ומצואים שם להני דמערב רב קאתי לתמן ועוד שנתכבדו שם בכיבודא דמצוה, אין ספק שמצטערים

הקטירא [כסא מנוחה, הרע"ב כתובות פ"ה מ"ה] אצלו בשעת המילה, כמ"ש רב שרירא גאון ז"ל מנהג בישראל להעמיד קטירא מכוסה במעיל אצל בעל ברית משום כבודו של אליהו ז"ל דמתקרי מלאך הברית, כדתניא בברייתא דרבי אליעזר כו', ומיכן נהוג רבנן למעבד מושב כבוד למלאך הברית, והוא אליהו זכור לטוב עכ"ל, וכ"כ [במחבר"ל הל' מילה] ממש באותו הלשון זה, וז"ל [מטה משה ח"ו עניני מילה אות ז'] נוהגין לעשות כסא לאליהו, ויש סמך לדבר בפדר"א כו', כך כתבו כל הפוסקים קמאי דקמאי ובתראי דבתראי, וכולם כאחד לא הביאו ראיה רק מפדר"א, ואני מצאתי עוד סמך לזה מספר הזהר שכתב מנהג זה [כמו שנעתיק כאן בסמוך לישני הזהר] עכ"ל.

ג. והמשכילים יזהירו מזהר הרקיע לסדר שני כסאות

וזה"ל [זוה"ק בהקדמה ח"א דף י"ג] ועוף יעופף על הארץ, דא אליהו דטאס כל עלמא בארבע טאסין [א"ה ראה (ברכות ד': אליהו בארבע, וח"א מ"ו: צ"ג) עיי"ש], למיהוי תמן בההוא גזירו דקיימא קדישא, ואיצטריך לתקנא ליה כורסייא, ולאדכרא בפומיה דא כורסייא דאליהו, ואי לא לא שארי תמן, וכתב [שם באוהח"מ, בשם הרמ"ק זלה"ה] דאיצטריך לתקנא וגו' כדי שימצא שם אליהו מרכבה אל השכינה אל הברית, שאם לא כן אין אליהו שארי תמן ואין כסא לשכינה עכ"ל, [עו"ש בשם הרא"ג זלה"ה] כי בהזכירם שמו מעוררים אותו ממקומו שיבוא שמה כו', אמנם אינו לוקח כבוד לעצמו לישב שם מיד, אלא אחר שמוזמגין אותו ועושין לו כבוד להושיבו על הכסא אז שארי תמן עכ"ל, ושם [ביהל אור להגר"א] דייק בתיבת ואיצטריך, ר"ל זה הציווי ועוף וכו', א"ה כוונתו כמ"ש [בתולעת יעקב להר"מ בן גבאי סוד ברכת המילה] וז"ל ולא איכא מלתא דלא רמזה באורייתא, ישרצו המים, רושם הברית שביארנו, ועוף יעופף על הארץ, זה אליהו זכור לטוב שטס העולם בארבע טיסות ובא להעיד על המילה, ולפיכך מושיבין לו כסא, וצריך לומר בפירוש זה כסא של אליהו זכור לטוב, ואם אין אומרים כן אינו בא לשם, כך ראיתי במדרשו של רשב"י ע"ה עכ"ל.

וזה"ל [זוה"א דף צ"ג] ועל דא תנינן דבעי בר נש לתקנא כורסייא אחרא ליקריה דיליה, ויימא דא כורסייא דאליהו, ואי לא לא שארי תמן, וז"ל [אוהח"מ שם, בשם הרמ"ק זלה"ה] פי' שאין הרוחני שורה על הגשמי אלא על ידי הכנה בפה עכ"ל, וראיתי [בביאור רד"ל בפדר"א סופכ"ט] ח"ל ומלשון אחרא שכתב בזהר, משמע שיהיה כסא מיוחד לעצמו, ולא יושב הסנדק עליה, וכן ראיתי נוהגין בקצת מקומות עכ"ל, שו"ר [במטה משה חלק שביעי עניני מילה סי' ז'] שהביא דברי הזהר האלה, וסיים כך ראיתי במדרשו של רשב"י ע"ה, וכתב שם עוד ונוהגין להניח הכסא הזה שלשה

מאוד מזה, ומכירי הודה לי בזה ואמר שלא ידע מזה, ובעזה"ת שמהיום והלאה שיעשה איזו שמחת מצוה לא יעשה עוד כן, והלך על קברי אבותיו ובקש מחילה מהם וקבל על עצמו והבטיחם שמהיום ישמחו בבואם על שמחותיו, ואז ישמחו ישראל בעושי כמ"ש בזה"ק שם.

שלשה ימים אחר המילה, וכן יסד הפייט בשלמוניות למילה, יען קנא גלעדי בקנאתך, ושנית על עזבו תורתך, כסאו לעדות מוכן לעדתיך **ערוכים הכסאות** שלשה ימים כו' עכ"ל, ומדכתב „ערוכים הכסאות“, הרי מפורש שצריכים לערוך שני כסאות, אחד כסא לאליהו הנביא זל"ט, וכסא שנית לסנדק, ובקונטרס [קרן לצבי, כתב בשם ספר בני רבינו גרשון] הטעם שצריכים לעמוד הכסאות ג' ימים אחר המילה, כדי שיראה הצבור ויבקשו רחמים על התינוק ועל אמו עכ"ל. וכ"כ [בכללי המילה לר"י הגורן] עיי"ש עוד מש"כ שם.

וזה"ל [זח"ב דקס"ט] כגונא דא בכל גזירו דברית מילה לתתא, איצטרך לאתקנא כסא אחרא בשפירו למארי קנאה דברית קיימא דאתי תמן, וזה"ל [שם באוהח"מ, בשם הרמ"ק זלה"ה] הענין שצריך **כסא שני**, מפני שהנימול בו היסוד בעצמו, ואליהו מלאכא איהו בסוד השכינה ועביד שליחותה, לכך אינו שורה על כסא הברית עצמו, אלא על **כסא שני** סמוך לימין הנימול מלאך הברית עומד עכ"ל.

ד. כסא לברית מילה היא לכבוד השכינה

שו"ר שהכסא של ברית מילה הוא לכבוד השכינה, וזה"ל [הספורנו בריש פ' וירא] וירא אליו ה', כי שם נמול אברהם אז, וכל ביתו נמולו אתו, שם הופיע האל יתברך שכינתו לעמו בברית כמשפט לכל כורתי ברית כו', ונראה לאברהם שהיה מוכן מכולם לאותה המראה, וכן ענין ויפגשהו ה' [שמות ד' — כ"ד] שלא נראה שם לדבר עם משה, אבל הופיע שכינתו לקבל ברית בנו, כאמרו ביני וביניכם לדורותיכם [א"ה, תימה שזה הפסוק נאמר (שמות ל"א — י"ג) על אות שבת עיי"ש אבל ראיתי (ביל"ש יתרו סי' רע"ו) ושמרתם את בריתי, רא"א זו שבת, וכ"כ (בזח"ג דף קט"ו:) דשבת אקרי ברית, דכתיב ושמרו בני וגו' ברית עולם], ואולי בשביל זה נהגו להכין כסא בעת המילה עכ"ל. [עו"ש פ' שמות ד' — כ"ד] ויפגשהו ה', קרה יום מילת בנו, אשר בו תשרה שכינה לעמוד בברית, כענין נמולו אתו וירא אליו ה', ואולי זאת היא סבת המנהג להכין כסא הכבוד במקום המילה עכ"ל.

א"ה והיינו הך, ראה [בסעיף הקודם בשם הרמ"ק זלה"ה] דצריכין לסדר כסא מיוחדת לאליהו, דאליהו הוא מרכבה אל השכינה, ועביד שליחות השכינה עיי"ש, וכ"כ מפורש [בזח"א דף צ"ג] למחמי אפי שכינתא.

וזה"ל [עו"ש דף צ"ד:] דההוא יומא חמו חברייא אפי שכינתא ואסתחרו באשא.

שו"ר שכתב [במעבר יבק מ"ד פ"ה] וזה"ל וכל העם ההולכים לברית מילה הם כמקבלים פני השכינה הבאה להופיע מאורה על כל המטפלים במצוה ההיא, ויש להם תוספת נשמה גם כן עכ"ל, ואפשר דמשום זה מכבדים הרבה אנשים להגשת הילד עד ברית המילה, יען שכתב כאן על כל המטפלים במצוה ההוא ודוק, וראה שיש סמך לכל מנהגי ישראל שנהגין בברית מילה, ומנהגי ישראל תורה היא.

סימן א. סדר עריכת כסא אליהו ז"ל לברית מילה יג

ה. עוד נפתח ומובא בראשונים לסדר שני כסאות לברית מילה ובענין עריכת שני כסאות, מצאתי שכתוב עוד בראשונים, ז"ל [מחזור ויטרי הל' מילה סי' תק"ה] לפיכך תקנו לעשות כסא כבוד למלאך הברית, וזה אליהו דכתיב ומלאך הברית אשר אתם חפצים בו, מכאן התקינו לעשות כסא למלאך הברית, כנו' בפרקי דרבי אליעזר, ואחת קתידרא לבעל הברית היושב בה והילד על ברכיו עכ"ל.

זאת ועוד מצאתי [בארחות חיים להרא"ה מלוניל ז"ל, ח"ה הל' מילה] וז"ל ומה שנהגו להבין כסא לאליתו, לא דבר ריק הוא, כי במדרש מצאנו כו' עיי"ש, מכאן סמכו חכמים להכין לו כסא כי הוא מלאך הברית שנאמר ומלאך הברית אשר אתם חפצים הנה זה בא כו', וכתב רבינו גיסים גאון ז"ל, הגידו לו זקנים שבדור, שביום שהבניסני לברית מרנא אבא אלוף ז"ל לבית הכנסת ואני בידו, ישב שעה אחת על אותו כסא המוכן [ר"ל לאליתו], ואחר כך עמד והושיבני על הכסא האחר של המילה, ואחר שיצא שאלו אותו מה טעם כי לא ראינו מעולם מי שיעשה כך, ואמר להם קבלתי מן הזקנים הקדמונים שזה הכסא מוכן לאליתו והוא מלאך הברית (הימ"ל) וישבתי עליו עם (הולד) [הילד] אולי יברכהו לי ומצא חכמה בברכתו עכ"ל.

והשלישית בשער היסוד אשקך מיין הרק"ח, וז"ל [הרוקח הלכות שבת סי' קי"ג] מה שנהגו לתקן ב' קתדראות לברית המילה, לפי שאחת מתוקן לאליתו, ויש שמושיבין עליה הולד כדי שיברכהו אליהו עכ"ל, והוא כמש"ל [בשם ארחות חיים] עיי"ש.

ו. נפלאות היא בעינינו ובדרך פקודיך הבינונו

וראה ראיתי [בספר דרך פקודיך מ"ע ב' מילה, חלק המעשה אות י"ג] וז"ל אחר שמניחין התינוק על הכסא שוב לוקחין אותו מהכסא, ואחד יושב על הכסא ותופס התינוק בשעת המילה, והוא הנקרא סנדק, ומצוה גדולה היא ותיקון לחטא הברית, ומהראוי שיהיה הכסא חלוק ונראה כשתיים, אחד לאליתו ז"ל ואחד לסנדק, וכן הוא המנהג ברוב קהילות עכ"ל.

ותימה גדולה הוא על שכתב רבינו מוהרצ"א זצוק"ל מדינוב, שיהיה כסא אחת חלוק ונראה כשתיים, הלא מפורש יוצא כתוב בזה"ק שהבאנו לעיל "כסא אחרא" וכן כתבו הראשונים מפורש כן לעשות שני כסאות מיוחדות, וידוע הוא שרבינו מוהרצ"א זצוק"ל היה גאון בנגלה ובנסתר וש"ר בית הזהר יקרא, ובכל ספרי קדשו מזהיר כוזהר הרקיע, ובוודאי לא נעלמו מעיני קדשו דברי הזהר הקדוש הנז' ודברי הראשונים בזה שכתבנו לעיל, ואולי רק להקל על הקהל כתב כן, אבל למעשה יעשו שני כסאות מיוחדות ודו כורסיין רמיה, כסא אחת לאליתו הנביא זל"ט, וכסא שנית להסנדק כמש"ל בשם הזהר"ק והראשונים.

גם [הריעב"ץ במגדל עוז] כתב שצריכין לסדר שני כסאות, ועיין לקמן בסומן זה סעיף ט' שכתבנו בשמו כיצד לסדר השני כסאות איזה לימין ואיזה לשמאל, ובאיזה צד של ביהכנ"ס מסדרין השני כסאות.

ז. מנהג ירושלים הספרדים וביחוד המקובלים מסדרים שני כסאות

וכן ראיתי כאן פעה"ק ירושלים אצל הספרדים וביחוד חכמי המקובלים שנוהגים ומסדרין שני כסאות לברית מילה, כסא אחת מיוחדת לאליהו הנביא זכור לטוב, וכשמביאים הילד לביהכנ"ס, מניחים אותו על הכסא המיוחדת לאליהו, ואומרים זה הכסא של אליהו וכו', ועל הכסא השניה יושב הסנדק שעל ידיו וברכיו מלין את הרך הנימול, וכן אשכנזים יחידים נוהגים כן, ולא כמו שיש שנוהגים שמסדרים כסא אחת רחבה שעליה אומרים זה הכסא וכו', ואח"כ יושב הסנדק על הכסא הזאת ומלים שם הילד על יד הסנדק, וכבר כתב על זה זורב הגה"צ המקובל הרב רבי מאיר שווארץ זצ"ל הרב מפאדוהיץ מתלמידיו של אדמו"ר הרי"מ מספינקא זצלה"ה, ומג"כ פעה"ק ירושלים. בקונטרסו על כסא אליהו זל"ט, והוא שואל כיצד ישב הסנדק על הכסא שהומינו לכבודו של אליהו, במה שאמרו בפירוש זה הכסא של אליהו, ומה שאומרים שיש בהכסא שני מקומות ישיבה, אבל מחמת החיבור נקראת כלי אחד, אעפ"י שנראית כשני מקומות, ומכ"ש שסוכ"ס היא כסא אחת ומחשבה נגד המעשה אינה כלום, עיי"ש ראיותיו מש"ס בזה.

ח. סדר עריכת הכסאות לברית מילה

ואמור מעתה כל מי שיוכחו השי"ת לקיים מצות מילה לבנו הנולד לו, יסדר שני כסאות יפות זה סמוך לזה, כסא אחת יכין ויסדר לכבודו של אליהו הנביא זל"ט, ויכין זאת הכסא בהכנה גדולה ובכונת הלב בקדושה ובטהרה כמ"ש [במעבר יבק מ"ד פ"ה] וז"ל כי המכין לכסא של אליהו בקדושה ובטהרה ומזמינו בפיו, יזכה להארת פניו, ואי איהו לא חזי מזליה שברקיע יחזי כאשר הודענו למעלה מהו המזל הלו עכ"ל, וכסא השנית לימול עליה הילד על יד הסנדק וברכיו, וכשמביאין הילד לביהכנ"ס ע"י הקוואטיר, אז יקח אבי הבן את הילד ויניחנהו על כסא הראשונה של אליהו, ויאמר בכונה ובקול רם זה הכסא של אליהו הנביא זכור לטוב, ובסידור [בעל התניא] כתב שיאמר המוהל זה הכסא וכו', וטוב שאבי הבן יאמר עמו ביחד, ואבי הבן יתפלל אח"כ ע"י הכסא הזאת תפלה הגדפסת בסוף הספר ויבקש מאליהו הנביא זל"ט שיברך את הילד כמש"ל בשם אבי רבינו ניסים גאון זל"ט עיי"ש, ואולי יזכה שיבוא אליהו שם לקראתו וילט פניו באדרתו וינחה רוח אליהו על הילד ויברכהו כמו שכתבנו לעיל, וישמע השי"ת בקול ברכת אליהו, והקב"ה יקיים ויחתום ויעשה כאשר ברכוהו אליהו הנביא. ולקיימי ביה בינוקא ברכתא זאליהו כמ"ש [רש"י חולין ז':] דלא סגי שלא תתקיים.

דכתיב בצדיקים ותגור אומר ויקם לך, ואח"כ יניח הילד על כסא השנית לסנדק וימול שם בסמיכת אליהו הנביא שיעמוד על ימינו של המוהל, ויסמכו ברוח נדיבה אמן.

ט. כיצד לסדר שני הכסאות, איזה לימין, ואיזה לשמאל

הנה כתבנו (לעיל סוף סעיף ג' בשם הרמ"ק זל"ה) להעמיד כסא של אליהו סמוך לימין הנימול עיי"ש. וראיתי [בוהר חי על זח"א דף י"ג: מכ"ק אדמו"ר מהרי"א מקאמרנא זצוק"ל] שכתב שצריכין להיות שני כסאות, כסא הימין לסנדק, והשנית לאלהיו עיי"ש, ואני חושב אולי מטעם שאינו מדרך ארץ לישב לימין רבו, לכן ישימו כסא אליהו לימין כסא הסנדק, ואין בידו להכריע בזה. וראה כאן לקמן בסמוך לזה.

וז"ל [ספר חסידים סי' תש"ס] מימינו אש דת למו, מלמד שצריך לצדיקים מקיימים התורה לישב מימין הנכבד ובימין התורה, שנאמר אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד, וכן בימין הארון עכ"ל, ועיין [יומא דל"ז]. ועיין [ב"ר פמ"ח י'. זח"ג דקכ"א: ברע"מ] עיי"ש.

וכתב [הריעב"ץ במגדל עוז] נוהגין לעשות כסא לאלהיו ז"ל, ונוהגין להניחו בצד שמאל של כסא הסנדק, ולא ידעתי הטעם, מדוע לא יהיה לצד ימין כראוי לפי כבודו, אולי מפני שהוא מכון כנגד ימין המוהל. ואין זה כלום, במקומו זה עומדים שני הכסאות במזרח בית הכנסת לפני ארון הקודש, ופניהם למערב, ובמקומות אחרים מושיבים אותם אחוריהם לצפון ופניהם לדרום עכ"ל.

כתב [בס' זוכר הברית סי' כ' אות ה'] נוהגים לשים הכסא של אליהו בצד צפון, בין מזרח למערב, לפי שהמילה היא כעולה עפ"י המדרש רבה סו"פ לך, ועולה שחיטתה בצפון [תורת חיים], ועיין בכללי המילה לר"י הגדול שמלין לפני התורה ולפני ארון הקדש, עיין טוטו"ד סי' קי"ד מנהגים שונים בענין זה, ונהרא גהרא ופשטיה, ודוקא אם אור היום מזהיר היטב במקום זה או כשמל נגד אור הברות כגון בבית אפל או ביום המעונן, אבל כשמל נגד החלון או בשבת שא"א בנרות, אזי יעמיד הכסא במקום שהאור מרובה כדי שיראה לתקן מעשיו עכ"ל, א"ה וכן באופנים האלו אולי יעמיד הכסאות השנים במקום שהאור מזהיר יותר להמוהל שיוכל לעשות מלאכתו במקום המאיר יותר.

י. מה שאומרים בברית מילה זה הכסא של אליהו כו'

בדרך אגב אעתיק מש"כ [בס' שפתי צדיקים דף ע"א עמוד ד'] מה שאומרים בשעת ברית מילה זה הכסא של אליהו הנביא זכור לטוב, הטעם כי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף, והנשמה האחרונה היא תהיה הגורמת לביאת אליהו שהוא יום אחד לפני ביאת משיח צדקינו כמאמר כתוב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא וגו', לזה אומרים לסימן טוב ולמזל טוב אמן

אם הולד הזה הוא הנשמה האחרונה להיות גורמת ביאת המשיח ולאליהו הנביא, ולזה אומרים זה הכסא של אליהו הנביא זכור לטוב יהי רצון שיבוא במהרה בימינו אמן עכ"ל.

אגב אורחא אכתוב כאן עוד שני סימנים סי' ב, סי' ג, דברים מעונינים השייכים לברית מילה. ולכבוד אליהו הנביא זל"ט

סימן ב. דברים מעונינים השייכים לברית מילה. ובו י"ז סעיפים

א. טעם לסעודה ומשתה הנקרא שלום זכר בליל שבת

כתוב [ברמ"א יו"ד רס"ה בשם הת"ת] נהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם, והוא ג"כ סעודת מצוה, וכתב [שם בט"ז ס"ק י"ג] שראה סמך אחד לזה ממדרש רבה פ' אמור פכ"ז ר' לוי אמר משל למלך שגזר ואמר כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני המטרונא תחלה כך אמר הקב"ה לא תביאו לפני קרבן עד שתעבור עליו שבת, שאין ז' ימים בלא שבת, ואין מילה בלא שבת עכ"ל.

ז"ל [עבודת ישראל פ' אמור] עיי"ש שמבאר דברי המדרש רבה הנז' לעיל כדברי המקובלים דבליל שבת היא סעודתא דחקל תפוחין קדישין והעליה למלכות הנקראת מטרונא, ובוה נמצא טעם למנהג העולם שעושין סעודת זכר בליל שבת קודם המילה לולד היולד, לפי שעיקר הכנה למילה לזכר הוא עפ"י סעודתא דחקל תפוחין קדישין, ולכן עושין סעודת זכר ולרמוז על זה כי עפ"י אותה סעודה בא שפע קודש על הזכר להכנס בבריתו של אברהם אבינו עליו השלום עכ"ל, ועיין [בס' דרך פקודיך למוהרצ"א מדינוב וצוק"ל] עיי"ש, ועיקר [באות שלום ס"ק ל"ב] מש"ש בזה.

מקורם קדוש. מן [זח"ב דרנ"ה:] דאתגזר ההוא בר נש לתמניא יומין ושראת עליה שבת מלכות קדישא, וז"ל שם [האוהח"מ, בשם הרמ"ק זל"ה] כי מילה לשמונה דאין שמונה ימים פחות משבת בנתיים, ולזה אות ברית בקדושת שבת מתחזקת להעביר החיצוני והערלה מיד נבדלת מן הקודש כו' עיי"ש, [עו"ש זח"ג דף מ"ד, ברע"מ] ומיום השמיני והלאה ירצה, במאי ירצה במעבר עליה חד שבתא כו', בגין דאתדבק ואזדמן לגבי ההוא שבת רזא דברית קדישא עכ"ל, וידוע דשבת אקרי יסוד, כמ"ש [בזח"ב דף צ"ב, בזהר] זכור את יום השבת לקדשו, דא איהו רזא דברית קדישא כו' עיי"ש הטעם, [עו"ש דף רע"ו] זכור את יום השבת לקדשו, ברזא דברית דהוא יסוד דאחיד ביה יוסף, ועל דא אקרי שבת, דהא יוסף, כל אקרי, ושבת נמי אקרי כל כו', [זח"ג דף ש"ב:] שבתא לקביל צדיק יסוד עולם דאקרי כל, [בתי' תי' כ"ג

כ"ג דף ס"ט.] ברית איהו שקיל לשבת, ובוה יבואר מאמר [הזהר ח"א דף ס', בזהר] טוב איש דא צדיק, רבי יוסי אמר דא נח, רבי יצחק אמר דא שבתא דשבתא, רבי חייא אמר כולא חד, וכולהו מלה חדא אמרו ודו"ק, גם בזה יבואר משי"כ [בזח"א בהשמטות דף ר"מ.] דשמירת שבת מכפר על עון מכירת יוסף, דהא יומא דשבתא לקבליה איהו, וכ"כ [בנחל קדומים פ' תשא בשם האריז"ל] דנתן לנו השבת לכפר על עון מכירת יוסף דהאי צדיקא בשביעאה אחיד.

וברזא דמילה דהיא מצוה בשמיני [ראה במגיד מישרים פ' וישב מהדורא קמא] מה שאמר המגיד למרן ב"י זלה"ה בזה עיי"ש.

ב. ענין ליל שמורים שקורין [וואך-נאכט] בליל שלפני המילה טוב לאמר בליל המילה פטום הקטורת ושירי דוד

ראה [בזח"א דפי צ"ג—צ"ה] במעשה דרבי אבא ורבי יעקב בריה שבאו לכפר טרשא, ושם היו חכמים גדולים קדושי עליון, ולמדו שם באותה הלילה של לפני ברית מילה עד אור הבקר עיי"ש, ופעיה"ק ירושלים עוד נותגין מנהגא קדמאא דא מחכמי הזהר תאלו, וביחוד אצל אחינו הספרדים הי"ן הנה בליל ברית מילה שקורין אצלינו [וואך-נאכט] בבית היולדת תאין ומתכנשין קרובים וידידים חסידים וחכמים אנשי מעשה ונעורים שם כל הלילה ליל שמורים עד אור הבקר ולומדים שמה בלימודי ה' ומעניינא דיומא בדפי הוזה"ק הנו', ועיין [לקמן סי' ג' סעיף ח'] בענין לימוד על ליל ברית מילה, ומעשה פלא שם שנגלה אליהו הנביא זל"ט, ואמר להרב סגולה רפואה לגופו ונתרפא עיי"ש.

ז"ל [מעבר יבק מ"ד פ"ה] בליל שלפני מילת התינוק, מה טוב לאמר [פטום הקטורת] לפני כסא אליהו עם שירי דוד, כי המכין לכסא הלו בקדושה ובטהרה ומזמינו בפיו יוכה להתארת פניו, אי איהו לא חוי מזליה שברקיע יחזי כו' עיי"ש, וא"כ קריאת פטום הקטורת עם שירי דוד לפניו ולאחריו יועיל ודאי לתינוק המוכן להראות קרבן שי ומנחה לפני המלך ה"צ ביום שלאחריו בתוספת נפש רוח ונשמה בכח אור כי יהל עליו כל היום התא, וכל העם ההולכים לברית מילה הם כמקבלים פני השכינה הבאה להופיע מאורה על כל המטפלים במצוה ההיא, ויש להם תוספת נשמה ג"כ, לכן אמרו שיום טוב שלהם היא, כמו שבי"ט יש נשמה יתירה עכ"ל.

ג. ישמח האב בהילולא, דברית מילה

ברית מילה נקרא הילולא [זח"א דף צ"ג, צ"ד: צ"ו:], ז"ל [זח"א דצ"ה.] ובעי למחדי כל יומא, [עיי"ש זח"ג דף מ"ד, ברע"מ] כל בר נש אצטריך לקרבא ההוא ברא קרבנא לקוב"ה בחדוה ברעו דלבא, [מגילה ט"ז:] ששון זו מילה וכה"א שש אנכי על אמרתך.

גם התינוק ביום המילה נקרא חתן כמ"ש חתן דמים למולות, ועיין [גדה פ"ה משנה ג'] דלקטן הנימול קרינן חתן, ועיי"ש בתוספת יו"ט מש"ש בזה, וכ"כ הראב"ע [שמות ד' כ"ה] כי מנהג אנשים לקרוא לבן כאשר יומל חתן, עכ"ל.

ז"ל [השל"ה הקדוש מס' חולין] במס' שבת פ' י"א תניא ארשב"ג כל מצוה שקבלוה ישראל עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב שש אנכי על אמרתך, עדיין עושין אותה בשמחה, ופי' בשמחה, שעושים במשתה, וגרסינן במדרש תהילים ואני תמיד אייחל וגו', ארשב"י בא וראה שאין חביב לאדם יותר מבניו, וכדי לעשות דצון בוראו רואה בנו שנשפך ממנו דם מילה ומקבל עליו בשמחה כו', ואם מצוה לשמוח שמחה גופניות ק"ו שמחה רוחניות שהוא דביקות בו יתברך, ומתוך שמחה זו יפתח את פיו בשעה שהמוהל מוכן למהללו, ויאמר הנני מוכן ומזומן לקיים מ"ע שציווני הבורא למול את בני לשם יחוד כו', ויתפלל להשי"ת תיכף לאחר המילה שיתן לו השי"ת להילד נשמה קדושה ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, ויברך את הילד, וכן יתנהו לאחרים לברך אותו, וכ"א בתרגום יונתן פ' ויחי בפסוק בך יברך ישראל, יברכון בית ישראל ביומא דמהולתא למימר כו' עיי"ש. ז"ל [מגדל עז להריעב"ץ ז"ל] ביום הברית יהיה האב שמח וטוב לב שזכהו בוראו לקיים מצוה גדולה כזאת להקריב לפניו קרבן חשוב שאין למעלה ממנו, ועל זה יגיל וישיש מאד, ועי"ז ינצל ג"כ משכחה וממכשול ורישול ויהא זריו לעשותה כהוגן עכ"ל.

ד. בעל ברית וכדומה נקרא בעל שמחה

לפי שהוא בכוחו להיות אדון ובעל על כל דבר שמחה ליתן לאחרים השפעות טובות [טעמי המנהגים דף תי"ט] בשם הרבי מלובלין זצוק"ל.

[עו"ש] מי שיזכהו השי"ת לעשות איזה שמחה של מצוה כגון ברית מילה או נשואין לבניו וכדומה. אז פותחין לו כל ההיכלות וממלאין כל משאלותיו ולהשיג כל השגות, ואותו איש אשר יצער אותו ביום זה ועי"ז משך ידו אפילו רק רגע אחד מכל אותן ההיכלות יש לו עון גדול, בשם הרהצה"ק מוהר"ר שלמה מקארלין זצוק"ל, [עו"ש] ובספר אור לשמים פ' תולדות כתב ח"ל שמעתי מכבוד אדמו"ר הרב ממעזבוז כאשר האדם עושה איזה נשואין לבניו, משם באה לו פרנסה, ומצאתי רמז לזה בהפסוק ויעש להם משתה דהיינו שעושה חתונה לבניו, ויאכלו וישתה, באה לו פרנסה וכל טוב עכ"ל.

ה. אור מצות מילה

אמר [הה"צ הר"א מקארלין זלה"ה] על ברית מילה בשם צדיק אחד, ומלתם את ערלת לבבכם, במילת הערלה תמולו לבבכם, וערפכם לא תקשו

עוד כי היא כו', ר"ל כי האור של הקב"ה דוחה הערלה והקליפות כולם עכ"ל, [בית אהרן פ' עקב].

ואמר [הצה"ק הר"מ מלעכיוויטש זצוק"ל] ומלתם את ערלת לבבכם, את פירושו עם, עם לבבכם, לעת שתמולו את ערלתכם, מולו גם את לבבכם.

ו. טוב הצפון למוהלים

ז"ל [מעבר יבק מ"ד פ"ח] כמו שהמל מעביר מאבר הברית בחתיכתו הערלה, ובפריעתו כל קליפות, ומתקן שם מקום להשרות שם השכינה, כן כשנשמתו תעלה למעלה הקב"ה יעביר ממנה כל מלאכי חבלה ומקטרגים שלא יקרבו אליה משום ששם ה' שורה עליו הנרמו [בס"ת] במ"י יעלה לנו השמימה, בשם ה' עולה למעלה השמימה נשמתו, ויתקיים בו אז וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וגומר עכ"ל.

הוא לאפוקי המוהלים שמועלים בברית קודש, ואינם עושים המציצה בפה אלא ע"י כלי או בספוג, והם ר"ל פוגמי ומפירי ברית, הפרו ברית עולם המקובל לנו מפי משה מפי הגבורה בהר סיני, כמ"ש [בתו"כ פ' בהר] שכל המצות נאמרו כלליהן ופרטיהן ודקדוקיהם מסיני, ועיין [בריש הקדמה למשניות להרמב"ם ז"ל] מש"כ בזה, וישכחו ברית אבה"ק ממתן תורה ששם נאמר כל מצוה ומצוה כיצד לעשותה, וביחוד בפעיה"ק ירושלים ראה [בשדה חמד חלק י"ב מע' המציצה סי' ב'] שהאריך בזה ומביא בשם הגאונים ביד"צ ירושלים קמאי דקמאי, והרב הגאון מלובלין זצ"ל באזהרה ובאיסור לבל יהיו שום בר ישראל לשנות ח"ו במצות המציצה ע"י כלי זכוכית, ועיין [באות שלום סי' רס"ד ס"ק י"ב] מש"ש בזה, השי"ת יחזירם בתשובה שלימה לפניהם, ויהיו מחזיקים בברית ה' ובריתו ינצורו אמן.

ז. אבי הבן והמוהל והסנדק יטבלו ויטהרו קודם הברית

ז"ל [זח"א דף צ"ה]. כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא, כאלו אקריב כל קרבנין דעלמא לקמיה דקוב"ה, וכאלו בני מדבחה שלימתא קמיה כו', ואחשיב קמיה קוב"ה כאלו אדבח עליה עלוון וקרבנין עאנא ותורי, וניחא ליה ביה יתיר מכולהו דכתיב חבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו', וכ"כ [עו"ש דף צ"ד:] האי מאן דאקריב בריה קרבנא קמי קוב"ה, רעוא דקוב"ה בההוא קרבנא ואתרעי ביה וקריב ליה ושוי מדוריה בתרין אדרין כו' עיי"ש. [עו"ש זח"ב דף ס"ו:] מכאן אוליפנא כיון דאתגזר בריה דבר נש ואתגליא ביה את רשימא קדישא קיימא, ההוא אקרי מזבח לכפרא עליה, [עו"ש זח"ג דף מ"ד. ברע"מ] כל בר נש איצטריך לקרבא ההוא ברא קרבנא לקוב"ה בחדוה ברעו דלבא למיעל ליה תחות גדפוי דשכינתא, ואתחשיב קמי קוב"ה דאיתו קרבנא שלים

שלם אתקבלא ברעזא כו' עיי"ש. וז"ל [הקדמת התיקונים דף י"א] ברית דאטיפין מיניה אתחשיב כאלו עביד ליה עולה, [עו"ש תי' כ"ד דף ע'.] אתחשיב ברית מילה אעברו דדמא ובשרא כקרבנא. הה"ד וזבחתי עליו את עולותיך ואת שלמיך, וז"ל [תנחומא פ' וירא סי' א'] אמר הקב"ה ומה מי שהיה זוכה עולה או שלמים אני נגלה עליו לברכו, אברהם שזבח את עצמו לפני על אחת כמה וכמה, לכך נאמר וירא אליו ה' כו', אמר הקב"ה [למלאכים] חייכם ערב עלי אותו דם של ערלות ממור ולבונה עכ"ל.

וכתב [במאמר מרדכי תס"ח] דמטעם זה אסור האב בעשיית מלאכה כמ"ש תוס' פסחים נ' ע"א בשם ירושלמי.

וכתב [במגדל עוז] נכון שהאב יטבול קודם המילה עכ"ל, וכן המוהל ראוי שיטבול קודם המילה, וכ"ש הסנדק דהא הוא במקום כהן העובד עבודה כו' [של"ה מס' חולין]. כתב [המהרי"ל] דכשהיה סנדק היה טובל עצמו להכניס התינוק בטהרה לברית, מפני שרגליו דומות למזבח כאלו מקטיר קטורת לשמים, ובד"מ כתב דחומרא בעלמא הוא, [ובברכי"ן] כתב דכשהוא בלתי טהור טוב וישר לטבול ולא יגש למזבח ועוד טימאתו בו, וכ"ש כשמכוון לתקן ולא טהור הוא, ורבים נהגו במקומותנו דטובלים סמוך למצוה, וכן ראוי לנהוג עכ"ל, ומי שלא יכול לטבול ירחץ בטי' קבים כשהוא טמא ואף בשבת ויו"ט, ועיין [בספר חסידים סי' תתכ"ז, ובהאשכול הל' תפלה סי' ב', ובשו"ע או"ח סי' ש"ל, ובמג"א סי' ש"כ סי' כ"ג] מש"ש בזה, ומובא [במדרש שה"ש פר' ד' סי' ו'] המול ימול, נאף לטהור להטפל בטהור, וכתב [במטה משה] שהמוהל ילבש בגדים נאים דרגל דיליה הוא, ורמוז לדבר מ'אר ה'וד ו'הדר ל'בשת ר"ת מוהל.

ח. טעם שקורין להמחזיק התינוק על ברכיו בעת המילה סנדק

ז"ל [הערוך ערך סנדיקוס] הביא מלה זו בעל הילקוט [שמעוני] במזמור [ל'ה סי' תשכ"ג ריבה ה' את יריבין], ברכים, בהן אני עושה סנדיקוס לילדים בשעת מילה ופריעה, פי' בלשון יוני ורומי פטרון ופרקליט עכ"ל, והנוסחא [בשו"ט בובר מז' ל"ה] בברכי אני נעשה סינדיקאנוס לילדים הנימולים על ברכיי, וכן מובא זה [בתניא ענין התפלה סי' ה'] בשם שו"ט, [וברוקח סי' ק"ח] ז"ל בשו"ט ברכיי סנדיקוס לילדים, פי' בעל ברית, וכ"מ [בהנהגות מיימונית ה' תפלה פ"ה סי' ס', ובה' ציצית פ"ג סי' ס' ובהלכות מילה פ"ג סי' ד'] בשם שרי"ט, [ובאור זרוע הל' מילה סי' ק"ז] מביא בשם שו"ט ביריכיי אני נעשה סנדיקנים בילדים הנימולים עליהם, היינו שתופס תינוק הנימול על יריכיו כשמלים אותו עכ"ל, וכל סנדק הוי כמקטיר קטורת [רמ"א רס"ה].

שו"ר [בהגהות מהרצ"א מדינוב זצוק"ל על זהר ח"ב דף רנ"ה:] וז"ל בזהר שם בומנא דאתגור ההוא בר נש כו', ההיא ערלה דגורין ושדינן ליה לבר, כדין קיימא ההיא סט"א וחמא דהאי איהו חולקיה מקרבנא דא, כדין אתבר

אתבר ולא יכיל לשלטאה ולקטרגא עלוי, וסליק ואתעביד סגוריא על ישראל קמיה קוב"ה, וזהו שקורין להמחזיק התינוק על ברכיו "סנדק" אשר לא מצאו בעלי הדקדוק לו שרש, והוא נדרש ב"ר" ס'ניגור נ'עשה ד'ין ק'טיגור עכ"ל, א"ה היינו הך מה שכתב בערוך הנז' פטרוך ופרקליט ודוק.

ט. בענין הנחת תפילין בעת ברית מילה

כתוב [במג"א סוף סקכ"ח בשם הגמ"נ] דביום שיש מילה אין לחולצם עד אחרי המילה, וכ"כ [בש"ך יו"ד סוסי רס"ה סקכ"ד] עיי"ש.

וכתב [בעטרת צבי פ' תוריע לאחיו הרה"ג הצדיק מ' אלכסנדר זלה"ה] שהוא נוהג לחלוץ התפילין קודם המילה, וכתב שם יסוד לדבריו שהוא דומה ליום הקרבן פרטי שהוא יו"ט, ומדברי זוה"ק, והר"ז דומה למוסף ר"ח עיי"ש, וכן ראיתי למורי הקדוש מוהר"י מלוכלין אשר לא הניח תפילין בעת המילה, חגם שלא ראיתיו חולץ התפילין לשעת המילה, אבל לא נודמן לי זה, אמנם ראיתיו שלא הניח תפילין למילה, והוא בודאי מטעם הנ"ל, וכן ראיתי למורי הקדוש מוהר"ר משה יהודא ליב מסאסוב שחלץ התפילין, וכל מעשיו היה עפ"י קבלת רבו הגאון הקדוש מוהר"ר שמעלקא נשמתם צדורות בצרור החיים, וראיתי הלכה למעשה, ויש בזה אריכות דברים אכ"מ להאריך עכ"ל, ועיין [באות חיים סי' כ"ח אות י"ח] לרבינו הגהצ"ה מוהר"ח"א שפירא זצוק"ל אבדק"ק מונקאטש שהביא זאת והוא שמע עוד טעמים שמור בפי החסידים כו' עיי"ש מש"ש בזה, גם שמע כי זקיני הגה"ק מהרצ"א מדינוב בעל בני יששכר והגה"ק מצאנו בעל ד"ח זי"ע, היו עליהם התפילין בעת המילה, ודעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד, ואני בעניי נוהג כשהנני מוהל אז מפני אומנת המילה הנני חולצם קודם המילה, וכן נהג אאמור"ה הק' זי"ע [בעל דרכי תשובה] כשהיה מוהל מטעם הנז' כו' עיי"ש, וכעת שהדפיסו הס' אות חיים ושלום מחדש באמריקא והדפיסו שם בסוף הוספה מכת"ק של רבינו זצוק"ל, עיי"ש שמישב דברי רבותינו בעל העט"צ וזקיני הרמ"ל מסאסוב זי"ע עיי"ש.

י. מה שאומר המוהל אליהו מלאך הברית עמוד לימיני

הנה דלכאורה אין להתפלל רק להשי"ת, רק אנו עושים מצות חכמים שאמרו להזמין את אליהו, וזהו שסיים שברתי לישועתך ה'. שאין אני מתפלל רק אליך, רק ומצותיך עשיתי, בשם הרהצ"ה מוהר"ש מבעלז זצוק"ל, [ספר טעמים ומנהגים, עניני מילה דף שכ"ז, דפוס אשכול ירושלים].

יא. כונת המוהל במצות מילה לטובת הילד הנימול

ז"ל [סידור האר"ל להרב רבי שבתי זצוק"ל] ועתה אגלה לך סוד נעלם אשר נתגלה על ידי בוצינא קדישא האר"ל לחשוב בשעה שהוא מוהל, הוא תועלת גדול לילד שלא יטמא בריתו לעולם, ויזכה להיות מורה הוראה בישראל כו' עיי"ש, ויגדל לתורה ולמעשים טובים אמן כ"ר עכ"ל.

יב. זהירות בפריעה שלא יהיה התינוק טומטום לב

כתב [בס' שרביט הזהב] שמקובל מאבותיו, שכל מוהל צריך להיות זריז ונשמר שלא לתחוב שתי צפרניו בתוך הנקב ביחד לעשות הפריעה [וע"ז הזהיר גם בכללי המילה לר"י הגוזר] רק יתפוס בידו השמאלית את האבר עד שיתן צפורן הימנית תוך הנקב ויתפוס בו הקרום ההוא, ואח"כ יתפוס גם בצפורן השמאלית וימשיכנו בשתי ידיו קצת אליו ויקרענה הנה והנה, כי אם יתפוס שני צפורניו ביחד, אותו תינוק יטמטם לבבו ולא יהיה לו לב להבין ולהשכיל ולבו אטום ויהיה עם הארץ עכ"ל.

יג. לעשות צורת השם שדי באצבעותיו באומרו בדמ"ך חיי

ז"ל [הט"ז ס"ק ו' סי' רס"ה] בב"י כתוב ושמעתי שעושה צורת ש' ד"י באצבעותיו בעת שנותן יין בפי התינוק, ונוהגין לכפול ואומר לך וכו', שהוא לרמוז ע"י המילה זוכה לעוה"ז ולעוה"ב עכ"ל.

וכתב [במגדל עוז] היינו ג' אצבעות אמה, קמיצה וזרת כשפושטן הם דמות ש', והאצבע הנותן בפי התינוק היך כופפו דמות ד', והאגודל הוא כדמות י', הרי שם ש' ד"י.

וראה [בזח"א דף צ"ה] דכל אדם שהוא נימול נרשם בו שם שדי עיי"ש, וכתב [במב"ש שער ג' ח"ב פט"ו] ששם שדי הוא ביסוד, ומש"כ [הט"ז] שזוכה לעוה"ז ולעוה"ב, הוא כמו שכתב [בזח"ג דף צ"א:] מאי בדמ"ך, חד דמילה, וחד דפריעה, ואלין תרין דמין דכר נש קאים בגינייהו בקיומא דעלמא דאתי, וכתוב [בתיקונים סוף תי' י"ג דף ל'] דברית ואורייתא תרווייהו מגינין, חד בעלמא דא, וחד בעלמא דאתי עכ"ל.

יד. טעם לקריאת השם רק אחר המילה

ז"ל [חסד לאברהם מ"ב עין הקורא נהר נ"ב] ודע שכדי להשיג נשמה דאצילות לא תושג רק ליחידי סגולה ממו להרשב"י ע"ה וכיוצא בו, אמנם לנשמה סתם הנה כל ישראל יחד זוכים לכך בעשותם החוקים, וז"ש ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים, ר"ל שיוזכו לנשמה שהיא נמשכת מהבינה לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, ר"ל כי כל הגוי הגדול כולם יחד יזכו למדרגת הנשמה, וזהו ע"י מקום הבינה, הטעם כי שרש הדינים יניקתם מן הת"ת ומלכות שהם סוד הרוח ונפש, אמנם מן הבינה ולמעלה אין להם

אחיזה כלל כו', ולזה כל עוד שיש לו אחיזה בערלה וטומאה באדם. אי אפשר שיחול עליו נשמה, ולזה אי אפשר שיקרא בשם ישראל, ולזה נהגו שלא יקרא לו שם רק אחר המילה, שמאחר שכבר נסתלקו הערלה והטומאה או ודאי תחול עליו סוד הנשמה, ר"ל נשמה של הנפש, ובוה נקרא בשם אדם ישראלי שמעון וראובן וכיוצא, א"כ נתבאר שנקרא ישראל ע"י מצות מילה עכ"ל, א"ה, עפ"י יבואר מה שאומרים ויקרא שמו בישראל וד"ק.

אבל כשנולדה בת אימתי קוראין לה שם, הנה מובא [בדרכי חיים ושלוה סי' רי"ט] שאם נולד בת באמצע השבוע צוה רבינו הגהצה"ק מוהר"א שפירא אבדק"ק מונקאטש וצוק"ל לקרוא לה שם בקריאת התורה הסמוך והראשון, ואין להמתין על שבת קדש, כמו שמבואר ממר אביו בספרו תפארת בנים עה"ת בשם זקינו בעל בני יששכר, כשנולד בן צוה התורה להמתין ח' ימים למולו, ואז נקרא לו שם בישראל, אמנם בנקבה מדוע נמתין אפילו יום אחד מבלי לקרוא לה שם בישראל, כי נפש חיה הוא שמו וממשיכין קדושת ישראל על הילדה, ואיך יאחרו מיום קה"ת הראשון האפשרי ע"כ, א"ה, עיין [קה"י ערך קריאת שם] מש"ש בזה.

טו. ביאור לברכה כשם שנכנס לברית כו

התינוק כשמלין אותו הוא בן שמונת ימים ואין לו אז שום פנייה, והוא שמברכין אותו כשם שנכנס לברית בלי שום פנייה, כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים בלי פנייה רק בלתי לה' לבדו, בשם הרהצה"ק רבי ברוך ממעזבוז וצוק"ל.

טז. אחרי קריאת השם לילד משימין ספר תורת כהנים למראשותיו, וסייעתא דשמיא לתינוקות

ז"ל [מעבר יבק מ"ג פמ"ג] וסמך על מה שמשימים החומש לילדים למראשותיהם, הוא מפסוק זה ספר תולדות אדם, שביום שקורין לו שם משימים ספר תורת כהנים מראשותיו, וכשמגיע ללמוד שהוא כבן חמש שנים, מתחילים לו בספר ויקרא, שהעולם מתקיים בהבלם כמו בזכות הקרבנות, אל תגעו במשיחי, ירצה בשיחת התינוקות, ועוד התחלתם בספר ויקרא מועיל לטהרתם אחר שיצאו משני ערלה, ויש סמך לזה במדרש רבה [א"ה, זה מצאתי [בויק"ר פ"ז — ג'] א"ר אסי מפני מה מתחילין לתינוקות בתורת כהנים ואין מתחילין בבראשית, אלא שהתינוקות טהורין והקרבנות טהורין, יבואו טהורין ויתעסקו בטהורים עכ"ל], ואמרו כי מן השמים עוזרים לקטן, וכ"כ שומר פתאים ה' ולא ינום ולא ישן שומר ישראל עכ"ל.

ומגודל סיעתא דשמיא שהקב"ה נותן כח לתינוקות שמתחילין ללמוד אל"ף-בי"ת, גילה רשב"י הקדוש לבנו ר"א [בזח"ג דף ע"ג.] וז"ל תא חזי מלה קדמא דאורייתא דיהבין לינוקי אל"ף בי"ת, דא מלה דלא יכלין בני עלמא לאדבקא בסוכלתנו ולסלקא ליה ברעותא, וכ"ש למלא בפומיהון, ואפילו מלאכי עלאי ועלאי דעלאי לא יכלין לאדבקא בגין דאינון סתימין דשמא קדישא כו' עיי"ש, מכאן ולהלאה שארי לאתפשטא אלף בבית, ולית חושבן לחכמתא דהכא אתגליף כו' אתא רבי אלעזר ונשקיה על ידיו עכ"ל.

יז. שמא גרים

ז"ל בג' [ברכות ז':] אמר רבי אלעזר דאמר קרא לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות, אל תקרי שמות [השי"ן בפתח], אלא שמות [השי"ן בצירי], ופי' שם [בזח"ג מהרש"א] מדכתיב לכו חזו מפעלות ה' וגו' שאין לייחס פעולה הרעה שהיא השממה להקב"ה, וע"כ דרשו שמות מלשון שמות, שפעולת ה' נמשכים אחרי השם של אדם שהוא גרם וק"ל. וכ"כ [בזח"א דף נ"ח: ס'. בזהר] אשר שם שמות, שמות ודאי, דהא שמא גרים לכולא,

וז"ל [תנחומא פ' האזינו אות ז'] לעולם יבדוק אדם בשמות לבנו הראוי להיות צדיק, כי לפעמים השם גורם טוב או רע כו' עיי"ש, וכך נמצא בספר רבי משה הודשן עכ"ל.

ז"ל [ספר חסידים סי' דמ"ד, דפוס ברלין סי' שס"ג] שהשם גורם לטובה או לרעה, לטובה יש אדם שכל הנקראים בשמו יצליחו לגדולה, וזהו ויקרא בהם שמי ושם אבותי כו', יש אדם שנקראים על שמו יצליחו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים, ויש אדם שכל נקראים על שמו יחיו ויהיו בני קיימא ויעמידו תולדות, ויש שכל אלה להם להפך כו', לכן יתפלל האדם שכל הנקראים על שמו יהיה בהם מדות טובות האלה כו' עיי"ש עכ"ל.

ועיין [במעבר יבק מ"ג פכ"ג] בענין שמא גרים כי עיקר החיים והמות תלוי בשם האיש, וגם במזל, ושם של האדם יורה על עיקר מציאותו שהוא הצדיק והרשע עיי"ש.

וז"ל [מגיד משרים פ' שמות] דרוזן דשמהן תלי במה דאמרו רבנן אל תקרי שמות אלא שמות [השי"ן בצירי], דמאן דאקרי אברהם נוטה לצד עשיית חסד, ומאן דאקרי יוסף, או הוא גבור בעריות, או הוא זן ומפרנס לאחרים כמו יוסף שזן וכלכל את אביו ואת אחיו, וכן שאר שמות, ואע"ג דאיניש רשיעא אית ליה שמא דצדיקא, ההוא שמא לאו למגנא הוא, דמכל מקום אית ליה נטיה למדה דרמיו דהוא שמא דיליה כו' עיי"ש.

ז"ל [ספר המדות ערך מוהל אות ו', מבעל ליקוטי מוהר"ן זצוק"ל] מי שגומל חסד, שם אשר יקרא יתקיים, בשביל זה קודם שיקרא שם לתינוק יגמול חסד, ועי"ז יתקיים השם עכ"ל.

סימן ג. דברים מעונינים לכבוד אליהו הנביא זל"ט

וז"ל [נועם אלימלך פ' לך, בד"ה אחר הדברים האלה] לפעמים שמא גורם, היינו שהוא נקרא בשם אדם כשר וישר זה גורם לאדם שיהיה צדיק, למשל מי ששמו אברהם ורוצה לעבוד השי"ת ב"ה, אזי השם הזה גורם ומסייע לו שיהיה צדיק עכ"ל.

עו"ש [פ' במדבר, בד"ה שאן מחמת שהשי"ת ב"ה גזר בבריאת העולם שיהא כך וכך שמות ראובן, וכך וכך שמות שמעון, ועתה כשנתגלגל איזו אדם בעולם ונותנין לו שם בשם צדיק אחד שהיה כבר בעולם זה גורם לאיש הלזה שיהיה ג"כ צדיק, מחמת שנתעורר האור של הצדיק שהוא בעולם העליון כו' עיי"ש.

וז"ל [נפש חיים מע' ש' אות צ"ח, להר"ח פאלאגי ז"ל] מי שיש לו שם מאבות העולם או מאבותיו הקדושים וכיוצא בהם מהצדיקים אשר בארץ המה, יש לו ללמד ממעשיו הטובים וללכת בדרכיו ולא לעשות נגד מדותיו הטובות כו', כ"ש ק"ו שיש ללמוד מחסידים הקדושים ראשי אלפי ישראל אשר קראו בשמותם דלא יהיה ח"ו אשר ישא את שמו לשוא, ואפשר דלזה כוח יעקב אע"ה באומרו המלאך הגואל יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק וידגו לרוב בקרב הארץ עכ"ל.

סימן ג. דברים מעונינים לכבוד אליהו הנביא זל"ט ובו ט' סעיפים

א. איש גש ויכפר על בני ישראל

מובא [בבני יששכר, מאמר חדש תשרי מאמר ד' אות ז'] וז"ל מה שפירשתי בפסוק הנאמר לפנחס (הוא אליהו) תחת אשר קנא לאלוקיו ויכפר על בני ישראל, ודרשו חז"ל בגמ' ראויה שתהא הכפרה זו מכפרת והולכת עד סוף כל הדורות, עיי"ש בפ' חלק, הן אמת שהדברים סתומים, הנה לשמע אוון שמעתי שיש מדרש חז"ל (על פי הדברים שאמרו בזהר [ח"א דר"ט:] על שאליהו אמר קנא קנאתי וכו' כי עזבו בריתך, א"ל הקב"ה על שאמר עזבו בריתך, יצטרך הוא להיות אצל כל ברית מילה ויבא להעיד שישראל שומרים הברית), והנה שמעתי שיש באיזה מדרש שאמר אליהו רבש"ע כיון שמדתי שאני מקנא ולא אוכל לסבול חטא ועון פן יהיה אבי הבן המכניס לברית בעל עבירה ולא אוכל לסבול, והשיב לו הקב"ה הנה אכפר לו עונותיו, ואמר עוד פן יהיו הבעל ברית והמוהל בעלי עבירות, והשיב השי"ת אכפר להם ג"כ, ואמר עוד פן יהיו העומדים שם בעלי עבירות, והשיב השי"ת שיכפר לכל העומדים בברית, כך שמעתי שיש באיזה מדרש ולא ראיתי, אבל ראיתי בספר אחד כתב ג"כ ששמע בשם מדרש שכל העומדים אצל כסא של אליהו מתכפרין עונותיו, ולפי דברים הנ"ל פירשתי בפ' פנחס (הוא אליהו) תחת אשר

אשר קנא לאלוקיו (ע"ז) ויכפר על בני ישראל, שאמר להשי"ת הנה מדתי מדת קנא לאלקים ולא אוכל לסבול בעל עבירה, הנה עי"ז הבטיחו השי"ת לכפר ע"כ בני ישראל העומדים בברית, וזה שיש לפרש ג"כ בגמרא דידן ראויה שתהיה הכפרה הזו מתכפרת והולכת עד סוף כל הדורות עכ"ל.

וכתב [באגרא דפרקא אות קמ"ו] וכתב שם וז"ל נאמר לי משם קדוש ישראל ה"ה הרב הקדוש מהר"ש מקארלין וצלה"ה הי"ד, שאמר זאת [הכתוב לעיל] בשם מדרש עי"ש*).

ב. מה שאומרים במוצאי שבת זמירות על שם אליהו
סגולה להזכיר שמו של אליהו נ"ב פעמים במוצאי שבת
סגולה להזכיר ולכוון ק"ך צירופי אליהו במוצאי שבת

כתב [במהרי"ל סוף הל' שבת, בשם מהר"ש] מה שנוהגין לומר פסוקי דאליהו וזמירות המיוחדים על שמו [של אליהו] במוצאי שבת, היינו משום דאיתא ב'ה'וספתא דבמוצאי שבת יושב אליהו זכור לטוב תחת עץ תחיים וכותב זכיות של שומרי שבת עכ"ל.

כתוב [בסדר היום בכוונת פזמון אליהו הנביא] וז"ל וכן שמעתי שכל המזכיר שמו נ"ב פעמים, יצליח בלמודו, והוא כמנין אליהו, וכן יש מדקדקים שעושים כן ומזכירין שמו פעם אחר פעם נ"ב פעמים במוצאי שבת, ופי' שם מה שאומרים תצליחנו על ידו בתורה, שאנו מתפללין לה' שעל ידו תהיה הצלחת למוד תורתנו, משום שבמגע ידו הכל מוצלח כמו שמצינו בכמה מקומות שרוח קדושתו תופיע הצלחה גדולה וזכירה עצומה תמצא ואין שכחה עכ"ל.

כתוב [בס' בית רחל] זמר נאה למוצאי שבת שיסד הרב הגאון המקובל אלקי מוהר"ר רבי נפתלי כ"ץ זצוק"ל, ובו ק"ך צירופי אליהו, והוא מסוגל מאד לכל דבר, ובפרטות לשכחה, הדפסתיו כאן בסוף סיום הספר עמוד ל'. לזכות הרבים.

כחוב

(*) אמר הכותב לכאורה הוא צ"ע למש"כ רבינו בעצמו [לעיל סימן א' סעיף ב'] עי"ש. אבל ראה מה שכתבתי [בספרנו אשרי האיש דף כ"ג] בארוכה מחז"ל ומהרמב"ם ופוסקים ראשונים ואחרונים שיש חילוק בין סתם חוטאים בעלי עבירה ר"ל, לבין מינים ואפיקורסים והערכ רב, וכאן שאמר המדרש שאליהו הנביא מבקש שהקב"ה ימחול לאבי הבן ולבעל הברית והמוהל ולכל העומדים שם בברית, הוא מדבר אולי יש שם מאלו שהם באמת מאמינים בה' ובתורתו, אלא לפעמים היצה"ר גובר עליהם ר"ל ומחסיאם, אבל למינים ואפיקורסים והערכ רב ר"ל, עליהם כתיב רבינו לעיל, וז"ל ותהי זאת נחמתינו בהתוודע לנו שאין להם חלק ונחלה באלקי ישראל ובתורתו כו' עי"ש.

ג. להזכיר אליהו הנביא בימים הקדושים

כתוב [בתפארת שלמה פ' ראה] אמר אדמו"ר הרב הקדוש ר"מ מאפטא זי"ע כי צריך בימים הקדושים לזכור אליהו הנביא שיעורר האבות ויעלו התפלות לרצון כנ"ל, וזהו פעולת אליהו הנביא, מעולם אצל כל ישיבות הצדיקים להעלות תורתם ותפלתם, וז"ש הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' וגו' והשיב לב אבות על בנים וגו', פי' שולח לכם אליהו הנביא להעלות התפלות שיהיו לפני בוא יום ה' שיתפללו על אריכת הגלות וחורבן ביהמ"ק, וזהו והשיב לב אבות על בנים, שהאבות הקדושים יסייעו לזה כדברי אדמו"ר ר"מ הנ"ל עכ"ל.

ד. איש פקיד על כל בשורות טובות

כתב [בדגל מחנה אפרים, בסוף דרוש לפורים] דכל מי שמבשר בשורה טובה נתלבש בו אליהו זל" עיי"ש, וכתב [בס' המדות סי'. בשורה אות א', לבעל ליקוטי מוהר"ן זצוק"ל] וז"ל מי שהוא רגיל לומר בשורות טובות הוא נתלבש מבחינת אליהו עכ"ל.

וז"ל [מאור עינים פ' ויצא] דכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו, שכמו שלפני ביאת המשיח ב"ב יהיה בשורת אליהו ומחמת זה יהיה הרחבת הדעת כמ"ש ומלאה הארץ דעה וגו', כמו כן יש בחי' זו בכל אדם מישראל ובכל זמן, והנה אם בא לאדם איו בשורה טובה, גם בשעת לימוד כשמתקשה על איוזה דבר קודם שיבא לו הדעת, נכנס בו כמו בשורה שמרגיש במוחו שנכנס בו נקודה אחד, וזה נקרא בחינת אליהו, ואח"כ ומלאה הארץ דעה שנתרחבה דעתו ונתמלא חיות ובניקל לו אז לייחד את חלקיו, כי באמת איש המגיד בשורה טובה נתלבש בו בחי' ניצוץ אליהו ממש כי הוא המבשר כל הבשורות טובות שבעולם, רק שמתלבש בהמגיד ההוא, ולכן כשמזדמן להגיד איוזה בשורה טובה מתחזק כל אחד אחד לרוץ ולהגיד, כי נשמחו מרגשת בחי' אליהו ורוצה להכניסו בתוכו אף שאין בני אדם מרגישין בזה מכל מקום מזליה חזי, ואם היה לו דעת היה יכול להתחיל לעבוד את ה' בבחי' אליהו שנתלבשה בו אז, וילך בה ממדריגה למדריגה גדולה, וגם האיש שנתבשר הבשורה נכנס בו הניצוץ אליהו בקרבו ונתרחבה דעתו, ג"כ יוכל לדבק בניקל אל הבורא ית' ונקרא אז בא יום ה' הגדול שהכניס בסבה זו את ה' בתוכו עכ"ל.

ה. שמחת מצוה הוא בחינת גילוי אליהו זל"ט

ראה מה שכתבתי בארוכה מוזה"ק ומשמא דרבינו האריז"ל [בהגהותינו בסו"ס צבי לצדיק מזידיטשוב דף צ"ט]. ויערב לך מאד, והנה בזה הרגע ממש ראיתי [בס' זכרון טוב דט"ו ע"ד] שאמר אדמו"ר הקדוש מהר"י מנעסכין זצוק"ל, שאליהו זל"ט אינו יכול לסבול למי שיש לו עצבות, וסיים בזה"ל בשמחה של מצוה, שאדם שמח מן המצוה, יכול כל אדם שיהיה לו בחינת גילוי אליהו זכור לטוב עכ"ל קדשו, זי"ע ועכ"י אמן.

ו. אליהו מקריב בביהמ"ק ממש שני תמידים כהלכתם. וכותב המצות וזכיותיהם של ישראל

ז"ל [מעבר יבק מ"א פכ"ו] ואחז"ל שאלהו מקריב בביהמ"ק ממש השני תמידין, וכותב על עורות הקרבנות מעשיהם וזכיותיהם של ישראל, וזהו כוונת ואשי ישראל ותפלתם, כי לפי שקטרג עליהם, עתה בא לתקן והוא כותב המצות שאדם עושה אפילו בקצה הארץ עכ"ל, ראה שכ"כ [במדבר קדמות ערך אליהו סי' כ"ט בשם הרמ"ע] עיי"ש.

ז"ל [ילקוט חדר ערך אליהו אות ד'] נשבע אליהו להורות זכיותיהן של ישראל לעולם, וכל אדם שעושה מצוה, אליהו מקדים ואומר לפני הקב"ה כן וכן עשה עכשיו פלוני ואינו זו משם עד שיכתוב זכותו דהאי גברא עכ"ל.

ז. ואזור עור אזור במתניו

ז"ל [עו"ש במעבר יבק] והאזור שהיה לבוש, אפשר כי היה מעורו של אילו של עקידת יצחק, כדי להזכיר זכות אבות לעולם עכ"ל.

א"ה פלא הוא שאמר "אפשר" הא מפורש כתוב [בפדר"א פל"א] אותו האיל לא יצא ממנו דבר לבטלה כי עורו של איל הוא אזור מתניו של אליהו שנאמר [מ"ב א' — ח'] איש בעל שער ואזור עור אזור במתניו, ועיי"ש [בהגהות הרד"ל אות ע"ד] ז"ל הקנה הגדול [ס"ח א'] וראיתי מתניו של אליהו ז"ל אזור גדול אזור במתניו, ואמר לי האזור הזה הוא מעור אילו של יצחק, ואמרתי לו האיל הוא עולה כליל (חסד), ואדוני מתקנא בחוטאים ואין דרך העור ההוא הבא מן האיל להתקנאות, ואמר לי האיל שחטו אברהם אבינו ע"ה והוא חסד והשיבו לרחמים, ובתו של אברהם אשר אני נאחו ממנה (היא בכל בתו של אברהם בגי' אליהו, ב"ן). היא קשה כמידתה, ולפעמים האיל ההוא אינו עומד לעולם כבוש (ר"ל להיות כבוש לרחמים כלפי חסד כמו שהשיבו אברהם אבינו ע"ה, אלא לפעמים מטה לצד הדין) וכשהוא בחזקו אני אזור ממנו להתקנאות מן החוטאים עכ"ל.

והרמ"ע [בעשרה מאמרות מחק"ד ח"ד פי"ט] כתב כי רוחו של אליהו הקריב האיל של אברהם אע"ה שהיה במקום כהן כדהכא וזכה בעור העולה כמ"ש עור העולה וגו' לכהן לו יהיה עכ"ל.

וראה עוד בענין אילו של אברהם מש"כ [הרא"מ בפ' יתרו לישב תמיתה הרמב"ן שם, וראה [באלשיך הקדוש פ' וירא בפסוק וישא עיניו כו'] מש"כ בזה למה שם אליהו אזור עור האיל זה במתניו, ולמה אזור עצמו בו הוא יותר מוזלתו, עיי"ש בדברי קדשו הנעימים בזה.

סימן ג. דברים מעונינים לכבוד אליהו הנביא זל"ט כט

ח. סגולת רפואה לחולה שגילה אליהו הנביא זל"ט

כתב [הרחיד"א, בשה"ג מע' ספרים סי' ז', זרע יצחק] והרב מהר"ר צמח הנו' היה חולה כשנתיים בדמשק ערשו ענו בכבל רגלו, ואיתרחיש ליה ניסא והשם ריחם עליו שלח מלאכו וירפאהו, וכמו רגע תור לבריאותו ואיתנו, והמעשה נורא כי סיפר הרב ז"ל שנגלה אליו אליהו זכור לטוב ואמר לו שיקבל עליו ללמוד כל ליל ברית מילה לכל הילודים בעיר ויתרפא, וקיבל עליו ותיכף נתרפא, ומהיום ההוא כך היה מנהגו לילך ליל שלפני המילה במקום שיהיה ולעסוק בתורה כל הלילה, וזה שמעתי מוקן אחד שהיה הוא בבית הרב בשעה שנתרפא כו' עיי"ש.

ט. ויעל אליהו בסערה השמים

ז"ל [זהר חדש מדרש רות, בדי"ה אמר רבי] רבי יהודה אומר כשהעלה הקב"ה אליהו לרקיע, עמד מלאך המות כנגדו, אמר ליה הקב"ה על מנת כך בראתי שמים שיעלה אליהו לשם [א"ה, כי"כ [בזוה"ק ח"א דף קצ"ח]:] ביומא קדמאא ברא שמיא אתני עמהון דיסליק לאליהו השמימה בגו סערה, דכתיב ויעל אליהו בסערה השמים, וכתב [שם באוה"ח"מ, בשם הרמ"ק זלה"ה] וז"ל ועם היות השמים זכים, ואינם מקבלים מעולם הגס והעב כלום, אלא נותנים, יקבלו אליהו ע"י שיתלבש בסערה עכ"ל. אמר ליה מלאך המות, רבש"ע עכשיו יהיה פתחון פה לבריות, אמר ליה הקב"ה אין זה כשאר בריות [א"ה, עין בזה [זח"א דף ר"ט, זח"ב דף קצ"ז]. ותבין זאת], ויכול הוא להעביר אותך מן העולם, ואינך יודע כחו, אמר ליה, רבש"ע תן לי רשות וארד אליו, אמר ליה רד, מיד ירד, כיון שראה אותו אליהו, הכריחו תחת רגליו וביקש להעבירו מן העולם, ולא נתן לו רשות הקב"ה, מיד כפף אותו תחתיו, ועלה לשמים, דכתיב ויעל אליהו בסערה השמים, [א"ה, בזה יבואר תרי לישני דזוה"ק [זח"ג דף רכ"ז]:] וז"ל והאי איהו רוחא דאסעיר גופיה דבר גש [א"ה, הוא השטן הוא המלאך המות, כמ"ש כאן [באוה"ח"מ, בשם הרמ"ק זלה"ה] וז"ל עולה ומסטין על האדם, יורד ומסעיר הגוף בהפרד הנפש ממנו, ואליהו לא טעם המיתה מפני שלא היה לנפשו סירכות והכניע קליפה זו, והיינו ויעל אליהו בסערה, במה שהגביר עצמו על הקליפה הנקרא סערה וכפף אותה עכ"ל, וז"ל [עו"ש דרל"ח, ברע"מ] וצדיק דרכיב עליה בקשירו דרצועין דתפילין, אות תפילין חוליא על קדליה, ש' דתפילין שלשלת על קדליה, וביה רכיב אליהו וסליק לשמיא, הה"ד ויעל אליהו בסערה השמים עכ"ל.

א"ה וזהו שכתוב בפזמון אליהו הנביא, איש שלא טעם טעם מיתה וקבורה, כמו שפי' [אבודרהם] שלא מת כמות כל האדם אלא שהעלתו רוח סערה מן הארץ עד גלגל האש ושם כלה בשרו, ושב כל יסודו אל יסודו, והרוח שבה אל הא' אשר נתנה עכ"ל.

הרחמן הוא ישלח לנו בקרוב במהרה דידן את אליהו הנביא זל"ט הולך תמים, בזכות חתן למולות דמים, לבשר לנו בשורות טובות וגיתומים, לעם אחד מפורד ומפורד בין הגליות, וצריכין כל אחד ואחד למתן לעשות תשובה קודם ביאת אליהו התשבי, כמ"ש [בתפארת שלמה פ' נח] עה"פ ויצא יצוא עד יבשת המים, כתבו הראשונים ז"ל כי יבש"ת אותיות תשבי, והנראה בזה ע"ד שאמרו בשם רבינו הרב איש היהודי ז"ל מפרשיסחא ז"ל שובו שובו, מהרו בתשובה כי הזמן קצר ואין פנאי עוד להתגלגל כי הגאולה קרובה, וזה הרמז בפסוק ויצא יצוא ושוב, ר"ל אף אם ח"ו יצא חלילה מהדת ז"ל, ושוב יכול לשוב מיד עד יבש"ת המים, הרמזו על ביאת אליהו התשבי ועד בכלל כמ"ש והשיב לב אבות על בנים עכ"ל, ר"ל כונתו כשיבוא אליהו ומשיח בניסים ובנפלאות הבורא ב"ה וב"ש, ואז יעשו ישראל תשובה גדולה כמ"ש [בפדר"א בסוף מ"ג] שאין ישראל עושין תשובה גדולה עד שיבוא אליהו ז"ל, שנאמר הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם בא"י הרוצה בתשובה עכ"ל, ומשיח צדקינו יקבץ נדחינו מארבע כנפות הארץ לארצינו והשי"ת יבנה בית חיינו ויביאנו לבית הבחירה כמ"ש ואביא אתכם אלי כיעודי הנביאים הקדושים אמן.

בעזה"י, נעתיק כאן לכבוד אליהו הנביא זל"ט שליחא דרחמנא לניסין דעלמא, זמר נאה למוצאי שבת קדש שיסד הרב הגאון המקובל אלקי רבי נפתלי כ"ץ זצוק"ל, וראה מש"כ לעיל עמוד כ"ו, וזהו שירו הקדש:

זמר הקודש של ק"כ צירופי אליהו

מיוסד ע"ם ארבעים בתיים, בכל בית ג' חרוזות, בין הכל ק"ך חרוזות נגד ק"כ צרופים אליהו הנזכרים, ובכל בית יש לכוון ג' צרופים, ומיוסד ע"ם ה' אלפא ביתא, וכל חרוז אות א' מאלו הא"ב והם אבג"ד תשר"ק א"ת ב"ש אלב"ם אח"ס בט"ע, בין הכל ק"י חרוזות, ואח"כ עשרה חרוזות אותיות נפתלי הכהן, ואח"כ תיבת חזק תיבה שלמה, ונשלמו ק"כ בתיים, ולהזכיר ג"כ בכל בית ג"ם אליהו. אליהו התשבי אליהו הגלעדי. אליהו הנביא. ולכוין בכל פעם צירוף אחד מצרופי אליהו. ותוכן הזמר, כל פעם שנוכר אליהו בתלמוד שלנו ובמסכתות קטנות ומסכת סופרים ודרך ארץ וכדומה, והן בגלוי והן ברמז, והוא מסוגל מאד לכל דבר ובפרטות לשכחה.

איש אשר המתין לרבי יוסי על פתח החורבה עד שסים תפלתו. איש באותה שעה למד שלשה דברים מתוך שיחתו. איש גובה שמים מארץ טס בארבע טיסות בעפיפתו. אליהו התשבי [אליהו] אליהו הגלעדי [אליהו] אליהו הנביא [אליהו] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש דן וקטל להאי גברא דאצלי אחורי בי כנשתא בקיימו כדו בר. איש המתין עד תפלת המנחה כי מקדם לא היה נענה על הדיבר. איש ויתר ומחל על כבודו ואזל לגבי אחאב פנים להסביר. אליהו התשבי [אליהו] אליהו הגלעדי [אליהו] אליהו הנביא [אליהו] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש זכות שמוש גדול מתלמוד גלמד ממנו ומתלמידו. איש חזר הקדוש ברוך הוא והודה לדבריו בהטיח נגדו. איש טרד להאי גברא דנגדה רב שילא ונדמה כאנוש להסהידו. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש יצא בדברים קשים לאשת התלמיד שמת בחצי ימיו בטעם וסברא. איש כד מית קיסר הודיע לרבי שמעון ובנו שיצאו מן המערה. איש לא נשאר זכות אבות בימיו רק תמו עד גמירא. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש מבטחים בו ישראל שאינו בא בערבי שבתות. איש נבראת המערה שעמד בערב שבת בין השמשות. איש סנדק נעשה לתינוק ביום המילה בכל הבריות. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש עצר טל אף אם לא נעצר עצר בברכה. איש פרש לו האל מטר ולא טל כי בברכה לא מינכר ככה. איש צעקו יחסו לו בתפלת תענית לחתום הברכה. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש קדם בי קיסר לנחום איש גם זו. איש רחש דבר טוב מעפרא דאברהם אביהם היא זו. איש שהראה בשוקא בני העולם הבא הם אלו אף זו. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש תוך ארבעה חרשים ושמונה נסיכי אדם נמנה. איש תמצא שנקרא בשם גלעד התכנה. איש שהודיע עכוב המשיח ביום הכפרים ארוסות תשגלנה. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש רבה בר שילא אשכחיה ושאלו מה עבד קודשא בריך הוא למעלה. איש קאמר שמעתי מכלהו רבנן ולא מרבי מאיר השיבו על השאלה. איש צעק תוך כדי דבור עתה אומר גם משמיה דרבי מאיר בקנה אחד עולה. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש פסלחא דתמרי זרעון כד קנו בימי רב כהנא. איש עכבו מלשלוף מסנאה אחרינא במאמר האל לעלמא אחרבנא. איש סח לרבי אלעזר לך אל האומן ואמור כמה מכוער האי מנא. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש נשאל מרבה בר אבוב כמאן חזת אסתר וזמנה את המן. איש משיבו ככלהו אמוראי וככלהו תנאי וכטעמן. איש לולי נשתייר במערתו נקב אוריה כמלוא מחט סדקית לא היה קיומן. אליהו התשבי [איהול] אליהו הגלעדי [איהול] אליהו הנביא [איהול] במהרה יבוא אלינו עם משיח בן דוד.

איש כל השונה הלכות בכל יום מובטח שהוא בן עולם הבא. **איש** יבאר לרבי יוסי מאי הוא עזר האשה והטובה. **איש** טומאה וטהרה להודיע לעתיד ולרחק או לקרב לא בא. אליהו התשבי [להאיו] אליהו הגלעדי [להיוא] אליהו הנביא [להיוא] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש חזק יד מהודיע מהמרוחקים או המקורבים מבעלי זרוע בדרא. **איש** זרז עצמו מרחוק ובא לקבל את רב כהנא כד נפל מאיגרא. **איש** ויתר ממנו רב נגדו כד יהיב ליה שיפא דדינרא. אליהו התשבי [לואיה] אליהו הגלעדי [לואיה] אליהו הנביא [לואיה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד. **איש** הנושא אשה ההוגנת לו הוא נושקו והאל הוא אוהבו ומודעו. **איש** דן את הנושא שאינה הוגנת כופתו והאל רוצעו. **איש** גם כן כותב והקדוש ברוך הוא חותם אוי לו לפוסל את זרעו. אליהו התשבי [לואיה] אליהו הגלעדי [לואיה] אליהו הנביא [לואיה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד. **איש** באם לא נפסק הלכה כרבי יוסי הוה מפיק קולרין מלהתחתן. **איש** אסור יחוד גלה הטעם מפני שנשים קלות דעתן. **איש** אשר נמנע מלהשתעי בהדי האי גברא שנמנע מלשמש מלא עין בביתו. אליהו התשבי [לואיה] אליהו הגלעדי [לואיה] אליהו הנביא [לואיה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש תמיד הוה רגיל אצל רב ענן ולמדו סדרא רבא. **איש** בקבלו גילדנא מהאי בעל דינא כעס ושוב לא בא. **איש** שוב חזר לבא אחרי שישב בתענית ולמד עמו תוך התיבה. אליהו התשבי [לואיה] אליהו הגלעדי [לואיה] אליהו הנביא [לואיה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש גלה לרבי אביתר בשאלו מי איכא ספיקא בשמים. **איש** רצוים דברי שניכם השיב כי אלו ואלו דברי אלהים חיים. **איש** דבר זבוב מצא ולא הקפיד ובנימה הקפיד וקץ בחיים. אליהו התשבי [יהואל] אליהו הגלעדי [יהואל] אליהו הנביא [יהואל] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש קבל ממנו רבי נתן להניח שליש בטן מפני האף והחמה. **איש** הוה קרא אבבא דאשת רבי עקיבא וכאנוש נדמה. **איש** צוח ילדה אנתתי והבו לי פורתא דתיבנא כדי לנחמה אליהו התשבי [יהואל] אליהו הגלעדי [יהואל] אליהו הנביא [יהואל] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש ויעד לרבי נתן בתנור של עכנאי כשאלו מה עבד האל בהטותם אחרי רבים. **איש** פיו מלא שחוק וחיך השיב ואומר נצחוני בני ומתעלס באהבים. **איש** זאת לדעת סימן שהוא בעיר כשמשחקים הכלבים. אליהו התשבי [יהואל] אליהו הגלעדי [יהואל] אליהו הנביא [יהואל] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש עם תשעה נמנה שנכנסו בחיים לגן עדן בקדושה. **איש** הוה בא לרבי סימי ואדמי ליה כפרשא. **איש** סבב הדבר שהוצרך למהר מיהר בחישא. אליהו התשבי [יהואל] אליהו הגלעדי [יהואל] אליהו הנביא [יהואל] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש טרד וקרא לרבי ישמעאל ברבי יוסי כד הוה תפיס גנבי להפילם. איש נמנע מלקבל תשובתו באמרו ברח ערק לאסיא גם אתה תוכל להתעלם. איש יחוסו שהוא אחד משבעה שקיפלו את העולם. אליהו התשבי [יאלהו] אליהו הגלעדי [יאלהו] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש מצוי ושכיח וזה גבי האי מרבנן דהוו נהירין עיניו בצפרא. איש כדי שלא יסתכל בגוהרקא דרבי חייא מסר לו סימן להכרא. איש לא שמע אליו ויתנוק בתרין בוטיטין דנורא. אליהו התשבי [יאהול] אליהו הגלעדי [יאהול] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש אשר לא בא פעם אחת למתיבתא דרבי דהוה תמיד שכית. איש לא הקים האבות בזה אחר זה הוכרח דלא יתקפו וייתו משיח. איש בעולם הזה נמצאין דוגמתן הסיח. אליהו התשבי [יאהול] אליהו הגלעדי [יאהול] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש מראה באצבע על רבי חייא ובניו שהם מהם אלו בעלי הקורה. איש גזרו תענית לקול השמועה שלו והעמידם להתפלל בעתירה. איש נידון למעלה על שגילהו רז זה מחיוהו שיתין. פולסין דנורא. אליהו התשבי [יאהול] אליהו הגלעדי [יאהול] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש דרס ועמד על קברי ערלים. איש סחור סחור אמר ליה רבה בר אבא ולא מר כהן הוא מדוע פסע על החללים. איש השיב קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהלים. אליהו התשבי [יאהול] אליהו הגלעדי [יאהול] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש עבר בין תפוחי רעב ורצה ללמד לתינוק שמע ישראל כדי שישאר בחיים. איש ויכח עמו התינוק והתריס עמו כנגדו באמרו הס להזכיר שם שמים. איש פי שנים ברוחו הבטיח לתלמידו ונתקיים. אליהו התשבי [יאהול] אליהו הגלעדי [יאהול] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש זונות רחצו בדם בנבואתו ונתקיים ובחזיונות כפולות. איש חסידא כד עבד בית שער לא אשתעי בהדיה ועצר מילות. איש צוה לקרב שתי פרים ועליו סמכו להעלות בחוצה עולות. אליהו התשבי [יאהול] אליהו הגלעדי [יאהול] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש קרא בחיל והכריו ברקיע פנו מקום לבר לואי. איש טעם עבור הנהרג רחוק בתלתא פרסא ממנו בהדיה לא אשתעי. איש רצה לבשר את אביו לעולם הבא באמרו שלום עליך בר לואי. אליהו התשבי [יאהול] אליהו הגלעדי [יאהול] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש ישים אדם עצמו כשור לעול וכחמור למשא הודיע. איש ששת אלפים שנה הוה עלמא השמיעי. איש כחו הראה וישנם מתניו לרוץ לפני אחאב לחלק כבוד למלכות הודיע. אליהו התשבי [יאהול] אליהו הגלעדי [יאהול] אליהו הנביא [יאהול] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש תחית המתים תהיה על ידו להקים מהקברים. איש אשר לימד צדיקים שעתיד להחיותן אינן חוזרים לעפרם. איש חיי צדיקים שיחיו בלי צער כי יעשו להם אברים כנשרים. אליהו התשבי [הלוא] אליהו הגלעדי [הלוא] אליהו הנביא [הלוא] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד. איש ספיקות שבתלמוד יגלה ורמזו עליו בפנים שונים. איש בכל האבעיות באמר לשון תיקון בריית האותיות נמנים. איש טיפא נזכר כמה פעמים בתלמוד וספרים עליו מכונים. אליהו התשבי [היולא] אליהו הגלעדי [היולא] אליהו הנביא [היולא] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש עם אחאב אול למשאל שלמא דחילא בטעמא. איש גם יריחו לא לקרות. על שם עיר אחרת וכן להפך אמר מלתא בי טמיא. איש יתנגד אחאב נגדו באמרו השתא נבואה דמשה רבנו לא נתקימה. אליהו התשבי [היולא] אליהו הגלעדי [היולא] אליהו הנביא [היולא] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש פתח פיו ונשבע לעצור טל ומטר באלו השנים. איש דרש עליו רבי יוסי וקרא אותו קפדנא בלי נשיאות פנים. איש כעס על רבי יוסי ולא בא אצלו שלשה ימים כמלפנים. אליהו התשבי [ואליה] אליהו הגלעדי [ואליה] אליהו הנביא [ואליה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש צרפתה נשתלה דלא להוי בידה תריץ מפתחה. איש הוכרח למפתח התחיה לתת להחיות הילד ולהשיב רוחיה. איש למשל הוה להאי גלילאי לגברא דטרק גלה ואבד למפתחה. אליהו התשבי [ואליה] אליהו הגלעדי [ואליה] אליהו הנביא [ואליה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש קץ הגלות עד שמונים וחמשה יובלות גילה לרבי יהודה. איש ועד מזכירין שמו בברכת הפטורה לבא לשמח ישראל ויהודה. איש מחמתו הוצרך עזרא הסופר לכתוב ולנקודה. אליהו התשבי [ואליה] אליהו הגלעדי [ואליה] אליהו הנביא [ואליה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש רבי אליעזר כד נתפס הוא כחד מחשובי דמלכותא. איש זרק להאי סהדא ארבע מאות פרסא אול ולא אתא. איש נדמה כוונה ותבעתו לרבי מאיר בסברו שרגיל עמה בפתח ביתה. אליהו התשבי [ואליה] אליהו הגלעדי [ואליה] אליהו הנביא [ואליה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד. איש שנסתפקו בו חכמים מאיזה שבט הוא. איש תיכף בא לפניו שבה מגד ובדברי הימים תמצאהו. איש נסתפקו בהני שבע שמעתתא אנן הוא אמרינהו. אליהו התשבי [ואליה] אליהו הגלעדי [ואליה] אליהו הנביא [ואליה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש פגע ברבי יוסי בן קסמא לנסותו לדור במקומו ויתן לו כסף וזהב ואדרכמונים. איש תמיד נזכר בכל הספקות אשר עד בואו ממתינים. איש לפעמים יאמרו אם יבא ורצה לשמוע אליו אז שלא לישא פנים. אליהו התשבי [ואליה] אליהו הגלעדי [ואליה] אליהו הנביא [ואליה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש יאמרו בפירוש אף אם יבא אין שומעין לו. גם הלשון אם כימי אליהו יהיו השנים. איש הלשון שמא יבא מסתפקים בעצמן אם דבריהם הם נכונים. איש כל ספק ממון אמרו יהא מונח עד שיבא אליהו בכמה עינים. אליהו התשבי [ואליה] אליהו הגלעדי [ואליה] אליהו הנביא [ואליה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

איש הנה נאמר גם כן בפרשה זו הוא עתיד לדרשה וכמה פרשות יפרש אותם. איש נזכר שמו בתלמוד ערכן מגין מאה וחמש פעמים במקום תחנונים. איש חזק יאמר איש אל רעהו בבואו להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. אליהו התשבי [ואליה] אליהו הגלעדי [ואליה] אליהו הנביא [ואליה] במהרה יבא אלינו עם משיח בן דוד.

ככתוב הנה שולח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום יהיה הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם.

לימוד ל"ליל שמורים"

וואך נאכט

מתורגם ללשון הקודש

זהר ח"א דף צ"ב.

שפר חלקם של ישראל, שהתורה מלמדת אותם דרכי הקב"ה, וכל הטמורות והגנוחות הגנוזים לפניו, ודאי כתוב [מהל"ס יט'] תורת ה' תמימה. שפר חלקו של המשתדל בתורה ולא יפרוש ממנה, שכל הפורש מהתורה אפילו שעה אחת כמו שנפרש מחיי העולם, שכתוב [דברים ל'] "כי היא חייך ואורך ימך" וכתוב [משלי ג'] "אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לך".

זכאה חולקיהון דישראל דאורייתא אולין להו אורחוי דקב"ה, וכל טמירין וגניזא דגניזין קמיה, ודאי כתיב [מהל"ס יט] תורת יי' תמימה א' וגו', זכאה חולקיה מאן דישתדל באורייתא ולא יתפרש מינה, דכל מאן דיתפרש מאורייתא אפי' שעתא חדא כמה דאתפרש מחיי דעלמא דכתיב [דברים ל] כי היא חייך ואורך ימך ג' וכתיב [משלי ג] אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לך:

ויהי אברם בן תשעים שנה וגו' רבי יוסי פתח: [ישע' ס'] "ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ" זכאים הם ישראל מכל שאר עמים, שהקדוש ברוך הוא קרא להם צדיקים, שלמדנו מאה ועשרים (וחמשה) ושמונה אלפים בעלי כנפים שהולכים וטסים בכל עולם ושומעים קול ומחזיקים את הקול, כמו שלמדנו אין לך דבר בעולם שאין לו קול, ההולך וטס ברקיע ומחזיקים בו בעלי כנפים

ויהי אברם בן תשעים שנה וגו' רבי יוסי פתח וא' [ישעיהו ס] ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ וגו', זכאין אינון ישראל מכל שאר עמין, דקודשא בריך הוא קרא לון צדיקים וז', דתניא וז' מאה ועשרין [ד"א ל"ג וחמש] ותמניא אלפי מארי דגדפין וז' דאזלין וטאסין כל עלמא ושמעין קלא ואחדין ליה לההוא קלא, כמה דתנינן לית לך מלה בעלמא דלית לה קלא, ואזלא וטאסא ברקיעא ואחדין לה מארי דגדפין

ביאורים קצרים מלוקטים

[א] טעם אומרו בכמה דוכתי רבי פלוני "פתח" וכו' שמעתי ממורי זללה"ה [הרמ"ק] וכו'. [כ] הרשב"י וחבריו היו פותחים המקור מעיקרא והיו מגלים סודות שמעולם לא נתגלו לא למעלה ולא למטה וזה שאמרו רבי פלוני פתח וכו' [הרא"ג זללה"ה]. [עין בס' ריח דודאים ל"ג ד"ה ר"י פתח לה פתחא].

[ב] פי' קודם היותם פועלים הצדקות דכתיב ועמך כולם על הסתם נקראים צדיקים, וכמעלה זו שהיא לכר מצד חבה מלפני הקב"ה הם זכאין מכל שאר עמין כי בחר בהם הקב"ה ולחבתן הוא קורא אותן צדיקים לא מצד המעשים. [הרמ"ק זללה"ה באוהח"מ].

[ג] דתניא וגו'. כלומר על צד החסד קרא אותם צדיקים כי לפי האמת לא ימצא צדיק בדינו בעולם דתניא וכו'. [הרמ"ק זללה"ה].

[ד] מארי דגדפין, הם המלאכים לנחר בהם על הארץ [הרמ"ק זללה"ה].

רז"א דאורייתא

א' מיוה"ק דף ד': ועיין בספר נבי ללדיק — ודיטשטוב דף ט"ו:
ונקונטרס אחרי רז"א דף ט'. אות ע"ג. [הנספח למיקו"ו עם פי' נל"ר]
ג' וכן אמר רבי יהודה זמ"ב דף פ"ו:

זהר הקדוש

תרגום

ומעלים את הקול לבעליהם ודנים אותו בין לטוב בין למוטב ככתוב [קהלם י'] "כי עוף השמים יוליך את הקול".

מתי דנים את הקול? ר' חייא אמר בשעה שהאדם שוכב וישן, ונשמתו יוצאת ממנו, והיא מעידה בו באדם, וכן דנים את הקול ככתוב: [מייס ו'] "משוכבת חיקך שמור פתחי פיך" מה הטעם? מפני שהיא מעידה באדם. רבי יהודה אמר כל מה שאדם עושה בכל יום, נשמתו מעידה בו באדם כלילה.

תנא אמר רבי אלעזר בתחלת שעה ראשונה כלילה כשעבר היום ושקע השמש, בעלי המפתחות הממונים על השמש נכנסים בשנים עשר שערים הפתוחים ביום, אחרי שנכנסו בכולם, כל השערים נסגרים, כרוז עומד ומתחיל להכריז, עומד העומד ומחזיק את המפתחות, אחרי שמסים את הכרוז, כל אלה שומרי העולם נאספים ועולים, אין פותח פה, כולם דוממים, ואז דינים שלמטה מתעוררים ושטים בעולם, והלבנה מתחילה להאיר, ובעלי התקיעה תוקעים ומיללים, תוקעים שנית, אז מתעוררת שירה ומזמרים לפני רבונם. כמה בעלי תריסין עומדים על עמדם ומתעוררים דינים בעולם, אז אנשים ישנים והנשמה יוצאת ומעידה עדותה

וסלקין ההוא קלא (ד"א למאריהון) דמארין [י"א דמדין] ודיינין לה הן לטב הן לביש דכתיב [קהלם י'] כי עוף השמים יוליך את הקול וגו'.

אימתי דיינין לההוא קלא. ר' חייא אמר בשעתא דב"ג שכיב ונאס, ונשמתיה נפקת מניה, והיא אסהידת ביה [וה] בבר נש, וכדין דיינין לההוא קלא הה"ד [ומיכ ו] משוכבת חיקך שמור פתחי פיך, מאי טעמא משום דהיא אסהידת בבר נש. רבי יהודה [וה] אמר כל מה דבר נש עביד בכל יומא, נשמתיה אסהידת ביה בבר נש בליליא.

תאנא אמר רבי אלעזר בתחלת שעתא קמייטא בליליא כד נשף יממא ועאל שמשא, מארי דמפתחן דממנן על שמשא [וה] עאל בתריסר תרעין דפתיחין ביממא, בחר דעאל בכלהו, כל אינון תרעין סתימין [ז] [י"א פתחין], כרוזא קאים ושרי לאכרוזא, קאים מאן דקאים ואחיד לאינון מפתחן, בחר דסיים כרוזא, כל אינון נטורי עלמא מתכנשין וסלקין, לית מאן דפתח [פומה] פטרא כלא משתככיין, כדין דינין דלתתא מתערין ואזלין ושאטין בעלמא, וסיהרא שארי לאנהרא, ומארי דיבבא תקעין ומיללין. תקעין תניינות כדין מתערי שירתא ומזמרין קמי מאריהון, כמה מארי תריסין קיימי בקיומיהו ואתערין דינין בעלמא כדין בני נשא ניימין

ביאורים קצרים מלוקטים

[ה] נשמתיה אסהידת לאמת מפיו בעלי כנפים וקודם שלא העידה אין דינן דינו כלל. [הרמ"ק זללה"ה]: לפי"ז מפרש משוכבת חיקך היינו הנשמה. [מהרצ"א מדינוכ זללה"ה].

[ו] רבי יהודה אומר וגו', אפשר דפליג בתרתי, הא' דלעיל קאמר קלא דהיינו עון הדבור לבד והוא מוסיף כל מעשה. הב' אפשר שאין צריך מארי דגדפין אחר שהנשמה בעצמה היא מעידה, כי הודאת בעל דין כמאה עדים דמי. [הרמ"ק זללה"ה].

[ז] מארי דמפתחן דממנן על שמשא, נראה שיש לו שני מנויין, א' ממונה על השמש. ב' שהוא עצמו בעל המפתחות. [הרמ"ק זללה"ה].

רז"א דאורייתא

[ג] מנינה ט"ו. ח"ג קכ"א:

[ד] לקמן קע"ב רמ"ב:

זהר הקדוש

תרגום

ונשמתא נפקת ואסהידת סהדותא ואתחייבת כדינא, וקודשא בריך הוא עבד חסד כבר נש ונשמתא תבת לאתרה, בפלגות ליליא כד צפורין מתערין [ח], סטרא דצפון אתער ברוחא, קם בקיומיה שרביטא דבסטור דרום ובטש בההוא רוחא ושכיך ואתבסם, כדין אתער קודשא בריך הוא בנמוסוי ו[ט] לאשתעשעא עם צדיקא בגנתא דעדן, בההוא שעתא זכאה חולקיה דבר נש דקאים לאשתעשע באורייתא, דהא קב"ה וכל צדיקא דבגנתא דעדן כלהו צייתין לקליה הה"ד (שיר ס) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, ולא עוד אלא שהקב"ה מושך עליו חוט של חסד לשמרו בעולם, שהרי עליונים ותחתונים שומרים אותו, זה שכתוב [מלכים א'] "וּמִיָּוֶם יְצוּהוּ ה' חֲסֹדוֹ וְלִילָה שִׁירָה עִמּוֹ".

אמר ר' חזקיה כל מי שמשדל באותה שעה בתורה, ודאי יש לו חלק תדיר בעולם הבא.

אמר רבי יוסי מה הטעם תדיר? אמר לו כך למדנו שבכל חצות לילה כאשר הקב"ה מתעורר בגן העדן, כל אלה הנטיעות של הגן, מושקים יותר מאותו הנחל הנקרא "נחל קדומים" "נחל עדנים" שמימיו אינם פוסקים

ונשמתא נפקת ואסהידת סהדותא ואתחייבת כדינא, וקודשא בריך הוא עבד חסד כבר נש ונשמתא תבת לאתרה, בפלגות ליליא כד צפורין מתערין [ח], סטרא דצפון אתער ברוחא, קם בקיומיה שרביטא דבסטור דרום ובטש בההוא רוחא ושכיך ואתבסם, כדין אתער קודשא בריך הוא בנמוסוי ו[ט] לאשתעשעא עם צדיקא בגנתא דעדן, בההוא שעתא זכאה חולקיה דבר נש דקאים לאשתעשע באורייתא, דהא קב"ה וכל צדיקא דבגנתא דעדן כלהו צייתין לקליה הה"ד (שיר ס) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני, ולא עוד אלא דקודשא בריך הוא משיך עליה ו[י] חד חוטא דחס"ד למהוי (ד"ה ל"ג תדיר ויאו) נטיר בעלמא, דהא עלאין ותתאין נטירין ליה [כ] הדא הוא דכתיב (מלכים א') יוֹמָם יְצוּהוּ ה' חֲסֹדוֹ וְלִילָה שִׁירָה עִמּוֹ.

אמר רבי חזקיה כל מאן דאשתדל בהאי שעתא באורייתא ודאי אית ליה חולקא תדיר בעלמא דאתי.

אמר רבי יוסי מאי טעמא תדיר, א"ל הכי אוליפנא דכל פלגות ליליא כד קב"ה אתער בגנתא דעדן כל אינון נטיען דגינתא ויכו אשתקיין יתיר ויג מההוא נחלא דאקרי נחל קדומים נחל עדנים ו[י] דלא פסקו מימיו לעלמין,

ביאורים קצרים מלוקטים

[ח] צפורין מתערין, הם המלאכים בשירים והצדיקים בגן עדן לעסוק בתורה. [הרמ"ק זללה"ה].

[ט] אתער קוב"ה בנמוסוי, היינו יחוד קוב"ה ושכינתיה, ויחודם בחצות הלילה עם הצדיקים בגן עדן. [הרמ"ק זללה"ה].

[י] משיך עליה, אח"כ ביום, והיינו יומם יצוה, והטעם משום דבליילה שירה עמי, וכיון שהוא מקטש השכינה ניתן לו חלקו מהיחוד ביום מצד החסד המתעורר אל היחוד. [הרמ"ק זללה"ה].

[יא] הרמ"ק זללה"ה גריס תדיר, ומפרש "תדיר" בין בהיותו בעולם הזה, בין בהיותו בעולם הנשמות.

[יב] נטיען דגינתא, שש קצוות שבמלכות שנק' גן ושש קצוות נטיעותיה. [הרמ"ק ללה"ה].

[יג] אשתקיין יתיר, נוסף על השקאתם משהו קצוות עליונים. [הרמ"ק זללה"ה].

רו"א דאורייתא

[כ] מנגיגה י"צ:

[ו] מיוז"ק פ"י נ"ה דף פ"ח.

זהר הקדוש

תרגום

לעולם. בביכול זה שקם ועוסק בתורה, כאילו אותו הנחל מורק על ראשו ומשקה אותו בתוך אלה הנטיעות שבגן עדן. אמר רבי יוסי ולא עוד אלא הואיל וכל הצדיקים שבגן עדן מקשיבים לו, חלק נותנים לו במשקה של הנחל, נמצא שיש לו חלק תדיר בעולם הבא.

ר' אבא היה בא לבית חמיו, ור' יעקב בנו היה עמו. התאכסנו בכפר טרשא. כשרצו לשכב, אמר ר' אבא לבעל הבית, "היש כאן תרנגול?" אמר בעל הבית למה? אמר לו מפני שאני קם בחצות לילה ממש, אמר לו אין צורך, כי הלא סימן לי בביתי כי המשקל הזה שלפני מטתי אני ממלא אותו מים והוא נוטף, טיף, טיף, בחצות לילה ממש נוזלים כל המים, והמשקל הזה מתגלגל ונוהם, והקול נשמע בכל הבית, ואז הוא חצות לילה ממש, וזמן אחד היה לי שהיה קם בכל חצות לילה ועוסק בתורה, ובשבילי התקין את זה, אמר ר' אבא ברוך השם ששלחני כאן.

בחצות לילה נהם גלגל המשקל, קמו ר' אבא ור' יעקב, שמעו את האיש שיושב בשפל ביתו ושני בניו עמו והוא אמר כתוב [מסליס ק"ט] "חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך" מה ראה דוד שאמר "חצות לילה" ולא בחצות לילה ודאי

בכיכול ההוא דקאים ואשתדל באורייתא כאילו ההוא נחל אחרק על רישיה וידו ואשקי ליה בגו אינון נטיעין וזה דבגנתא דעדן. (אמר רבי יוסי) ולא עוד אלא הואיל וכלהו צדיקייא דבגו גנתא דעדן צייתין ליה וזהו, חולקא שויין לה בההוא שקיו דנחלא. אשתכח דאית ליה חולקא תדיר בעלמא דאתי.

רבי אבא ור' הוה. אתי מטבריה לבי טרוניא ויין דחמיו, ור' יעקב בריה הוה עמיה. אערעו בכפר טרשא. כד בעו למשכב, אמר ר' אבא למריה דביתא אית הכא תרנגולא. א"ל מארא דביתא, אמאי. א"ל בגין דקאימנא בפלגות ליליא ממש. א"ל לא אצטריך, דהא סימנא לי בביתא דהדין טקלא דקמי ערסאי מלינא ליה מיא ונטיף טיף טיף, בפלגות ליליא ממש אתרקו כלהו מיא ואתגלגל האי קיטפא ונהים ואשתמע קלא בכל ביתא, וכדין הוא פלגות ליליא ממש. וחד סבא הוה לי דהוה קם בכל פלגות ליליא ואשתדל באורייתא ובגיני כך עבד האי, אמר ר' אבא בריך דחמנא דשדרני הכא.

בפלגות ליליא נהים ההוא גלגלא דקיטפא. קמו רבי אבא ורבי יעקב, שמעו לההוא גברא דהוה יתיב בשפולי ביתא ותרין בנוי עמיה והוה אמר כתיב (מסליס ק"ט) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך, מאי קא חמא דוד דאיהו אמר חצות לילה ולא בחצות לילה, אלא חצות

ביאורים קצרים מלוקטים

[יד] אחרק על רישיה, הוא ראש לקבל השפע וממנו לתחתונים. [הרמ"ק זללה"ה].

[טז] בגו אינון נטיעין, הם הנשמות הצדיקים וכל כחות שבגן. [הרמ"ק זללה"ה].

[טז] צייתין ליה, ושומע כעונה, ונחשב להם תורתו כאלו כולם עוסקים בתורה ההיא להיות נשפע להם השפע

ההוא, א"כ כיון שזכו על ידו ראוי שיהיה הוא בכללם. [הרמ"ק זללה"ה].

[יז] אין זה רב שבגמרא כאשר חשב הרמ"ע, כי רב נקבר בבבל כמפורסם, וקבר רבי אבא שבוהר גילה מרן

האר"י (בסוף ספר שער הגלגולים) היכן הוא קבורתו, ומי כמוהו מורה האמת, ועוד כמה ראיות שאין זה רב

בשום פנים. [וזהר ח', שם להגה"ק מקאמארנא ז"ע] עיין בדברי תורה להגה"ק הריב מנחת אלעזר ז"ע [בערך

רב הנסמן בהמפתחות]. (אמר המעתיק הלא יש כמה מרבותינו שבגולה נבג"מ שהאריז"ל ברוח קדשו גילה

מקום מנוחת קרשם בארצות החיים, ובע"כ אנו צריכים לומר שהעלו את ארונותיהם לארץ ישראל, ור"ב).

[יח] לבי טרוניא, א"ה מקום אסיפת גדולים ושרים, תרגום סרנים טרוניא. [הרש"ב זללה"ה].

להקב"ה אמר כך. וכי הקדוש ברוך הוא כך נקרא? כן, שהרי בחצות לילה ממש, הקב"ה וסיעתו נמצא, ואז השעה שנכנס בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים.

אמר ר' אבא לר' יעקב, ודאי נשתתף עם השכינה ונתחבר כאחד, קרבו וישבו עמו. אמרו לו אמור דבר שבפיך, שיפה אתה אומר, מנין לך זה? אמר להם דבר זה למדתי מזקני.

ועוד אמר שבשלוש שעות הראשונות של הלילה כל הדינים שלמטה מתעוררים והולכים ושטים בעולם, בחצות לילה ממש הקב"ה מתעורר בגן העדן והדינים שלמטה אינם מצויים וכל הנימוסים שלמעלה בלילה אינם מצויים אלא בחצות לילה ממש, מנין לנו, מאברהם שכתוב "ויחלק עליהם לילה" במצרים (שמות י"ג) "ויהי בחצי הלילה" ובמקומות מרובים בתורה כך נמצא, ודוד היה יודע ומנין היה יודע? אלא כך אמר הזקן, שהמלכות שלו בזה תלויה ועל זה קם בשעה ההיא ואמר שירה, ולזה קרא להקב"ה חצות לילה ממש, אקום להודות לך וגו' שהרי כל הדינים תלויים בזה, דיני המלכות מזה נמצאים, ובשעה ההיא נקשר בה רוד וקם ואמר שירה.

בא ר' אבא ונשקו, אמר לו ודאי כן הוא. ברוך המקום ששלחני כאן. בוא וראה שבלילה הדין בכל מקום ונתקומו הדברים, וכך הוא ודאי, וכן נתעורר לפני ר' שמעון.

אמר התינוק בן האיש ההוא אם כן למה כתוב "חצות לילה". אמר לו הרי נאמר

לילה ודאי, ולקודשא בריך הוא אמר הכי, וכי קב"ה הכי אקרי. אין דהא חצות לילה ממש קב"ה אשתכח וסיעתא דיליה וכדין היא שעתא דעייל בגנתא דעדן לאשתעשעא עם צדיקיא.

אמר רבי אבא לרבי יעקב ודאי נשתתף בשכינתא ונתחבר כחדא, קריבו ויתיבו עמיה, אמרו ליה אימא מלה דפומך דשפיר קאמרת, מנא לך האי, אמר לון מלה דא אוליפנא מסבאי.

ותו הוה אמר דתלת (י"ג נ"א דתחלת) שעתא קמייתא דליליא כל דינין (דלתתא) מתערין ואזלין ושאיטין בעלמא, בפלגות ליליא ממש קב"ה אתער בגנתא דעדן ודינין דלתתא לא משתכחין^[1], וכל נימוסין ויט² דלעילא בליליא לא אשתכחו אלא בפלגות ליליא ממש, מגלן מאברהם דכתיב ויחלק עליהם לילה, במצרים (שמות יג) ויהי בחצי הלילה, ובאתרין סגיין באורייתא הכי אשתכח. ודוד הוא ידע, (ומה) ומנא הוה ידע, אלא הכי אמר סבא, דמלכותא דיליה בהאי (לילה) תליא, ועל דא קאים בההיא שעתא ואמר שירתא, ולהכי קרייה לקב"ה חצות לילה ממש, אקום להודות לך וגו' דהא כל דינין תליין מהכא, ודינין דמלכותא מהכא משתכחין, וההיא שעתא אתקטיר בה דוד וקם ואמר שירתא.

אתא ר' אבא ונשקיה אמר ליה ודאי הכי הוא בריך רחמנא דשדרני הכא. תא חזי לילה דינא בכל אתר והא אוקימנא מילי, והכי הוא ודאי, והא אתער קמי דרכי שמעון.

אמר ההוא ינוקא בריה דההוא גברא אי הכי אמאי כתיב חצות לילה. א"ל הא אתמר

ביאורים קצרים מלוקטים

[יט] ודינין לא משתכחין, שהם נכנסים בנוקבא דתהום רבא מפני פחד ה' שלא יתבטלו. [הרמ"ק זללה"ה].

דז"א דאורייתא.

[1] ומ"ב ל"ז:

זהר הקדוש

תרגום

בחצות לילה מלכות שמים מתעוררת אמר
אני שמעתי דבר.

אמר לו ר' אבא אמור בני בטוב, שהרי
דבר פיך קול האור יהא. אמר אני שמעתי
שבלילה דין המלכות הוא, ובכל מקום הדין
מצוי, וזה שאמר חצות, מפני שיונקת בשני
גונים, בדין וחסד, ודאי החצות הראשונה דין
היא, שבחצות השניה מאירות פניה ברוח
החסד, ולזה חצות לילה כתוב ודאי.

קם ר' אבא ושם ידיו בראשו וברכו, אמר
ודאי סבורים היינו שהחכמה אינה מצוי' רק
בזכאים שזכו בה כעת ראינו שאפילו
חינוקות בדורו של ר' שמעון זכו לחכמה
עליונה, זכאי אתה ר' שמעון, וי לדור שאתה
תסתלק ממנו. ישבו עד הבוקר ועסקו בתורה.

פתח ר' אבא ואמר [ישע' ט'] "ועמך כלם
צדיקים" וגו' דבר זה קימו החברים מה טעם
כתיב "ועמך כלם צדיקים" וכי כל ישראל
צדיקים הם. והרי כמה חייבים יש בהם
בישראל, כמה חטאים וכמה רשעים
העוברים על מצוות התורה. אלא כך שנוי
בסוד המשנה, זכאים הם ישראל שעושים
קרבן של רצון לקב"ה, שמקריבים בניהם
לשמונה ימים לקרבן. וכשנמולים נבנסים
בחלק הטוב של הקב"ה שכתוב [משל י']
"וצדיק יסוד עולם" כיון שנכנסו בחלק הצדיק
נקראו צדיקים, ודאי כולם צדיקים, ועל כן
לעולם ירשו ארץ ככתוב [מלכ' ק"ח] "פתחו

דבפלגות ליליא מלכותא דשמיא אתערת. אמר
ליה אנא שמענא מלה.

אמר ליה רבי אבא, אימא ברי טב דהא מלה
דפומך קלא דבוצינא להוי [ט] [ז] אמר אנא
שמענא דהא לילה דינא דמלכותא איהו ובכל
אתר דינא הוא, והאי דקאמר חצות, בגין דינקא
בתרי גווי (מלות) בדינא וחסד, וודאי פלגותא
קדמיתא דינא הוא, דהא פלגותא אחרא נהירו
אנפאה בסטרא דחסד, וע"ד חצות לילה כתיב
ודאי.

קם רבי אבא ושוי ידיו ברישיה וברכיה, אמר
ודאי חשיבנא דחכמתא לא אשתכח בר באינן
זכאי דזכו בה. השתא חמינא דאפילו ינוקי
בדרא דרבי שמעון זכו לחכמתא עלאה. זכאה
אנת רבי שמעון. ווי לדרא דאנת תסתלק מניה.
יתבו עד צפרא ואשתדלו באורייתא.

פתח ר' אבא ואמר (ישעיה ט) ועמך כלם
צדיקים וגו'. מלה דא הא אוקמוה חברייא מאי
טעמא כתיב ועמך כלם צדיקים, וכי כלהו
ישראל צדיקי נינהו. והא כמה חייבין אית בהו
בישראל כמה חטאין וכמה רשיעין דעברין על
פקודי אורייתא. אלא הכי תנא ברזא דמתניתין,
זכאי אינן ישראל דעבדין קרבנא דרעוא לקב"ה
דמקריבין בנייהו לתמניא יומין לקרבנא, וכד
אתגזרו עאלו בהאי חולקא טבא דקודשא בריך
הוא דכתיב (משל י) וצדיק יסוד עולם. כיון
דעאלו בהאי חולקא דצדיק [נא] אקרון צדיקים,
ודאי כלם צדיקים, וע"כ לעולם ירשו ארץ,

ביאורים קצרים מלוקטים

[כ] כמדומה לי שכפ"ך יהיה קול דברי הרשב"י שנקרא בוצינא קדישא, לכן הגד דבריך. [דרך אמת] (והטעם
שרשב"י נקרא "בוצינא קדישא" משום שהתנוצץ בו אור ניצוץ מנשמת משה רבינו כמ"ש בזה בכתבי
האריז"ל, ועיין בארוכה בזה בספר מדות רשב"י (דף ט'). ובספר הילולא דרשב"י (דף ה')).

[כא] כיון דעאלו בהאי חולקא דצדיק וכו', וע"כ לעולם ירשו ארץ מדת מלכות שנקראת צד"ק. [מהרצ"א
מדינוב ז"ע]

רזי"א דאורייתא

[ח] מ"ג קע"ח. קפ"ז. ר"ו.

תרגום

זהר הקדוש

לי שערי צדק אבא בם" וכתוב: " זה השער לה' צדיקים יבאו בו" אלה שנמולו ונקראים צדיקים "נצר מטעי" נצר מאלו הנטיעות שנטע הקב"ה בגן עדן זאת, הארץ אחת מהם, ועל כן יש להם לישראל חלק טוב בעולם הבא וכתוב (שם ל"ו) "צדיקים ירשו ארץ" [ישעי' ס'] "לעולם ירשו ארץ" מהו לעולם כמה ששינו במשנתנו, ונאמר הדבר בין החברים.

(ותנא מה ראה הכתוב שלא נקרא אברהם עד עכשיו) (נ"א בוא וראה הקב"ה לא קרא לאברהם אברהם עד עכשיו מה הטעם? אלא כך למדנו — שעד עכשיו לא נימול וכשנמול נתחבר בו ה' — "הא" ושורה בו) אלא כך קימנו שעד עכשיו לא נימול, וכשנימול נתחבר ב' — "הא" והשכינה שורה בו ואז נקרא אברהם וזה שכתוב [גנלש"ט ז'] "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" ותנא ב' — "הא" בראם ותנא באברהם. מה אומרים? אלא זה חסד וזאת שכינה והכל יורד ביחד, ולא קשה הדבר, וזה הוא.

אמר ר' יעקב לר' אבא האי ה"א דהבראם זעירא, ור"ה דהליי רבתי מה בין זה לזה? אמר לו זה שמיטה, וזה יובל (ויש ששונה שהכל אחד, כשמאיר מצדיק אז קים בשלמות ור' רבתי המאיר כפי הצורך, ולפעמים שאינה קימת בשלמות ויונקת מסטרא אחרא כה' זעיקרא) ובשל כך לפעמים הירח קים בשלמותו ולפעמים

כדכתיב (מסליס קים) פתחו לי שערי צדק אבא בם" ו, כתיב זה השער ליי' צדיקים יבאו בו, אינון דאתגזרו ואקרון צדיקים. נצר מטעי, נצר מאינון נטיעין [דנטע קב"ה בגנתא דעדן האי ארץ חד מנייהו, ועל כן אית להו לישראל חולקא טבא בעלמא דאתי וכתיב (שם לו) צדיקים ירשו ארץ. (ישעי' ס) לעולם ירשו ארץ, מהו לעולם, כמה דאוקימנא יא] במתניתא דילן, והא אתמר האי מלה בין חברייא.

(ותנא מאי קא חמא קרא דלא אקרי אברהם עד השתא) (נ"א מ"ח קב"ה לא קרא לאברהם אברהם עד השתא מ"ט. אלא הכי אוקימנא יא] דעד השתא לא אתגזר, וכד אתגזר אתחבר ביה האי ה"א ושריא ביה), אלא הכי אוקימנא דעד השתא לא אתגזר, וכד אתגזר אתחבר בהאי ה' ושכינתא שריא ביה וכדין אקרי אברהם, והיינו דכתיב [גנלש"ט ז] אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ותנא כה' בראם. ותנא באברהם, מאי קא מיירי, אלא דא חסד ודא שכינתא וכלא נחית כחדא, ולא קשיא מלה והאי והאי הוי יא].

א"ר יעקב לר' אבא האי ה' דהבראם זעירא, וה' דהליי ידן רברבא, מה בין האי להאי, א"ל דא (שכינא) שמיטה, ודא יובלא (ואית דמתני דכלא חד דכד מנהרא מצדיק כדין קיימא באשלמותא וה' רברבא דהא מתנהרא כדקא יאות, ולזמנין דלא קיימא באשלמותא וינקא מסטרא אחרא כדין ה"א זעירא) ובגין כך זמנין דסיהרא קיימא באשלמותא וזמנין בפגימותא,

רז"א דאורייתא

טן לקמן ז"ו:

ין לעיל כ"ו. ל"ה: לקמן רט"ו. ק"ו: ח"ז ק"ג.

יא] לקמן רט"ו. קע"ו. ח"ז רנ"ג.

יב] לעיל ס"ט. נס"ח.

יג] לעיל ז"א: ח"ג רל"ח.

יד] (דברים ל"ז — ו')

זהר הקדוש

תרגום

ובאנפאה אשתכח ואשתמודע וכלא שפיר. והאי איהו ברירא דמלה.

אמר רבי אבא זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהון מכל שאר עמין, ויהיב לון את קיימא דא, דכל מאן דאית ביה האי את, לא נחית לגיהנם טו] אי איהו נטיר ליה כדקא יאות דלא עייל ליה ברשותא אחרא ולא משקר בשמיה דמלכא, דכל מאן דמשקר בהאי כמאן דמשקר בשמיה דקב"ה טו] דכתיב (ישע' ה) ביי' בגדו כי בנים זרים ילדו.

אמר רבי אבא זכאין אינון ישראל דקודשא בריך הוא אתרעי בהון מכל שאר עמין, ויהיב לון את קיימא דא, דכל מאן דאית ביה האי את, לא נחית לגיהנם טו] אי איהו נטיר ליה כדקא יאות דלא עייל ליה ברשותא אחרא ולא משקר בשמיה דמלכא, דכל מאן דמשקר בהאי כמאן דמשקר בשמיה דקב"ה טו] דכתיב (ישע' ה) ביי' בגדו כי בנים זרים ילדו.

אמר ר' אבא בזמנא דבר נש אסיק בריה לאעליה להאי ברית, קרי קב"ה יו] לפמליא דיליה ואמר חמו מאי בריה עבדיה בעלמא, ביה שעתא אודמן (ליה) אליהו וטאס (טו ט) עלמא בד' טאסין ואודמן תמן, ועל דא תנינן דבעי בר נש לתקנא יט] כרסייא אחרא ליקרא דיליה וכו], ויימא (יג ב) דא כרסייא דאליהו, ואי לאו לא שרי תמן. והוא סליק ואסהיד קמי קב"ה.

עוד אמר ר' אבא בשעה שהאדם נושא את בנו להכניסו לברית, קורא הקב"ה לפמליא שלו ואומר ראו מזה בני עושה בעולם באותה שעה מודמן אלי' וטס בעולם בארבע טיסות ומודמן שם ועל זה שנינו שצריך האדם להתקין כסא אחר לכבודו ויאמר זה כסא של אלי', ואם לא אינו שורה שם, והוא עולה ומעיד לפני הקב"ה.

תא חזי בקדמיתא כתיב (מלכ' א ט) מה לך פה אליהו וגו'. וכתיב קנא קנאתי ליי' (אלהי נבואות) כי עזבו ברייתך בני ישראל וגו'. א"ל חייך בכל אתר דהאי רשימא קדישא ירשמון ליה בני בבשרהון אנת תודמן תמן כ], ופומא דאסהיד

בוא וראה מקודם כתוב [מלכ' א' י"ט] "מה לך פה אלי' וגו'". וכתב "קנא קנאתי לה' א"צ כי עזבו ברייתך בני ישראל" אמר לו חייך בכל מקום שהרשימה קדושה ירשמו בני בבשרם אתה תודמן שמה, והפה שהעיד שישראל

תא חזי בקדמיתא כתיב (מלכ' א ט) מה לך פה אליהו וגו'. וכתיב קנא קנאתי ליי' (אלהי נבואות) כי עזבו ברייתך בני ישראל וגו'. א"ל חייך בכל אתר דהאי רשימא קדישא ירשמון ליה בני בבשרהון אנת תודמן תמן כ], ופומא דאסהיד

ביאורים קצרים מלוקטים

[כב] לתקנא כורסייא אחרא ליקרא דיליה. ולכן צריכין ליזהר שיהיה שתי כסאות אחד לסגדק ואחד לאליהו ואי לאו לא שרי תמן וכו', ויש בזה סודות עמוקות. [זהר ח', שם]. בענין הופעתו של אליהו זלי"ט בעת עריכת הברית ראה בסוף הספר (בהוספות החדשות) ממה שכתב בזה מרן החתם סופר זי"ע. ועיין מ"ש בזה הרב החיד"א זי"ע בספרו מראות העין [יבמות צ"ו]. ד"ה אמר ר' יהודה. ובספרו מדבר קדמות [ערך א' אות ס"א] מ"ש בשם הרב המקובל מהר"י צמח ז"ל.

דו"א דאורייתא

טו] לקמן: ז"ד. ז"ה: רל"ח.

טו] ח"צ פ"ז:

יו] עיין זמ"ג דף מ"ד. נרע"מ ומצין למה קרי קוב"ה לפמליא דיליה.

יח] לעיל י"ג.

יט] פירד"א פכ"ט.

כ] עיין ח"צ ק"פ. ומצין.

זהר הקדוש

תרגום

עזבו הוא יעיד שישראל מקימים את הברית הזה, והרי שנינו על מה נענש אליהו לפני הקב"ה על שאמר לשון רע על בניו.

בתוך כך בא אור היום ואמרו דברי תורה, קמו ללכת, אמר להם האיש במה שעסקתם בלילה זה, השלימו. אמר מה הוא אמר להם שתראו למחר בני בעל הבית נשואים, שאשתי מבקשת בקשה זו מכח והברית של בני שנולד לי, למחר תהיה השמחה שלו.

אמר ר' אבא זו הזמנה של מצוה היא ולראות פני השכינה נשכ, שהו כל אותו היום. באותו לילה אסף האיש כל אוהביו, וכל אותו לילה עסקו בתורה ולא היה מי שישן, אמר האיש, בבקשה מכם כל אחד ואחד יגיד דבר חדש בתורה.

פתח אחד (ר' אבא) ואמר [שופטים ה'] "בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה'" מה ראו דבורה וברק שפתחו בפסוק זה, אלא כך שנינו אין העולם מתקים אלא על ברית זה שכתוב [ימ"י ל"ג] אם לא בריתי יומם ולילה וגו' שהרי שמים וארץ על זה קיימים, בשביל זה כל זמן שישראל מקיימים ברית זה, נמוסי שמים וארץ קיימים בקיומם, וכל זמן שח"ו ישראל מבטלים ברית זה, שמים וארץ לא מתקיימים, וברכות אינן מצויות בעולם, בוא וראה, שאר העמים אינם שולטים על ישראל אלא כשהם מבטלים

דישראל עזבו הוא יסהיד דישראל מקיימין האי קיימא ועל דא מתקנין כורסייא לאלהיהו והכי אתחזי. והא תנינן וכו' על מה אתענש אליהו קמי קב"ה על דאמר דלטורא על בניו.

אדהכי הוה אתי נהורא דיומא והוו אמרי מלי דאורייתא. קמו למיזל. א"ל ההוא גברא במה דעסקיתו בהאי ליליא אשלימו, אמרי מאי הוא, א"ל דתחמונן למחר אנפוי דמריה דקיימא, דהא דבייתי בעאת בעותא דא מנייכו, וגזר קיימא דברי דאתייליד לי, למחר ליהוי הלולא דיליה.

א"ר אבא האי בעותא דמצוה כל איהו ולמחמי אפי שכינתא נתיב. אוריכו כל ההוא יומא. בההוא ליליא כנש ההוא גברא וכו' כל אינן רחימיו, וכל ההוא ליליא אשתדלו באורייתא ולא הוה מאן דנאים, א"ל ההוא גברא במטו מנייכו כל חד וחד לימא מלה חדתא דאורייתא.

פתח חד (רבי אבהו) ואמר [שופטים ה'] בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יי'. מאי קא חמו דבורה וברק דפתחו בהאי קרא. אלא הכי תנינן לית עלמא מתקיימא אלא על האי ברית דכתיב [ימ"י לג] אם לא בריתי יומם ולילה וגו' דהא שמיא וארעא על דא קיימין, בגין כך כל זמנא דישראל מקיימין האי ברית, נמוסי שמיא וארעא קיימין בקיומיהו, וכל זמנא דח"ו ישראל מבטלין האי ברית, שמיא וארעא לא מתקיימין, וברכאן לא משתכחין בעלמא. תא חזי לא שליטו שאר עמין על ישראל אלא כד

ביאורים קצרים מלוקטים

[כג] והא תנינן על מה אתענש אליהו. לא ידעתי היכן נרמו העונש. [מהרצ"א מדינוב זי"ע].
[כד] נשמע מכאן שמהראוי שיהיו נאספים בלילה קודם המילה עשרה אנשים, שהרי תמצא בכאן שבעה אנשים ורבי אבא ובנו ומארי דהילולא. [מהרצ"א מדינוב זי"ע].

רז"א יאורייתא

כל פסחים קי"ג: שו"ע יו"ד קי' רס"ה סי"ג נהג"ה סכ.

זהר הקדוש

תרגום

ברית זה, ומה בטל מהם, שאינם נפרעים ואינם מתגלים, ועל זה כתוב "ויעזבו בני ישראל את ה' וגו' וימכור אותם ביד סיסרא" ויעזבו את ה' ממש עד שבאה דבורה והתנדבה לכל ישראל בדבר זה, אז נכנעו שונאיהם תחתם וזה ששנינו שאמר הקב"ה ליהושע וכי ישראל אטומים הם ולא נפרעו ולא נתגלו ואינם מקימים בריתי, ואתה רוצה להעלותם לארץ ולהכניע שונאיהם (יהושע ה') "שוב מול את בני ישראל שנית" ועד שנמולו ונפרעו ונתגלה הברית לא נכנסו לארץ ולא נכנעו שונאיהם, גם כאן כיון שהתנדבו ישראל באות הזה, נכנעו שונאיהם תחתם וברכות חזרו לעולם וזה שכתוב "בפרוע פרות בישראל בתנדב עם ברכו ה'".

קם אחר ופתח ואמר [שמים ה'] ויהי בדרך במלון ויפגשוהו ה' ויבקש המיתו למי? למשה. אמר לו הקב"ה וכי אתה הולך להוציא את ישראל ממצרים ולהכניע מלך רב ושלט, ואתה השכחת ממך הברית, שבך לא נמול, מיד ויבקש המיתו, תנא ירד גבריאל בשלהבת אש לשרפו, ונראה נחש שרף לבלעו בתוכו, ולמה נחש? אמר לו הקב"ה אתה הולך להרג נחש גדול ותקיף ובך לא נמול. מיד נרמז לנחש להרגו, עד שראתה צפורה ומלה את בנה וניצול וזה שכתוב "ותקח צפורה צור" מהו צור אלא רפואה ומה הרפואה שכתוב "ותכרות את ערלת בנה, שנצנצה בה רוח הקודש.

בטילו מנייהו קיימא דא. ומה בטילו מנייהו, דלא אתפרעין ולא אתגליין, ועל דא כתיב ויעזבו בני ישראל את יי' וגו' וימכור אותם ביד סיסרא, ויעזבו את יי' ממש. עד דאתת דבורה ואנדיבת לכל ישראל במלה דא, כדין אתכנעו שונאיהון תחותייהו, והיינו דתנינן דאמר הקב"ה ליהושע וכי ישראל אטימין אינון ולא (נא מ). אתפרעו ולא אתגלייא (ולא קיימין) קיימא דילי, ואת בעי לאעלא להו לארעא ולאכנעא שונאיהון (יהושע ה') שוב מול את בני ישראל שנית. ועד דאתפרעו ואתגלייא האי ברית לא עאלו לארעא ולא אתכנעו שונאיהון תחותייהו [נ]. אוף הכא כיון דאתנדבון ישראל בהאי את אתכנעו שונאיהון תחותייהו וברכאן אתחזרו לעלמא הה"ד בפרוע פרות בישראל בהתנדב עם ברכו יי'.

קם אחרא ופתח ואמר [שמים ד] ויהי בדרך במלון ויפגשוהו יי' ויבקש המיתו למאן למשה. א"ל קב"ה וכי את אזיל לאפקא ית ישראל ממצרים ולאכנעא מלכא רב ושליטא, ואת אנשיית מנך קיימא. דברך לא אתגזר, מיד ויבקש המיתו. תאנא נחת גבריאל בשלהובא דאשא לאוקדיה, ואתרמיז חד חייוא מתוקדא לשאפא ליה בגויה. אמאי חייוא, א"ל קב"ה את אזיל לקטלא חייוא רברבא ותקיפא וברך לא אתגזר, מיד אתרמיז לחד חייוא לקטלא ליה, עד דמחת צפורה וגזרת לברה ואשתויב הה"ד ותקח צפורה צור. מהו צור, אלא אסוותא [נח], ומאי אסוותא דכתיב ותכרות את ערלת בנה, דנצנצא בה רוחא דקודשא.

קם אחרא ואמר [נח] ויאמר יוסף אל קם אחר ואמר [נח] ויאמר יוסף אל

ביאורים קצרים מלוקטים

[כה] מאי צור אלא אסוותא. כמו הצרי אין בגלעד (ירמיה ח' — כ"ב) (הרמ"ק זללה"ה).

דז"א דאורייתא

נח לעיל ל"ב: ח"ג ג:

אל אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר וגו' וכי למה קרא להם והרי קרובים היו אליו, אלא בשעה שאמר להם אני יוסף אחיכם, תמהו שראו אותו במלכות עליונה, אמר יוסף מלכות זאת בזה זכותי לה, גשו נא אלי ויגשו שהראה להם ברית המילה אמר זה גרם לי מלכות זאת מפני ששמרתי אותה, מזה למדנו מי שומר לאות הברית, מלכות שומרת לו. מנין לנו מבעו שכתוב [יום ג'] 'חי ה' שכבי עד הבקר' שקטרג בו יצרו, עד שנשבע שבועה ושמר הברית בשל כך זכה שיצאו ממנו מלכים שליטים על כל שאר המלכים ומלך המשיח שנקרא בשם הקב"ה.

אחיו גשו נא אלי ויגשו ויאמר וגו'. וכי אמאי קרי להו והא קריבין הוו גביה, אלא בשעתא דאמר לון אני יוסף אחיכם תוהו דחמו ליה במלכו עלאה, אמר יוסף מלכו דא בגין דא רוחנא ליה, גשו נא אלי ויגשו דאחזי להו האי קיימא דמילה, אמר דא גרמת לי מלכו דא בגין דנטרית לה, מכאן אוליפנא מאן דנטיר להאי את קיימא כגון מלכו אתנטרת ליה. מנלן מבעו דכתיב [יום ג] חי יי' שכבי עד הבקר דהוה מקטרג ליה יצריה עד דאומי אומאה ונטיר להאי ברית, בגין כך זכה דנפקו מניה מלכין שליטין על כל שאר מלכין, ומלכא משיחא כגון דאתקרי בשמא דקב"ה:

פתח אחר ואמר כתוב [מסליס כ"ו] "אם תחנה עלי מחנה" וגו' כך שנינו בזאת אני בוטח מהו בזאת כמה שכתוב זאת אות הברית, זאת בריתי, והכל במדרגה אחת, ותנא זה וזאת בדרגה אחת הם ולא נפרשים ואם תאמר אם כן הרי גם שאר בני העולם כן, ולמה דוד לבדו ולא אחר, אלא מפני שהוחזקה בו ונרמזה בו והיא כתר המלכות בוא וראה מפני שאת "זאת" לא שמר דוד המלך כראוי, המלכות הוסרה ממנו כל אותו זמן, וכך למדנו "זאת" נרמזה במלכות שלמעלה, ונרמזה בירושלים עיר הקודש, יצא

פתח אידך ואמר כתיב [מסליס כו] אם תחנה עלי מחנה וגו', הכי תאנא בזאת אני בוטח, מהו בזאת, דא כהן את קיימא דומינא תדיר גבי ב"נ ואתרמיזא לעילא, ובגיני כך אתמר בזאת כמה דכתיב זאת אות הברית כו וזאת בריתי. וכלא בחד דרגא. ותאנא זה כו וזאת בחד דרגא אינון ולא מתפרשן. ואי תימא אי הכי הא שאר בני עלמא הכי. אמאי דוד בלחודדי ולא אחרא, אלא בגין דאחידא ביה ואתרמיזא ביה והיא כתרא כסא דמלכותא. ת"ח, בגין דהאי זאת לא נטר ליה דוד מלכא כדקא חזי וינון מלכותא אתעדי מניה כל ההוא זמנא, והכי אוליפנא האי זאת אתרמיזא במלכותא דלעילא, ואתרמיזא

ביאורים קצרים מלוקטים

[כז] לא נטר ליה דוד מלכא כדקא חזי. פי' מפני שלא חטא אמר לא נטר כדקא חזי. [הרמ"ק זללה"ה].

רז"א דאורייתא

[ג] לקמן קל"ו.

[כד] לעיל פ"ט:

כה] אגדת בראשית פ"ע. שמו"ר פכ"ג — י"ב. פל"ח — ח'

ויק"ר פכ"א — ו'. לקמן רכ"ח.

כו] לקמן רס"ו. ח"ג רנ"ו. רס"ג.

כז] עיין במד"ר פ"ב — ח'. ונקד"י ערך זה. לעיל ס'. ח"ב ל"ו: ל"ח: ז': ח"ג ל': ח"וה"ק מ' ע' דף קל"ח.

[כח] ח"ב ל"ו:

זהר הקדוש

תרגום

קול ואמר: דוד, ממה שהתקשרת, תותר, אותך מגרשים מירושלים והמלכות מוסרת ממך, מנין לנו, שכתוב [ש"ס י"ג] "הנני מקים עליך רעה מביתך" מביתך דייקא, וכך היה במה שעבר בו נענש, ומה דוד המלך, שאר בני העולם על אחת כמה וכמה.

פתח אחר ואמר [מהל"ס ז"ד] "לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי" תנא במה זכו ישראל שאינם יורדים לגיהנם כשאר עמים עכו"ם ולא נמסרים בידי דומה, אלא באות הזה, שכך למדנו בשעה שאדם יוצא מהעולם, כמה אגודות של מלאכי חבלה בהירים נפקדים עליו, זוקפים עיניהם ורואים זה האות שהוא ברית קודש, הם פורשים ממנו, ולא ניתן בידי דומה לרדת לגיהנם, שכל מי שנמסר בידיו יורד לגיהנם בודאי, ומהאות הזה מפחדים עליונים ותחתונים, ודינים רעים אינם שולטים בו באדם אם זכה לשמר האות הזה, מפני שהוא מתאחד בשמו של הקב"ה, כיון שדוד המלך לא שמר אות ברית זה כראוי, הוסרה ממנו המלכות וגורש מירושלים, מיד פחד שסבר שיורידו אותו מיד בידי דומה וימות בעולם ההוא, עד שנתבשר, ככתוב [שמואל ב' ג'] "גם ה' העביר חטאתך לא תמות" באותה שעה פתח ואמר "לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי".

בירושלם קרתא קדישא, בההוא שעתא דדוד עבר עליה, נפק קלא ואמר דוד במה דאתקטרת תשתרי. לך טרדין מירושלם ומלכותא אתעדרי מינך, מנ"ל דכתיב (ש"נ י"ג) הנני מקים עליך רעה מביתך, מביתך דייקא, והכי הוה במה דעבר ביה אתענש, ומה דוד מלכא הכי שאר בני עלמא עאכ"ו.

פתח אידך ואמר (מהל"ס ז"ד) לולי יי' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי, תנא במה זכאן ישראל דלא נחתו לגיהנם כט' כשאר עמין עכו"ם ולא אתמסרן בידיו דדומה (ל"ב) בהאי את, דהכי תנא בשעתא דכר נש נפיק מעלמא כמה חבילי (מלאכי חבלה) טהירין אתפקדן עליה, זקפין עינא וחמאן האי את דהוא קיימא דקודשא. אתפרשן מניה, ולא אתייהב בידיו דדומה לנחתא לגיהנם, דכל מאן דאתמסר בידיו נחית לגיהנם ל' ודאי, ומהאי את דחלין עלאין וחתאין, ודינין בישין לא שלטין ביה בב"נ אי איהו לכי לנטורי ליה להאי את בגין דהוא אתאחיד בשמא דקב"ה, כיון דדוד מלכא לא נטר את קיימא דא כדקא חזי אתעדרי מניה מלכותא ואתטריד מירושלים, מיד דחיל דסבר דייחתון ליה מיד וימסרון ליה בידיו דדומה וימות בההוא עלמא, עד דאתבשר ביה דכתיב (שמואל ב' ג') גם יי' העביר חטאתך לא תמות, ביה שעתא פתח ואמר לולי יי' עזרתה לי כמעט שכנה דומה"ה (ל"ב) נפשי.

פתח אחר מה זה שאמר דוד והראני אותו ואת נוהו (מה זה והראני אותו ואח"כ ואת

פתח אידך ואמר מאי האי (דכ"ט) דאמר דוד והראני אותו ואת נוהו (וכן ועוד והראני אותו,

ביאורים קצרים מלוקטים

[כ"ז] מאי דכתיב והראני וגו'. הוקשה לו תרתי כי ראשונה היה לו לומר נוהו שהיא גשמית ונראה ראשונה, ועוד והראני אותן מאן יכיל וגו'. [הרמ"ק זללה"ה].

דז"א דאורייתא

כט' לעיל ז"ג. לקמן רל"ח: רל"ה.

ל' לעיל ח'.

ל"א לקמן קכ"ד. מדע"נ.

זהר הקדוש

תרגום

נוהו) מי יכול לראות את הקב"ה, אלא כך שנינו באותה שעה שנגזר עליו אותו עונש, ודוד ידע שעל שלא שמר האות כראוי נענש בזה, שהכל כאחד מאוחד, והכל נרמז באותו אות, ולא נקרא צדיק מי שלא שמר אותו כראוי, הי' מתפלל תפלתו ואמר (שס טו) "והראני אותו ואת נוהו" מה "אותו" אות שלו אות הברית שהרי אותו של הקב"ה אות שלו, זה אות ברית קודש, שאני מפחד שיאבד ממני, מה הטעם, מפני ששני אלה מלכות וירושלים בזה מאוחדים, ומפני זה תלה בתפלתו אותו ואת נוהו, שתחזור מלכות של האות למקומה, והכל דבר אחד.

פתח אחר ואמר [ליו"ט] "ומבשרי אחזה אלוקה" מה ומבשרי, ומעצמו היה צריך לומר, אלא מבשרי ממש. ומה היא, שכתוב [י"מ י"א] "ובשר קדש יעברו מעליך" וכתוב [נלש"ט י"ז] "והיתה בריתי בבשרכם" שלמדנו בכל זמן שנחתם האדם בחותם הקודש של האות, ממנו רואה את הקב"ה, ממנו ממש. והנשמה הקדושה מתאחדת בו, ואם לא זכה, שלא שמר אותו האות מה כתוב [ליו"ט ד'] "מנשמת אלוקה יאבדו" כי חותם הקב"ה לא נשמר. ואם זכה ושמר אותו שכינה אינה נפרשת ממנו, מתי מתקים בו כשהוא נושא אשה והאות בא למקומו שלמדנו מה הטעם וא"ו ה"א באים כאחד, אלא אחד זכר ואחת נקבה משתתפים כאחד ונקראים בשם אחד, או חסד עליון שורה עליהם, באיזה מקום שורה בצד הזכר, ואיזה חסד, חסד קל שבא ורוצה מחכמה עלינה ונתעטר בזכר ובוזה נתבסמה הנקבה. עוד למדנו אלריה כך הוא

[מ"ז והל"ז אותו ולח"כ ולח"ט נוסח] מאן יכול למחמי ליה לקב"ה, אלא הכי תנינן בההיא שעתא דאתגזר עליה ההוא עונשא, ודוד ידע דעל דלא נטר האי את כדקא יאות אתענש בהאי, דכלא כחדא אחידא, וכלא מתרמיז בהאי את, ולא אקרי צדיק מאן דלא נטר ליה כדקא יאות, הוה בעי בעותיה ואמר (שס טו) והראני אותו ואת נוהו. מאי אותו. [ג] (אות דליה אות הכנים דהא אותו דקנ"ה את דליה) דא את קיימא (דליה) קדישא דהא דחילנא דאתאביד מנאי. מאי טעמא בגין דתרין אלין מלכותא וירושלם בהאי אחידן, ובגין כך תלי בבעותיה אותו ואת נוהו דיתהדר מלכותא דהאי את לאתריה, וכלא חד מלה.

פתח איך ואמר (ליו"ט) ומבשרי אחזה אלוה, מאי ומבשרי, ומעצמי מבעי ליה, אלא מבשרי ממש. ומאי היא, דכתיב (י"מ י"א) ובשר קדש יעברו מעליך, וכתיב (נלש"ט י"ז) והיתה בריתי בבשרכם, דתניא בכל זמנא דאתרשים ב"נ בהאי רשימא קדישא דהאי את, מניה חמי לקב"ה. מניה ממש. ונשמתא קדישא אתאחדת ביה, ואי לא זכי, דלא נטיר האי את, מה כתיב (ליו"ט ד) מנשמת אלוה יאבדו, דהא רשימו דקב"ה לא אתנטיר, ואי זכי ונטיר ליה, שכינתא לא אתפרש מניה, אימתי מתקיימא ביה כד אתנסיב והאי את עייל באתריה, (מ"ז) (דתניא מ"ט וא"ו ה"א אזלין כחדא אלא חד דכר וחד נוקבא אשתתפו כחדא ואקרי חד שמא, כדן חסד עלאה שרייא עליהו, באן אתר שרייא בסטרא דככורא. ומאן חס"ד חס"ד א"ל דאתי ונפק מחכמה עלאה ואתעטר בדכורא ובג"כ אתבסמת נוקבא) (נ"א דתנן רזא דו"ו ה"א אזלין כחדא כגוונא דדכר ונוקבא אשתתפו כחדא ואינן חד, כדן חסד עלאה שריא עליהו ואתעטר בדכורא ואתבסמת נוקבא). תו תנינן [ג] אלוה הכי הוא

רז"א דאורייתא

[ג] לעיל מ"ז:

[ג] ח"ג כ"ג:

זהר הקדוש

תרגום

א"ל אור החכמה. ו' — זכר ה' — נקבה — כשמשותפים כאחד "אלוה" נקרא ונשמה קדושה ממקום זה מאוחדת וכולה תלוי' באות זה ועל זה כתוב "ומבשרי אחזה אלוה". זה שלמות הכול, מבשרי ממש. מזה האות ממש. ועל זה זכאים הם ישראל קדושים המאוחדים בו בהקב"ה, זכאים הם בעולם הזה ובעולם הבא. עליהם כתוב [דברים י'] "ואתם הדבקים בה" ומפני זה חיים כולכם היום.

אמר ר' אבא ומה שכל כך אתם חכמים ואתם יושבים כאן. אמרו לו אם הצפרים יתעקרו ממקומותיהם לא ידעו לאן יטוּסו זה שכתוב [משלי כ"ז] "כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו" ומקום זה. זיכה לנו לתורה, וזה הדרך שלנו בכל לילה מחציתו אנו ישנים ומחציתו אנו עוסקים בתורה, וכשאנו קמים בבוקר ריחות השרה ונהרי מים מאירים לנו את התורה שמתישבת בלבנו. ומקום זה דנים אותו למעלה פעם אחת וכמה בעלי תריסים נסתלקו בדין זה על עונש התורה וכך עסקנו יום ולילה בתורה הוא. ומקום זה מסיע לנו, ומי שפורש מכאן כפורש מחיי עולם, זקף ר' אבא ידיו וברך אותם.

ישבו עד שהאיר היום. אחרי שהאיר היום

א"ל נהירו דחכמתא. ו' דכר ה' נוקבא, אשתתפו כחדא אלוה אקרי, ונשמתא קדישא מהאי אתר אתאחדת [ל'] וכלא תליא בהאי את, וע"ד כתיב ומבשרי אחזה אלוה. דא שלימותא דכלא, מבשרי ממש, מהאי את ממש, ועל דא זכאין אינון ישראל קדישין דאחידן ביה בקב"ה, זכאין אינון בעלמא דין ובעלמא דאתי, עלייהו כתיב [דברים ד'] ואתם הדבקים ביי' וגו' ובג"כ חיים כלכם היום.

א"ר אבא ומה בכל כך אתון חכימין ואתון יתבין הכא, אמרו ליה אי צפורא יתעקרו מאתרייהו [נח] לא ידעין לאן טאסן הה"ד [משלי כ'] כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו, ואתרא דא זכי לן לאורייתא, והאי אורחא דילן, בכל ליליא פלגותא אנן ניימין ופלגותא אנן עסקין באורייתא. וכד אנן קיימין בצפרא ריחי חקלא [ל'] ונהרי מיא [ל'] נהרין לן אורייתא ואתיישבת בלבן. ואתר דא הא דיינוה לעילא זמנא חדא [נח] וכמה סרכי תריסין אסתלקו בהווא דינא על עונשא [ק"ב] דאורייתא, וכדין אשתדלותא דילן יממא וליליא באורייתא הוא, ואתרא דא קא מסייעא לן, ומאן דאתפרש מכאן כמאן דאתפרש מחיי עלמא. זקיף ידי רבי אבא וברך לון.

יתבו עד דנהר יממא. בתר דנהר יממא אמרו

ביאורים קצרים מלוקטים

[כח] אם הצפורים נעקרים ממקומם ר"ל מקן שלהם אזי הם אינם יודעים להיכן יעופו, אם כן אנחנו אם אנו נעקרים מכאן שהוא קן שלנו מקום מוכן ללמוד תורה אזי לא נדע להיכן אנו פונים את עצמנו כמבואר. [דרך אמת].

[כט] ואתר דא וכו'. נ"ל שזה היה המעשה שנאמרה במדרש הנעלם, בזהר וירא [דף ק"א]. בזמן רבי אחא. [מהרצ"א מדינוב ז"ע].

דו"א דאורייתא

[לך] ח"ב ט"ז:

[לה] לקמן קכ"ז: ח"ב ל"ט. ח"ג קמ"ד: ריח משיב דעמו של אדם נרכות נ"ו:

יומא ע"ו: ריחי פקמין.

[לז] הוריות י"ד. כרימות ו'. רש"י דה"א י"א — י"ז. וז"ב רי"א.

זהר הקדוש

תרגום

אמר לילדים שלפניהם, צאו וראו אם האיר היום וכל אחד יאמך דבר חדוש בתורה לאיש הגדול הזה. יצאו וראו שהאיר היום. אמר אחד מהם זימן יום זה אש מלמעלה, אמר השני ובבית זה אמר אחר זקן אחד כאן שזמן יום זה להשרף באש זה. אמר ר' אבא ישמרנו ה' תמה ולא יכל לדבר, אמר קשר הרשות של מעלה בארץ נתפס. וכך הי', שאותו יום ראו החברים פני השכינה ונתלהבו באֶשָה.

ור' אבא נתלהבו פניו כאש משמחת התורה. תנא כל אותו יום לא יצאו כולם מהבית שנתקשר בעשן. ונתחדשו דברי התורה בהם כאילו קבלו אותו יום התורה מהר סיני. אחרי שנסתלקו לא ידעו אם זה יום או לילה.

אמר ר' אבא בעוד שאנו עומדים יאמר כל אחד מאתנו דבר חדש של חכמה להכיר טובה לבעל הבית בעל השמחה.

פתח אחד ואמר [מהללס ס"ה] "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך" וגו' מקודם חצריך ואחר כך ביתך ואחר כך היכלך. זה פנימה מזה, וזה למעלה מזה. ישכון חצריך מקודם כנאמר [ישעי' ד'] "והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלים קדוש יאמר לו", נשבעה בטוב ביתך אחר כך כנאמר [משלי כ"ד] "בחכמה יבנה בית". החכמה יבנה בית לא כתוב, שאם כתוב כך היה משמע שחכמה בית נקראת, אלא כתוב בחכמה יבנה בית זה שכתוב [מלשיט ג'] "ונהר יוצא מעדן להשקות

לאינן דרדקי דקמיייהו פוקו וחמו אי נהר יממא, וכל חד לימא מלה חדתא דאורייתא להאי גברא רבא. נפקו וחמו דנהר יממא. אמר חד מנייהו זמין האי יומא אשא מלעילא. אמר אחרא ובהך ביתא. אמר אחרא חד סבא הכא דזמין האי יומא לאתוקדא בנורא דא, א"ר אבא רחמנא לישזבן. תווה ולא יכיל למללא, אמר קוטרא דהורמנא בארעא אתפסת, וכך הוה, דההוא יומא חמו חברייא אפי שכינתא ואסתחרו באשא. ור' אבא אתלהיטו אנפוי כנורא מתדוותא דאורייתא.

תאנא כל ההוא יומא לא נפקו כלחו מבייתא וביתא אתקטר בקיטרא, והוו חדתאן מלי אורייתא בגווייהו, כאלו קבלו ההוא יומא אורייתא מטורא דסיני. בתר דאסתלקו לא הוו ידעי אי הוא יממא ואי ליליא.

אמר ר' אבא בעוד דאנן קיימין לימא כל חד מינן מלה חדתא דחכמתא לאקשרא טיבו למאריה דביתא מריה דהלולא:

פתח חד ואמר [מהללס סה] אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך וגו'. בקדמיתא חצריך לבתר ביתך ולבתר היכלך. דא פנימאה מן דא ול, ודא לעילא (י"א לגו) מן דא לן. ישכון חצריך בקדמיתא כד"א לן [ישעי' ד] והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו. נשבעה בטוב ביתך לבתר כד"א [משלי כד] בחכמה יבנה בית, החכמה יבנה בית לא כתיב, דאי כתיב הכי הוה משמע דחכמה בית אקרי, אלא כתיב בחכמה יבנה בית, היינו לן דכתיב [מלשיט ג] ונהר יוצא מעדן

ביאורים קצרים מלוקטים

[ל] דא פנימאה מן דא וגו'. במשל שייך דא בית פנימאה מן דא מן חצר, אמנם כנמשל בספירות שייך דא לעילא מן דא. [הרמ"ק ז"ל].

זו"א דאורייתא

[ז] לקמן קכ"ט: ק"ל. ח"צ נ"ו.

[ח] לקמן רי"ט. ח"צ נ"ו:

[ט] לעיל כ"ו. ח"צ ז'. ולקמן ז"ה:

זהר הקדוש

תרגום

את הגן וגו' "קדוש היכלך" אחרי זה הוא שלם בכל, שכך שנינו מהו היכל, כלומר ה"י כ"ל זה וזה והכל נשלם כאחד ראש הכתוב מה מוכח שכתוב אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, זה שמקריב בנו קרבן לפני הקב"ה, רצונו של הקב"ה באותו קרבן הרצוי לו ומקרבו אליו ועושה דירתו בשני מדורים ומאחד לזה וזה שהשנים נתקשרו כאחד, שכתוב ישכון חצריך חצריך ודאי שנים בשל כך חסידים ראשונים זקני המקום כשמקריבים בניהם לקרבן זה, פותחים ואומרים אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, אלה שעומדים עליהם אומרים נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך לאחר מברך אשר קב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו, ואלה שעומדים עליו אומרים כשם שהכנסתו לברית וכו' ושנינו מקודם יבקש אדם רחמים עליו ואחר כך על אחרים שכתוב [ויקרא ט"ו] וכפר בעדו מקודם ואחר כך ובעד כל קהל ישראל, דרך זו אנו מקימים וכך רצוי לפנינו.

אמר ר' אבא ודאי כך הוא ונכונים דבריו, ומי שלא אמר כך מוציא עצמו מעשר חופות שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים בעולם הבא וכולם מתקשרים בזה, ובשל כך עשר מלים של אמונה יש בכתוב זה אשרי תבחר ותקרב, וכל מלה ומלה חופה אחת נעשית ממנה טוב חלקכם בעולם הזה ובעולם הבא, כי התורה מתקשרת בלבבם כאילו קימתם בגופיכם בהר סיני בשעה שנתנה התורה לישראל.

פתח אחר ואמר [שמות כ'] "מזבח אדמה תעשה לי חבחת עליו את עולותיך ואת שלמך וגו' תנא כל המקריב בנו לקרבן זה,

להשקות את הגן וגו'. קדוש היכלך לבתר דא הוא שלימא דכלא, דהכי תנינן מהו היכל כלומר ה"י כ"ל, האי והאי. וכלא אשתלים כחדא. רישא דקרא מה מוכח דכתיב אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך. האי מאן דאקריב בריה קרבנא קמי קב"ה, רעוא דקב"ה בההוא קרבנא ואתרעי ביה וקריב ליה ושוי מדוריה בתרין אדרין ואחיד להאי ולהאי דאינון תרין אתקשרו כחדא, דכתיב ישכון חצריך. חצריך ודאי תרי. בגיני כך חסידי עלאי קדמאי סבאן דהכא כד מקריבין בנייהו לקרבנא דא. פתחי ואמרי אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך, אינון דקיימי עליה אמרי נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. לבתר מברך אשר קב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. אינון דקיימי עליה אמרי כשם שהכנסתו לברית [נא] וכו'. ותנינן בקדמיתא לבעי ב"נ רחמין עליה ולבתר על אחרא דכתיב [ויקרא טו] וכפר בעדו בקדמיתא ולבתר ובעד כל קהל ישראל. ואנן אורחא דא נקטינן והכי שפיר וחזי לקמאן.

אמר ר' אבא ודאי כך הוא ויאות מלה, ומאן דלא אמר הכי אפיק גרמיה מעשרה חופות דזמין קב"ה למעבד לצדיקא בעלמא דאתי, וכלהו מתקשרן בהאי. ובגיני כך עשרה מילי דמהימנותא אית בהאי קרא אשרי תבחר ותקרב וגו'. וכל מלה ומלה חד חופה אתעביד מנה, זכאה חוליקיכון בעלמא דא ובעלמא דאתי, דהא אורייתא מתקשרא בלבייכו כאילו קיימתון בגופייכו בטורא דסיני בשעתא דאתיהיבת אורייתא לישראל:

פתח איך ואמר [שמות כ] מזבח אדמה תעשה לי חבחת עליו את עולותיך ואת שלמך וגו', תאנא כל מאן דקריב בריה לקרבנא דא,

ביאורים קצרים מלוקטים

[לא] כשם שהכנסתו, נראה מכאן שהנוסח שהכנסתו כן תכניסוהו. ולא כמו שנוהגין לומר כשם שנכנס שזה הוא דוקא כשאין שם אב המכניס. [מהרצ"א מדינוב ז"ע]. ועיין בספר דרכי חיים ושלום [אות תתקכ"ה].

זהר הקדוש

תרגום

כאילו הקריב כל הקרבנות שבעולם לפני הקב"ה, וכאילו בנה מזבח שלם לפניו, בשביל זה צריך לסדר מזבח בכלי מלא עפר לכרות עליו את הברית הקדוש, ונחשב לפני הקב"ה כאילו זבח עליו עולות וקרבנות, כבשים ופרים, ורצוי לו יותר מהכול שכתוב וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו', בכל מקום אשר אזכיר את שמי, מהו אזכיר את שמי, זאת מילה שכתוב בה [מלהים כ"ה] "סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם" זה מזבח אדמה ודאי כמו שאמרנו, אחר כך מה כתוב ואם מזבח אבנים תעשה לי. רמז לגר כשהוא מתגיר שהוא מעם קשה עורף וקשה לב, זה נקרא מזבח אבנים, לא תבנה אתהן גזית שצריכים להכניסן בעבודתו של הקב"ה ולא ימול אותו עד שישכח עבודה זרה שעבד עד עכשיו ויסיר ממנו את קשי הלב, ואם נמול ולא הסיר מעצמו אותה קשיות הלב כדי להכנס בעבודה הקדושה של הקב"ה, הרי הוא כפסיל האבן שפסלו אותו מצד זה, ומצד זה ונשאר אבן כמקודם, בשל כך לא תבנה אתהן גזית, שאם נשאר בקשיותו כי חרבך הנפת עליה ותחללה, כלומר אותה מילה שנימול לא מועילה לו. בשל כך שפר חלקו של מי שמקריב קרבן זה בחדוה, ברצון לפני הקב"ה וצריך לשמוח בחלק זה כל היום

כאילו אקריב כל קרבניך דעלמא לקמיה דקב"ה, וכאילו בני מדבחא שלימתא קמיה. בגיני כך בעי לסדרא מדבחא במאנא חד מלייא מ] עפרא למגזר עליה האי קיימא קדישא, ואתחשיב קמי קב"ה כאילו אדבח עליה עלוון וקרבניך עאנא ותורי, וניחא ליה מ*] יתיר מכלהו דכתיב וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וגו', בכל המקום אשר אזכיר את שמי, מהו אזכיר את שמי (א"ת) דא מילה דכתיב בה [מלהים כ"ה] סוד יי' ליראיו ובריתו להודיעם [מ] האי מזבח אדמה ודאי כמה דאמינא. בתריה מה כתיב ואם מזבח אבנים תעשה לי. רמז לגיורא כד אתגיייר דאיהו מעם קשי קדל וקשי לבא, האי אקרי מזבח אבנים. [מ] לא תבנה אתהן גזית, מה הוא, דבעי לאלעלא ליה בפולחנא דקב"ה (נ"ן) ולא יגזר יתיה עד דינשי פולחנא אחרא דעבד עד הכא ויעדי מניה ההוא קשיו דלכא. ואי אתגזר ולא אעדי מניה ההוא קשיא דלכא למיעל בפולחנא קדישא דקב"ה, הרי הוא כהאי פסילא דאבנא דגזרי ליה מהאי גיסא ומהאי גיסא ואשתאר אבנא כדבקדמיתא, בגין כך לא תבנה אתהן גזית כהאי גזית דאשתאר בקשיותה, דאי אשתאר בקשיותה, כי חרבך הנפת עליה ותחלליה, כלומר ההוא גזירו דאתגזר לא מהניא ליה. בגיני כך זכאה חולקיה דמאן דאקריב האי קרבנא בחדוותא [מ] ברעוא קמי קב"ה, ובעי למחזי בהאי חולקא כל (ד"ה ל"ג ההוא) ולי' יומא

ביאורים קצרים מלוקטים

[לב] כל אותו היום אין לו לאב המל את בנו לצאת לשוק ולהתעסק בשום עסק, כי יום טוב שלו הוא, וכמ"ש בזה"ק ולמחדי כ"ל ההו"א יומ"א. תוכחת חיים להגר"ח פלאגי זצ"ל (אמר המעתיק עיין בספר כסא אליהו אות ז' שכן כתב במאמר מרדכי תס"ח).

דו"א דאורייתא

- [מ] פדר"א פכ"ט. לקמן רס"ו. ח"ב ס"ו: ח"ג מ"ד. רנ"ו.
 מ*] הקדמת התי"ו דו"א. ח"י כ"ד ד"ע. ח"י ל"ז דע"ח:
 [מ] ח"ב רל"ד. ח"ג מ"ג: רע"מ, ז"א: ז"ר פ' וירא פמ"ט — ז'.
 [מ] ח"ג ע"ג: ח"י ה' דף קמ"ב.
 [מ] ח"ג מ"ד. ברע"מ.

זהר הקדוש

תרגום

דכתיב (סס ה) וישמחו כל חוסי בך [מד] לעולם ירננו ותסך עלימו ויעלצו בך אוהבי שמך:

פתח אידך ואמר ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא יי' וגו' אני אל שדי התהלך לפני וגו', האי קרא אית לעיינא ביה וקשיא בכמה אורחין, וכי עד השתא לא אתגלי ליה קב"ה לאברהם אלא (עד) האידנא כד מטא להני יומין וירא יי' אל אברם ולא קודם. והכתיב ויאמר יי' אל אברהם. ויי' אמר אל אברם, ויאמר לאברם ידוע תדע וגו', והאידנא מני חושבן יומין, וכד מני להו כתיב וירא יי' אל אברם אשתמע דעד השתא לא אתגלי עלוי. ועוד דכתיב בן תשעים שנה ותשע שנים, בקדמיתא שנה ולבסוף שנים. אלא הכי תאנא, כל אינון יומין לא כתיב וירא מאי טעמא אלא כל כמה דהוה אטיס וסתים (כך) קודשא בריך הוא לא אתגלי עליה כדקחזי, האידנא אתגלי, עליה דכתיב וירא, מאי טעמא משום דבעא לגלי ביה האי את כתרא קדישא, ועוד דבעא קב"ה לאפקא מניה זרעא קדישא, וקדישא לא הוי בעוד דאיהו אטיס בשרא, אלא אמר השתא דהוה בן תשעים שנה ותשע שנים וזמן קריב הוא דינפוק מניה זרעא קדישא, להוי הוא קדישא בקדמיתא ולבתר ינפוק מניה זרעא קדישא, בגין כך מני יומיו בהאי ולא בכל הני זמני קדמיתא. תו תשעים שנה, דכל יומיו קדמאי לא הוו שנים אלא כחד שנה דלא הוו יומיו יומין, השתא דמטא להאי שנים, שנים אינון ולא שנה:

ויהאמר אליו אני אל שדי, מאי משמע דעד השתא לא קאמר אני אל שדי, אלא הכי תאנא עבד קב"ה כתרין תתאין דלא קדישין לתתא, וכל אינון דלא אתגזרו יסתאבון בהון, ורשימין בהון, ומאי רישומא אית בהון, דאתחזי בהו

רז"א דאורייתא

שכתוב [סס ה'] "וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסך עלימו ויעלצו בך אוהבי שמך".

פתח אחר ואמר ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ה' וגו' אני קל שקי התהלך לפני" וגו' כתוב זה יש לעין בו וקשה בכמה דרכים, וכי עד עכשיו לא נתגלה הקב"ה לאברהם אלא עכשיו כשהגיע לימים אלה וירא ה' אל אברם ולא קדם, והרי כתוב ויאמר ה' אל אברם. וה' אמר אל אברם. ויאמר לאברם ידוע תדע וגו' וכעת מונה חשבון ימים וכאשר מונה אותם כתוב וירא ה' אל אברם, משמע שעד עכשיו לא נתגלה אליו. ועוד שכתוב בן תשעים שנה ותשע שנים, מקודם שנה ובסוף שנים אלא כך למדנו, כל אלה הימים לא כתוב וירא, מה הטעם, אלא כל זמן שהיה ערל וסתום הקב"ה לא נתגלה אליו כראוי, כעת נתגלה אליו שכתוב וירא מה הטעם? מפני שרצה לגלות בו את כתר הקדוש, ועוד שרצה הקב"ה להוציא ממנו זרע קדוש, וקדוש לא יהיה בעוד שהוא ערל בשר, אלא אמר כעת שהוא בן תשעים שנה ותשע שנים והזמן קרוב הוא שיצא ממנו זרע קדוש, יהיה הוא קדוש מקודם ואחר כך יצא ממנו זרע קדוש. בשל כך מנה ימיו בזמן זה ולא בכל הזמנים הקודמים, ועוד תשעים שנה, שכל הימים הקודמים לא היו שנים אלא כשנה אחת שימיו לא היו ימים, עכשיו שהגיע לאלו השנים שנים הן ולא שנה.

ויהאמר אליו אני קל שקי מה המשמעות שעד עכשיו לא אמר אני קל שקי אלא כך למדנו תנא עשה הקב"ה כתרים תחתונים שאינם קדושים למטה, וכל אלה שלא נימולו יטמאו בהם ורשומים בהם ואיזה רושם יש בהם? שנראה בהם שיין דלית ולא יותר,

מדן לקמן קל"ה: צמדה"נ קל"ג.

חרגום

זהר הקדוש

ובשל כך נטמאים בהם ונדבקים בהם. אחרי שנימולו יוצאים מהם ונכנסים בכנפי השכינה ונתגלה בהם יו"ד רושם קדוש אות הברית שלם ונרשם בהם שד"י ונשלם בברית שלם, ועל זה כתוב בזה "אני קל שקי" התהלך לפני והיה תמים, שלם, שבשעה חסר אות ברשום דשי"ן ודל"ת, מול עצמך והיה שלם ברשום דיו"ד, ומי שהוא ברשום זה ראוי להברך בשם זה שכתוב [נלאטי כ"ט] "וקל שקי יברך אותך" מהו ק"ל שקי, זה שהברכות יוצאות ממנו, הוא ששולט על כל הכתרים התחתונים, וכולם מיראתו יראים ומודעזעים.

ובשל זה מתרחקים ממי שנימול, כל אלה שאינם קדושים מתרחקים ממנו ואינם שולטים בו, ולא עוד אלא שאינו יורד לגיהנם, שכתוב [ישע' ס'] ועמך כלם צדיקים, כל אלה שנימולו נקראים צדיקים ומהני זה לעולם ירשו ארץ, שאינו יורש זאת הארץ אלא זה שנקרא צדיק, אף כאן ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ.

אמר רבי אבא זכאים אתם בעולם הזה ובעולם הבא, שפר חלקי שבאתי לשמוע דברים אלה מפניכם, כלכם קדושים, כלכם בני אלקים קדושים, עליכם כתוב [שם מ"ד] "זה יאמר לה' אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ירו לה' ובשם ישראל יכנה, כל אחד מכם, אחד ומקושר במלך הקדוש העליון, ואתם גדולים מכלים תריסים מאותה ארץ החיים שהגדולים מכלים תריסים מאותה ארץ החיים שהגדולים אוכלים מכלי טל הקדוש.

פתח אחר ואמר [קהל י'] "אשריך ארץ

רז"א דאורייתא

שי"ן דל"ת ולא יתיר, ובגין כך אסתאבון בהו ואתרבקון בהו. בתר דאתגזרו נפקין מאלין ועאלין בגדפוי דשכינתא ואתגליא בהו [מס' יו"ד רשימא קדישא את קיימא שלים ואתרשים בהו שד"י ואשתלים בקיומא שלים, ועל דא כתיב בהאי אני אל שדי. התהלך לפני והיה תמים, שלים, דהשתא את חסר ברשימא דשי"ן ודל"ת, גזר גרמך והוי שלים ברשימא דיו"ד [מס', ומאן דאיהו ברשומא דא אתחזי לאתברכא בשמא דא דכתיב [נלאטי כט] ואל שדי יברך אותך, מהו אל שדי, ההוא דברכאן נפקן מניה, הוא דשליט על כל כתרין תתאין, וכלא מדחלתיה דחלין ומודעזעין.

בג"כ מאן דאתגזר, כל אינון דלא קדישין אתרחקן מניה ולא שלטין ביה, ולא עוד אלא דלא נחית לגיהנם [מס' דכתיב (ישע' ס) ועמך כלם צדיקים וגו'] (כל אינון (נ) 6) דאתגזרו אקרונ צדיקים, ובג"כ לעולם ירשו ארץ, דלא ירית האי ארץ אלא ההוא דאקרי צדיק, און הכא ועמך כלם צדיקים לעולם ירשו ארץ וגו').

א"ר אבא זכאין אתון בעלמא דין ובעלמא דאתי, זכאה חולקי דאתינא למשמע מילין אלין מפומיכון, כלכו קדישין, כלכו בני אלהא קדישא, עלייכו [מס' כתיב (שם מד) זה יאמר לי] אני וזה יקרא בשם יעקב וזה יכתוב ירו לי ובשם ישראל יכנה. כל חד מנכון אחד ואתקשר במלכא קדישא עלאה, ואתון רברבין ממנן תריסין מההיא ארץ דאקרי ארץ החיים דרברבנוהי אכלין ממנא דטלא קדישא.

פתח אידך ואמר [מס' אשריך ארץ שמלכך בן

[מס'] לקמן ר"ד:

[מס'] ח"ג קמ"ב.

[מס'] לעיל ז"ג. י"ד. לקמן רל"ח:

[מס'] במדכ"ר פ"ח — ב'. מכלמא פ"ח פ' משפטים

[מס'] ח"א קכ"ד:

זהר הקדוש

תרגום

חורין ושריך בעת יאכלו. וכתיב אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו, הני קראי קשיין אהדי, ולא קשיין, האי דכתיב אשריך ארץ דא ארץ דלעילא דשלטא על כל אינון חייין דלעילא, ובג"כ אקרי ארץ החיים, ועלה כתיב (דברים יב) ארץ אשר יי' אלהיך דורש אותה תמיד, וכתיב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה. לא תחסר כל בה דייקא, וכל כך למה, משום דכתיב שמלכך בן חורין דא קב"ה ז', כד"א (שמות ז) בני בכורי ישראל, בן חורין, מהו בן חורין כד"א (ויקרא כה) יובל היא קדש תהיה לכם, וכתיב וקראתם דרור בארץ דהא כל חירו מיובלא קא אתי. בג"כ בן חורין. ואי תימא בן חורין ולא כתיב בן חירות. הכי הוא ודאי בן חירות מיבעי ליה. אלא במתניתא סתימאה דילן תנינא. כד מתחברן יו"ד בה' כדין כתיב (בראשית ג) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ולא תימא כד מתחברן, אלא מתחברן ודאי, ובג"כ בן חורין כתיב, וע"ד אשריך ארץ שמלכך בן חורין, ושריך בעת יאכלו בחדוותא בשלימו ברעוא. אי לך ארץ שמלכך נער, האי ארץ דלתתא, דתניא כל שאר ארעי דשאר עמין עכו"ם אתיהיבו לרברבין תריסין דממנן עלייהו, ועילא מכלהו ההוא דכתיב ביה (פסלים לו) נער הייתי גם זקנתי, ותאנא האי קרא שרו של עולם אמרו, וע"ד כתיב אי לך ארץ שמלכך נער. ווי לעלא כד מסטרא דא ינקא, וכד ישראל בגלותא ינקין כמאן דיניק מרשומא אחרא. ושריך בבקר יאכלו ולא בכוליה יומא. בבקר ולא בזמנא אחרא דיומא, דתניא בשעתא דחמה זורחת ואתיין וסגדין ליה לשמשא רוגזא תלי בעלמא, בשעתא נא דמנחה רוגזא תליא בעלמא. מאן גרים האי, משום דמלכך נער

שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו" וכתוב אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו, אלא הכתובים סותרים אחד את השני ולא קשה, זה שכתוב אשריך ארץ זו ארץ שלמעלה השולטת על כל החיים שלמעלה, ומפני זה נקראת ארץ החיים, ועליה כתוב [דברים יב] "ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד, וכתוב ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם לא תחסר כל בה דוקא וכל כך למה משום שכתוב שמלכך בן חורין זה הקב"ה כמו שנאמר בני בכורי ישראל, בן חורין מהו בן חורין כמו שנאמר [ויקרא כ"ה] "יובל הוא קדש תהי' לכם" וכתוב וקראתם דרור בארץ שהרי כל חרות מיובל הוא בא, מפני זה בן חורין ואם תאמר בן חורין ולא כתוב בן חירות כן ודאי בן חירות הי' צריך להכתב, אלא במשנה סתומה שלנו למדנו כשמתחברים יו"ד בה' כך כתוב [בראשית ג] "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ואל תאמר, אם מתחברים אלא מתחברים ודאי ומפני זה בן חורין כתוב ועל זה אשריך ארץ שמלכך בן חורין, ושריך בעת יאכלו בשמחה בשלמות הרצון, אי לך ארץ שמלכך נער, הארץ שלמטה כשלמדנו כל שאר הארצות של שאר עמים העכו"ם נתנו לגדולי התריסים הממונים עליהם, ועליון מכלם זה שכתוב בו [פסלים ל"ז] "נער הייתי גם זקנתי" ותנא הכתוב הזה שרו של עולם אמרו, ועל זה כתוב אי לך ארץ שמלכך נער וי לעולם שמצד זה הוא יונק, וכישראל בגלות, יונקים כמי שיונק מרשות אחרת ושריך בבקר יאכלו ולא בכל היום, בבקר ולא בזמן אחר ביום, שלמדנו בשעה שהחמה זורחת ובאים ומשתחווים לשמש, הרוגז תלוי

דו"א דאורייתא

נן לקמן קכ"ד: רי"ט.

נאן ח"א קל"ז: קפ"ז: ר"ל. ח"ב פ"ח: קנ"ו. ח"ג קכ"ט.

זהר הקדוש

תרגום

בעולם, בשעת המנחה רוגו תלוי בעולם, מי גורם זה משום שמלכך נער זה שיקרא נער, ואתם זכאי אמת קדושי עליון בני המלך הקדוש אינם יונקים מאותו צד אלא מהמקום הקדוש שלמעלה. עליכם כתוב [דברים ד'] "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום".

פתח ר' אבא ואמר [ישעיה ה'] "אשירה נא לידידי שירת דודי לכרמו וגו' ויעזקה ויסקלהו וגו', הני קראי אית לאסתכלא בהו. אמאי כתיב שירה, תוכחה מבעי ליה. לידידי, לדודי מבעי לי, כמה דכתיב שירת דודי. כרם היה לידידי בקרן בן שמן. אסתכלנא בכל אורייתא ולא אשכחנא אתרא דאקרי קרן בן שמן. אלא הני קראי הא אוקמוה חברייא בכמה גוונים [ג] וכלהו שפיר והכי הוא, אבל אשירה נא לידידי, דא יצחק דהוה ידיד, ואקרי ידיד עד לא יפוק לעלמא. אמאי ידיד, דתנינן רחימו סגי הוה ליה לקב"ה ביה דלא אתעביד עד דלא אתגזר אברהם אבוא ואקרי שלים ואתוסף ליה ה"א לאשלמותא, וכן לשרה האי ה"א אתיהיבת לה. הכא אית לאסתכלא, ה' לשרה שפיר, אבל לאברהם אמאי ה"א ולא יו"ד, י' מיבעי ליה דהא הוא דכר הוה, אלא רזא עלאה הוה (ד"ה הו"א) סתים בגוון, אברהם סליק לעילא ונטיל רזא (ק' ה) מה"א עלאה דאיהו עלמא דדכורא. ה"א עלאה וה"א תתאה, האי תליא בדכורא, והאי נוקבא ודאי, ובג"כ אברהם סליק בה"א דעילא, ושרה נחתא בה"א דלתתא. תו דכתיב כה יהיה זרעך, ותנא זרעך זרעך ממש דהוה שארי למיעל בהאי קיים, ומאן דשארי למיעל בהאי קיים עאל. ובגיני כך גיורא דאתגזר (שלם לך קס"ח ב) גר צדק אקרי [ז] בגין דלא אתא מגזעא קדישא דאתגזרו, ועל דא מאן דעאל בהאי שמיא כהאי

רז"א דאורייתא

נח לעיל פ"ד: לקמן ר"ז:

נג עין ירושלמי מגילה פ"ג ה"א מעשה שנכנסו ז' זקנים לעבר השנה.

נד לעיל י"ג. ח"ב ע' פ"ו.

זהר הקדוש

תרגום

שנימולו, ועל זה מי שנכנס בשם כזה אברהם, מפני זה כתוב כה יהי זרעך, זרעך ממשי, ונמסרה לו ה"א, ואילו לא נמסרה ה"א לשרה, ה"י לאברהם להוליד למטה כמו ש"כ"ה מולידה למטה, אחרי שנמסרה ה"א לשרה נתחברו שתי ההי"ן ביחד והולידו למעלה, ומה שיצא מהם הוא יו"ד, מפני זה יו"ד אות ראשונה של יצחק הזכר. מכאן החל הזכר להתפשט ועל זה כתוב [נאשם כ"ה] "כי ביצחק יקרא לך זרע", ביצחק ולא בך יצחק הוליד למעלה שכתוב [מיסה ו] "תתן אמת ליעקב" יעקב השלים הכל.

ואם תאמר וכי אברהם בזה נתיחד ולא יותר והלא כתוב חסד לאברהם, אלא חלק שלו כך הוא מפני שעשה חסד עם בני העולם, אבל להוליד, כאן נתיחד ומכאן התחיל ועל זה לא נימול אברהם אלא בן תשעים ותשע שנה וסוד הדבר הרי ידוע והעמדנו במשנתנו. ומפני זה יצחק, דין קשה יצא לאחד לחלקו, ולהולדה וחסד נקרא, ועל זה יעקב השלים הכל מצד זה ומצד זה, מצד שיוחדו אברהם ויצחק לחלקם למעלה וזוהי השלמות, מצד שניתן להם להולדה ממטה למעלה וזוהי השלמות, ועל זה כתוב [ישעי] "מ"ט" ישראל אשר בך אתפאר". בו נתאחדו הגונים מלמעלה וממטה, ועל זה כתוב כאן שירה שכתוב [שס ה] "אשירה נא לידידי" שירה ודאי, שנקרא להולדת זכר, שנקרא ידיד עד לא יצא לעולם.

ויש שאומרים אשירה נא לידידי זה אברהם כנאמר [ינמי י"ה] "מה לידידי בביתי".

אברהם וי"ה, בגין כך כתיב ביה כה יהיה זרעך, זרעך ממשי. ואתמסר ליה ה"א, ואי לאו דאתמסר ה"א לשרה הוה ליה לאברהם לאוליד לתתא כמה דהאי כ"ה אולידת לתתא. בתר דאתמסרת ה"א לשרה אתחברו תרין ההי"ן כחדא ואולידו לעילא, ומאי נפיק מגייהו הוא יו"ד, בגיני כך יו"ד את רישא דיצחק דכר. מכאן שארי דכורא לאתפשטא, ועל דא כתיב [נאשם כ"ה] כי ביצחק יקרא לך זרע, ביצחק ולא בך. יצחק אוליד לעילא דכתיב [מיסה ו] תתן אמת ליעקב. יעקב אשלים כלא.

ואי תימא וכי אברהם בהאי אתאחיד ולא יתיר, והא כתיב חסד לאברהם, אלא חולקא דיליה כך הוא בגין דעביד חסד עם בני עלמא. אבל לאולדא הכא אחיד ומהכא שריא, ועל דא לא אתגזר אברהם אלא בן תשעים ותשע שנה, ורזא דמלה הא אתיידע ואוקימנא במתניתא דילן. ובגין כך יצחק דינא קשיא נפק לאחדא לחולקיה, ולאולדא חסד אקרי, ועל דא יעקב אשלים כלא מהאי סטרא ומהאי סטרא, מסטרא דאחידו אברהם יצחק לחולקיהון לעילא הוא שלימותא, מסטרא דאתיהיב להו לאולדא מתתא לעילא הוא שלימותא, ועל דא כתיב [ישעי מט] ישראל אשר בך אתפאר. ביה אתאחידו גוונין מעילא ומתתא, ועל דא כתיב הכא שירה דכתיב [שס ה] אשירה נא לידידי, שירה ודאי דהא אקרי לאולדא דכר, דהא אקרי ידיד עד לא יפוק לעלמא.

ואית דאמרי (דל) אשירה נא לידידי דא אברהם כד"א (ינמי ה) מה לידידי בביתי [ה],

ביאורים קצרים מלוקטים

[לג] ובג"כ גיורא וכו' שמיא כהאי אברהם. כתוב בד"א וכן באוה"מ בשם הרמ"ק זללה"ה נהגו לקרות גרים אברהם. והמרצ"א מדינוב ז"ע כתב וכן הוא במדרש חניכ"ז ילידי ביתו ש"ח כולם נקראו בחניכתו אברהם.

ואברהם ירית ירותא דאחסנת חולקא דא, אבל
(על) מה דאמינא דדא יצחק הכי הוא. שירת דודי
לכרמו, דא קב"ה דאקרי דודי דכתיב (שיר ה)
דודי צח ואדום. ידידי, אחיד בדודי דכר ומניה
אתנטע כרם, דכתיב כרם היה לידידי, בקרן בן
שמן, מאי בקרן בן שמן, אלא במה נפיק האי
כרם ובמה אתנטע, חזר ואמר בקרן, מאי קרן
דכתיב (יחזקאל ו) בקרן היובל, בקרן היובל. שארי.
והאי קרן אתאחיד בההוא דכר דאקרי בן שמן,
מהו בן שמן כד"א בן חורין, ותרווייהו חד
מלה, שמן דמתמן נגיד משחא ורבו לאדלקא
בוצינין, ובגין כך בן שמן, ודא שמן ורבו נגיד
ונפיק ואדליק בוצינין עד דנטיל ליה וכניש ליה
האי קרן, ודא אקרי קרן היובל, בגיני כך לית
משיחותא דמלכותא אלא בקרן, ועל דא
אתמשך מלכותא דדוד דאתמשח בקרן
ואתאחיד ביה. ויעזקהו, (ויסקלוו) כהאי עוקא
דאסתחר טו לכל סטריין ויסקלהו, דאעדי מניה
ומחולקיה כל אינון רברבין כל אינון תריסין כל
אינון כתרין תתאין, והוא נסיב ליה להאי (קרו)
כרם לחולקיה, דכתיב (דברים לב) כי חלק יי עמו
יעקב חבל נחלתו. ויטעהו שורק, כד"א (ירמיהו ג)
ואנכי נטעתיו שורק, כלה זרע אמת, כל"ה
כתיב בה"א, מכאן שארי אברהם לאולדא
לעילא, ומהאי נפק זרע אמת, כלה זרע אמת
ודאי, היינו דכתיב כה יהיה זרעך, וכלא חד
מלה.

זכאה חולקהון דישראל דירטורווא קדישא
 דא סופיה דקרא (שעיה ט) ויבן מגדל בתוכו, מהו
 מגדל כד"א (משלי יח) מגדל עו שם יי ט, בו ירוץ
 צדיק ונשגב. בו ירוץ צדיק ודאי, וגם יקב חצב
 בו דא תרעא דצדק כד"א (מסליס קיט) פתחו לי
 שערי צדק יט. מאי משמע, דכל בר ישראל

נו"ז מ"ג מ', מ"ב ה':

כז] לעיל ל"ז: ח"ג קס"ד.

נח[לטעיל ז"ג.

זהר הקדוש

תרגום

בשניהם, ומי שהקריב בנו לקרבן זה הכניסו בשם הקדש, ועל אות זה מתקיימים שמים וארץ שכתוב [יזמי' לג] "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי" וזה בעל השמחה זכה לכולא, לראות הקב"ה פנים בפנים ביום זה. שפר חלקנו שזכינו ליום זה, ושפר חלקך עמנו, ובן זה שנולד לך קוראים אנו עליו [ישעי' מג] "כל הנקרא בשמי וגו' יצרתיו אף עשיתיו" וכתוב [שס נד] "וכל בניך למודי ה' וגו'".

ליוו לר' אבא שלשה מילים. אמרו לו זה בעל השמחה מארחך זכה לכל זה מפני שקיים קיום של מצוה. אמר מה זה? אמר האיש, אשתי אשת אחי היתה, והוא מת בלא בנים, וגשאתי אותה, וזה הוא הבן הראשון שהי' לי ממנה, וקראתי לו בשם אחי שנפטר, אמר לו מכאן ולהבא קרא לו אידי, וזהו אידי בר יעקב, ברך אותם ר' אבא והלך לדרכו.

כשבא אמר דברים לפני ר' אלעזר, ופחד להגיד לר' שמעון. יום אחד הי' לפני ר' שמעון ואמר ר' שמעון מה שכתוב ויפול אברם על פניו וידבר אתו אלקים לאמר אני הנה בריתי אתך, משמע שכל עוד שלא נימול הי' נופל על פניו ומדבר אתו. אחרי שנימול עמד על עמדו ולא פחד. אני הנה בריתי אתך שמצא עצמו נימול.

ביאורים קצרים מלוקטים

[לד] קרי ליה אידי וגו'. כמו איך, ר"ל אתך, אלא שאיך ר"ל אותו האחר, והטעם כי המגולגל יקרא אחר, כדפי' לעיל. "הרמק זללה"ה. והרא"ג זללה"ה כתב, קרי ליה אידי כלומר זהו כמו אידי ואידי הנזכר בתלמוד, אעפ"י ששמו ממש מורה היותו הוא בעצמו, מכל מקום יותר מורה בקרבתו אידי ומורה יותר שהוא הוא הראשון. וז"ל המקד"מ זללה"ה קרי ליה אידי כמו תניא איך, שפירושו ברייתא אחרת, וכן אמר רבי אבא על התינוק הנולד שיקראו לו אידי לפי שגוף הראשון מת בלא בנים וכמאן דליאת דמי וזה אחר ויעשה תיקון בלידת הבנים שיליד. (נענין לקרות שס הכן כדוד וכו' האל, נאח רש"י [נבראשית ל"ה, ח] ונרמז"ן שס).

רז"א דאורייתא

נטו ח"ג פ"ג.

ס' ממנומל לך ס' כ'

דאתגזר, עייל בתרווייהו וזכי לתרווייהו, ומאן דקריב בריה לקרבנא דא עייל ליה בשמא קדישא, ועל את דא מתקיימן שמיא וארעא דכתיב (ירמיהו לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. והאי מאריה דהלולא דא זכה לכלא למחזי קב"ה אנפין באנפין בהאי יומא. זכאה חולקנא דזכינא להאי יומא וזכאה חולקך עמנא, והאי ברא דאתייליד לך קרינא עליה [נט] כל הנקרא בשמי וגו' יצרתיו אף עשיתיו. וכתוב [שס נד] וכל בניך למודי יי' וגו'.

אזופנה לרבי אבא תלת מילין. אמרו ליה האי מריה דהלולא אושפיזך זכה לכולי האי בגין דקיים קיומא דמצוה, אמר מאי היא, אמר ההוא גברא, דביתאי אתת אחי הוות, ומית בלא בנין, ונסיבנא לה, ודא הוא ברא קדמאה דהוה לי מנה וקרינא ליה בשמא דאחי דאתפטר. א"ל מכאן ולהלאה קרי ליה אידי ולו, והיינו אידי בר יעקב, בריך לון ר' אבא ואזיל לארחיה.

כד אתא סדר מלין קמיה דר' אלעזר, ודחיל למימר לר' שמעון. יומא חד הוה קאים קמיה דר"ש. וא"ר שמעון מאי דכתיב [ס] ויפול אברם על פניו וידבר אתו אלהים לאמר אני הנה בריתי אתך. משמע דעד דלא אתגזר הוה נפיל על אנפוי ומליל עמיה. בתר דאתגזר קאים בקיומיה ולא דחיל. אני הנה בריתי אתך דאשכח גרמיה [סא] [סח] גזיר.

זהר הקדוש

תרגום

אמר לו ר' אבא אם רצוי לפני אדוני שאומר לפניו מאלה דברים טובים ששמעתי בזה. אמר לו אמור. אמר לו מפחד אני שלא יענשו על ידי. אמר לו ח"ו [מהללס קי"ג] "משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה". ספר לו המעשה ואמר לפניו כל הדברים.

אמר לו וכי כל אלה הדברים הטובים היו טמונים אצלך ולא אמרת אותם. גוזרני עליך שבמשך שלשים ימים אלה תטרח ותשכח. ולא כתוב [משלי ג:] "אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות". וכך הי'. אמר גוזרני שבתורה זו יגלו לבבל בין החברים. חלשה דעתו של ר' אבא.

יום אחד ראה אותו ר' שמעון ואמר לו דאגת לבך בפניך נראית, אמר לו לא על עצמי אלא עליהם. אמר לו ח"ו שיענשו, אלא מפני שהדברים נתגלו ביניהם כל כך, יגלו בין החברים ילמדו אלה הדרכים ויתבטו הדברים בתוכם, כי הדברים לא התגלו אלא בינינו שהקב"ה מסכים עמנו ועל ידינו נתגלו הדברים.

אמר ר' יוסי כתוב [ישעי' נח] "אז יבקע כשחר אורך" וגו'. עתיד הקב"ה להכריז על בניו ויאמר אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך.

ביאורים קצרים מלוקטים

[לה] דאשכח גרמיה גזיר. א"כ לא נימול על ידי עצמו, אם כן מה שכרו, ועוד אם כן לא נימול על ידו כמה קביל המצוה, ויש לומר שהראהו הקב"ה בעצמו איך יהיה ענין המילה וכמה ימול ואשכח גרמיה גזיר אמנם אחר כך מל עצמו, שזה לא היה אלא להראותו לבד ללמוד. [הרמ"ק זללה"ה].
[לח] רבי יוסי כתיב אז יבקע וכו'. פי' לסיים בנחמה. [הרמ"ק זללה"ה].
[לז] זמין קוב"ה לאכרזא על וכו'. תימא מנא ליה הכי, ויש לומר דיליף מאז ישיר דהוי בהכרזה הוא, ואם כן א"ז יבקע בהכרזה. [הרמ"ק זללה"ה].

דו"א דאורייתא

סא [כ"ר פמ"ו] — ע"י. תחומא לך סי' י"ו.

סב [ח"צ ז"ט. ז"ט. ח"ג רז"י].

סג [ח' דף א'. לקמן רמ"ו. ח"צ קמ"ט. ח"ג ס"א. ע"ט ולקמן רכ"ד:]

אמר ליה ר' אבא אי נחא קמיה דמר דלימא קמיה מאינן מילי מעלייתא דשמענא בהאי. אמר ליה אימא. אמר ליה דחילנא דלא יתענשו על ידיא. אמר ליה ח"ו [מהללס קיג] משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח ביי'. סח ליה עובדא וסדר קמיה כל אינן מילין.

אמר ליה וכי כל הני מלי מעלייתא הוו טמירין גבך ולא אמרת להו. גוזרנא עלך דכל תלתין יומין אלין תלעי ותנשי. ולא כתיב [משלי ג] אל תמנע טוב מבעליו סגן בהיות לאל ידך לעשות. וכך הוה. אמר גוזרנא דבאורייתא דא יגלון לבבל [ויגלון נגנל] ביני חברייא. חלש דעתיה דרבי אבא.

יומא חד חמא ליה ר' שמעון אמר ליה טופסרא דלבך באנפך שכיח. אמר ליה לא על ידי הוא אלא על דידהו. אמר ליה ח"ו דאתענשו, אלא בגין דמילין אתגליין בינייהו כל כך. יגלון ביני חברייא ילפון אינן ארחין [ואתנסמן] ויתכסיין מילין בגווייהו, דהא מילין לא אתגליין אלא ביננא סגן דהא קב"ה אסתכים עמנא ועל ידנא אתגליין מלין.

אמר רבי יוסי [ו] כתיב [ישעי' נח] אז יבקע כשחר אורך וגו'. זמין קב"ה לאכרזא [ו] על בניו ויימא, אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך:

גופא דעובדא רבי אבא עם חכמי כפר טרשא.

טוב ונעים מעשה חכמים של רבי אבא בארחו בכפר טרשא בראותו מעשה הצדיקים וחכמיה שם. מובא [זח"א צ"ב:] רבי אבא הוה אתי מטבריא לבי טרוניא דחמיו, ורבי יעקב בריה הוה עמיה. אערעו בכפר טרשא, אמר רבי אבא למארי דביתא אית הכא תרנגולא, אמר ליה מארי דביתא אמאי, אמר ליה בגין דקאימנא בפלגות ליליא ממש, אמר ליה לא אצטריך [כי יש לו מהסבא שלו שהיה קם תמיד בחצות הלילה, שעשה כלי מכוונה גלגלית עלי טיפי מים שהיא מעוררת בדיק בחצות לילה עיי"ש בפנים בזה]. בפלגות ליליא נהים ההוא גלגלא [ההוא כלי מכוונה הגלגלית המנהמת ומעוררת], וקמו רבי אבא ורבי יעקב בריה ושמעו לההוא גברא ותרין בנוי עמיה דיתבי בשפולי ביתא ועסקו בתורה עיי"ש. אמר רבי אבא לרבי יעקב בריה ודאי נשתתף בשכינתא ונתחבר כחדא. קריבו ויתיבו עמיה ושמעו ממנו דברי תורה מה שאמר בשם הסבא שלו. אתא רבי אבא ונשקיה, ואמר בריך רחמנא דשדרני הכא. אח"כ אמר חד ינוקא בריה דמארי דביתא דברי תורה, וקם רבי אבא ושוי ידוי ברישיה וברכיה כו', יתבו עד צפרא ואשתדלו באורייתא כו' עיי"ש. [עו"ש דצ"ג.] אדהכי הוה אתי נהורא דיומא קמו למיזל, ובקש אותם הבעל הבית שימתינו אצלו על יום מחר על ברית מילה שיעשה לבנו הנולד לו. והיו שם כל ההוא יומא. [עו"ש צ"ב] בליליא כנש ההוא גברא כל רחימיו ואשתדלו באורייתא כל ההוא ליליא, וכמה מחכמי אותו המקום [כפר טרשא] אמרו שם חדושי וסודות התורה מענינא דיומא השייכים לברית מילה, ורבי אבא נתפעל מאוד מחכמי כפר טרשא, מרוב חכמתם בסודות התורה. [עו"ש רצ"ד.] אמר רבי אבא [לחכמי כפר טרשא] ומה בכל כך אתון חכימין ואתון יתבין הכא. אמרו ליה אי צפורה יתעקרו מאתריהו לא ידעין לאן טאסין, הה"ד כצפור נודדת מן קנה כן איש נודד ממקומו, ואתרא דא זכי לן לאורייתא, וכך אנו נוהגין, עד חצות לילה אנן ניימין, ומחצות לילה ואילך אנן עסקין באורייתא, ובצפרא ריחי חקלא * ונהרא מיא נהרין לן אורייתא ואתיישובת בלבן **). ואתר דא כמה גדולים מתו בעון בטול התורה ונודן למעלה זימנא חדא ***). וכדין אשתדלותא דילן יומם ולילה באורייתא, ואתרא דא קא מסייעא לן, ומאן דאתפרש מכאן כמאן דאתפרש מחיי עלמא. זקיף רבי אבא ידוי ובריק לון. יתבו עד דנהיר יממא כו'. וכל ההוא יומא חמו חברייא אפי שכינתא ואסתחרו באשא משמיה. ורבי אבא אתלהיט פניו כאש משמחת התורה כו'. וא"ר אבא זכאה חולקיכון בעלמא דא ובעלמא דאתי, דהא אורייתא

מתקשרא

(*) וכ"כ (ברכות נ"ו:) ריח משיב רעתו של אדם, וכ"כ (יומא ע"ו:) ריחני פקחין. (בבב"ב ח"ב ד"כ. ודר"ח: זח"ג דל"ה:) דנפשו של אדם מתקיים על ריחא, ועיין [זוה"ק ח"ב דל"ט. ח"ג דקמ"ד:] מטב ריחי חקלא.

(**) וכ"כ (הוריות י"ב. כריתות ו'). וכי גריסותו שמעתתא גרוסו על מיא דכי היכי דמשכי מיא תמשיך שמעתתכון. (בבב"ב ח"ב דרי"א.) בריחא ומיא מתישבא נפשא לאתנהרא, (***) א"ה עיין בזה [בבב"ב ח"א דק"א: במד"ג] מש"כ שם בזה הענין.

מתקשרא בלבייכו כאלו קיימיתו בגופייכו בטורא דסיני בשעתא דאתיהבת אורייתא לישראל. [עו"ש דף צ"ה:] רבי אבא אמר זכאין אתון בעלמא דין ובעלמא דאתי. זכאה חולקי דאתינא למשמע מילין אלין מפומייכון. כולכו קדישין. כולכו בני אלהא קדישא כו', כל חד מנכון אחיד ואתקשר במלכא קדישא עלאה, ואתון רברבין ממנן תריסין מההוא ארץ דאקרי ארץ החיים. שוב פתח אידך ואמר חדושי סודות התורה, וסיים ואמר ואתון זכאי קשוט קדישי עליונין בני מלכא קדישא ינקין מההוא אתר קדישא דלעילא. עלייכו כתיב ואתם הדבקים בה' אלהיכם כולכם היום, וגם רבי אבא אמר שם סודות התורה. [עו"ש דצ"ו:] סיים רבי אבא ואמר זכאה חולקנא דזכינא להאי יומא, והאי ברא דאתייליד לך קרינא עליה כל הנקרא בשמי, וכתוב וכל בניך לימודי ה', אופופה [לון] לרבי אבא ג' מילין, וברוך לון רבי אבא ואויל לארחיה. אתא רבי אבא לאתריה. סדר מילין קמיה דרבי אלעזר, ודחיל למימר לרבי שמעון. יומא חד הוה רבי אבא קמיה דרבי שמעון, ואמר רבי שמעון דברי תורה עיי"ש, אמר רבי אבא קמיה דרבי שמעון אי ניחא קמיה דמר דלימא קמיה מאינון מילי מעלייתא דשמענא בהאי, אמר ליה רבי שמעון אימא, [ונקראה שתוך כדי דבור התחרט רבי אבא בכלל על שגילה עתה לרשב"י מדבריהן של חכמי טרשא שפחד שרשב"י לא יענשם, וגם הוא על עצמו פחד למה לא גלה עד עתה מדבריהם] אמר רבי אבא דחילנא דלא יתענשו על ידי, אמר ליה רבי שמעון ח"ו, משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה, סח ליה עובדא, וסדר קמיה כל אינון מילין [מה ששמע מחכמי כפר טרשא], אמר ליה רבי שמעון וכי כל הני מילי מעלייתא הוו טמירין גבך ולא אמרת להו, גוזרנא עלך דתלתין יומין תלעי ותנשי [תלמוד ותשכח], ולא כתיב אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות, וכך הוה, ועוד אמר רשב"י גוזרנא [על חכמי כפר טרשא] דבאורייתא דא יגלון לבבל ביני חברייא, חלש דעתיה דרבי אבא, יומא חד חמי ליה רבי שמעון לר"א, ואמר לו בפניך ניכר צער לבך, אמר ר"א לא על ידידי הוא צערי אלא על ידיהו [ר"ל על חכמי כפר טרשא], אמר ליה רבי שמעון ח"ו דאתענשו, אלא בגין דמילין אלין אתגליין בינייהו כל כך, יגלון ביני חברייא, ילפון אינון ארחין ואתכסיין מילין בגוייהו, דהא מילין אלין לא אתגליין אלא ביננא, דהא קוב"ה אסתכם עמנא ועל ידנא אתגליין מילין, עד כאן לשון הוזה"ק שם שהעתיקנו פה לענין הנצרך כאן.

אחד עשר שאלות השואלים, אשר כאן שאלונו במקהלים.

ישרי לב ותמימים אשר שואלים הלכו באלה מאמרי הוזה"ק של מעשה רבי אבא וחכמי כפר טרשא.

[א] אחרי שרבי אבא ראה והכיר את מעלת חכמי כפר טרשא, וגם נודע לו שם מתורתן ועבודתן וכל סדרי התנהגותם בקדש, צריכים להבין שאלת רבי אבא ששאלם, ומה בכל כך אתון חכימין ואתון יתבין הכא, וכי מה היה אכפת לו לרבי אבא מה שהחכמים אלו יושבים שם, ואיפוא הוא היה חושב בדעתו שיאמרם שיותר טוב להם לתועלתם ולטובתם אשר ילכו ויבואו וידורו שם, ועד שהם התנצלו לפניו וספרו לו מהעבר מן מאורעות המקום וממעשיהם, ועד שאמר

שאמרו לו שאצלם הוא אשר כל הפורש מכאן הוא כפורש מחיי עלמא, ואז אח"כ כנראה ששתיק רבי אבא ולא דבר עמהם עוד בזה, ומעיקרא מאי קסבר רבי אבא בזה.

ב] לדעת ולהבין מה זה ועל מה זה כשחזר רבי אבא ובא לעירו ולביתו ולמקומו שהוא סיפר את כל מוצאותיו רק לרבי אלעזר כרשב"י, ופחד מלספר לרשב"י רבו, והנה מצינו רבת פעמים בזה"ק מהחברייא שהלכו בדרך, וכשבאו לרבם הרשב"י ספרו לפניו כל קורותיהם ומוצאותיהם בדרך, וגם כל הדברי תורה אשר שמעו בדרך ובאכסניא מהני גבראי ובר נשי וטייעין ויודאין וסבאין וינוקין, * ומה גם שרבי אבא ששהה שם שני ימים ולילותיהם, וראה שם גילויי שכינה עמהם יחדו, וידעם והכירם שהם כולם קדושים עליונים ובתוכם ה' ותורתם תורת אמת, וכמו שתראה אח"כ שגם רשב"י אמר על דברי תורתם שהם מילי מעלייתא. וגם עוד העניש לרבי אבא על שמנע טוב ממנו על שלא גילה לו מקודם את דברי תורתם וקרא עליו הפסוק אל תמנע טוב מבעליו כתיב. ולמה באמת ירא רבי אבא מקודם לאמר לפני רשב"י מתורתן ומקדושתן העליונה אשר ראה ושמע מחכמי כפר טרשא, ומתורת אמת שלהם.

ג] להבין מדוע העניש רשב"י לרבי אבא בשכחת התורה שישכח את תלמודו זה שלשים יום.

ד] לבאר היטב מה שרשב"י קרא על עצמו הפסוק אל תמנע טוב מבעליו, יחס הבעלות הזה אליו צריך ביאור.

ה] רבי אבא הקדים ואמר לרשב"י דחילנא דלא יתעבשו על ידיא, צריכין להבין הסלקא דעתיה דרבי אבא מה שחשב שרשב"י יענשם על שלומדים סודות התורה, ולמה יענש רשב"י לאנשים חכמים וצדיקים וישרים כמוהם אשר הם לומדים סודות התורה, הלא אנשים קדושים ועובדי ה' ויריאים כמוהם, הנה הן הם המה הראויים לזה.

ו] אחרי שרשב"י הכטיח שהשיב ואמר לרבי אבא ח"ו משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בזה, ולמה ענש אח"כ רשב"י לחכמי כפר טרשא.

ז] אחרי שרבי אבא בודאי סיפר לו לרשב"י כל מה דעזו על אנשי כפר טרשא, ועכשו המקום גורם להם שיתיישב לבם בתורה ועבודת ה' ומנהגיהם, ואצלם הוא אשר הפורש משם כפורש מחיים דמי, צריכין להבין ולדעת מזה ועל מזה פה קדוש כרשב"י שגזר ואמר כזאת וענשם דוקא בעונש גלות ממקומם, אשר כמובן שהעונש הזה הוא היותר גדול וקשה להם משארי כל מיני עונשים אחרים.

ח] גם אם אפילו נאמר אשר לדעת רשב"י שהם חייבים גולה, היה די להם שיענשם בעונש גולה ממקום למקום אחר דסמיך להו לצאת בזה ידי חובת גלות, ולמה

(*) כמ"ש [בזה"ק ח"א ד"ז:] וסח עובדא, [עו"ש ס"ד:] כד אהו וסדרו מילין קמיה דרבי שמעון, [שם קמ"ט.] אול ליה וסדר מילין קמיה דרבי שמעון, [שם דק"ג:] סדרנא מילין קמיה דרבי שמעון, [שם דר"מ:] וסדרו מילין קמיה דרבי שמעון, [זח"ב דקי"ד:] כד מטו לגבי דרבי שמעון וסחו לו כל מה דאירע לון, ובודאי גם תורתם עיי"ש, [שם קס"ט:] כד מטו לגביה דר"ש סדרו מילין כלוה קמיה וסחו ליה עובדא, [עו"ש דרי"ד:] כד מטו לגביה דרבי שמעון וסדרו מילין אלין קמיה כל מה דאמר בההוא ארחא, ועזר רבות מקומות שכתב כן מה שאי אפשר לפרסם כי רבים הם.

ולמה גזר עליהם רשב"י דוקא וענשם בחובת גלות לבבל ולא לשארי ארצות גולה דסמיכי להו.

ט] לבאר דברי רשב"י מה שאמר הטעם שיגלו, בגין דמילין אלין אתגליין ביניהון, מדוע באמת רשב"י עונשם עבור זה לאנשים גדולים וקדושים כאלו, הלא הם המה הראוים ומתאימים לזה לגלות מסוד ה' ליריאי.

י] רשב"י אמר כנראה הטעם שיגלו ביני חברייא לבבל דילפינן אינון ארחין ויתכסיין מילין בגווייהו, והיכן מצינו שדרכן של בני בבל לכסות בסוד ה', עד שהם ילפינן זאת מהם.

יא] לבאר היטב הדק לשון קדשו דרשב"י שסיים ואמר על עצמו, דהא מילין אילין לא אתגליין אלא ביננא דהא קוב"ה אסתכם עמנא ועל ידנא אתגליין מילין. מה ביאר בזה על מה שענשם, ומאי טעמא הוא זאת.

והנה בעת לימודינו בזהר הקדוש ברבים, נתעוררנו בכמה ממתמיהות האלו שחכמים אומרים שצריכין ביאר, ומה גם בפה ירושלים עיר הקדושה ת"ו עוד נוהגין מנהגא קדמאה מחכמי הזהר האלו, וביחוד אצל אחינו הספרדים הי"ו, אשר בליל ברית מילה שקורין [וואכט-נאכט] אשר בבית היולדת תאין ומתכנשין קרובים וידידים חסידים וחכמים ואנשי מעשה ונעורים שמה כל הלילה ועושים שם ליל שמורים עד אור הבקר ולומדים שם * בלמודי ה' מענינא דיומא בדפי זהר הקדוש האלו, ומרוב הלימודים הנה ידוע לכולם פשטת מעשה דרבי אבא עם חכמי כפר טרשא המובא שם, ויד הכל הם ממשימים שם, ורבים מהם כמעט ששגורין בפיהם מאמרי דפי זוה"ק הנו, ורבת פעמים שמעתי אלו לאלו שואלין ואלו לאלו ממללין ודורשין מאלו השאלות הנזכרות.

באר היטב כל השאלות, בסבר פנים מסבירות.

יא. אחד עשר שאלות הנזכרות, נבואה לבאר בעזה"ת עם אלו ההקדמות של כל מערכות הקדש שערבנו עד כאן. הנה רבי אבא בא מטבריא. ובא השמש וילן שם בלילה, אצל בעל הבית אחד, ומצא שם בכפר טרשא קהל קדושים וטהורים עליונים חכמים ונבונים שיושבים ועוסקים בתורה וגם לומדים מסוד ה' בפומבי ובריש גלי, ורבי אבא נפתע מאוד מהם ומחכמתם בתורה וברזיה ומהתנהגותם בעבודת ה' בעמדם בבית ה' בחצי הלילה כו' עיי"ש. ורבי אבא שמח ושש לבו מאוד עליהם, ורק הצטער עליהם על דבר אחד, כי אלו למה לא למדו לא לפני רשב"י ולא לפני החברייא, והם לומדים בסוד ה' באתגליא אשר זאת לא הותרה והורשה משמים אלא לרשב"י וחבריו והנלוים אליהם, ומי התיר להם זאת, ויירא רבי אבא מאוד עליהם שלא יענשו ח"ו ממרומים על זה. לכן חשב רבי אבא בלבו ובמחשבתו באיזה אופן שיוכל ליעצם עצה טובה ונכונה לטובתם אשר ילכו ויבואו ללמוד סודות התורה לפני רשב"י וחברייא, אשר שם ברשותיהו ובהורמנותיהו יוכלו וירשו גם הם ללמוד סוד ה' באתגליא כמש"ל. לכן רצה רבי אבא בחכמה ליכנס עמהם בדברים ולחקור מהם

(*) בענין למוד על ליל ברית מילה, ראה מש"כ בזה והרב חיד"א, בשה"ג מע' ספרים פ"י, באות ספר זרע יצחקן מעשה שלא כי שם נגלה אליו אליהו הנביא זל"ס עיי"ש.

מהם איך יוכל לייצצם ולהציעם אח"כ בזה. ולכן נכנס רבי אבא עמהם בשיחת דברים בלשון שאלה וחקירה. ואמר להם, ומה בכל כך אתון חכימין ואתון יתבין הכא, ר"ל שמהראוי ונכון שאנשים גדולי המעלה כאלו צריכין לעזוב את הכפר ולישב בעיר גדולה ולהרכיץ תורה וחכמה שם. ואגב בזה השאלה יחקור לבם ודעתם וישמע מהם חות דעת שלהם בזה. והנה חכמי כפר טרשא בשמעם מפי רבי אבא השאלה הזאת, נתרגשו מאוד, והשיבוהו בהתנצלות ובענוה גדולה בדברים היוצאים מן הלב, ויספרו לו את כל מעשיהם ומוצאותיהם וכל מה שעבר עליהם במקום הזה, וגם חבת הקדש וחקן המקום עליהם וטובות וסגולות הכפר הזה שמועיל להם לתורה ובעבודת ה', ועד כדי כך שאמרו לו שכל הפורש מכאן כפורש מחיי עלמא. ואז ראה והבין רבי אבא כי בחנם הוא לדבר עמהם עוד בזה, כי אי אפשר להזיזם ממקומם, וכמו שאמרו לו אי צפורה יתעקרו מאתריהו כו'. ולכן שתק רבי אבא ולא דיבר עמהם עוד בזה, כי ראה שיפה שתיקתו מדבריו עוד עמהם מזה. וגם חשב רבי אבא כי סוכ"ס תורתם וקדושתם יגן עליהם במקומם שהם. כי תורה אגוני ומצלי.

אחר שחזר רבי אבא לביתו גמר אומר בדעתו שלא יספר שום דבר מנסיעתו לרשב"י, כי ירא מאוד אשר רשב"י לא יענשם ח"ו, כי רשב"י לא יחשה ולא ישקט על שלקחו עטרה לעצמם בלי הורמנא דלעילא וממנו ללמוד וללמד רזין דאורייתא באתגלייא, אבל גילה וסיפר הכל לרבי אלעזר, כמ"ש [בספרנו באור השיר בר יוחאי, דמ"ב:] על נאזרת בגבורה, שרשב"י היה בו ממדת הגבורה וקדושה במה שנוגע לכבוד שמים ותוה"ק. ורבי אלעזר ממדת החסד עיי"ש. אבל כנראה שאחרי זמן רב שישב רבי אבא בישיבת רשב"י ושמע ממנו דרוש אשר דרש רשב"י מסוד בריתו של אברהם אע"ה, ואז זכר רבי אבא מתורתן של חכמי כפר טרשא אשר גם הם אמרו כזאת וכזאת השייך ומתאים לתורת רבו הרשב"י, ומרוב עמקו מחשבותיו דרבי אבא בתורת רבו רשב"י ובתורתן של חכמי כפר טרשא, כנראה אשר כרגע הנה רבי אבא סח מדעתו מיראתו אשר ירא עד עתה על חכמי כפר טרשא שלא יענשם רשב"י כמש"ל, והיה כשגגה היוצאת מלפני השליט ויצא מפיו קדשו ואמר לרשב"י אי ניהא קמיה דמר דלימא קמיה מאינון מילי מעלייתא דשמענא בהאי. וכשמוע רשב"י דברי רבי אבא, אמר לו אימא, וסרם שהתחיל רבי אבא דבריו, תיכף הנה זכר רבי אבא אשר עתה סח מדעתו את כל הפחד אשר פחד עד עתה על חכמי כפר טרשא מפני רשב"י, ומצא עצמו מיצר מאוד ומתחרט על הדבור שיצא מפיו ואשר עתה מוכרח הוא לגלות ולספר לפני רשב"י את כל מעשה חכמי כפר טרשא מה ששמר עצמו עד עתה שלא לגלות, ושוב אינו יכול להחזיר דיבורו, ובהאי שחדא וצערא קא יתיב רבי אבא וחשב בעשתונותיו מה יעשה ומה יאמר עתה לפני רשב"י, ולכן הקדים ואמר לרשב"י דחילנא דלא יתענשו על ידיאי, ורצה כנראה רבי אבא עכ"פ מקודם להמתיק הדין מהם, ואמר לו רשב"י משמועה רעה לא יירא נכון לבו בסוחר בה', ובה הודיעהו רשב"י כי המתיק דינם שלא יענשם כ"כ קשה כמו שחשב רבי אבא, ואז סיפר לו רבי אבא כל העובדא מחכמי כפר טרשא וסדר קמיה כל אינון מילין, ר"ל כל תורתן ששמע מהם ומפיהם.

כשמוע

כשמוע רשב"י מרבי אבא את תורתן של אלו, נתרגש מאוד, והנה ברישוראשון הקפיד מאוד על רבי אבא על שלא הגיד לו עד עתה מתורתן של החכמים האלו אשר תורתן תורת אמת ומאד נעלה, ואמר ברגש לרבי אבא, וכי כל הני מילי מעלייתא הוו טמירין גבך ולא אמרת להו, ועוד היתה הקפדתו דרשב"י על רבי אבא על שנטה מדרכן של החברייא שלא להטמיר ולהעלים סודות התורה כמש"ל [מערכה ב' סי' ח', ט', י'] שזה היתה אחת מתיקוני אהבת החברים אשר יסד ותקן רבי עקיבא שלא יהיו החברים עיניהם צרה בתורה ול"ו, וכל שכן שהקפיד ג"כ על מה שהעלים לפניו זה זמן רב כזה דברים יקרים ונעלים מאוד, ולכן בראש וראשון העניש רשב"י לרבי אבא, ואמר ליה גוזרנא עלך דכל תלתין יומין אלין תלעי ותנשי, [שיטתית ל' יום בלמוד ההוא ולשכחם כדי שלא יגלום לאחרים, ד"א] וכך הוה. שרבי אבא שכח למוד תורתו בכל אלו השלשים יום.

ואפשר לומר טעם שהעניש רשב"י לרבי אבא בעונש שכחת התורה, משום דאיתא [שבת ל"ב:] דבעון בטול תורה בניו מתים, ואיתא [סנהדרין צ"ט.] דהלומד תורה ומשכחה דומה לאשה שיוולדת וקוברת. ולכן עבור שרבי אבא לא גילה לרשב"י את סודות התורה שלהם וביטל ממנו את תורתם, לכן ענשו בעונש שכחת התורה שיכופר לו זה תחת זה.

עוד יש לומר טעם שענשהו בעונש שכחת התורה, במש"כ [עירובין ג"ד.] מאי דכתיב לוחות אבן, אם אדם משים עצמו את לחיו כאבן זו שאין נמחית [מלחזור על למודו וללמד לאחרים, רש"י] תלמודו מתקיים בידו, ואם לאו אין תלמודו מתקיים בידו, ומטעם זה ענשהו בשכחת התורה.

וארשב"י לרבי אבא טעם הקפדתו והתרעמותו עליו, משום ולא כתיב אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות, מה ביאור הלשון של רשב"י שאמר מבעליו, יבואר במש"כ [לעיל מערכה ב' אות ו'] המשל של הרע"מ שאמר לרשב"י דלמאן דאיהו דיליה נהיר ליה, ובוה יבואר דברי הסבא שאמר על החברייא [בסבא דמשפטים צ"ח:] בגין דאינון בעליו דכל מלה ומתעטרין בהו, [עו"ש צ"ט.] דמי שמגלין לו רזי תורה, איהו בר נש שלים, בעל תורה ודאי מארי דביתא כו' עיי"ש, וכ"ש רשב"י בעצמו שקראוהו [בנח"ג ע"ט:] מאריה דאורייתא מאריה דחכמתא, ורבי פנחס בן יאיר חותנו קרא לרשב"י [שם נ"ט:] מארי דאורייתא, [עו"ש ס"א.] דרבי ייסא אמר דרשב"י שליט בחכמתיה על כל בני עלמא, ואחז"ל אין טוב אלא תורה שנאמר טוב לי תורת סיך, כי לקח טוב נתתי לכם, ובוה שפיר יובן ויבואר מה שרשב"י קרא על עצמו האי קרא אל תמנע טוב מבעליו.

עוד יש לומר לבאר הלשון מבעליו שארשב"י, בהקדמה מש"כ [בסבא דמשפטים צ"ח.] בעת שרצה לגלות סודות התורה, בכה ההוא סבא ואמר לנפשיה, סבא סבא כמה יגעת לאדבקא מילין קדישין אלין, והשתא תימא לון ברגעא חדא, אי תימא דתיחס עלייהו על אינון מילין ולא תימא לון, הא כתיב אל תמנע טוב מבעליו, מאי אל תמנע טוב מבעליו, אלא קוב"ה וכןסת ישראל אינון הכא, דהא בכל אתר דמילין דאורייתא אמרין, קוב"ה וכןס"י אינון תמן וצייתי לון, ההוא סטרא דטוב אתגבר לעילא, וקוב"ה וכןס"י מתעטרין בההוא

טוב, ואלין אינזן בעליו דההוא טוב עכ"ל. ועליהם קרא רשב"י האי קרא אל תמנע טוב מבעליו, אלא ללמוד וללמד לשמור ולעשות היחוד העליון ע"י גילויי סודות אור התורה.

עוד אמר רשב"י גוזרנא על חכמי כפר טרשא, דבאורייתא דא יגלון לבבל ביני חברייא, פי' [באוהח"מ, בשם הרא"ג ז"ל] בחכמת הקבלה שלהם יגלון לבבל, לפי שהם אמרו אי צפורה יתעקרו מאתריהו לא ידעין לאן טאסין ואולי ישתכח מהם הקבלה שבידם. לכך אמר בגזירתו דבאורייתא דא יגלון לבבל ולא ישתכח מהם חכמתם עכ"ל, ואיתא [בכתובות ק"א, ברש"י שם] שיש זכות תורה בבבל.

ואפשר י"ל למה בכלל גזר עליהם רשב"י עונש גלות, כי בוודאי סיפר לו רבי אבא מכפר טרשא אשר פ"א נענשו בגזר דין כמ"ש [שם זוה"ק צ"ד: ובמדה"נ ק"א:] עיי"ש, ואז נענשו משום בטול תורה, ואולי עתה ראה רשב"י שיענשו עוד הפעם ח"ו משום שמגלים רזי תורה ברבים בלי רשות והורמנא מלמעלה, לכן ענשם רשב"י בשנוי מקום וגלות, משום דאיתא [ר"ה ט"ז:] דשנוי מקום מקרעת גז"ד של אדם, ואיתא [סנהדרין ל"ז:] דגלות מכפרת על הכל. חלש דעתיה דרבי אבא, ר"ל שהיה לו חלישת דעת על שהוא גרם שיצא מפי רשב"י על חכמי כפר טרשא עונש גלות לבבל, יומא חד חמא ליה רבי שמעון לרבי אבא, ואמר ליה טופסרא דלבך באנפך שכיח, פי' שדפוס צער לבו ניכרת בפניו], אמר ליה רבי אבא לא על ידיי הוא, אלא על ידיהו הוא מצטער, ר"ל שחשב רבי אבא שיגלו לבבל ע"י צער, היינו שיבוא חיל עליהם ע"י איזו עלילה וילכו בשבי בהיזק גופם או ברכושם והיזק בתורתם, א"ל רשב"י ח"ו דאתענשו [שגלותם לא יהיה בעונש שבי והיזק ח"ו, אלא ע"י פחד קול עלה נדף, אוהח"מ שם]. וביאר רשב"י ואמר הטעם אשר הוא מענשם בגלות, משום דבגין דמילין אתגליין בינייהו כל כך, שלא ניתן להם רשות משמים שיילמדו באתגליא, ולכן יגלון ביני חברייא של בבל, וילפון אינזן ארצין ואתבסמן ואתכסיין מילין בגווייהו, ר"ל כמס"ל [במערכה הזאת סי' ו'] שחברייא דבבל למדו סודות התורה באתכסייא עיי"ש, דהא מילין לא אתגליין אלא ביננא דהא קוב"ה אסתכם עמנא ועל ידנא אתגליין מילין, [ונתירא רשב"י עליהם שלא יענשו ממרומים על גילוי הסודות, ולכך ארשב"י שיגלו לבבל ומשם ילמדו כיצד להסתיר סודות התורה, נמצא שכונת רשב"י לטובתם. מק"מ, שם].

עוד אפשר לומר טעם למה ענשם בעונש גלות לבבל, דאיתא [פסחים פ"ז:] שגלות בבל יותר טוב משאר ארצות, וגם דחכמי כפר טרשא אמרו לרבי אבא דדעתן מיושבת שם, דכד אנן קיימין בצפרא ריחי חקלא ונהרי מיא נהרין לן אורייתא ואתיישבת בלבן, ואיתא [מנחות ק"י.] דבגלות בבל דעתן מיושבת עליהן יותר משאר ארצות, ועיין מש"כ [בח"א מהרש"א על סנהדרין ל"ח:] דרוח החיוני שבלב הוא מבבל, ששם מקום למעלות החכמה שעל כן סבב הקב"ה הגלות לבבל, ואיתא [בחס"ל מעיין חמישי נהר י"ב] כי בגלות בבל יחלשו כח החומר ויגבר השכל עיי"ש, ואחרי כתבי זאת הא"ר ה' פניו לנו במאירת עינים

באורים המאירים הקדושים שיצא מחדש ממש ספר המאירי על כתובות, וראיתי שם [בסוף הספר על כתובות דף ק"י] שכתב ז"ל כשם שאסור לצאת מא"י לחו"ל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות, שכל מקום שחכמה ויראת חטא מצויין שם דינו כא"י, וכמ"ש כל הדר בבבל כאלו דר בא"י, שכל מה שאמרו לא אמרו אלא מפני שסתם חו"ל אין חכמה ויראת חטא מצויין בה לישראל לרוב הצרות ועול הגליות שסובלים שם, אלא אם כן ע"י עמל גדול וצער גלגול סבל הצרות וההתייash מהם לעבודת ה' לשרידים אשר ה' קורא, וסתם א"י חכמה ויראת חטא מצויין בה עד שמתוכה משיגים כבוד בוראם וזוכים ליהנות מזיו השכינה, וע"ז אמרו אפילו שפחה שבא"י מובטחת לה שהיא בת העוה"ב, וע"ד מה שיעד הנביא [יואל ג'-ב'] באמרו וגם על העבדים ועל השפחות אשפוך רוחי עכ"ל קדשו, ואמור מעתה יצאנו ב"ה בהימנותא, ויבואר כל מאברי הנוה"ק הנזכר בעזה"י בביאור והנכון ונשא, ויהיה לרצון אמרינו למעלה וכל הקדושים אלו ימליצו טוב עלינו למעלה שהש"י יצילנו משבי ומחרב ומרעב ומפגעי הזמן ומגלות הגוף והנפש בביאת משיח צדקנו בקרוב במהרה אמן.

תפלת רבא ליולדת בן
יהא רצון שיהא [הילד]
כרבי שמעון בן יוחאי

[מס' מכות י"ז: ועיי"ש בפירש"י ז"ל]

עד כאן הספר כסא אליהו זל"ט
להרב הריא"ז מרגליות ז"ל
ההוספות החדשות מכן ואילך
הינן של הוצאה זו שנת תשל"ג

מצות מילה

מעשה דיבור ומחשבה

מלאכת שמים

מעטרת תפארת החסידות הגאון המקובל האלקי

רבי צבי אלימלך שפירא זי"ע

משכט יששכר, אב"ד דק"ק דינוב

(צולם מספרו דרך פקדיך

הוצאת „אשכול" — הרה"ח הרב יעקב שאול וויינפעלד שליט"א)

מ"ע מילה ב

חלק המעשה

יש גיד דק כמו צינור ומקלה דם ולא יוכל
חדו לעצור הדם ויבא התינוק לידי סכנה ע"כ
כל ערום יעשה ברצת ויצליח:

(ו) מל ולא פרע כאילו לא מל (ונ"ל דמשיה
קאמרינן כאילו ל"א מ"ל דבהמשך
הזמן יצטרך שוב לחתוך ולא תסגי בהפריעה
לבדה כאשר ראיתי מעשה כמה פעמים שבא
כזאת לידי) כלל. ונ"ל דהברכה שיברך היא
לבטלה וגם ג"ל שלא יברך אח"כ הברכה אשר
קידש ידיד וכו' כיון שלא נעשית המצוה:

(ז) ומחוייב המוהל אחר הפריעה למצוץ דם
המילה עד שיצא הדם ממקומות רכים (ואם
אחר החיתוך כיסה הדם את העור הפריעה
וא"א כ"כ בקלות לפרוע אזי מוצצין גם קודם
הפריעה אבל לא יצא בזה ומחוייב למצוץ גם
אחר הפריעה כן ג"ל):

(ח) טוב לזלף יין על מקום המילה אחר
שנעשית כמצותה. ורבים נוהגין
ליקח יין בפיהם ולמצוץ הדם עם היין שבתוך
פיהם. והוא רפואה למכת המילה ויש לו סמך
במדרש:

(ט) אחר כל אלה לוקחין כוס יין מלא
ומברכין בפה"ג וברכת אשר
קידש ידיד וכו' (א"י"ה יתבאר בחלק הדיבור
המחשבה. נוסח הברכה ופרושה) ואח"כ
מבקשים רחמים על הילד הרך הנימול. א"י"ה
קיים את הילד הזה וכו' ואם הנימול ממזר

(א) מ"ע ב"י) מ"ע למול את הבן זכר
ביום השמיני ללידתו. וביום
דייקא דכתיב ובירים השמיני וכו' אחר הנץ
החמה ואם מל משעלה עמוד השחר יצא (עמוד
השחר היא האיר"סני המזרח עיין בתורת
י"ש ברכות):

(ב) בכלל המצוה הזאת מילת עבדים שחייב
האדון למולם היינו יליד בית
נימול ג"כ לשמנה ומקנת כסף נימול ביום
שנקנה היינו אפילו הוא בן יומו שנולד היום:
(ג) כ"צד הוא המילה חותכין את העור המכסה
את העטרה עד שתתגלה העטרה.
וקבלנו באומנות המצוה הזאת. היינו קודם
שחתוך ממשמש בידו העור השיעור שמגיע
עד העטרה. ואח"כ יתפוס העור עד סמוך
לעטרה ויגביה היטב בתפיסתו העור ויחתוך
סמוך לאצבעותיו העור כשיעור שתפס ואח"כ
יקרע העור הרך ג"כ עד שתתגלה העטרה (הוא
חוט בשר גבוה המקיף את הגיד):

(ד) החותך לא יחתוך מלמעלה למטה (היינו
מצד הראש לצד הרגלים כי הוא
סכנה שימשך העור עד הכיס ויחתוך הכיס) רק
יחתוך מן הצד מרגל לרגל. כך קבלנו באומנות:
(ה) הפורע לא יקרע העור היטב רק סמוך
לראש. ומן הצדדים אבל למטה
היינו לצד הרגלים לא יפרע רק מעט כי שם

(*) הג"ה מצוה ב' היא בי"ת נאמר בדרך כי בי"ת יעשה לך ה' היינו שיהי' זרעו מיוחסים
אחריו לעולם מצליחים מלוכה והנה ע"י מצות מילה כ"י מוצלחים כמד"א ועתה אם
שמעו וכו' ושמרתם את ברית"י וכו' תהיו לי ממלכת כהנים:

כסדר זה הכסא של אליהו ז"ל. שברתי לישועתך יי ומצותיך עשיתי אליהו מלאך הברית הנה שלך לפניך עמוד על ימיני וסמכני שברתי לישועתך יי (מה ששוב אומרים פעם שנית שברתי וכו' נ"ל דכיון שמבקשים מאליהו לסומכו חזרים ואומרים דאעפ"כ העיקר הוא העזר האלקי) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב. שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול. אשרי תבחר ותקרב וכו' :

(טו) א"צ לכסות ערות התינוק בשעת הברכה מן הדין אבל מהראוי ומצוה מ"ה לכסותו. או יחזיר פניו לצד אחר ומכ"ש שמהראוי שלא לתפוס הערלה קודם הברכה. רק בגמר הברכה יתפוס ויחתוך בעיון ובמתינות מעט כי מתוך מתון וכו' ומהראוי לגעור באותם הרוצים להראות חריפותם וחוטפים הברכה והמצוה בלי עיון ומתינות כי גבוה וגאון להם לא כן נחלת עבדי יי ושלום רב להם ואין למו מכשול :

(טז) המל את העבד מן הדין צריך לכסות ערותו בשעת הברכה וכן בגר. וכן ישראל גדול :

(יז) המל את העבד יברך אקב"ו למול את העבדים. ואחר המילה יברך על הכוס אקב"ו למול את העבדים ולהטיף מהם דם ברית שאלמלא דם ברית לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי בא"י כורת הברית :

(יח) המל את הגר יברך אקב"ו למול את הגרים ואחר המילה יברך על הכוס אקב"ו למול את הגרים ולהטיף מהם וכו' הכל כנ"ל :

(יט) אחר המילה קודם שיברך המוהל הברכה (אפילו במילת קטן) ירחוץ ידיו וסוי : (כ) כשאומר בדמך חיי בדמך חיי. יתן באצבעו היין מכוס לתוך פי התינוק (ועיין בחלק הדיבור והמחשבה מש"ש) :

(כא) היכא דאפשר אין מלין אלא בעשרה דוקא. ויש סמך לזה בר"מ פ' תוריע הבאתיו בחלק המחשבה אות י"ב עיי"ש :

(כב) מהראוי שיעמדו כל העם בשעת המילה ע"ש ועמדו כל העם בברית חוץ הסנדק התופס התינוק :

אין מבקשים עליו רחמים ומפרסמין בשעת מילתו שהוא ממזר :

(י) קודם המילה יברך המוהל אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה. ואחר החיתוך יברך אבי הבן אקב"ו להכניסו בבריתו של א"א. ואם האב המוהל בעצמו (ובפרט כשהוא בעצמו החותך והפורע) יברך ב' הברכות קודם המילה כן הוא דעת ה"ט עיי"ש וב"פ ומהראוי לנהוג כט"ז :

(יא) העומדים שם בשמעם ברכת להכניסו. עונים כשם שהכנסתו לברית כן תכניסוהו לתורה ולחופה ולמע"ט. עיין בש"ך וט"ז כתבו לומר כשם שנכנס וכו'. כן יכנס כו'. ואית דאמרי שיש חילוק בין העומדים מרחוק ובין העומדים מקרוב ורואין אבי הבן אומרים לנוכח כשם שהכנסתו וכו'. ונ"ל להורות דיש חילוק בין אם האב הוא בכאן והוא המכניס והמברך אז אומרים לנוכח. שהכנסתו תכניסוהו משא"כ כשאין האב בכאן א"כ המכניסים הם הב"ד אז אומרים כשם שנכנס וכו' כן יכנס וכו' :

(יב) קודם המילה מכינים כסא לאליהו ז"ל ואומרים בפה מלא (כשמניחין התינוק על הכסא) זה הכסא של אליהו זכור לטוב דמבואר בזהר דאליהו ז"ל מוכרח להיות בשעה שישראל מקיימין מצוה זו) :

(יג) אחר שמניחין התינוק על הכסא. שוב לוקחין אותו מהכסא ואחד יושב על הכסא ותופס התינוק בשעת המצוה והוא הנקרא סנדק. ומצוה גדולה היא ותיקון לחטא הברית. ומהראוי שיהי' הכסא חלוק ונראה כשתים אחד לאליהו ז"ל ואחד לסנדק וכו"ה המנהג ברוב קהילות :

(יד) קודם המילה יאמר המוהל. שברתי לישועתך יי (היינו שמצפה לישועת יי שלא יביא את התינוק לידי סכנה) שש אנכי על אמרתך. (היינו מילה שניתנה באמירה ולא בדיבור) כמוצא שלל רב שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול שברתי לישועתך יי אשרי תבחר ותקרב ישכון חציריך נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך (ענין זה הפסוק מבואר בזהר לך ויבואר הענין א"ייה בחלק הדיבור עיי"ש) וכך הוא סדר נסחתינו הנהוג

ויש לזה סמך מסעדות אברהם אבינו למלאכים
דיום השלישי למילתו הי' כידוע:

(כט) הערלה שמסירין מן הנימול יש להכין
כלי עם עפר ולהניחו בעפר ולא

ישליכנו לחוץ (יעוין הסוד בר"מ פ' תזריע.
הבאתי לקמן בחלק המחשבה אות י"ב יעו"ש):

(ל) מנהג ישראל תורה היא שיהי' הסכין
של מילה מחודד בשני פיות לשני

הצדדים והנה בטעם הפשוט בכדי שלא יבא
לידי טעות ויחתוך בהצד השני שאינו מחודד

ויסכן התינוק ואסמכה אקרא וחרב פיפיות.
בידם ומצאתי און לי גם בפנימיות הסוד טעם

לדבר כפי שכלי ויבואר א"ה בחלק המחשבה:

חלק הדיבור

כבר כתבנו שמחוייב האדם לקיים המצות
במחשבה ודיבור ומעשה והנה ענין

המעשה של המצוה האיק ומה כבר כתבנו
ומחוייב האדם לעסוק במו פיו הדינים של

המצות בש"ס ופוסקים אך להיות דלאו כל
מוחא סביל דא בכל מצוה ע"כ רשמנו בכל

מצוה איזה דינים ואת אשר נפל לחלקינו
איזה חדושי דינים ויהי למשמרת לי ולבני

גילי וטהר ידיים יוסיף אומץ לחדש בכל פעם
והנני אומר לקיים חלק הדיבור:

(א) ידבר האדם במו פיו הדינים שכתבתי
לעיל בחלק המעשה ועוד ידבר

ויעיין מה שנבאר עוד בכאן:

(ב) קיום המצוה הזאת כתורה שלא יצטרך
להתגלגל ב"ל שהוא דוקא כאשר

האדם מל את בנו הנוול לו או את הגר או
את עבדו יליד ביתו ומקנת כספו או כאשר

מל את הילד שאין לו אב בכאן להכניסו
והנה המצוה מוטלת על הב"ד וכל ישראל

ראויין להיות ב"ד בדבר הזה משא"כ המוהל
כשמכניס לברית ילדי ישראל אחרים שיש להם

אב בכאן הגם דמצוה קעביד אם לא מל את
בנו או את עבדו או את הגר או את הילד

שאיין לו אב הנה לא השלים חוקו המצטרך
לו לחלוקא דרבנן ויצטרך להתגלגל או להתעבר

באופנים המבוארים בהקדמה כי המוהל המכניס
ילדים של אחרים מסעם שליחות קאתיגן עלה

(כג) נוהגין לעשות סעודה ומשתה ושמחה
ביום המילה. ויש סמך לזה

ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל וכר
חדשו דורשי רשומות ביום ה"ג מל את יצחק

ה"ג בגי' ח' ומיקרי כמנחה לשמים מי שמוזמין
אותו לסעודה זו ואינו הולך אם לא שיש שם

אנשים שאינם מהוגנים וכיוצא. ואין לבטל
סעודה זו וחדשים מקרוב באו בשמץ אפקורסית

שנזרקה בעוה"ר שביטלו סעודה זו לא כאלה
חלק יעקב השמחים אלי גיל במצוה זו שהיא

אות בינינו לבין אלקינו:

(כד) אחר הסעודה כשמברכין בהמ"ז אין
מברכין שהשמחה במעונו משום

צער דתינוקא:

(כה) נוסח הרחמן וכו' שמוסיפין בברהמ"ז
במדינתנו כשהוא מילה שלא

בזמנה א"א מיום השמיני והלאה ירצה דמו
רק מיום המילה והלאה וכו' וכן לא יאמרו

יברך רך הנימול לשמנה רק רך הנימול נכונה
וכן הוא יברך את המל בשר הערלה ופרע ומצץ

דמי המילה אם המל הוא אחד ופורע אחר
ומוצץ אחר. את המל וכו' ואת הפרע ואת

המצץ וכו':

(כו) נוהגין עוד לעשות איזה סעודה בליל
שבת אחר לידת התינוק קודם המילה. ויש

לזה סמך במדרש דמש"ה צוה הש"י שיהי'
גימול לשמונה שאמר הקב"ה לא יראה פני

עד שיראה פני המטרונא תחלה ושמונה ימים
לא משכחת בלא שבת ונמצא לפי"ז דוקא בליל

שבת שהוא סעודתא דמטרוניתא ולא כאשר
נוהגין בהרבה מקומות ביום שבת ועיין בחלק

המחשבה אות י"ב שיש סמך מן הרעיא מהימנא
דהכונה ליום השבת דוקא ע"כ נהרא נהרי'

ופשטי' ואין לבטל שום מנהג:

(כז) בהרבה מקומות המדקדקים במצות
עושים ג"כ סעודה בליל שקודם המילה ויש

לזה סמך בזהר לך במעשה דר' אבא
בכפר טרשא וכבר נדפס תיקון לאומרו

בליל שקודם המילה נק' ברית יצחק ובס' נ"ש
כתב דמיקרי סעודת מצוה:

(כח) בהרבה מקומות יש מדקדקים לעשות
ג"כ סעודה ביום השלישי למילה

שהוא שליח של האב שליח לדבר מצוה אבל אין המצוה הזאת מוטלת עליו לקיים:

(ג) ונ"ל עוד דהאב המכניס ומכבד למוהל שימול את בנו יצא י"ח המצוה ולא יצטרך להתגלגל כיון דאיתרבי מן התורה שלוחו של אדם כמותו:

(ד) הא דאי דמצוה בו יותר מבשלוחו (כמו בכל המצות) ע"כ האב שהוא מוהל בעצמו לא יספיק לו לחתוך הערלה בלבד ולכבד לאחר לפרוע כי מל ולא פרע כאילו לא מל ע"כ עושה שליח במקום דאפשר לו ולא שפיר קעביד דמצוה בו אבל המציצה יכול ליתן לאחר כי אין זה מחלק המצוה רק לצורך רפואת התינוק נ"ל:

(ה) גם על ציצין המעכבין את המילה (דחור עליהם אפי' בשבת דהיינו שנשארה עור החופה את רוב גובהה של עטרה) ג"כ אין ליתן לאחר לתקן היכא דאפשר בו דמצוה בו וכו' והוא פשוט:

(ו) דבר ידוע הלכה למעשה דמילה בזמנה דוחה שבת וכגון דא צריך להודיע דין חדש שהמציא הרב הגדול בעל לבושי שרד מאי ידידע דבהוציא הולד ראשו חוץ לפרוזדור ה"ה כילוד ומבואר בגמ' דהוצאת הראש חוץ לפרוזדור מיקרי כשהיולדת אינה יכולה לילך עוד ברגליה וצריכות חברות' לשאת אותה והנה זה יארע כמה פעמים זמן רב קודם לידת הולד והנה יארע כשהיולדת בליל שבת וכבר קודם הכנסת שבת לא היתה יכולה לילך ברגליה וא"כ ה' בשבת מילה שלא בזמנה ומחללין שבת במילתו וע"כ צריך המוהל להקור על זה ולשאול את פי המילדת מעשה שהיה:

(ז) כתב הב"י בשם התשב"ץ דמילה שלא בזמנה אין מוהלין ביום ה' דא"כ יחול יום הג' בשבת ויש חשש סכנה ויצטרכו לחלל שבת ח"ו וכן ביום ר' ונ"ל הקטן ראי' דמוהלין דאמרינן במתניתין תינוק נימול לתשעה וכו' לאחר עשר לא וכו' וא"כ לפי' משכחת לה שני ימים של ר"ה ביום ג"ד ואח"כ יהי' ביום ה' מילה שלא בזמנה ומשכחת לה טובא אלא ע"כ צריך לומר דמלין גם במילה שלא בזמנה ביום ה' דרך נ"ל:

(ח) אם לא מל האב את בנו חייבים הב"ד למולו אפילו האב לפנינו ואינו רוצה הגם דנ"ל דבזה מכין אותו עד שתצא נפשו כדין עשה סוכה ואינו עושה וכו' עכ"ז בין כך וכך חייבים הב"ד למולו ולא ימתינו עד שירצה האב נ"ל:

(ט) אם לא מלוהו האב והב"ד חייב למול א"ע כשיגדיל ואם לא מל א"ע חייב כרת ובכל יום עובר ע"ז משיגדיל ואינו מל א"ע באין סכנה בדבר ואין מונע: (יח) ונ"ל דכל איש ואיש מישראל מיקרי ב"ד לענין זה באם רואה איש ישראלי קטן בן ישראל שאינו מהול ויכול למולו חייב למולו וכו' המנהג:

(יא) הנימול תוך ח' אן הנימול בלילה צריך לחזור ולהסיף ממנו דם ברית ונ"ל דגם בהטפת דם ברית החיוב על האב לא עשה האב החיוב על הב"ד (היינו על כל איש מישראל אשר יכול לעשות כן) אם לא עשו כן החיוב עליו משיגדיל:

(יב) מסתפקנא מי שאינו מהול והגדיל ואינו רוצה למול א"ע וידינו תקיפה עליו אם נאמר דמכין אותו עד שתצא נפשו או עד שמתרצה למולו או נאמר דאפשר דשאני הכא משאר מ"ע דכמו דאפשר להכות אותו כן הוא באפשרי לקושרו ולכפותו ולמול את בשר ערלתו ודעתי נוטה דאין למולו בעל כרחו דכיון שהגדיל החיוב מוטל עליו ומה שאחרים מוהלין אותו הוא מטעם שליחות וא"א להיעשות לו שליח בעל כרחו ע"כ הדין הוא כמו בכל מ"ע דמכין אותו עד שיתרצה או עד וכו' כנ"ל:

(יג) ולפי' נ"ל באפשר דאם אירע שמלוהו בעל כרחו לא יצא י"ח ואפשר כשיתרצה צריך לחזור ולהסיף ממנו דם ברית וצ"ע:

(יד) קטן שהוא אדום או ירוק אין מלין אותו עד שיחזור למראיתו. וצריך ליוהר בזה הרבה כי מצוי הוא כמה פעמים ואין לסמוך על הנשים בזה באמרים שהתולדה כך הוא וכיוצא בזה בהבליהם כיון שהוא דינא דגמ' בעסק ספק נפשות:

וגרע ביותר. ע"כ הנימולים על ידם ח"ו גדולם בעון בני בלי שם. כי אינם חתומים בטבעת המלך ע"כ שומר נפשו ירחק מזה ולא יכבד בכיבודא דמצוה זו לכת הארור הזאת וכן לא יכבד במצר זו להמוסרים ולהמוכסים שבדורותינו נעשה כהיתר והן המה המיוחסים שבדור ויהי בוזים ומלעיבים בת"ח בני ת"ח ומתעתעים בדברי חז"ל דוחקים את דלת העם. דוחקא בתר דוחקא באכזריות באף ובחמ' ובקצף גדול הן המה כתות תערב רב המבוארים בזוה"ק ותהי זאת נחמתינו בהתודע לנו שאין להם חלק ונחלה באלקי ישראל ובתורתו ואינם בכלל ערבותינו וכל בית ישראל יהיו נקיים. לפני י"י עד עולם ובמהרה יגלה כבוד מלכותו ית"ש עלינו ויראו כל עמי הארץ כי שם י"י נקרא עלינו וכהמס דונג מפני אש יאבדו רשעים מפני אלקים וצדיקים ישמחו ויעלצו לפני אלקים:

(כ) ונ"ל דבעכ"ר ומומר (וכן כל הכתות הנ"ל) אם מלו דהדין הוא דצריך לחזור ולהטיף דם ברית, אם התותך. הוא ישראל כשר רק הם עשו הפריעה הגם דמל ולא פרע כאילו לא מל עכ"ז נ"ל דבכה"ג א"צ להטיף אח"כ דם ברית דלא גרע החיתוך שעשה הישראל מהטפת דם ברית והגע עצמך עוד אם אירע אחר החיתוך שעור הפריעה נפל מעצמו אין כאן בית מחוש כמו שראיתי כמה פעמים וא"כ גם בכאן לו יהי שמעשיהם הוא כמעשה קוף הזה כאילו נפל עוד הפריע' מעצמו והטפת דם ברית ה' כשר אליבא דכ"ע נ"ל:

(כא) כשאין האב אצל המילה הסנדק התוסס התינוק מברך ברכת להכניסו:

(כב) מברכין על הכוס ושותה המברך הברכה ואין לסמוך על מה שנותן לתינוק הנמול או לתינוקות אחרים וזאת בת"צ נותנין לתינוקת וביה"כ נותן לתינוק הנימול:

(כג) אבי הבן עומד אצל המוהל להחזיע שהוא שלוחו והנה בהרבה מקומות יש חברות מיוחדים למצוה הזאת חבורה מכניסים לברית ואבי הבן אינו מכבד רק המצוה חוזרת חלילה עפ"י הגבאי. והנה לכאורה לא יתכן הדבר דלפעמים האב אינו מרוצה במוהל הזה ואיך יהי שלוחו בעל כרחך ואפשר כר סיבלו עליהם.

(טו) קטן החולה ממתינין לו עד שיבריא ומיום שהבריא ממתינים לו ח' ימים היינו ז' ימים מצת לעת משא"כ האדום וירוק מיד כשחזרו למראיתו הראוי לו אין ממתינין:

(טז) אם הבן הראשון והשני מתו מחמת מילה שוב לא ימולו השלישי עד שיגדיל ויתחזק כוחו. ותלינן הדבר באיש ובאשה דהיינו בנשא הוא אחרת ונישאת היא לאחר חוששין לשניהם ואינם מלין את ילדיהם עד שיגדלו גם באחיות תלינן דהיינו אשה שמלה את בנה ומת וכן אחותה. שוב אחותם השלישית לא תמול את בנה עד שיגדיל וצ"ע אם גם באחים חיישינן:

(יז) נולד כשהוא מחול צריך להטיף ממנו דם ברית ונוהגין במדינות לחתוך מהערלה כמו טבעת דק ולזה צריך אומן בקי ולדעת הב"ח מברכין על המילה. מיהו אין מחללין עליו את השבת מיהו כ"ז בנולד מחול לגמרי אבל בנולד מחול קצת הוה כערל גמור. ומחללין עליו את השבת:

(יח) אפילו אשה ועבד וקטן וערל ישראל שמלו. כשר בדיעבד אבל עכ"ר שמל צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית וכן הדין במומר לכל התוויה או מומר לערלות:

(יט) וזאת לדעת דבכל מצות התורה המוסרים והאפיקורסים דינם כמומרים לכל התורה. המוסר מיקרי כשמוסר ממון ישראל או גופו הן במעשה הן בדיבור. ואפילו בגורם למסור פרוטה אחת ממון ישראל ביד עכ"ר. אפיקורס מקרי כשאינו מאמין בתורה שבע"פ אפי' על א' אחד מדברי חז"ל. ועוד הרבה ענייני אפיקורס מבוארים ברמב"ם ה' תשוב' עיי"ש. הנה ג"כ בנידון דידן המוסר והאפיקורס שמלו צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית הנה תדע הקורא נעים בעוז"ר שכיה הויקא בדורות הללו עקבות משיתא גמר הבריור אשר בעוז"ר אינהו נפישו מינן וקיימו עלן בכלי חמס כי כסלא לאוגיא והן המה לרישי עמא בקיומא סגיא ומרבית העם נושאים להם פנים ומכבדים אותם בכיבודא דמצוה זו ואין איש שם על לב שמעשיהם במצוה זו כמעשה קוף בעלמא.

מיקרי. וכיון דהוא נתגייר ונכנס לכלל דת מחוייב למול את בניו כשהם ברשותו וסיפק בידו לעשות וא"כ המצוה עליו קא רמייה זה מה שג"ל:

(ל) עוד נשאלתי הגר שנתגייר עם ג' בנים ומלו ב' הראשונים ומתו מחמת מילה אם מותר למול השלישי ולכאורה ה"י נראה לומר דאין קורבה לבני נח לענין עריות כשנתגיירו אח"כ. ואפילו מדרבנן לא גזרו בשאר האב וא"כ הוי כ"א כקטן שנולד מאיש אחר ומותר למול השלישי. אבל אפשר לדחות זה מהא דקיבלו רז"ל דתאומה נולדו עם השבטים ונשאום וכו' הא דאמרו רז"ל דשמעון נשא את דינה והרי קיימו כל התורה עד שלא ניתנה וצ"ל כיון דלא ניצטוו האבות עדיין על התורה להם ולבניהם אחריהם הגם דהם מעצמם קיבלום עליהם ולמדו כן לבניהם. כל כן שנולד להם וקיבל ע"ע התורה הוה כגר שנתגייר. ואין קירבות מן התורה בגר שנתגייר ואח נשוא אחותו. וא"כ לפי"ז גם ער ואונן דינם כגרים שנתגיירו ואין אחוה להם. ואעפ"כ אמר יהודא לתמר שבי וכו' כי ירא פנ ימות גם הוא כאחיו. וא"כ צ"ע הדבר הא ודאי דכ"ז שלא נימול אין דינו כישראל. לו יהי שאינו מל מחמת סכנה אעפ"כ כיון שנולד מן העכורים ולא נכנס לברית אין עליו דין ישראל דאינו גר עד שימול ויטבול. והספק הוא אם אנחנו שומעין לו למולו מחמת הסכנה. ונ"ל אם הוא גדול ורוצה להכניס אי"ע בספק נפשות. הנה רוצה למות בדת יהודית אפי' טימות כי בולת זה לא נקרא ישראל אפשר שומעין לו. ויש לספק אפילו בתינוק הנולד לגר בקדושה ואפי' הורתו ולדתו בקדושה. אם ימולו אותו אם מתו שני אחיו הנולדים בגיותו מחמת מילה. ונ"ל דבזה ודאי ספק נפשות להקל כיון דעכ"פ ישראל מיקרי גם בלא מילה כיון שנולד בקדושה ג"ל:

(לא) מסתפקנא אם ממכרין על מילת גר קטן דהוה ספק וחשש ברכ' לבטלה דכיון כשיגדיל יכול למחות והוה כעכורים ואפשר לומר כיון דחכמים תיקנו דיכולין ג"כ קטן לגייר ולמול יכולין ג"כ לברך

ולב ב"ד מתנה ע"ז וכך תיקנו כי היכי דלא לייתי לאנצויי. ומסתמא כ"א מרוצה בתקנת הבי"ד:

(כד) נותנין את הערלה בחול ועפר וכן דם המציצה (וטעמא רבה אית ב"י כאשר יבואר אי"ה בחלק המחשבה) ואם הוא שבת צריך להכין העפר מבע"י:

(כה) נוהגין לעשות המצוה הזאת ע"י איש ואשה דהיינו שהאשה מביאה את התינוק עד פתח ביהכ"נ והאיש לוקח מידה ומכניסו אל הכסא:

(כו) כשאומר בדמיק חיי ונותן היין בפי התינוק יעשה בפה התינוק צורת שדי:

(כז) מצות הסנדק מצוה רבה הוא ונעשית דוקא בגדולי ישראל בעלי תורה ויראה כי הוא שכן לאלהיו הבא לישוב על הכסא אבל כאשר חס ושלום הסנדק הוא מכתות הג"ל. האיד יהי אליהו מלאך הברית שכינו ההנה ירחק מד' אמותיו המשכיל ישים זה אל לבו:

(כח) עוד מצאתי להשכילך בינה מצורף למצוה הזאת. ביום מלאת ימי טהרת האשה. היינו יום מ"א לזכר ויום פ"א לנקבה יאמר הבעל פ' הקרבנות של היולדת בי בכל הקרבנות ונשלמה פרים שפתינו. כ"ה בתב"ש:

(כט) נשאלתי גר שנתגייר ובניו עמו. אם הוא קוד' למול את בניו לאחרים. ונ"מ שאסור לחטוף מידו המצוה הא ודאי דאם הבנים הם גדולים ונימולים לדעתם אין להם שייכות לזה עם אביהם. דנ"ל דגם בישראל כשלא נימול בקטנותו ונימול בגדלותו. אין האב קודם לאחר כיון דהמצוה אינה מוטלת כעת על האב. רק על הבן בעצמו יוכל ליתן המצוה למי שירצה שיהי שלוחו. והספק הוא לדעת רק בקטן שנתגייר עם אביו לדעת אביו אם האב קודם ויוכל לעשות שליח למי שירצה. ופשטינא לה מהא כיון דקיי"ל כר"י לגבי ריש לקיש בענין פ"י דגר שנתגייר יוצא במצות פ"י עם הבנים שנולדו לו בגיותו וא"כ בניו

בעשותה. הנני מכין בעשיה הזאת לקיים מצות בוראינו כאשר ציונו בתורה ונמלתם את בשר ערלתכם המול לכם כל זכר לדורותיכם ובן שמונת ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם:

(ב) הנה אם האב מוהל בעצמו הוא העושה והמכין ובאם אין האב בכאן והמצוה על הב"ד הנה כ"א מישראל נקא ב"ד לענין זה א"כ המוהל העושה והמכין שפיר דמי אבל יש לחקור אם האב מכבד לאחר למול מי יכין אם נאמר דיצא בכונת המוהל דכין דהוה שלוחו לעשי' הוה ג"כ שלוחו להכונת המחשבה או נאמר דאינו יוצא במחשבת המוהל דלא מצינו שלוחות בתורה רק לעשיה אבל לא להמחשבה והא דמצינו דמועלת מחשבת הכהן בקרבנות שאני התם דכהני שלוחי דרחמנא גינהו. וג"כ יש לספק אם מועלת מחשבת האב בעצמו והמוהל אינו מכין רק להתעסק וכיוצא די"ל דשפיר גלמוד מקרבנות דבעינן מחשבת העובד ע"כ מכל הספיקות הנ"ל מהראוי להחמיר בשל תורה דבעינן כונת שניהם למצוה דייקא:

(ג) והנה כבר כתבנו דמצוה שהטעם מפורש בתורה צריך לכין גם הטעם והנה הגם דטעמים הרבה לכל מצוה עד אין קץ וחקר עכ"ז אינו עיכוב באינו מכין. רק הטעם המפורש בתורה מעכב אם אינו מכין והנה המצוה הזאת נ"ל הטעם שכתב הרב בעל החינוך הוא המעכב כי לדעתי הוא המבואר בתורה וזה הטעם שכתב החינוך שצונו השי"ת לרשום אותנו במקום אבר המוליד (כל קומת האדם) שאנחנו עבדיו מיוחדים לו יותר מכל אומה ולשון כמו המלך הרושם את עבדיו למען יזכירו ויכירו וידעו שהם עבדיו והעמיק בזה ביותר הרב מהר"ם תאגין בקצת שינוי והוא שהמצוה הזאת הוא דמיון אות וכתית ברית בין שני אוהבים לכל תשכח אהבתם ולכל יפרדו. והנה הטעמים הללו נ"ל דמבוארין בתורה ונמלתם את בשר ערלתכם והי' לאית ברית ביני וביניכם והנה לדעתי הטעמים הללו מעכבין וצריך האב והמוהל לכין הנני מקיים המצוה כאשר צונו יי אלקינו בתורה וכו' והטעם שנתן השי"

על מילתו אע"ג דהוה ספק דלמא יחזור בו כשיגדיל כמו דמברכין כל ברכות החג בספק יר"ט שני וצ"ע:

(לב) ונ"ל עוד לדקדק לפי"ז דהנה יש לדקדק למה במילת הבן תיקנו חז"ל נוסח הברכה למול את הבן (כה הנוסח בגמ' כשהאב המוהל בעצמו. והנה אנן נוהגין לברך על המילה אפילו כשהאב בעצמו הוא המוהל כמבואר בפוסקים הטעם) לשון יחיד ובמילת גרים נוסח הברכה למול את הגרים לשון רבים. בשלמא גבי עבדים י"ל דמש"ה תיקנו בלשון רבים למול את העבדים דתרי מיני עבדים גינהו יליד בית ומקנת כסף יליד בית גימול לשמנה. ומקנת כסף ביומו. אפילו קודם ח' משא"כ בגרים. ולפמ"ש דבגר קטן הוה ספק ברכה מש"ה תיקנו בנוסח הברכה למול את הגרים היינו גרים דעלמא. דיארע לפעמים בהמולו גר קטן דאין מצוה במילתו. עכ"ז מברכין להקב"ה שקדשנו במצוה הזאת למול את הגרים הגדולים. וכמ"ש הסברא הזאת הרב הד"מ באר"ח ה' ציצית. וכמ"ש הרב ט"ז ביריד בה' שחיטה עיי"ש ותבין:

(לג) ילד קטן פחות מבן ח' ימים שהביאו אביו או אמו להתגיייר. ודאי דממתינין לו עד שיהי' בן ח' ימים דאין בזה לימוד כמו בעבדים במקנת כסף ומוקמינן ליה אדינא כמו בישראל. ונ"ל דבדאי דאין מחללין עליו את השבת אפילו שהוא גימול לח' ומיקרי מילה בזמנה זה דוק בישראל משא"כ גר וגם דהוה ספק כי באפשר כשיגדיל לא ירצה להיות ישראל הוה פשוט ויש מקום להסתפק גם בהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה אם מחללין שבת במילתו ונראה דשפיר מחללין עליו דהא קי"ל דא"צ טבילה דדי לו בטבילת אמו דעובר ירך אמו הוא א"כ ישראל מיקרי וצ"ע עוד דלענין כמה ענינים לא מקרי כישראל גמור כגון לענין פתח בית אב ולענין דיין לדון את ישראל בכפ"י:

חלק המחשבה

(א) העיקר בדינו להלכה מ"ע דאורייתא צריכה כוונה. והוא שצריכין לכין

או של ב"ו והנה ר"ע השיבו החיטים צריכין לטחון והתורמוסין צריכין למתוק הכוונה שהשי"ת פעל ועשה את עולמו באופן שהאדם ע"י בחירתו ישלים ההשלמה בכל דבר כי רצה לזכותו ולהשתעשע במעשה ידיו. ומחייב האדם לעשות מצותיו בלי חקירה למה עשה י"י ככה רק להתהלך בתום ולהשליך עליו ית' כל מאוויו ולקיים מצותיו היגם שהשכל דוחקהו למה עשה י"י ככה ישוב אל לבו הלא אין מחשבתו כמחשבותינו ומה אנו ומה חיינו לבא עד תבונתו ית"ש ונאמן הוא בעל מלאכתיו אשר הוא ודעתו וחכמתו אחד הוא יודע הטוב והמובחר לנו רק עשות מצותיו ובאם ירצה לשוטט בשכלו מה ענין המצוה הזאת יפול במכמורת כי האידך אפשר לנברא בריה קטנה מעוטה בדעת לבוא עד תכלית וחכמתו והוא וחכמתו ודעתו אחד. וכמו שיארע לאדם שיצטרך למלאות רעבונו מחיטין. אזי מוכרת לקצרים ולזורם ולכרסם ולטוחנם ולאפותם וימלא רעבונו באכילתו מהם. משא"כ כשירצה לשבור רעבונו יניח מלאכתו זאת ויאמר לא אעשה המלאכות הללו עד אשר אבוא לתכלית הדבר לידע למה עשה י"י ככה ולא ברא גלוסקאות מנוקה בשלמות הנה לא ישבור רעבונו בחקירתו זאת ויירד לשחת בטפשות חקירתו. הן הדברים והנה אברהם אבינו להיות שבא בעולם תהוה ולא ה' לו רב למורה ולא

בנו רושם באבר המוליד להורות שאנחנו עבדיו מיוחדים לו לעבדה והוא כריתת ברית לנו לזכרון לבל תפרד אהבתנו זה מה שנ"ל *):

(ד) הנה מן הצורך לחקור באם לא כיון במצוה דאורייתא לא יצא י"ח המצוה וצריך לחזור ולעשותה הנה זה בשאר כל המצות שאפשר לחזור ולעשותה אבל מה נעשה במצוה הזאת אם לא כיון לבו או לא כיון לטעם המבואר בתורה הנה לכאורה הבה לא נמול כתיקונו ומה נעשה יהוה לכאורה כאלו נימול ע"י מי שאינו בן ברית ונ"ל דאעפ"כ א"צ להטיף ממנו דם ברית דאעפ"כ כיון שהמוהל הוא בן ברית הוה מילה כתיקונה. כמו מי שנימול ע"י אשה או ע"י ישראל שאינו מהול רק שהמוהל והאב שאינו מכין לא יחשב לו המצוה בכלל להשתלם חלוקא דרבנן שלו ובאם כל ימי חייו לא קיים המצוה הוה ככוונה מן הצורך לחזור ולבא בגלגול. הנימול נימול כתיקונה ואין מן הצורך לחזור להטיף ממנו דם ברית כן נ"ל:

(ה) אמר הקב"ה לאברהם אבינו התהלך לפני והיה תמים כאשר צונו השי"ת המצוה הזאת. נצטו להתהלך בתום הכוונה כי הנה השכל האנושי יתקשה לדעת אם מאוסה היא הערלה למה נבראת. וכמו ששאל טורניסרופוס לר"ע איזה מעשה נאה של הקב"ה

(*) הג"ה לפי הטעם שכתבנו בשם בעל ההיגיון שהוא רושם שהניח עלינו מלך מ"ה למען נזכור שאנחנו עבדיו מיוחדים לעבודתו א"כ בכלל המצוה הזאת השמר לך פן תשכח את י"י אלקיך וג"כ בכלל המצוה הזאת ולא תלכו בחוקות הגוים היינו כמו שאנחנו רשומים בבשרינו ביחוד מכל העמים להיותנו ניכרים בין שאר האומות כי מחויבים אנחנו להיותנו רשומים ומיוחדים בבגדינו ומלבושינו ובדיבורינו ומנהגינו הבה הענין וכ"ז מחויב האדם להתבונן בעסקו במצוה הזאת אם הוא שלם בכל אלה ואת אשר ימצא חסר לנפשו מכל הנ"ל ישוב אל י"י וירחמהו ולפי מה שהעמיק בטעם הרב מהר"ם חאגיז שהוא כריתת ברית בין שני אוהבים הנה זה כל האדם כל ימי חייו בזכרו בברית החתום בבשרינו יזכור במצות אהבת השי"ת שהוא לאות ברית בינינו לבל תפרד אהבתנו ממנו ית"ש והנה יתבונן האדם איך אשר ימצא א"ע חסר ממצות האהבה וישוב אל ה' וירחמהו. עוד בכלל המצוה הזאת להיות נשמר מעריות ומביאות אסורות ולקדש א"ע במותר לו רק להשתמש במצותו כי הנה הוא חות' המלך וכאשר המלך מניח חותמו ביד עבדו חלילה לו להשתמש בחותם המלך להכניסהו במקומות אשר אינו כבוד למלך כי בהשתמש בחותם מחייב להיות מורא המלך לנגד עיניו כי החותם הוא אות וזכרון מהמסר החותם להנמסר לו להיות מחשבת המלך וצורתו לנגד עיניו והבן:

נצטוה להשלים תיקון גופו ע"י האדם להורות דכמו שלימות צורת גופו נשלם ע"י האדם כן שלימות צורת נפשו הוא ע"י האדם בבחירתו (וב"ל מהעמיק בדבר. דרצ"ל שלא ילחצני השכל והידיעה של הבורא ית' מכרחת את האדם והבן) ולדעת זה בודאי נכלל בכלל התהליך לפני והי' תמים רצ"ל שתאמין שהילוכך הוא לפני היינו לפני השגחתו וידיעתו בעתיד עכ"ז והיה תמים בבחירתך שאין ידיעתו מכרחת. וכזה פירש החסיד מהר"י יעב"ץ משנה באבות. הכל צפוי והרשות נתונה היינו הכל צפוי לפניו ית'. עכ"ז והרשות נתונה כי הבחירה חפשית. וזה הוא פירוש קרוב לפשוטו כפשט המקרא התהליך לפני וכר' הוא הקדמה למצות מילה להורות דכמו שלימות הגוף תלוי במעשה האדם כמו כן שלימות הנפש תלוי בבחירה וכמ"ש החכמים הנ"ל ולפ"ד להיות הפשט הזה במקרא קרוב לפשוטו. א"כ הוה ג"כ כטעם המפורש בתורה ואפשר הטעם הוה מעכב וצריך לכוונו בעת קיום המצוה:

(ח) **כֹּאשֶׁר** תבוא בסוד י"י כאשר אבאר א"יה לקמן דברי מרן האר"ז. ל. תראה טעם המצוה להתגלות החסידים א"כ פעולת המצוה באדם להיות זה מעשה האדם ותיקונו בעולם לבטל הקליפות ולהמתיק הגבורות ולעורר החסידים והרחמים המשכיל יתבונן כי זה הוא כלל התורה:

(ט) **בְּכֻלּוֹ** המצוה הזאת רדיפת השלום כי זה הוא חברית שלום כנודע ליודעים המשים שלום בבית. וצונו הבורא ית' להסיר הערלה החופפת את העטרה היא הקליפה המונע השלום והבן:

(י) **הַמְקוּבָּלִים** הראשונים כתבו טעם למצוה הזאת שנצטונו לחתוך העור העב. ובעור הרך לפרעו עד העטרה להיות בעור העב יש ג' גלדים והם נגד ג' קליפות הטמאות אשר כל חיות הדברים הטמאים והאסורים עפ"י התורה הוא מג' קליפות הללו והם צריכים כריתה וביטול לגמרי (כאשר באמת יתבטלו לעתיד לבא ב"ב) ומי שעושה דבר אשר לא תעשנה עפ"י חוקי

תורה. אזי התהליך בחקירתו האנושית להתבונן שאין כירה בלא מנהיג עד שנגלה אליו ממהקב"ה ואמר לו אני הוא בעל הכירה אחרי כל חקירותיו ושכליותיו נתן לו השי"ת המצוה הזאת ואמר לו התהליך לפני והי' תמים. להורות גם לבניו אחריו שא"ל לו לבוא לתכלית טעמי מצותיו ית"ש וזה כל האדם לשמור ולעשות ולקיים והנה הפלוסופים נפלו ברשת זו טמנו לנפשם בחקירותם הפלוסופיות בחקרם איך יושלם הנפש הרוחנית ע"י מצוה המעשית הגשמית ולפי דעתם ההצלחה להנפשיות הוא ביותר בהשכלת השכל בענייני הגלגלים והכוכבים אשר הנשוא הוא דבר נכבד מגרמיים השמימיים ועי"ז באו לחפות דברים אשר לא כן על מצות י"י אלקינו. בשכלם המוגשם לחומרי. אין כאן מקום להתפשט באורך ורחב ביטול טענותיהם המשובשות רק באתי לעורר בענין המצוה הזאת שנצטוה בה א"א בראשונה והוא היה ראש החוקרים והפלוסופים אמר לו השי"ת התהליך לפני והיה תמים. עשה המצות כאשר צוך י"י אלקיך וזה הוא הצלחת נפשך וירוחך ונשמתך מבלי הביט אל חקירה בשכל המוגבל בחומר. כי הוא ית' הוא היוצר והבורא הוא היודע הטוב לנו ולנשמותינו:

(ו) **יֵצֵא** לנו מזה בעסוק האדם במצוה הזאת. וגם כל ימי חלדו בזכירתו במצוה הזאת החתומה בבשרו. והוא מנגדת לשכל האנושי המוגבל בחומר. להיות השכל החומרי מתמיה למה יברא השי"ת בריאה לבטלה ויצוה להסירה לבטלה הנה הקדים השי"ת לאברהם אהבו התהליך לפני והיה תמים הנה בזכור האדם במצוה הזאת הנה בכלל זה להיות תמים עמו ית' בכל ענייני תורתו ובמצותיו ובכל ענייני העולם ולהאמין כי הוא היודע בטוב לנו. הוא האל הטוב והמטיב לנו ועשי' מצותיו ית' בעשית הגשמיות וחוקר דיני מצותיו כשור ובור ומבעה והבער הוא הצלחת נפשינו. היפך סברת החוקרים אשר עילה מצאו בשכלם החומרי לומר שעיך הצלחת הנפש לחקור על הגלגלים והכוכבים וכיוצא וכאשר יתבונן האדם בזה וימצא א"ע מחוסר אמנה בזה ישוב אל י"י וירחמו:

(ז) **עוֹד** כתב החינוך והרב מהר"ם חאגיז והך לא נברא כך האיש הישראלי רק

התורה ממשיך ע"ע הקליפות הללו ומשעבד את נפשו חס ושלום להם והם בחינת עבדותה זרה ממש. ועבור זה נצטוינו להכרית לגמרי מהאבר המוליד האדם הג' קליפות הללו והעור הד' הוא נגד קליפת נוגה אשר היא מצרנית בין הקדושה להקליפה והיא נק' תיקלא בזהר הק' לשון משקל כי כל הדברים העולמיים המותרים בעוה"ז חיותם מקליפות נוגה. וכאשר לוקח האדם הדברים הללו מעוה"ז כגון אכילה ושתי' וכיוצא בהנאת עוה"ז. ומכיון בהם לעבודתו ית"ש שיהי' לו כח לעבוד הש"ת אזי נכלל החיות מקליפות נוגה בקדושה. וזה כל האדם בעבודתו משא"כ בכוונתו למלאות תאוותו אזי מטה החיות דנוגה אל הקליפות הטמאות לגמרי ועבור זה נצטוינו לפרוע העור הד' הרך ולהטותו אל העטרה הבן הענין:

(יא) יצא לנו לפי"ז בכלל המצוה הזאת לפרוש א"ע מכל הדברים האסורים לגמרי עפ"י התורה וגם לקדש א"ע במותר שלא להנות ממותר העולם רק עפ"י ההכרח המצטרך לתורה ולעבודה דהיינו שילך בכח האכילה התיא לעבוד את הש"ת וכשמתבונן האדם בזה יראה אשר כל התורה כולה נכללת בזאת המצוה. ובזולת זה לא נק' תמים במצוה זו וזה ג"כ מ"ש הש"ת התהלך לפני והי' תמים בעוסק האדם במצוה זו כל ימי חייו יתבונן בזה ואז טוב לו. וכשימצא א"ע חסר מכל הנ"ל הנה לא קיים המצוה עדיין כראוי וישוב אל י"י וירחמנו וזהו ג"כ ומלתם את ערלת לבבכם הבן:

(יב) הטעם המבואר בזה"ק ברי"ם פ' תזריע (דף מ"ג) וז"ל וביום השמיני ימול בשר ערלתו. פקודא דא למגור לח' יומין גזירו דקיימ"א קדיש"א (קיימ"א קדיש"א היינו בלה"ק ברית קדש) רזא עילאה (נ"ל דרצ"ל דהוא סוד כמוס ברית נק' היסוד דכולל חסדים וגבורות היינו רמ"ח ושס"ה בגי' ברית ע"ה וכן א"ל ח"י במילואו כזה אלף למד חת יוד בגי' ברית כמבואר כ"ז בס' מאורי אור וגק' ברית המצרר המווג ורין ותתבונן דהלשון שנק' בלשון הר"ם קיימ"א קדיש"א בג' תקע"ז בגי' יחודא קדישא היינו יסוד מלכות וה"ס תקע"ז בריתות שנכתרו על

קבלת התורה כנודע מגמ' סוטה) כמה דכתיב סוד י"י ליראיו וברית"ו להודיעם (הביא ראה שהמצוה הזאת היא נגד הברית העליון הקדוש מדקאמר וברית"ו להודיעם וברית"ו דייקא) למאן לאינן יראיו אינן דחלי חטאה דהא רזא דקיימ"א לא אתחזי לגלאה בר' להו (כבר ידעת סוד היראה היא אשת חיל יראת י"י ע"כ ראשית חכמה יראת י"י דדא היא תרעא לאעלא בקודשא והנה קיימ"א קדיש"א ה"ס היסוד דדכורא ע"כ מי שאין בו יראה לא אתחזי לגלאה לו כיון שלא נכנס עדיין בשער מהיכן יכנס לטרקלין וז"ס זה השער לי"י צדיקים יבואו בו צדיקים דייקא הבן הענין) ורזא דקיימ"א קדיש"א הא אוקמוה ואתמר בכמה דוכתינן (הכוונה לימוד דדכורא) ורזא דא לח' יומין איהו חיובא לכל עמא קדישא דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו (רצ"ל מפני מה המצוה עלינו דוקא לימול בן שמונת ימים ואמר הטעם) יום השמיני דא הוא את קיימא קדישא ואיהו תמינאה לכל דרגין (רצ"ל דיום השמיני נק' היסוד שהוא אות ברית קודש נק' ביום השמיני להיות הוא שמיני למדריגות אפשר הכוונה כתר דרגא חד ושלש ראשונות כחד חשיבי היינו חב"ד. ומחסד עד יסוד ששה מדריגות א"כ יסוד תמינאה לדרגין ג"ל) וגזירה דההוא קיימא (רצ"ל והכוונה למה חותכין העור מהאי ברי' קדש) לאעברא ההוא ערל"ה מקמי ברית (עיין במאורי אור ערל"ה נק' קליפת נוגה כשמתקרבת אל הקדושה יסוד דדכורא וחופה עליו וניקתה משם אלקים דידיון עם ה' אותיות גי' ערלה עכ"ל. ואל תשיבני ממה שכתבתי באות ירד בשם המקובלים הראשונים כי אם יש לך לב משכיל אין כאן סתירה כי גם עור הפריעה נק' ערלה ושלש קליפות הטמאות אשר הם מרומזין בעור העב אשר בו ג' גלדים) הנה כל חיותם נמשך ע"י קליפת נוגה שהוא מרצנית הבן הענין) דהא בההוא זמנא דמתכנסו עמא קדישא לאעברא ההוא הערלה (מכאן ראי' דמהראוי שיהי' אסיפת קהל ועדה בשעת קיום המצוה הזאת והטעם כי לאעברא ההוא ערלה זכותא דרבים עדיף) מקמי ברית קוב"ה כניש כל פמליא דיליה ואתגלי דאי

ואתחש"ב קמי' קוב"ה דאיהו קרבנא שלים
 לאתקבלא ברעוא וקרבנא דא כגונא קרבנא
 דבעירא דא לח' יומין דא לח' יומין דכתיב
 ומיום השמיני הלאה ירצה במה ירצה כיון
 דאעבר עלי' חד שבתא כדין ירצה דא לקרבנ'
 דא לקרבנא אמאי בגין דאתדבק ואזדמן לגבי
 ההוא שבת רזא דברי' קדישא (מכוון הטעם הוה
 לדברי המדרש שהבאתי בחלק המעשה אות
 כ"ו שאמר הקב"ה לא יראה פני עד שיראה פני
 המטרוניתא תחלה היינו השבת ומשום לא פלוג
 צוה הקב"ה ח' ימים שא"א להיות ח' ימים
 בלולת השבת והטעם למה מן הצורך שיעבור
 עליו השבת הוא משום דהוא רזא דבריית'
 קדישא שהיסר"ד נקרא שבת. והנה נראה מן
 הוזהר שהכוונה ליסר"ד רזא דברית קדישא הוא
 שבתא דיממא. ובמדרש שאמר עד שיראה פני
 המטרוניתא נראה הכוונה למלכות חקל תפוחין
 שבתא דלילא ולכאורה לדעת המדרש מה ענין
 המטרונית' למצוה הלזו והנראה להיות המצוה
 ברא"ש צדיק. עטרת היסוד אשר שם שורש
 המלכות בדכורא כגודע (עיין בזה בראשית
 ובמקדש מלך שם) ולפי"ז אותה הסעודה
 שנוהגין לעשות בשבת שקודם המילה. יש
 מקומות שנוהגין לעשותה ביום שבת. וברוב
 מקומות עושין בלילה נהרא נהרא ופשטי' כי
 במקומות שעושין בליל שבת היא כדעת המד'
 ובקומות שעושין ביום הוא כדעת הוזה"ק)
 וע"ד כולא ברזא עילאה הוא עכ"ל הר"מ:

לאעברא ההוא ערלה. לעילא מקמי ברית
 קיימא קדישא דהא כל עובדין דישראל עבדי
 לתתא מתערי עובד' לעילא ובההוא זמן'
 יתדחייא ההוא ערלה מכל עמא קדישא לעילא
 (רצ"ל בשעתא דמקיימין ישראל דוחין הערלה
 הזאת במעשה המצוה גיחית הערלה הזאת
 מעמא ישראל גם לעילא היינו שלא תכנס
 להיכל המלך לקטרג על ישראל) ולההוא ערלה
 מתקנא מנא חדא בעפרא לאשר"ה (אפשר צ"ל
 לאשד"ה) ההוא ערלה בגווי' ברזא דכתיב
 ינחש עפר לחמו (הנחש הסית לעץ הדעת
 טר"ב ור"ע ה"ס קליפת נוגה שמעורבת מטוב
 ורע) ועפר תאכל כל ימי חיך מכאן דלא
 אצטריך לאנהגא קלנא בההוא אתר (היינו
 שלא להשליך הערלה לחוץ בכל מקום שיוזמן
 רק ליתן לה מקום) אע"ג דמעבר' לי' מקמי
 האי ברית דוכתי' כד מתעבר' (מעבר' לי')
 מהאי ברית עפרא איהו דהא בתר דההוא נחש
 אתעבר מקמי' אדם קוב"ה שוי ליה מדורי'
 בעפר דכתיב ועפר תאכל כל ימי חיך (והנחש
 הוא סוד הערלה. וה"ס שארז"ל אדה"ר משוך
 בערלתו הי' שנמשך לעצת הנחש) וכיון
 דקוב"ה כד דאעבר לון מקמי אדם שוי מדורי'
 בעפרא ואתקין לי'. כך בההיא גוונא ממש אנן
 צריכים כד מעברין לערלה לאתקנא לי' עפרא
 למהוי בי' מדוריה כל ב"צ איצטריך לקרבא
 ההוא ברא קרבנא לקוב"ה בחדוה ברעו דלכא
 למיעל לי' תחות גדפוי גדפוי דשכינתא.

הלכות ומנהגי ברית מילה

לרבינו הגאון הקדוש, שר התורה, לוחם מלחמת ה'
 אדמו"ר ממונקאטש זי"ע בעל מנחת אלעזר
 נערך ע"י הד מהחברייא קדישא, הרה"ג הנעלה
 רבי יחיאל מיכל גאלד ז"ל הי"ד
 בספרו הנפלא דרכי חיים ושולם

תתפז. זקיננו הגה"ק בעל בני יששכר ובניו הקדושים אחריו זירזו לאנשי
 שלומיהם בקהלתם ובפרט להאברכים בני תורה בעת מילת
 בניהם שימולו בעצמם (אם כי לא הי' מוהלים לאחרים) אם הבינו שחוא
 בר הכי שידעו לאמן את ידיהם הפעם אז והראה להם וזירזם וחוקם כדי
 למול בניהם בעצמם כמכואר באו"ז דהוא מצוה דעלי' דאב רמיא אך

במעשי הפריעה לא נהג הגה"ק בעל בני יששכר לזרז לעשות בעצמם דייקא מפני שהוא צריך להיות בקי ומורגל בהרבה תינות שיוכל לעשותה במהירות (אות שלום סי' רס"א אות א'). (ועיי' סי' תתסל"ו)

תתפח. בכפרים ועיירות קטנות שיש שם מוהלים שאינם מובהקים כ"כ אין רשאי לבטל בשביל זה מצות מילה בשמיני למי שירצה להקפיד על מוהל מומחה ומובהק של העיר הגדולה עד שיוכל להביאו או ליסע לשם עם התינוק ושומר מצוה (דביום השמיני) לא ידע דבר רע. זולת כשכבר אידחי מילה בשמיני כשהי' התינוק חולה או סיבה אחרת או שנולד התינוק בע"ש בין השמשות ורוצים ביום א' למול כדין קמן גמול לעשרה או ל"א ועכ"פ אינו עוד אפי' ספק יום שמיני רק משום זריזון מקדימין ויודע כי ביום של אחריו בא יבוא במח מוהל מומחה ומובהק ורוצה האב להמתין כיון שהמוהלים של עירו אינם מומחים ואין לסמוך עליהם בכה"ג יוכל להמתין יום או יומים ותע"ב (שם סס"ו).

תתפס. במקום שאין שם מוהל בכפר ובא א' ואמר אפי' שלא מלתי עוד ובכל זאת ברי לי ומובטח אני במעשי שאוכל למול בלי שום קלקול אין מוכרח ליתן לאיש הזה שלא מל מעולם ויוכל להמתין אבי הבן עד שישלח להביא מוהל מעיר אחרת הגם שיעבור יום הח' (שם). תתצ. כשחזרה הפריעה וכסתה את עור הגיד הגם שאפשר זאת לתקן בדחיית העור רק באצבעותי' למתחת העטרה אסור לכתחלה בלילה ואין לתקנו רק ביום (שם סי' רס"ב סס"א).

תתצא. צריך לדקדק שאין ללפות הילד כשמביאים אותו למולו באופן שיהי' שייך להתדמות לעכו"ם כמו שעושין איזה נשים באיזה מקומות שיכרכוהו על הכר בכריכות שעליהם קשירות השליפות שהם כתמונת שו"ע ממש שאסור לברך כנגדו וגם אם יכסוהו כחתיכת פשתן לבן ארוך יהי' סרוח עד שיגיע לארץ והוא דוגמת הנכרים כשנושאים ילדיהם לבית תפלתם ר"ל לכומריהם לקרוא להם שמותיהם וה"ז מעין ובחוקותיהם לא תלכו וכמ"ש במהרי"ק (בשורש פ"ח) והובא ברמ"א בסי' קע"ח דדבר שאינו לתועלת ואין מעם בדבר אז איכא משום חשש דרכי האמורי ובענינים כאלו צריכים לדקדק בגידול הבנים ומלבושיהם גם מעריסותם וקטנותם לרחקם מחוקות האו"ה בתכלית הרחקות ובפרט בראשית עריסותם בהכניסתם בביתו של א"א והעיקר כמו במדינות פולין וביותר ברו"פ ובעיירות הקטנות ששם מנהג אבותינו עוד מיני קדם נהגו ללפף הילדים ולהביאם לבית לא בדרך החדשים והגויים רק כמנהג הישן ילפפום ויניחום בכר ויקשרום ויכסום במטפחות וכראוי לבנ"י (שם סס"ב).

תתצב. תינוק שהרופא אמר להמתין מחמת שהוא חלוש וכחוש ואח"כ הבריא אין צריך להמתין ז' ימים מעל"ע מיום הבראותו כיון שעיקר הטעם דשמואל דצריך ז' ימים היינו להבריתו ולחזקו מחולשתו של החולה שהי' לו כשחלצתו חמה משא"כ בזה שכל עיקר שהמתינו במילת התינוק הוא רק משום חולשתו ולא מחוליו כלל וכיון שהבריא מזה למאי ינתן לו עוד ז' ימים ומה יתן ויוסיף עוד הימים האלו ע"כ א"צ להמתין עוד ז' ימים כמו שהעלה בזה בתשו' שבט סופר או"ח סי' ל"א (שם אות ו').

תתצב. תינוק שהי' לו בועא גדולה כמו ביצה קטנה על גבו והרופא אמר שא"א למול הילד כעת ואח"כ נתרפא הילד אע"ג שלא הגיד הרופא שהי' לו חום מהמכה מ"מ כמעט לא ימלט במכה גדולה כזו שלא הי' לו חום וא"כ הוי כחלצתו חמה שצריכין להמתין ז' ימים אך צריכין בכח"ג לדרוש מהנשים וגם הרופא שבדקוהו אם לא הי' לו חום (שם אות ז').

תצד. תינוק שנולדו תאומים אין לדקדק כ"כ על כחושו או שמנינותו יען דבתאומים הכי רבותי ואין לשער לפי אומד תינוק שנולד יחידי רק משערין לפי ערך תאומים וצריכין לשאול את המילדת והבקיאות אם אינם כחושים לפי ערך שארי תאומים וצריכין ישוב הדעת לזה ואם המה קטנים רק בערך שארי ילדים שנולדו תאומים בודאי יש למולם לשמנה (שם אות ח').

תתצב. מ"ש בספר כורת הברית שלא למול רק אם נרפא חתך הטבור ואין שם שום טרי' עיי"ש אם באנו לדקדק על זה אז כמעט יתבטל לגמרי מצות מילה בשמיני כי בהרבה מהם יש עדיין לחלוחית טריית פצע החתך ולא נתרפא לגמרי (להיות יבש ונרפא ממש שם) ביום השמיני, וכאשר יבדוק המוהל על זה בראותו התינוק ביום שלפני מילתו ימצא שם חגור בלפופו ובאותו מקום של הטבור הוא (על הרוב) דבוק לחתולת וחגורת ליפופו מפני לחלוחתו של הטריי' קצת שלא חיתה עוד לגמרי ולא שמענו לדקדק וליזהר ולבדוק על זה והנח להם לישראל ובודאי קים להו דהכי רבותיי' ואין התינוק מצטער עי"ז מכ"ש שאין זה בכלל חולי ובפרט כי יתבטל ח"ו הרבה פעמים (כמעט ברוב פעמים) עי"ז מצות מילה בזמנה ע"כ טוב שלא לבדוק כלל על זה ולסמוך שבודאי נתרפא כראוי, אך אם רואין התינוק מקודם שיש ספק במראותו או בבריאותו אם למולו בזמנו אז יש לבדקו בטבורו להצטרף בצרופא אם לא נרפא עדיין הטבור שלא למולו כיון דבלא"ה יש הכרעה נוטה מטעם אחר לדחותו ממילה בזמנו וכיון שנדחה כבר יש לבדוק אח"כ על הטבור אם נתרפא לגמרי הואיל ואדחי אדחי. (שם אות ט').

תתצו. תינוק שנעשה לו ע"י קושי לידתו כמו מכה בגובה הראש והרופא אומר שיש לו שם קבוצת דם אבל אין שם מוגלא כלל והולכת וחוסרת מיום ליום אך עדיין ישנה בגובה הורה בזה מר אביו הגה"ק בעל דרכי תשובה זי"ע לדחוק שם קצת על הגבשיות הלז ואם ירגיש התינוק היינו שיבכה בעת מישושו ודחיקתו שם אז הוא בכלל תינוק דכאיב לי' ומצטער שאין למולו עפי"ד גאון ובעל העיטור כמובא בב"י יו"ד סי' רס"ב ואם לא ירגיש היינו שלא יבכה אז יש למולו לח' ימים. (מנח"א ח"ז סי' ל"ד כתי"ק).

תתצו. תינוק שנמצא הגיד נפוח ע"י המשמוש הרבה שלא בזהירות או שנולד כך אשר זה יארע לפעמים. נהגו הנשים להניח איזה ימים קודם המילה קאמיללע"ן טה"ע חמה על הגיד ויש שיערבו הקאמיללע"ן טה"ע עם חמאה ויניחוהו שמה ויועיל לפעמים להסיר הנפיחה ואם לא סר הנפוח עכ"ז צריכין למולו בזמנו וכן נהגו כיון שאין זה לא מחלה ולא כאב וכן לפעמים נולד כן העור בעצמותו עב ונראה כמו נפוח ואם אירע כן צריך המוחל ליותר בעת המילה לתפוס היטב בהידוק בין אצבעותיו בידו השמאלית את עור העב קודם שיחתוך וידחוק אצבעותיו בהתפסו בערלה עד שירגיש (בידו השמאלית האוחזת) בין אצבעותיו עד היכן מקום הגיד והיכן מתחיל עור הערלה וכשלא ידחוק באצבעותיו ויתפוס בהידוק אז לא ירגיש היטב עד היכן מקום הערלה יען שהעור עב ונפוח ויוכל ח"ו לפגוע בהגיד. או שלא יחתוך הערלה בכל שיעורה שצריכין עפ"י הלכת. (אות שלום סי' רס"ד סעי"ק י"א אות ג').

תתצו. תינוק שנולד אחר שקיעה"ח תחת האופק דידן או הולכין לחומרא כאותן הדיעות שס"ל דאחר שקיעה"ח כבר ביהש"ש מחשש נימול שלא בזמנו אם ימולו ליום שלפניו. ואם יום שלאחריו הוא שבת קודש צריכין למולו רק ביום א' דיש לחוש לאותן הדיעות דמיד אחר שקיעה עוד יום הוא ואסור למולו ולחלל את השבת כעבורו כי בשבת הוא מילה שלא בזמנו (מנח"א ח"א סי' כ"ג).

תתצו. תינוק שנולד בש"ק וע"י קישוי הלידה הוצרכו הרופאים ליקח הולד ולהוציא מרחם אמו והתינוק נתעלף וכמעט לא הרגישו בו רוח חיים עד שע"י תרופת אחר שעה נמצא בו רוח חיים וטרם בא השמש כבר חי' הולד בחזקת בריא כיון שנתעלף הוי זה החולי חולת הגוף וצריך ז' ימים מעת לעת עד סמוך לביאת השמש בש"ק ואז ימלוהו בזמנו ואסור לזה התינוק למול לפני ביאת השמש וכן עשה מעשה בעובדא כזה ומלה את התינוק בש"ק סמוך וקודם לשקיעת החמה (אות שלום סי' רס"ב אות ה').

תתק. תינוק שנתעלף מיד ואחר לידתו מחמת קישוי לידה ונתייאשו

כבר ר"ל מחיותו ואחר זמן קצת ע"י פעולות חזר לחיותו ובראותו ואז הי' כפי המורה שעות כבר אחר שקיעה"ח (ביום ד' בשבוע) וכשיחשוב בחזרה הזמן שהעירו והקיצו הילד וכיוצא ישער בלבו וחשבונו שהי' אולי לידתו קודם שקיעה"ח עכ"ז יש למולו ביום ה' ואין לחשבו לס"ס שמא נולד קודם ביהשם"ש וגם יש לצרף לספק הנך דיעות דגם אחר שקיעה"ח שלנו מיד אינו עוד ביהשם"ש זה לא אמרינן דאין כאן רק חד ספק כיון שנתעלף כ"כ עד שנתייאשו אז מחיותו ר"ל צריכין להמתין ז' ימים מעל"ע מהבראותו (שם אות י"ב).

תתקא. תינוק שמראה געה"ל אפי' רק על הפנים לבדו יש לאסור למולו אך אם הי' פניו כמו געה"ל ואינו געה"ל ממש והנשים וגם מיודעיו צווחים שבני משפחתו גם הגדולים פניהם הם כעין מראה הלזו של התינוק הגם שאין סומכין ע"ז במה שאומרים הנשים מ"מ אם זה המראה אינו רק על הפנים לבד אז בצירוף הדיעות (עין כורת ברית) דירוק על הפנים לבד מותר למולו וצריך רובו בצירוף כל הנהו יש להקל למולו בזמנו ביום הח' אם הוא (זולת זה) בריא בלי שינוי אחר (שם סי' רס"ג אות ב').

תתקב. בדורותינו אינו שכיח נולד מהול שיחי' חוט העטרה נתגלה כולו וכותב שעל ידו נמולו לאלפים (שמענו מרבינו איזה שנים קודם פטירתו שכבר עלו החשבון מבנ"י שמל אותם יותר מעשרת אלפים חוץ מנרים שנתניירו על ידו וחוץ מה שאירע בקטנים וגם גדולים שיש להם חוט משוך ונדבק על גובה העטרה וכן מאותן שנימולו ע"י מוהלים שאינן אומנין ונשארו ציצין המעכבין את המילה ונתקנו על ידו הרבה אלפים מישראל כנודע) ובתוכם אירע כ"פ ילדים אשר קורים להם „נולד מהול" ולא הי' שום נולד מהול ממש שלא הי' צריכין להתוך חוט ערלה המקיף את חוט העטרה כולה או רובה וצריך אומנת למול ילד כזה בנולד מהול והוא הי' נוהג עצמו באומנת בנולד מהול כזה שהי' נותן הצפורן של אצבע אגודל מיד שמאל בין עור לבשר ובצפורן זה וגם בשאר אצבעותיו הי' מושך ומותח עליהם חוט עור הערלה הסובב על העטרה ובידו הימנית הי' חותך סביב את חוט הערלה הזה (והיינו רצועה רוב ההיקף אבל למטה היינו מצד השני של העטרה סמוך לנקב השתן לא יחתכו כלל) ובזה הצפורן ובראשי אצבעותיו הנכנסים בין עור לבשר ועליהם נמתח קצת עור הערלה הוא הגנה שלא יחתכו לתוך הגיד (שם אות ד').

תתקג. לפעמים מזדמין באלו הילדים שנקראו „נולד מהול" כי הוא משתין למטה היינו שנקב השתנה הוא למטה קצת משאר הילדים ואח"כ ירגישו בזה וישאלו שאלות לענין כרות שפכה אם הוא למטה מהעטרה או לא וגם אם הוא בידי שמים נולד כן או עצה היעוצה כי המוהל יראה ויגיד קודם מילתו כי כן הוא נולד ואז אח"כ לא ירגנו בחנם

שהוא קלל ח"ו וגם יהי' ברור עי"ז שאינו כרות שפכה ולא יצטרכו לעיין כלל אם הוא כנגד העטרה ולמטה בראותם קודם מילתו שהוא בידי שמים נולד כן וה"ז כשר (שם).

תתקד. צריך לזהר מ"ש בס' דרך פקודיך מ"ע דמילה בחלק הדיבור (אות י"ט) בענין האפקורסים בזמנינו שמלו שצריך לחזור ולהטִיף דם כי בעוה"ר שכיח הזיקא בדורות הללו עקבות משיח גמר הבירור אשר בעוה"ר אינהו נפישא מינן וכו' ומרבית העם נושאים להם פנים ומכבדים אותם בכיבודא במצוה זו ואין איש שם על לב במעשיהם במצוה זו כמעשה קוף בעלמא. וגרע ביותר. ע"כ הנימולים על ידם ח"ו גדילים בעון בני בלי שם כי אינם חתומים בטבעת המלך ע"כ שומר נפשו ירחק בזה ולא יכבד בכיבודא דמצוה זו לכת הארורה הזאת עכ"ל הקדוש וסיים רבינו ע"ז ומוזה יש ללמוד גם בזמנינו ביותר בפרט הרופאים דקטוריים שבזמנינו אשר חפצים להשתמש במצוה זו באמרם כי הם זהירים ואומנים בזה עפי' חוקי רפואתם שלמדו (מלבד כי נהפוך הוא עפי' רוב. ולזה צריכין רק סיעתא דשמיא וכוות עמו הברית ורצונו ית"ש הוא שהרשומים בשמו עוסקים בתורתו. ושומרי מצותו המה יעשו זאת בצאצאיו באות ברית קודש ליראיו). והרופאים שבזמנינו שלמדו חכמת ההשכלה והמינות בבתי און וגימנאזיו"ם ולמען תפוש את בני' בלבבם נשאר שורש פורה של הכפירה אשר למדו שם בע"כ בסיבת חידוש העולם וכיוצא המכחישים עיקרי האמונה ועליהם ביותר נאמרו דברי זקנו בדרך פקודיך שאחר מילתם צריך להטִיף דם ברית (שם סי' רס"ד אות ד').

תתקד. אין ליתן תינוק למול למחלל שבת (שיושב בחנותו פתוחה בשבת) אפי' אין מוהל אחר בעיר ואם מל אדם כזה צריך אח"כ הטפת דם ברית דדינו כעכו"ם (שם אות ה').

תתקו. אם אין אביו של התינוק בביתו ואבי אביו (של התינוק) הוא מוהל והאב"ד הוא ג"כ מוהל האב"ד קודם לאבי אביו הבן (שם אות ה').

תתקז. רבותינו שכגולה הקדושים אשר בארץ החיים ה"ה זקיני הגה"ק מהרצ"א מדינוב זי"ע בעל בני יששכר והגה"ק מצאנו בעל דברי חיים זי"ע לא הניחו לכתחלה להיות שוחט ומוהל יחדיו מפני שמא דקגרים שנקרא שוחט משא"כ המילה שצ"ל התגלות החסדים ומוספת חיים (עיין בכונת הסדר לליל פסח ואומר לך בדמיון חיי' שמדם מילה קודם הפסח מזה נמשך הה' חסדים ותקבל המוחין שהם גי' חיים עיי"ש) והכוונה בסידור הר' שבתי שיהי' הילד שה לבית אבות לחיים וגם עפי"ד התיזוה"ק תיקון כ"ג (דף ס"ט ע"א) ברית וכו' ח' דאינון תמניא יומין עיי"ש בבל"ר בשם ע"ח (פ"ד משאר אונאה) בענין מצות מילה הוא מסיטרא דמלך הח' שהוא הד"ר עולם התיקון עיי"ש ולפי"ז כיון שמילה

הוא משורש הד"ר שלא נאמר בו מיתה ע"כ לא יתכן שהמוחל יהי' אומנתו ממית לבע"ח (גם לבהמות ועופות) כידוע מסוד הד"ר עולם התיקון והחיים לכל הנבראים. אך במקום שאי אפשר בכפרים קטנים שהשו"ב ש"צ ומו"צ יש להתיר (שם אות ו' מנח"א ח"ו סי' כ"ז כתי"ס דברי תורה ח"ט אות ח').

תתקח. יש להדר אחר סנדק (המחזיק הילד על ברכיו בעת המילה) היותר טוב וצדיק. ויפה בזה מנהג פולין שנהגו ברובה ככולה שחרב בעירו הוא סנדק (עיין בשו"ת נודע ביהודא קמא חיו"ד סי' פ"י) אצל כל הילדים. ולא כמו שנוהגין בעוה"ר במדינתנו בני עניים (אם כי המה יר"א ומהם תצא תורה) שיכבדו לסנדק לכל מי אשר יחפוץ לפזר על ככה וימצא פעמים רבות (על הרוב) איש עשיר גם אם הוא נקלה ובעל עבירה ר"ל ואיך ימכרו טהרת יור"א של בניהם בשביל אגרות כסף שנותן הנדיב הזה שרוצה להתכבד בסנדקאות בו כמו שהזהיר בזה בס' חסידים (סי' תתע"ג) ובמגדל עוז להג"מ יעב"ץ ז"ל שלא יקח אדם סנדק ומוהל באהבת אדם או בשביל תועלת אם אינם ראויים כי תקנת הנער תלוי בכונת המטפלים עמו ע"כ. וצריך לזהר בדבריהם (שם אות ז').

תתקט. טוב שיהי' למוהל שרשרת וללכשו ולדבק השרשרת באיזמל כדי כשיזרקנו אחר החיתוך ישאר האיזמל תלוי ולא יפול לארץ שלא יתקלקל הסכין בנפילתו לארץ כי אולי יצטרך הסכין עוד הפעם אז לחתוך ציצין אם ישארו עוד (שם אות י'). וצריך להיות הסכין חד וחלק ובלי פגימה כמו שמבואר בשלחן גבוה דאיכא צער בעלי חיים ובתינוק שאין בו חטא דמצוה מן המובחר חד וחלק ולצאת מה שמוכא בעקרי הד"ט (ריני מילה סעי' ח') מא' קדוש מדבר דיש הוכחה מיודעי חן למול בסכין פגום דוקא ע"כ כיון שאין בודקין אותו בצפורן בבדיקתו כמו שבודקין אצל שחיטה בע"כ כאשר ינסה לפעמים בודאי ימצא בבדיקתו פגימה דקה מן הדקה אבל פגימה הניכרת בודאי אין להניח באיזמל (שם אות ט') והי' מדקדק רבינו שאיזמל של מילה לא יהי' ישן אף שהי' לו איזמל שהשתמשו בו אבותיו וזקיניו הקדושים מ"מ לא השתמש בהם מחשש חלודה שלא יצער את הנימול ע"כ לקח חדש רק הקתא הישינה שנשתמש בהם הצדיקים הקדושים לקח (מנח"א ח"ו סי' ח' כתי"ס).

תתקי. בסוף ימיו עשה רבינו הקתא של איזמל מזהב וגילה טעם דרצונו בזה לאשר זהב מספרו עולה כמנין דו"ד ולהמשיך עי"ז (שנעשה לכבוד אל' הנביא מלאך הברית) הענין של „אלי הנביא ומלך המשיח" הוא דוד מלכא משיחא בב"א (פעם אחת שהי' מדבר מזה האיזמל הי' מסיים בכי טוב בזה"ל הנני מקוה בעוה"י לישועות גדולות ע"י האיזמל זה עכ"ל"ה) וגם הי' לו איזמל שהקתא נעשה מכסף ואמר הטעם כי בגלות (*) בענין סנדק לתאמים עיי' את שלום (סי' רס"ה ס"ק כ"ג)

אנו צריכין לכסף בחי' חסד ולעתידי ב"ב יהי' מעלת הזה"ב על הכסף וימתקו הדינים בשורשן. (עיין לעיל בסי' י"ד בהג"ה ותבין).

תתקיא. מה שנהגו במקומות האשכנזים ליקח צבת ולהכניס בה בשר עטרה כדי לחתוך כראוי הוא בשביל שלא למדו אומנת המילה ואינם בני דיעה להרגיש ולחתוך כהגון וע"י הצבת גורם צער לתינוק כמו שכתב הג"מ יעב"ץ במגדל עוז שזה גורם צער לתינוק ולבקי אין צורך בה ולמי שאינו בקי יוכל להכניס גם בשר העטרה בתוך הצבת ולחתוך ע"כ וכותב רבינו שעיניו ראו בהמולו הרבה גברים גם בני י"ג שנה שהי' צריכין תיקון מדינא ויש שמתו אחיו מחמת מילה וגם גר גדול וכיוצא וענו ואמרו כי בשעת החיתוך לא הרגישו צער ומהם שלא ידעו כלל בשעת החיתוך אם חתכם כבר מטעם כי החיתוך בסכין חד וחלק במהירות גדול אינו מרגיש כאב כלל ובפרט שהמצוה מגינה בעזרתו משא"כ הצבת העידו לפניו יודעים ומבינים שראו כשהסירו הצבת אחרי החיתוך במקום שנהגו בה והי' במקומה (ע"י דתיסתה) צרורות דם שחור אך במקומות וגלילות שכבר החזיקו בצבת העשויו' הזאת והמוהלים שלהם לא יוכלו באופן אחר כי לא למדו כלל זולת לחתוך על הצבת א"א להם למחות כי אם ימולו בלתי זאת יוכלו לבא לידי מכשול יותר (אות שלום סי' רס"ד אות י"א).

תתקיב. סדר אומנת המילה שנהג רבינו וכתבם באריכות בספרו ואני אנקוט בקצרה :

(א) טוב שיהי' למוהל מוכן מפות (טיכל) נקיות שבאם ימצא רגלי התינוק בלתי מלופפות כהוגן יאם ימתין עד שילכו להביא מחתלת וכריכות ויצטרכו הצבור להמתין והמוהל יהי' נבהל חלילה ולא יהי' עי"ז כ"כ בדעת מיושבת בעת המילה ע"כ יהי' באמתחתו מן המוכן מטפחות נקיות כנ"ל שיוכל לכרכם על רגליו (על המחתלת) וסמוך להגיד ושלא ירגיש התינוק. ב) יש ליזהר שלא יהי' הכים מגולה כלל רק תחת המחתלת. וביותר צריכין ליזהר בזה באלו הילדים שהגיד קטן והכים גדול ורחב והגיד טמון בתוכו כולו וכשיפתחו ויראהו. יתמהו ויבהלו. ועל הרוב כשילפפום היטב היינו שיקשרו היטב בהדוק את הליפוף המטפחות סמוך להגיד לצד רגליו עי"ז יצא הגיד מכיסויו וחורו כאלו דחקוהו לצאת ויתקשה מעט ואז יוכלו לתפוס היטב ולשער הערלה שעליו ולמולו ע"כ כאשר יראה הליפוף שלא כראוי היינו שהרגלים קשורים רק סמוך לברכיו והגיד עם הכים שלו הוא מגולה אז יקפל המטפחת (על חצי) על תמונת משולש וישים המקופל על מקום האבר עד שיוגיע אז האבר מתחת המטפחת ויכרוך סביב הדק היטב עד לתחתיתו בעגביו ואח"כ יכרוך עוד הפעם על מקום ברכיו להדקם היטב שיהי' מונחים (קשורים ונפשטים ביושר כ"א) ולא בזקיפה (כדי שיהי' נוח להסנדר לתפסם בידיו ושלא יוכל לפגוע בהם המוהל כשיוציא האיזמל אחר החיתוך) ושם יקשרה בקשר למטה ואח"כ יוציא באצבעותיו את האבר מתחת המטפחת

לחץ ועי"ז שיוציאה (להאבר) בהידוק ודוחק יצא הגיד לחץ בולט וישאר המטפחת הדק היטב להגן מתחתיו על וסמוך לכיס (ויהי' המטפחת מבדיל בינו להכיס שהכיס ישאר מתחתיו והאבר יצא לחץ כנו') ויתקשה קצת ויוכל לתפסו גם אם הוא גיד קטן מאוד ונראה מוצנע בתחלה כנו'. ג) המטפחת שקושרים על רגליו לא יהי' מצמר כי זהו מחמם ואינו מרפא* כנגנו סמוך להחתך של המילה. ד) יזהיר ויבקש המוהל את הסנדק בתחלה שיהי' זריז וזהיר להחזיק היטב ושיניח ידו הימנית תחת ענבות התינוק והאצבע אגודל יניח למעלה על רגליו היינו ברכי התינוק ויתפוס ברגליו (הקשורים ומלופפים יחדיו) וידחם למטה קצת ושלא יניח וירפה ידיו עד אחרי המציצה ובמקום שכורכין אספלנית יחזיק עד אחרי שיכרך סביב חוטי האספלנית היטב על הגיד במקום המילה ואם הסנדק הוא זקן שידיו חלשים או מרתתין נחץ שיעמידו א' בידו שיחזיק הרגלים של הנמול כנו'. ה) ואם הוא בעצמו סנדק ומוהל יעמיד א' בצד רגלי התינוק להחזיק כנו'. ואז התינוק מונח על ברכיו ראשו של התינוק בצד ימינו של הסנדק כדי שיוכל לחתוך מצד ימינו (כיד ימינו) מצד הכרס לצד הרגלים של התינוק. ו) החיתוך צ"ל בישוב הדעת גדול (מקודם) ולחתוך בשפוע כמין קולמס שיחתוך לצד הכרס יותר מאשר לצד הרגלים היינו למטה לארץ. כי כן הוא סדר חוט העטרה נ"כ כיון שצריכין לחתוך העור המכסה את העטרה וזה העטרה הולכת בשפוע עד שלצד מטה הוא כלה בשפוע כמעט בראש הגיד. היינו סופו למטה לארץ (עיין אהע"ז סי' ה' ובחלקת מחוסק ס"ט ט' ובשאר נ"כ שם) ע"כ החיתוך צ"ל באופן זה והיינו להטות הסכין בצד חתיכתה נוטה למעלה אך לא יעשה השפוע יותר מדאי שלא ישאר כמין ציץ ערלה למטה הגם שהוא שם מעט העטרה למטה כנו' אך כשישאר כולו אז הציץ הנשאר גם זה יכסה ע"כ צריכין גם בזה לזיהור. ז) כשהכיס גדול והאבר קטן צריכין ביותר לדקדק לחתוך בשפוע אך אז אין להבחין בין עור הערלה ובין עור הכיס וכשיחתכו חיתוך הראוי כל מה שיוכל למשוך באצבעותיו בעת תפיסת הערלה אז גם בהיותו מלופף כראוי ומהודק והכיס מונח תחת המחלת שהוא מטפחת הליפוף מ"מ בהיותו מושך בכח א"א שלא ימשוך מהכיס (גם מתחת מחתולתו) ולפעמים יותר מדאי עד שיהי' נחתך הרבה ח"ו מהכיס. ואם יחתוך בשפוע גמור והיינו שלא יחתוך (כמעט) מאומה לצד הכיס. אז (מלבד שיפול מיד אחר החיתוך הגיד לתוך הכיס כמו לתוך חור קטן וצר ויצטרך תחבולות לחתוך מלמטה כמ"ש בספרים עד שיצא לחץ ויוכל לעשות הפריעה) לאחר שיתרפא יהי' כמו ערל וגם הגיד בהיותו בתוך חורו כפנים יתדבק אליו בחזרה עור הפריעה ע"כ צריכין לילך בדרך ממוצע לחתוך גם לצד הרגלים מעט וכשיהי' אחר החיתוך מקום רחוב קצת (היינו באורך מצד ראשו לרגליו) אז יוכל לפרוע בנקל ויתגלה הגיד ולא יתדבק אליו עור הפריעה בחזרה כשידקדקו גם הנשים בעת רחיצתו ורפואתו אח"כ (עפ"י פקודת המוהל) לרחוק הגיד לחץ (משא"כ כשיהי' החיתוך מעט או לא מהני עשייתן בעת

(*) הי' קורא תגר על מי שאיני מלפף התינוק עיי' באות שלום עמוד רע"ז בהג"ז

רפואתו כיון שהגיד נפל לפניו כהנשב קטן ומכוסה לגמרי מכל סביביו) ומה שיהי' נראה למראית העין כאלו נחתך מהכים ע"ז לא ישים על לבו כי יראו אח"כ שיתרפא ויהי' מהול כהלכתו (כשידקדקו לרחוק לחוץ הגיד בעת רפואתו. כנז') ומה שנראה החיתוך רחב זה אינו נחתך ממקום הכים בלבד רק גם להעור שלמעלה מהגיד לצד הכרס ששם צריכין לכ"ע לחתוך יותר וזהו הטבע אחר החיתוך מיד שעור הכים כולו שסביבות הגיד נמשך (אחר החיתוך) למטה ועי"ז נמשך גם מחיתוך שלמעלה מהגיד לצד הכרס נראה כאלו הוא נחתך תחתיו לצד הכים. אך צריך לזהר שלא יחתוך באמת (יותר מהראוי) לתוך הכים ח"ו. ח) כשחותך יעשה תנועה בהתחלתו בהולכה או בהובאה ואז יחתוך מהר יותר ולא יכאב להתנינוק ואין צריך לחוש מה שמוכא בעקרי הד"ט בשם מקובל א' בדרך רמז לתת הערלה למדרס כיון שאין לו שורש כלל בהכונה בכהאריו"ל לעשות בדרסה דוקא. ט) יתפוס הערלה בשעת הברכה כמבואר בביאור הגר"א דאיסורא איכא אם אינו תופס הערלה בשעת הברכה משום דהוי עובר דעובר ושכן הוא בגדול הראשונים בשו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' רע"ז) דדוקא בשעת החיתוך יברך וכ' הטעם משום דעובר לעשייתו סמוך להפריעה וכיון שעיקר המצוה הוא הפריעה לכך יברך בשעת החיתוך סמוך להפריעה ע"כ (ורבינו הי' נוהג עצמו שגמר הברכה עם גמירת הפריעה יחדיו). י) הכוונות של המילה טוב לכיון קודם ובסמוך לה כל מה דאפשר. כי בעת עשייתה אין באפשרות כ"כ בדיוק לכיון הכוונות כי הוא טרוד בזיהירות מעשיה ולמהר בכל האפשרי ואולי ימשוך אז המעשה קצת ע"י טירדת מחשבתו בהכונה ויצטר התנינוק ח"ו. יא) רפואת המילה מנהגו אחרי המציצה בפה והזילוף יין. כורכין ומהדקין מתחת להעטרה ברצועה קטנה מכופלת של יאדאפארם גאזע מטובלים במי באר (בויר וואסער או נקרא בויר זיירא 4%) ועל העטרה מלמעלה מניחים וואטע ג"כ מטובל במי בויר הנ"ל והוא כדוס ומנוסה שע"ז נעצר הדם ומנסה החלטה ונתרפא מהרה. יב) המילדות הרוחצות התנינוק יש לרחוץ שעות שתיים לכה"פ מקודם כדי שלא יתעורר הדם מחמת חום המים. וגם יזהירו שלא יהי' המים חמין מאוד ברחיצה שקודם מילתו וביום ראשון אחר מילתו לא ירחצו כלל כדי שלא יעוררו הדם ח"ו לצאת. ובעת שישתין התנינוק אז יסירו רק הוואטע שהניחו מלמעלה ויניחו חדשה ג"כ מטובל במי באר כנז' רק ביום השני ברחיצתו תסיר את הרצועה של הנאז"ע מתחת העטרה בנחת (המילדת שהיא בקיאה) ותברך חדש כמוהו על הגיד שם במקומו או טוב יותר שלא תסירו רק ביום השלישי שאז נתרפא ונעשה העור מחדש ובעת הרחיצה תסירה בנחת וע"י משיחת וואזעלין אם לא יפול מעצמו בנסף. ואחרי יום השלישי כיון שנתרפא המילה ונדבק העור בראוי תחת העטרה וכדי לחזק העור חדש טוב שלא יכרכו עוד בהנאזע הנז' רק יפזרו הרבה איינשימפולווער. יג) צריך לזהר (במקום שאין מילדת בקיאה ומוזהרת לזה) שלא להתיר לפיפת התנינוק מרגליו עד שלושה ימים לכה"פ כדי שלא יחכך א"ע ברגליו זל"ז ועי"ז

יעורר הדם ח"ו ויעכב רפואתו. יד) אחרי הזהירות הלז עכ"ז כאשר הוא לפעמים עור הפריעה גם ועב או הכים גדול והגיד קטן צריכין מאוד לזוהר בעת רחיצתו שלא יפול לפניו אח"כ לתוך כיסו ועי"ז שיהי' מבפנים כמכוסה סביבו יתדבק העור הפריעה להגיד במקום חוט הערלה וכיוצא ע"כ כשיהי' באופן כזה וגם כשחושש המוהל שחתך מעט מהראוי לכתחלה יזהיר לאביו שיוזהר לכני ביתו אחרי מילתו שיוזהרו בעת רחיצתו ורפואתו להדק עור הפריעה ולרחוק להוציא הגיד וגם שלאחר שיתרפא גם בהיותו בן שנה יביאו אותו לפני המוהל או ילך המוהל לביתו להשגיח אם הוא נמול כראוי וא"צ לתקן. ואם נרבק העור קצת לחוט העטרה צריכין לתקנו כמקדם. דכיון שנדבק להעטרה ל"ש לומר כהמקילים להמתין בסטן מסורבל בבשר עד שיוגדל קצת יותר. דכיון שדבוק כבר אז לא יצא הגיד ולא יופרד העור עד שיפרדנו ויקלפנו בידו כנז' להלן. ואז (אם ידוע שבפעם ראשונה נימול כהלכתו) בקל לתקן למי שבקי בזה וסדר האומנות הוא שיסח בידו השמאלית את הגיד במקום העטרה (הכפתור) ויחזיקנו בכח ובידו הימנית (רק באצבעותיו וא"צ לתחוב צפורניו כלל) ימשוך בידו העור של הגיד למעלה מהעטרה (והיינו חלק הגיד הסמוך לגופו) בפעם א' או בשתי פעמים ועי"ז יסלף מיד העור הנדבק על העטרה ויתגלה העטרה בטיב (שם).

תתקין. אין להתיר לעשות המציצה בכלי זכוכית או להניח ספוג על הדם ואם לא יסכים תבעה"ב למול כדינו ולעשות המציצה בפה אז יד היראים אל תהי' בו ולא יקבל עליו להיות מוהל בלי מציצה בפה כאשר קבלנו מאבותינו וצריך להיות בפה הן עפי' נגלה הן ע"פ נסתר* (שם אות י"ב מנח"א ח"ו סי' כ"ז כתי"ק). בעת המציצה לא הי' לוקח יין לתוך פיו כיון שהמציצה הוא להוציא דם והיין בטבעו הוא לעצור דם רק אחר המציצה הי' מזלף יין על ידי פיו על המילה וזהו הפעולה לעצור הדם וכן דעת האריז"ל לעשות הזילוף ע"י הפה. (שם אות י"ג).

תתקיד. צריך לזוהר שאחר המילה יהי' נגלה העטרה הקיפה של חוט הגבוה ומקיף סביב הגיד עד החריץ דהעיקר בזה להלכה כהבכור שור (כחי' על שבת דף ס"ז) שדחה דברי החכם ספרדי שהובא בב"י (סי' רס"ד ביו"ד) דנקרא עטרה גם הבשר מעל חוט הגבוה הסובב עד סוף הגיד ואם מכסה רוב אורך הבשר הזה עד סופו אז הוי מכסה רוב גובהה ואם לאו לא הוי רוב גובהה ע"כ ואין הלכה בזה כדבריו רק החוט הגבוה המקיף הוא העטרה אבל הבשר שאחר החוט עד סופו אינו עטרה ואם מדובק העור ברוב אורך חוט הגבוה המקיף אפי' אינו מתרחק לרחכה של עטרה רק כחוט השערה המה ח"ו בכלל ספק ערלי בשר ברית קודש (ולא שייך להקשות איך שייך לומר בחוט המקיף שהוא קטן רוב גבהו או מיעוטו דמצינו כזה להכמו"ל מהללמ"מ שיעורם כך למשהו חותכה מכאן וחי' וכו'. ארבעים סאה חסר קורטוב וכו'. על כן אם למשל אם משך הזה מן עומק * ואדרבה יש לחוש דלא תיפוק חורבא מיני' ע"י המתחדשים המתכוונים לבטל מצות מציצה, עכד"ק.

החריץ עד ראש גובה העטרה יחזיק שיעור כ' שערות אז אם עור הפריעה מדובק כרוחב י"א חוטי שער מן עומס החריץ ולמעלה אפי' רק במקום א' היינו חוט דק אז היינו רוב גובה העטרה מכוסה ומעכב רהוי ערל) והגה"ק מרן משינאווע זי"ע בעל דברי יחזקאל אמר ששמע מהגה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע שבעת ביאת משיח צדקינו יהי' נעשה גבעות ערלות מה שיתקנו מילת בנ"י שאינם נמולים כדת עכד"ה^א וע"כ מיירי כנ"ל וצריכין להזהר לתקן מקודם כל יומא זמני' (כי אחכה לו בכל יום שיבא כמו שהוא מי"ג עשרים) עד אשר לא יבואו ימים אשר אין בהם חפץ כשארזי"ל אלו ימות המשיח שאין בהם עוד קבלת שכר על המצות שיעשו אז כיון שאינם בדרך נסיון עוד כמובן (שם אות ט"ז) ורבינו הלך אחר מצוה זו ועורר לכמה אנשים על זה ותיקן ילדים וגם זקנים שבאו לפניו למאות כדי שלא ישארו ח"ו בשגגת כרת ר"ל כל ימיהם אם אינם מתקנים עד יום מותם ועשה לעצמו כלי מכשירין לזה כדי לזהר שלא לחתוך ח"ו יותר מן הצורך רק כדי להפריד העור (הציץ) הדבוק ולא לחלץ וכל אחד יזהר בזה.

תתקפו. קמן שבשרו רך ומדולדל או שהוא בעל בשר הרבה עד שנראה כאילו אינו מהול רק בעת שמתקשה נראה מהול דמבואר בש"ע דצריך לתקן ריבוי הבשר שמכאן ומכאן משום מראית העין מ"מ אין לברך כמבואר בתשו' הת"ס (חיו"ד סי' רמ"ח) כשמתקנים מפני מראית העין דאין לברך, אך לצאת דעת הפוסקים דס"ל דגם בכה"ג יש לברך (עין שו"ת דבר משה קמא סי' פ"א ותשו' מהר"י אסאד חיו"ד סי' רנ"ה) טוב לברך הברכה ולהרהר השם ותיבת אלקינו כדעת הגה"ק מבוסשאטש ז"ל בכמו אלו בספק ברכות בכל מקום. אבל כשמתקנים ציצין המעכבין שהם בעור הפריעה כיון שקיי"ל מל ולא פרע כאלו לא מל על כן כשמתקנים צריך לברך. ואם מתקן ציצין המעכבין רק לדעת הבכ"ו ש כיון שיש פוסקים דאינו מעכב בדיעבד על כן כשמתקנן הוי ספק ברכות להקל אך ירהרר השם כנ"ל (שם אות י"ח). באם עור הפריעה נחתך יחד עם עור החיתוך או שנתרכך ונפל מעצמו הוי מילה מעליותא ואינו בכלל מל ולא פרע (שם אות ט"ו).

תתקפו. מותר להיות סנדק ומוהל יחדיו ואין חשש שעי"ז יצטרך לברך הברכה מיושב (שם סי' רס"ה אות ו' מנח"א ח"א סי' מ"ח) וכן נהג עצמו רבינו שהי' סנדק ומוהל יחדיו.

תתקפו. כליל שבת לאחר הלידה נכנסים אצל התינוק למעום שם ונקרא זכר כמבואר בש"ע והיכא שיש שני שבתות כגון שנולד בתחלת ליל שבת מיד או שחלה הילד וצריכין להמתין ז' ימים להבראותו או יש לעשות השמחה כליל שבת הראשון אחר שנולד וכמובא בפמ"ג

אורח חיים (סי' תמ"ד במ"ו סק"ט) ומנהג ישראל תורה לאכול עדשים אצל „זכר" ויש בזה טעם ע"פ חסוד וכמבואר בתהלה לדוד על תהלים (פסיטל ס"ד) להנה"ק מבוסשאטש ז"ל, (שם אות ל"ג ל"ד)

תתקיה. מה שנוהגין (א) לעשות סעודה בליל ה' שקורין ווא"ך נאכ"ט יש מקור לזה בכללי המילה לר' יעקב הגוזר ז"ל שהי' מהראשונים שנותן סמך לזה ממדרש תנחומא פר' תזריע וביום השמיני ימול בשר ערלתו בא וראה כמה מחבבין ישראל את המצות שהן מוציאות חרבה כדי לחבב את המצות א"ל הקב"ה אף אני מוסיף לכם שמחה שנאמר ויוספו עניים בה' שמחה ואכיוני אדם בקדש ישראל יגילו מכאן נהגו אור שמיני בעל ברית עושה שמחה ומשתתח ביין ובמיני מגדנים עכ"ל ורבינו נותן תבלין לזה אך סיים לדקדק שלא יעשו לספל עיקר כי עיקר סעודה הגדולה צריכין לעשות ביום ובליל ווא"ך נאכ"ט העיקר רק ללמוד שם אצל התינוק (שם אות ל') והי' נהוג ליתן לחבעל ברית סכין של מילה ליתן תחת ראש התינוק בלילה שקודם המילה וכמנהג העולם שהוא לשמירה. ולפעמים לא מל באותו סכין אז רק לקח סכין אחר למול את הילד.

תתקיס. מלין התינוק קודם עלינו לשבח כמבואר בש"ך (ס"ט כ"ד) בשם הגהות מנהגים וכשא"א להביא התינוק לביהכ"נ או לבית המדרש מפני הקור וכיוצא אז אין לבטל אמירת עלינו בבחכ"נ. ואומרים שם בבית התינוק עלינו עוד הפעם אחר המילה (שם אות ל"ט). ועיי' סי' תמ"ח

תתקכ. הא דמבואר בדרך פקודיך (במצות מילה אות י"ג) שחכמא יחי' חלוק ונראה כשתיים אחד לאל' הנביא ואחד לסנדק* (ועיי' ג"כ ברוח סי' קי"ג) רבינו לא הקפיד על זה רק שהיתה רחבה, הכסא של אל' הנביא העמיד סמוך לארון קודש לצד צפון והמוהל הי' עומד פניו לצפון וראש התינוק הי' למזרח וכשהי' רבינו מוהל וסנדק יחד הי' ראש התינוק למערב כדי שיוכל לחתוך מצד ימינו (ביד ימינו) מצד הכרס לצד הרגלים של התינוק כנ"ל סי' תתקי"ב אות ה'. וכשהי' הבריי"מ בבית אחר (לא בביהמ"ד) אז לא הקפיד באיזה מקום תעמוד הכסא רק שיחי' נגד החלונות. וכשלא הי' כסא רחבה העמידו ב' ספסלות עם כרים.

תתקכא. בספרי דברי תורה (ח"ו אות ס"ב) הביא שסיפרו לפניו ת"ח אשר זכרו את הה"ק המפורסם מו"ה נתן דוד זי"ע משידלאווצי (כן הה"ס מו"ה ירחמיאל בן היהודי הקדוש) כשהי' הולך בעירו להיות סנדק בברית מילה (בעת הקור שלא הי' אפשר להביא הילד אליו לביהמ"ד) ואמרו לו החולכים אתו לקצר הדרך במבואות קטנים והוא לא רצה לילך רק דרך רחוב הגדולה והשוק משום כבוד המצוה ורבינו נותן שם מקור

תתקיה. (א) עיין בספר ייטב לב פר' עקב מה שכתב טעם לסעודה זו.

למנהגו מפרק ר"א דמילה (שבת דף ע"א) שלא בשעת הסכנה מעלהו לסכין (איומל) של מילה בנשאו בשוק לעין כל משום חיבוב מצוה עיי"ש והוא פשוט דאין בזה צורך כלל להמילה במה שיגלה וישאחו בפרהסיא בשוק אלא רק משום חיבוב מצוה הגדולה להראות לעין כל בשוק גודל ערכה ע"כ.

תתקכב. כשתביאו התינוק אמר ברוך הבא ברוך הנימול לשמונה (מסורו מאבודרהם וספר המנהיג סי' קכ"ח ועיין ג"כ במט"ם) ואפי' אם הי' התינוק נימול שלא בזמנו אמר רבינו ג"כ ברוך הנימול לשמונה (ונראה טעמו פשוט כיון שצריכין ו' ימים מעל"ע מעת בריאתו א"כ נקרא אז נימול לשמונה).

תתקכג. כותב בספרו (דברי תורה ח"ו אות ס"ו) שאביו הגה"ק בעל דרכי תשובה זי"ע הקפיד מאוד לאותן שנוהגין לומר בעת שמביאים התינוק למול הפוסקים פנחס בן אלעזר וכו' עד הנני נותן לו את בריתי שלום שאין לו שום מקור בכחאר"י ז"ל ואין ענין אז לקנאות רק התכלית התגלות החסדים בעת הברית. עיי' באות שלום (תגמ"ח) עמ' ת"ז (*).

תתקכד. קודם שמתחיל למול אומר זה הכסא של אליהו הנביא זכור לטוב: (עיי' במט"ם בשם תולעת יעקב שאם אין אומרים כן אינו בא לשם) לישועתך קויתי ה': שברתי לישועתך ה' ומצותיך עשיתי: אליהו מלאך הברית. הנה שלך לפניך עמוד על ימיני וסמכני: שברתי לישועתך ה': (עיי' בדרך פקודיך בטעם שאומרים פעם שנית זאת) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב: שלום רב לאהבי תורתך ואין למו מכשול: אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך: נשבעה בטוב ביתך קדש היכלך: וחי' אומר רבינו כל הנוסח הנ"ל בקול רם וכותב בספרו (שם אות י"ב) שהקהל יסיימו נשבעה בטוב ביתך הגם שבד"מ כתב שלא ראה שנוהגים כן מ"מ צריך לחוש לדעת הזוהר בפר' לך שהחמיר לאומרו להעומד שם. וגם לבן פנוי' כיון שאינו ממור צריך ג"כ לומר כל הנוסח זה הכסא וכו' אך ידלג הכ' ישמח האב וכו' עד ואעבור עליך וגו' אבל קיים את חילד הזה לאמו צריך לומר (שם).

תתקכה. המל מכרך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה ואפי' אם אבי תבן הוא מוהל בעצמו אומר ג"כ נוסח הברכה כך (כדעת הרמ"א בסעיף ב') ובין חתיכת הערלה לפריעה מכרך האב אקב"ו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו וכשהאב בעצמו מוהל יברך שתי הברכות על המילה ולהכניסו קודם החיתוך כדעת הטו"ז (שם אות ג') ואם אין אבי תבן אצל המילה הי' נוהג הגה"ק בעל דרכי תשובה שהי' מוהל ורבינו הוא בנו אחריו בזה שהי' הוא המכרך ברכת להכניסו ג"כ קודם החיתוך וכנ"ל והגם שחי' סנדק איש אחר ואפי' הי' שם זקנו של התינוק בעת המילה, כדעת הפוסקים בזה דחב"ד עומד במקום האב ובפרט כשהוא (* רבינו הקפיד שיהי' נרות דולקי' בשעת ברי"מ ועיי' במגדל עוז (ברכה עליונה סי' י"ג ולעיל סי' י"ב בהג"ה

בעצמו מוהל (שם אות ה') ואחר ברכת להכניסו העומדים שם עונים כשם (א) שנכנסם לברית כן יכנס לתורה ולחפה ולמעשים טובים.

תתקכו. הערלה יתן בעפר ויותר טוב מליתנה באפר שיש בזה פלוגתא. ואם הוא מוהל ופריעה יחד יזרוק הערלה מידו במהירות כדי לעשות הפריעה מיד הגם שהערלה נופלת על ידי זה על הכסא וכרוב פעמים על הארץ אין בזה חסרון אם אין נותנה מיד להכלי עם עפר כי בזה מקיים לשון הזה"ק פר' פקודי (רנ"ה ע"ב) דצריך לאשדאח לערלה לחוץ ובאופן הנ"ל מקיים שניהם שמקודם זרקה לחוץ ואח"כ מניחים אותה לכלי עפר (שם אות כ"א) וכשמלין ממזר צריך ג"כ ליתן הערלה בחול ושכן הוא דעת התיקוני זוה"ק (שם אות י"א).

תתקכו. בארץ ישראל שהמנהג שם שהאב מברך שהחיינו במילת בנו כדעת הרמב"ם והמחבר בש"ע סעיף ז' יש לברך שהחיינו אחר ברכת להכניסו שמברך האב בין חיתוך לפריעה. ואם האב בעצמו מוהל דקיי"ל כטו"ז לברך שתי הברכות על המילה ולהכניסו קודם החיתוך (כנ"ל סי' תתקכ"ה) לא יברך שהחיינו אחר ברכת להכניסו (דיהי' עי"ז הפסס גדול בין ברכת המילה לחיתוך) רק אחר הפריעה משום דאינו רק ברכת שמחה ונהנין ול"ש עובר לעשייתו דוקא (שם אות י"ח).

תתקכח. אחר הברית מילה לוקחין כוס ומברכין בורא פרי הגפן (ואח"כ) בא"י אמ"ה אשר קדש ידיו (עיין רש"י שבת דס"ז ע"ב וידר זה יצחק ובתוס' שם בשם ר"ת שזה אברהם ועיין בזה"ל לך לך אשירה נא לידידי דא יצחק דהוי ידיו ואסרי ידיו עד לא יפוס לעלמא ועיין בזו"ח במדרש איכה מ"ש על מה לידידי בבית) מבטן. וחוק בשארו שם. וצאצאיו חתם באות ברית קדש. על כן בשכר (א) זאת אל חי חלקנו צורנו צוה (הצדי' בפתח

תתקכח. (א) הנה נוסח הרמב"ם וטור וש"ע כשם שהכנסתו לברית כן תכניסוהו ועיין ג"כ בה"ג בהל' מילה ועיין במדרש רבה סהלת פסוק עת ללדת כנוסח הנ"ל אבל נוסח הגמ' פרק ר"א דמילה וברא"ש ובאבודרהם כשם שנכנס וכו' כנוסח רידן ועיין בטו"ז ובש"ך. ועיין בהגהת הב"ח בנמר' שם וברא"ש שגורס כשם שהכנסתו ועיין בקרבן נתנאל על הרא"ש שם שהביא דברי הש"ג שעדיף הנוסחא כשם שנכנס לפי שלפעמים אין האב שם או אין לו אב א"כ א"א לומר בלשון נוכח אלא בלשון נסתר ע"כ וכתב שם על זה ולי נראה דבאם שאבי הבן מל בעצמו ראוי לברך כשם שהכנסתו לברית. אבל כשנימול ע"י אחר א"כ הי' נכנס לברית ע"י אחר ראוי לומר כשם שנכנס. ומפני שרוב פעמים נכנס ע"י אחר מש"ה נהיגין אנו לומר בלשון נסתר עכ"ל. ועיין בה"ג ששם הגירסא לתורה ולחופה ותו לא וכ"ה בירושלמי ברכות פ"ט ה"ד. ובסידור ר"ע גאון הגירסא לתורה ולחופה ולמצות ולמעש"ט ונוסח רידן הוא כרי"ף ורמב"ם ורא"ש וטור. ועיין מ"ש רבינו בפי' הדברים (בהקדמתו לסה"ק אות שלום) בדרך מוסר.

תתקכח. (א) גירסת הרי"ף ור"ע גאון בסידורו בשכר זה ועיין בש"ך שמביא הגירסא מה"ג הלכות מילה על כן בשכר זאת אל חי יהא חלקנו להציל

והוי"ו בציר"י) להציל ידידות שארנו משחת. למען בריתו אשר שם בבשרנו בא"י כורת חברית: או"א קיים את הילד הזה (ב) לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל (פלוגי בר פלוגי) ישמח האב (וביתום ל"ע אומרים ישמח האב כנ"ע וכו' כמ"ש בב"י בב"ה בשם או"ח עיין אות שלום שם אות ט') ביוצא חלציו ותגל אמו בפרי בטנה. ככתוב ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: ונאמר ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמיך (ג) ואמר לך בדמיך חיי ואמר לך בדמיך חיי: ונאמר זכר לעולם בריתו דבר צוה לאלף דור: אשר כרת את אברהם ושבועתו לישחק: ויעמידה ליעקב לחוק לישראל ברית עולם: ונאמר וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים כאשר צוה אותו אלקים: הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (ונם הקהל אומרים הודו וכו' בשעה שאומר

אבל בהלכות גדולות תוצאות הגאון מהר"ע הילדעסחיימער מא"שמוכא בעיין תפלה הגירסא צוה (ג"כ בפת"ח) כצוית לקדושים ונוסח הרמב"ם בתשו' פאר הדור (אמשטרדם) סי' קל"ד על כן בשכר זאת אל חי חלקנו לעד צורנו צוה (בפת"ח) כצוית לקדושים להציל ונו' משחת בא"י ונו' ולא נרס למען בריתו אשר שם בבשרנו. וגירסת אבודרהם צוה (בפת"ח) להציל ידידות זרע קודש שארנו וגירסת המנהיג ח"ב סי' קכ"ג, „באות ברית קדש להציל זרע קדש ידידות שארנו" ובפסיקתא זוטרתא פר' לך לך בהל' מילה הגירסא „אל חי צוה (בפת"ח) להציל" ונו' ולא נרס חלקנו צורנו. ובדקדוקי סופרים (בגמ' שבת שם קל"ז ע"ב) מביא מש"ס כת"י מינכען משנת ק"ג „על כן בשכר טוב אל חי" ונו'. ובש"ס שלפנינו אל חי חלקנו צוה וחטר תיבת „צורנו" אך הב"ח מניה וגורם דצ"ל אל חי חלקנו צורנו והנוסח בש"ס כמבואר בפנים כמו שאמר רבינו וכן הוא בתוספתא ברכות פ"ו הי"ז ובירושלמי ברכות פ"ט הל' ד' והנה הגאון יעב"ץ בהנהגת הש"ס שם בשבת כתב דצריך לומר צוה הצדי' בחירי"ס והוי"ו בקמ"ץ דלא כדעת הש"ך סי' רס"ה סק"ה שהצריך לומר בפת"ח וכן נראה דעת מהרש"א בח"א אנדות לפי פרושו שם צוה בחירי"ס וכן מבואר בבבל העטור חלק ד' הל' מילה בשם רב האי גאון שצריכים לומר צוה בחירי"ס וכ"ה בסידור ר"ע גאון בחירי"ס אבל לפי הנ"ל רבים עומדים בשיטה שצריכים לומר בפת"ח וזה דעת הרמב"ם בהלכות מילה פרק ג' הלכה ג' ועיין בפ"ת ביו"ד שם.

(ב) בתניא רבתא מבואר שהמכרך אומר קיים את הילד הזה והקהל עונין לאביו ולאמו. וכן כזה הקטן שאומר המכרך. והקהל אומרים גדול יהי' עיי"ש אך לא נתפשט המנהג לעשות כן ועיין לקמן בהג"ה אות ד'.

(ג) כשאומר בדמיך חיי נותנין יין בפי התינוק כמבואר בב"י ומוכא בטו"ז ובאבודרהם כותב הטעם לזה. והנה בטור כתב ליתן יין בפי התינוק קודם או"א קיים את הילד אבל הב"י כתב על זה שם שאנו נוהגין שלא ליתן יין בפי התינוק עד בדמיך חיי עיי"ש. וראיתי אצל רבינו כשהי' הוא אומר הברכות לא נתן היין בפי התינוק קודם בדמיך חיי, אבל כשנתכבד אחר לומר הברכות לקח רבינו באצבעו יין מכוס הברכה ונתן לתינוק לתוך פיו גם קודם שאמר המכרך בדמיך חיי וכשהגיע המכרך לדמיך חיי נתן רבינו ג"כ יין באצבעו ולא הסתין שהמכרך יתן היין לפיו של התינוק.

המברך) פלוני ... (ד) זה הקטן גדול יהי' כשם שנכנס לברית. כן יכנס לתורה ולחפה ולמעשים טובים: ואח"כ עושין מי שבירך להתינוק ונותנין היין לשתות לנערים קטנים (לענין היין שנותנין לתינוק דאינם שומעין הברכה עיין מזה בפת"ש בשם חמורי דניאל ועיין בדרך פקודיך ודעת רבינו הי' בזה כדעת הש"ך ס"ק י"ד שכתב שבכל המקומות נותנים לשתות לנערים קטנים) וכשהי' מילה ביו"כ גם אז הי' מברכין ברכת אשר קדש על הכוס וכדעת הרמ"א בזה שנוהגין ליתן היין לתינוק הנימול והנשאר בכוס הי' שופכין אח"כ על הארץ. (כת"ב עיי' סי' תרע"ו)

תתקבט. בזמנינו אין נוהגין שאבי הבן יברך ברכת אשר קדש וכו' דכיון שמסיימין בברכה לאבי הילד ואמו קיים את הילד הזה לאביו ולאמו ויקרא שמו בישראל פ' בר' פלוני ישמח האב ביוצא חלציו וכו' וזה לא יתכן שיאמר האב על עצמו. וגם אין לעשות שיברך אבי הבן וקיים את הילד ונתנית שמו יאמר אחר דהוי הפסק בין בפה"ג לשתיי' כאשר העיר בזה בכורת הברית (אות שלום סי' רס"ה סס"ה).

תתקל. כשהי' ב' תינוקת למול או ג' או יותר הי' מנהגו כדעת הפת"ש בשם דרכי נועם לברך ברכת בפה"ג וכן ברכת אשר קדש וכו' על כ"א בפ"ע ואחר מילת הילדים (כ' או ד' אין נפק"מ בזה) ומי שבירך כנחה או העמידו את הילדים יחד זה אצל זה ואמרו המלאך הגואל וגו'. וכותב בספרו אות שלום (סי' רס"ה ס"ס ט"ו) שהמנהג הזה יסודתו בהררי קודש מאבותיו ואבות אבותיו זי"ע.

תתקלא. המנהג שמובא ברמ"א (כסי' רס"ה סעיף י"ב) שנהגו המוהלים להתפלל ביום מילה שנאמר רוממות א' בגרונם וחרב פיפיות בידם בפה"ק אין המנהג כך וכדעת תשו' מהר"ם מינץ (סי' מ"ג מובא בש"ך שם ס"ס כ"ג) וביום הברית מילה שמל רבינו את נכדו הילד (ה' יאריך ימיו) הי' מנגן רבינו בפסוקי דזמרה. פסוקי רוממות אל בגרונם וכו' ואמר שהוא לקיים מנהג זקינו הגאון הקדוש מהרצ"א מדינוב

(ד) כנוסח הנ"ל הוא נוסח סידורי האשכנזים ובסדורי הספרדים וכ"ה נוסח האבודרהם פלוני הקטן אלפים יגדלוהו כשם שנכנס לברית כך יכנס לתורה ומצות לחפה ולמעש"ט וכן יה"ר ונאמר אמן. ובשבילי הלפט הל' מילה סי' ד' הסיום ותנל יולדתך ונאמר וימל וגו' ונאמר ויעמידה ליעקב לחס ישראל ברית הודו לה' כי טוב (והקהל אומרים) כי לעולם חסדו פלוני הקטן גדול יהי' יחי הילד לאביו ולאמו יהא אח לשבעה ואב לשמונה כשם שנכנס ובתניא רבתי סי' צ"ד (המברך אומר) פלוני הקטן (והקהל עונים) גדול יהי' (המברך אומר) יחי הילד (והקהל עונים) לאביו ולאמו (המברך אומר) יהא אח לשבעה (והקהל עונים) ואב לשמונה (וי"א) וגם לשמונה עיי"ש ועיין הפירוש אח לשבעה וגם לשמונה בשבילי לטט שם ויש סמך לנוסח זה של השבילי לטט והתניא בשוחר טוב מזמור ה' סי' ה' ועיין ג"כ בפסיקתא זוטרותא פר' חיי שרה.

זי"ע בעל בני יששכר שנהג כך. (ועיין מה שכתב בזה לפרש בדברי תורה ח"ד אות ל"ב שייכות זמר זה לברי"מ) ואצל שאר ילדים לא נהג כך רק אמרו וכרות המוחל ואח"כ הקהל פסוק אחר פסוק בקול רם כנ"י סי' קכ"ט.

תתקלב. יש ליוזר לעשות סעודה לברית מילה בבשר ויין וצריכין להתאמץ ולעודר להוסיף אומץ בסעודה זו לעשותה בשמחה וטוב לבב שכמעט אין ערוך לה לסעודה מצוה כזה בקדושתה אשר חבדילנו מן העמים (כי סעודת חתונה הלא גם העמים אוה"ע יעשו. כמובן) ולא כהמון עם עושים במעט משקה ופת הבאה בכסנין. ועיינו ראות מה שהי' מהם והלכו אחורנית בפרט בניהם ובנותיהם כמעט יצאו מדת יהודית. ע"כ יש להדר ולשבח על עושה סעודה בשמחה וכל המרבה ה"ז משובח וכמבואר בדברי רש"י במקומו (שבת ק"ל ע"א) שארז"ל כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה וכו' עדיין עושין אותה בשמחה פירש"י בשמחה. שעושין משתה עכ"ל וכן הוא בכללי המילה לר' גרשום הגוזר שעיקר השמחה שארז"ל שעדיין עושה בשמחה (א) הוא אצל הסעודה ויש לזמר זמירות בסעודת מצוה זו והגה"ק בעל ד"ת זי"ע אמר שאם עושים סעודת ברית מילה בשמחה הוא מסוגל להמשיך פרנסה (כי המילה הוא המצוה בחת"ך והוא שם הפרנסה והוא תיקון היסוד שמשם באים כל השפעות ע"כ והיית' אך' שמח' ס"ת חת"ך ערשארז"ל בפר"א דמילה שם כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה עדיין עושים בשמחה זה מילה ע"כ הוא רמזו בס"ת והיית' אך' שמח ע"כ) עיין באות' שלום (סי' רס"ה ס"ס כ"ט) ואצל סעודה זו ציוה רבינו לומר הפיוט יום ליבשה (ביוצר לו' של פסח) כמנהג העולם. גם חרזי הרהמן לברי"מ היו מנגנים בבחמ"ז.

תתקלג. קודם בחמ"ז לברי"מ הי' אומר נודה לשמך וכו' כנוסח הנדפס במידורים וכמנהג העולם ובנוסח הרהמן שנוהגים לומר בביהמ"ז בסעודת מילה שכ' „איש הירא ורב הלכב עבודתו פסולה. אם שלש אלה

תתקלב. (א) עיין מזה בפרד"א ס' כ"ט כשהי' יצחק בן שמונת ימים הנישו למילה שנאמר וימל אברהם את יצחק בנו והנישו למנחה ע"ג המזבח ועשה שמחה ומשתה. מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו יום שזכה למול את בנו אברהם אבינו דכ' ויעש אברהם משתה גדול עכ"ל ועיין במד' שוחר טוב מזמור קי"ב וז"ל מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו היום שזכה למול את בנו כאבינו אברהם שנאמר ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק. הוי במצותיו חפץ מאוד ע"כ. ועיין בספר האשכול בהל' מילה שמביא ג"כ דצריך לעשות סעודה בברי"מ מפסוק הנ"ל ועיין בתוס' שבת ק"ל ע"א ד"ה שש וכו' עיי"ש ועיין במחצית השקל סי' רמ"ט ס"ס ו' בשם מהר"ש במאכלי חלב אין. מקיימים מצות סעודת ב"מ ועיין בשע"ת בסי' תסנ"א ס"ס ל"ג בשם תשו' אור נעלם דסעודת מילה בזמנה היא מצוה דאורייתא ומ"ש עליו בשע"ת שם.

לא יעשה לה" כותב בספרו (אות שלום שם ס"ט ל"ט) שמוכר יותר הנוסחא ששמע בזה (ואומרים שהוא עוד מהנה"ס מהרצ"א מדינוב זי"ע) „א"ש הירא ורך הלכב ירצה עבודתו כקמורת סמים ועולה. אם שלש אלה יעשה לה".
עד כאן (וכמו שנדפס בסי' המד"י)

תתקלד. כשחל מילה בשבת וצריכין למול קודם וסמוך לשקיעת החמה (באופן הנ"ל סי' תתצ"ט) אחר תפלת מנחה אז אין לומר צדקתך במנחה (אות שלום שם סק"ט).

תתקלה. בעיר גדולה שאפשר להודמן גם לאחר המילה בבוקר עוד הפעם למול ילד א' הגם דהוא ספק. מותר לקנח בשבת האיזמל מן הדם דחשוב זאת חכמה למילה אחרת באותו שבת אך בקהלות קטנות מאוד או כפר שיודע בודאי שאין דר שם ישראל אחר שיחי' לו למול אצלו עוד בשבת זה יש להתיר עכ"פ לקנחו ע"י תינוק לכתחלה בשבת מיד (אות שלום סי' רס"ו סק"ב) וכן נהג רבינו שקנח בעצמו בשב"ק האיזמל אחר המילה.

תתסלו. מנהג מדינותינו בני"י יוצאים ביד רמ"א שמתיר לכתחלה שימולו שני מוהלים מילה אחת בשבת שאחד ימול ואחד יפרע (אות שלום סי' רס"ו סק"י י"ג) (ועיי' סי' תתפ"ז)

תתקלו. כשהמוהל הוא חיתוך ופורע בעצמו וכל המילה בשבת אין צריך ליוהר המוהל שתיכף שחתך הערלה בעודו בידו יורקנה לעפר משום מוקצה כי יש חשש סכ"נ דעי"ז לא ימצא כ"כ מהר המקום שצריכין להכניס צפרניו לפרוע ואחר שנגמר המילה כדינו יוכל ליתן הערלה בעפר אך אם הם שני מוהלים ואחד הוא חיתוך אז צריך ליוהר המוהל שתיכף שחתך הערלה בעודה בידו יורקנה לעפר כמבואר בתשו' נו"ב תניינא חיו"ד סי' קס"ב. (שם ס"ט ג').

תתקלח. בדבר הלכה המבואר בש"ע שמי שיש לו שתי ערלות אין למולו בשבת אירע פ"א (בימות החול) בגלילותנו שהי' להילד במקום ערלתו (קודם מילתו) כמו שני דדים והמוהל תפס השני דדים יחדיו וחתכן בפ"א ואח"כ הי' עור הפריעה והגיד רק כמו בשאר ילדים ופרעו כראוי וכיון שנמצא זאת בזמנינו נראה לפרש כוונת חפוסקים שתי ערלות כוונתיהם כשני דדים האלו ואם יהי' כזה ביום השבת מספק חומרא דשבת אין למולו אז (שם אות ז').

תתקלמ. בתינוק שהוציאו הרופאים את הולד ע"י אינסטרומנטים וצבתים שלהם ויצא הולד חי ובריא לא חשוב זאת ככלל יוצא דופן הגם דלא יצא מעצמו כמו שאר הילדים ואם יום השמיני הוא בשבת יש למולו אז (שם אות ח').

תתקמ. מי שנולד בחודש השמיני אפי' אם רואין דיש לו שערות וצפרנים לא משגיחין על זה ואין למולו בשבת (שם אות ט').
 תתקמא. בת ישראל שילדה מנכרי (אפי' היא אשת איש) אם יום השמיני הוא בשבת פלין את הילד בשבת (שם אות י').
 תתקמב. אין לחתור למוהל לילך חוץ לתחום ביו"ט ב' למול (מנח"א ח"ד סי' נ"ו).

הלכות פדיון הבן.

תתקעא. סדר פדיון הבן שנהג אצל נכדו שליט"א (בשנת תרצ"ד ער"ח ניסן) אחר שנמלו ידיים להסעודה ואחר המוציא (כמבואר בבאה"ג ובאה"ט בסי' ש"ה בשם מהרי"ל דפודין אחר המוציא והנה בס' לקוטי פנחס שם ביו"ד סי' ש"ה ס"ס נ"ג כתב מעשה רב סיפר לי איש מהימן כי חי' במונקאטש בעת פדה"ב והי' הפדיון במסיבת רבנים וקיבוץ גדולי ת"ח והי' הפדיון קודם נט"י להסעודה ותמה שם שהוא נגד מהרי"ל עיי"ש. אבל לא העידו לפניו יפה שידוע לאנ"ש שהי' הפדיון אחר נט"י להסעודה אחר המוציא וכן אמר לי הכהן הגאון מהרמ"ז זאלצער שליט"א שהפדיון הי' אחר ברכת המוציא) ושני כהנים מיוחסים הי' מוכנים ועומדים (כדעת היעב"ץ שיש לפדות עצמו בשני כהנים מספס יתום כהונה ועיין ג"כ בס' עליות אלי') וכסף הפדיון נתנו מקודם לקערה (ואמר רבינו שכן הוא בכונות הארז"ל) שני פעמים מטבע של זהב עשרה כתרין של מדינות עסטרייך אונגארן הישינה (כי במטבעות שלנו קשה לעמוד על אמיתותם שיהי' בהם משקל ה' סלעים כסף מזוקק כשיעור המבואר בש"ע סי' ש"ה סעיף א' וגם המטבעות נשתנו מזמן לזמן כידוע ועיין בשו"ת מנח"א ח"ב סי' ט"ו וח"ג סי' ס"א וכן יש אריכות בזה בתשו' בכת"י בח"ה וח"ו בענין שיעור מעות הפדיון במדינות אונגארן מעות הפענג"ע שהוא מעות מדינתס) והכהן שאל את האב מה בעית טפי וכו' והאב השיב בבני בכורי וכו' (כמבואר ברמ"א סעיף י').
 ואח"כ לקח האב כסף הפדיון מהקערה ובירך הברכה על פדיון הבן ושהחיינו והוליד המעות בידו דרך ראש הילד ונתן לכהן א' ה' סלעים (מקשה אחת זהב שהוא עשרה כתרין הישנים הנ"ל) ולכהן הב' הי' מטבע כזו והכהנים ברכו כ"א על הכוס יין בפה"ג וברכו את הילד בברכת כהנים יברכך וכו' והי' גומרים אח"כ הסעודה בשמחה של מצוה (והברכה אשר קדש עובר במעי אמו וכו' לא ברכו כמבואר בב"י שלא נהנו באשכנז וצרפת שיברך הכהן ברכה זו עיי"ש וכן הנוסח מי"א שהכהן נוטל המטבעות ואומר זה תחת זה או זה חילוף זה וכו' לא הי' דעתו נוחה מזה ולא ציוה לאמרו).

ביום הברית ישמח מאד ויודה לה' על שזיכהו לבן לקיים מצוה גדולה זו לחתום אותו באות ברית קודש. ולהקריב לפניו קרבן חשוב שאין למעלה ממנו (ויזהר משכחה ומכשול ורישול מלעשותה כהוגן) ושכרו כפול ואוכל פירות בעוה"ז בשכר השמחה. והעושה מצוה בעצב לא די שאין מקבל שכר אך גם מקבל עונש. ובזוהר כ' זכאה חולקיה מאן דמקריב היא קורבנא לחדוותא קמי קב"ה. ובעי למחדי בהאי חולקא כל ההוא יומא (מ"ע: ב) גדולה שמחת הקב"ה במי שמקיים מצוה חביבה זו בלב טוב. ובזוהר כ' בזמנא דבר נש עסיק בבריה לאעליה להאי ברית קרי קב"ה לפמליא דיליה ואמר. חמו מאי בריה עבדיית בעולמי. ומנהג המוהל להתפלל ביום המילה ואין דותה לאבל. והמוחה באבל כמוחה באדם לעשות מצוה וכגוזל המת. אם לא במקום שיש מנהג קבוע על פי חכמים;

תפלה לאבי הבן והמוהל קודם ברית המילה

מספר שערי ציון. ועבודת הקודש. ודרך פקודין

מובא בספר דרך פקודין (במ"ע ב' חלק המחשבה) שזאב והמוהל שאינו מכין לקיים המצוה או שאינו מכין טעם המצוה לא יחשב לו המצוה בכלל להשתלם בחלוקא דרבנן שלו. ובאם כל ימי חייו לא קיים המצוה זו בכונה. מן הצורך לחזור ולבוא בגלגול. ע"כ העתקנו משם הנוסח שצריך לומר קודם המילה האב והמוהל, ונכלל כאן גם הלשם יחד קודם כל מצוה מספר שערי ציון. והתפלה קודם המילה מספר עבודת הקודש.

[תפלה הזאת לאומרה בעת שמניחין הילד על כסא אליהו הנביא המיוחדת לו לבדן]

לשם יחד קדשא בריך הוא ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ורחילו (ויכוין אלו השמות יאההיהיה יאהדנהי יאהדנהי) וליחד ארבע אותיות י"ק בוי"ק ביחודא שלים על ידי האי טמיר ונעלם (הכוונה אור אין סוף ברוך הוא שעל ידו הכל מתיחדין) בשם כל ישראל (כאן יקשר עצמו עם כללות ישראל ועם כללות צדיקי הדור).

המוהל יאמר

האב יאמר

הנה אנכי בא לקיים מצות עשה הנני מכין בעשיה זאת לקיים מצות עשה כאשר ציוני השם אליקנו בתורה זאת בריתי אשר תשמרו ביני וביניכם ובין זרעך אחרריך המול לכם כל זכר. וכתוב וביום השמיני ימול בשר ערלתו. לתקן את שורש מצוה זאת במקום עליה. וכדי להשלים אדם העליז ואילן העליז. וכדי לעשות נחת רוח להבורא יתברך שמו. לאוקמא שכינתא מעפרא וליחודה בבעלת. ולעשות עטרין וקשוטין לשכינה הקדושה. ולהלביש אותה בגדי נהודין. ולגרום שפע וברכה רבה בכל העולמות. ולתקן כל הניצוצות שנפלו תוך הקליפות בין על ידי בין על ידי שאר עמך ישראל.

ולזכך נפשי רחמי ונשמתי שיהיו ראויים לעורר מיין תתאין על ידי מעשה מצות זאת, וכדי לקשר נפשי רחמי ונשמתי במקורם ושרשם העליון, וכדי להעשות על ידי זו המצוה כסא ומרכבה לשכינה הקדושה כדי לקיים מצות עשה ולדבקה בה, ויהא חשוב ומקובל לפני הקדוש ברוך הוא כאלו קיימתיה בכל פרטיה ודקדוקיה וכוונותיה ותרי"ג מצות התלדים בה, ואל יעכב שום חטא ועון והרהור רע את המצוה הזאת מלעלות לרצון לפני השם.

והטעם שציונו השם יתברך לרשום אותנו באבר הברית להורות שאנחנו עבדיו מיוחדים לו יותר מכל אומה ולשון כמו מלך הרושם את עבדיו למען יזכירו וידעו שהם עבדיו, והוא כריתת ברית לנו לזכרון לבל תפרד אהבתינו, ולהורות שכמו ששלימות צורת גופו נשלם על ידי האדם כן שלימות צורת נפשו הוא על ידי האדם בבחירתו בהכשר פעולותיו, כמו שנאמר התהלך לפני חתיה תמים, (רצ"ל שתאמין שהילוכך הוא לפני, היינו לפני השגחת ידיעתי בעתיד, עם כל זה והיה תמים בבחירתך שאין ידיעתי מכרחת).

האב יאמר

והריני מוסר בני למוהל ואני ממנה אותו שליו גמור שימול את בני כדת מה לעשות, ויהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שתעלה עלי כאלו קיימתי מצוה זו עם כל הכונות הראויות לכיון במצות מילה ופריעה ומציצה, ויתגלו החסדים במשפט האורים, ותהא מצוה זו חשובה לפניך כרית נוחה, ותשפיע נשמה קדושה להילד, ואלהיו הנביא זכור לטוב יברך הילד לשמור בריתו, ושלא יחטא כלל, ויצליח בלימוד תורה הקדושה, ותזכני לי ולאמו לגדלו לתורה ולמצות ומעשים טובים, ויהיה חכם וחסיד ובעל מדות טובות, ובריא מזליה, ונשמח בו ובתורתו, ונגיעהו לחופה, ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתת לי לקיים מצותיך, וביראה ואהבה ושמחה רבה באתי היום לעשות רצונך, ואתה ברוב רחמך תברכנו מברכותיך, ותשמחנו בעבודתך, ותצילנו מכל חטא, ותזכנו לקיים כל המצות שבתורה, חגני ה' כי אליך אקרא כל היום, עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך. ויהי נועם וגו'.

המוהל יאמר

ויהי רצון מלפניך אבינו שבשמים שתעלה עלי כאלו קיימתי מצוה זו עם כל הכונות הראויות לכיון במצות מילה ופריעה ומציצה, ויתגלו החסדים במשפט האורים, ותהא מצוה זו חשובה לפניך כרית נוחה, ותשפיע נשמה קדושה להילד, ואלהיו הנביא זכור לטוב יברך הילד לשמור בריתו, ושלא יחטא כלל, ויצליח בלימוד תורה הקדושה, ותזכה לאביו ולאמו לגדלו לתורה ולחופה ולמצות ומעשים טובים, ויהיה חכם וחסיד ובעל מדות טובות, ובריא מזליה, ואתה ברוב רחמך תברכנו מברכותיך, ותשמחנו בעבודתך, ותצילנו מכל חטא, ותזכנו לקיים כל המצות שבתורה, חגני ה' כי אליך אקרא כל היום, עזרנו אלהי ישענו על דבר כבוד שמך והצילנו וכפר על חטאתינו למען שמך. ויהי נועם וגו'.

דיני מילה

ביצד מלין.

(בשמים ראש) הנה נודל מלח מילה מטאז גמחא

ובמדרשים. שבוטח המילה נכרסה לו
לאברהם ברים על מניח הארץ. והיא מלמל מדינה של
גיהנם. כי אברהם אבינו יושב בפסחה של גיהנם ואינו
מניח ליכנס בו לכל מי שהוא נישל ומשחר ברים
מוחם קודם שבבשרו. והמילה היא דומה הקרבן.
(ובגמרא אמרו וכלנו בנה מזבח. מזבח ר"ם
מילה זמנה ביום ח'). כדלחא בזהר פסחא לן לן
זכאון איטון ישראל דעבדון קרבנא דרשאו לקב"ה
דמקריבין בנייהו בתמיא יומין לקרבנא. וכד אבגזו
עאלו כהסוף חולקא עבא דקדשא בריך הוא דכתיב וזדים
יקוד פולס. ולכן נחשבה מילה זו יוסר משאר מלחם
שבמורה כמבואר גם ובכמה מקומות אשר אין רלוט
להאריך. לכן יראה לן מוהל בשעת חפשה מלחם זו לעקר
את עמלו ולפלטו גופא אס אפשר לו להיות שומד
במקום כהן המקריב. ולהסיר בתשובה שלמה מאחר
שהוא שומד פחה לחקן סן מה שפסה בגלגול זה לא
בגלגול שלפניו בקלקל בריטו ובמלחא זאת יסורן
איתו חסא כמ"ס חז"ל דיקום בזה שסח טעמאן בלחמו
דבר הם מתחלים. וגם יתודה קודם. כי קרבן בלא
וידיז אינו כלום. ולאגזר תמים ברייתו ולאגזר תמים בקרבן
לומר לך מה קרבן מתחבה זרע וסולת את הקרבן כך
מתחבה זרע בבית פוסלת. בוא ואכרח נודל מעשה מלחם
זו שכתו שית מלאכים מתונים על דם הקרבנות כך יס
מתונים על דם הכרית שטענים אותו ומחיים אותו
בהיכל ידוע מעשה הכייל המלך. ובשעת הכנס הקב"ה
משני בדם ההוא ונחלק המקדש מלחם והקב"ה מלחם
על ישראל עמו. וכש שטענים שטיר המשתחלה להשר
הידוע שהוא מחלקו. כי שטענים לו ג"כ חלק במלחם
זו והיא הפסלה. ולא כשהוא רואה את חלקו לפניו
נכנס ומלמד כנגדויה על ישראל: ולפי שאם מל ולא
פרס כאלו לא מל כדלחא בגמרא. וכן כחוצ בזהר
בראשית וז"ל מניין מל ולא פרס את המילה כאלו לא
מל גזר דנין איטון. מילה ופרישה. זכור ושחר.
דנין ודק. זכור ונקמה. אדם ברים דא יוקף. וברית
דא רחל. ואכעדין לעבדא לון. ובמה מחבר לון כד
איבו גזר ופרס ומלך דגזר ולא פרס כאלו שציר פדורא
פ"כ. לכן גם הפורע יקדש עמלו בכל הקדושות שערך
המוהל לקדש עמלו. וגם מלחם סנדק הוא רבה כי רבלי
דומות למזבח וכאלו מקטיר קדורת לשמים וזוכה לשחר
שנאמר ישמו קדורת באפן וסמך לים בדר ה' חילו.
לכן נריך גם הוא קדושה ועסרה רבה:

כתב מהר"י סג"ל דמקדמין הסנדק בקריאת המורה
קודם המוהל. פי' בין במקום שטענין לקרות
שיהיה או אחד לפולס הסנדק קודם:

התקינו חכמים ז"ל לחקן כסא כבוד לאליא ז"ל שהוא
קרא מלך הגבוהים. כ"ב בפסוקים ב"ד ס' דס"ה.

וכן הוא מבואר בזהר (ח"א ז"ב פ"א) וז"ל א"ר אבא בנחא דבר נש חסין בריה לאפליה לסאי ופסקי קב"ה לפעולת
דליה ואמר מהו מה בריה עבדית בעלמא. ביה שפחיה
מתן (פי' כדי להיות חסין לכל ברים חילם למשן היות לפד לבני ישראל על קיום הגרית) ועל דא מניין דנבי
בר נש למקן טרפא חדא ליקרא דליה הוא סליק ואכסיד קמי קב"ה. ובאטרדסה היות בנש פדל"ה כבגזו

(וה"ה) (א) המל נריך לחחור את הערלה כל העור
כחוסה את העצרה עד שתחלה העצרה ואחר

ק פורעין את הקרום שלמטה הרך מהעור בלפון
ומחיר לנלן ולנלן עד שיראה בשר העצרה ואחר כך
מוציין המילה עד שיכח דם מהמקומות הרוחקים כדי
שלא יבוא לידי סכנה וכל מוהל שחיו מוין מעבדין
איתו ואחר שמוין מעבדין עליה אפסלנית או רטיה או
אבק העוורים הדם (רס"ד): (ב) מל ולא פרע כאלו
לא מל ויש זנים המעכבים את המילה ולריך החותך
לחזור אחריהם ביינו דעפדה לנגי מילה הוא הכשר
אשר צרא הניד כלו וממקום שמתחיל החוט הנגזה
הסכנה עם כל הכשר שמונו עד ראש הציר הוא נקרא
עטרה ולריך לחחור עד שמתחלה כל הכשר עם חוט
הנגזה הסוכב שהוא עיקרה ושרפה של העצרה ואם
נשאר זנין שחוסה רוב גובה של הכשר אפי' אינו רק
במקום אחד ואינה חופה רוב הקיפה נריך לחחור אוחה
וכן אם אין חופה גובה הכשר של העצרה רק שחופה
רוב הקיפה של חוט לבד נריך לחחור לחחור עד שהתחלה
החוט הנגזה ולכל הפחות עד שמתחלה רובה ואם לאו
היו כלם כנימול והיו הוא ערל כמות שיהיה (סס): (ג) קפן
שצברו רך ומדולדל או שהוא בעל בשר הרבה עד
שיראה כאלו אינו מהול רואים אם בעת המחקקה
נראה מהול א"ל למול פסע שנית ומ"מ משום מראה
פי' נריך לחקן רוב הכשר שמכאן ומכאן ולחחור העור
לאחריה היסב שחפוד עם א"ל א"ל לחחור כלום ואם
אין נראה מהול בשעת הקישוי נריך לחחור כל הכשר
המדולדל עד שיהא בראה כנימול בשעת קישוי וא"ל
שיהא בראה בשעת קישוי רוב הפערה הויל ונימול
פסע אחת כהונן רק אפי' אם נראה מוטע עטרה סני
וא"ל למולו שנית וכן אם חתך אחר שימול כהונן נמשך
העור למעלה ונחבדק עם היסב של העצרה אם נראה
רק מוטע עטרה מגולה בני וא"ל למולו שנית (סס):
(ד) אם מולד מהול לגמרי או שיהיה רק רוב גובהה
ורוב הקיפה מגולה שערך להסיף דם ברים הסיפו דם
ברית ואח"כ נמשך העור למעלה ויכסה העטרה מחמת
שהא בעל בשר ואפי' כשהמקדש אינו נראה אלא מהול
קלח שחופה רוב גובה או רוב הקיפה נריך למול ולחחור
כל הכשר מהול ומכאן עד שיהא נימול לגמרי בשעת
קישוי (סס בשט"ד): (ה) בשעת המילה נכין שיהא עם
עוד מוהלים אחרים שיראו היסב הפריעה אם הוא כהונן
כי יס מקום לעשות לפעמים מלא שור דק מלא אחר
החיחור כמו (שלמי"ל בל"ה) והוא כמו זיכה בעלמא
ולפעמים אינו פורע עד השלימ"ל והעור הפריעה קיימה
ואכריך לומר בזה מאד כי המל ולא פרע כאלו לא
מל (סס בשט"ז ס"ק ד'):

עין

בברית המזון כמו שנאמר (ויקרא כ"א ח) קדוש יהיה
לך ודרשו ברוחניו לנדר ראשון כשעורה, לפיכך
אמר פנה לברכת המזון של הכהן וקבל אותה בנרין:

דיני זמן המילה.

צמיו על הכרית ונתקנה לדבר ובנה לו ונתנה חפציה ויחמך לו ה' מה לך פה לאוהב ויחמך קנה קנאיה לה' אלהי ישראל כי עבדו בריהך בני ישראל. א"ל הקב"ה חייך על מה שקנאת על המילה כל זמן שיפשו את המילה חסיד פליטה שקיימיה לפיך מושיבין כן למלאך שברית עקבאל אלהי ויחמך ומלאך שברית אלהי חסיד חפציה ב' הכה בא אחר ה' לבאות ע"כ. וז"ל הש"ך על הסורה יש קדר פיתחם הכני טותן לו את ברייתו שלום. שנתן לו שלום בד' יקדומו. כי האדם מורכב מד' יקדומו. שהארכיכסע יקדומו הם בשלום שאין גובר יקוד על חסיד הוא בחיים ואם יגבר יקוד האל על יקוד המים ואם יקוד המים על יקוד האל וכן שאר יקדומו אז הוא מת. לזה הצמיחו שיהיה שלם בד' יקדומו וזוהי יהיה חי לעולם. ובשפלה לשמים פסג' יקדומו האמורים ויהיה צב"ט הסחמון להחלש בהם כשיבא אל העולם שא"ל לבא בלא מלטש תומדי ולקח יקוד לזוה שוא יקוד מלאכים שנאמר עושה מלאכיו רוחות ועליו ב' ובכל עת הוא בא לפי שאמר כי עזבו בריהך בית ישראל א"ל הקב"ה אמה אמתת שפשו ברייתו שהוא בריית מילה. לא יהיה בריית מילה בשלום עד שיהיה גם ונתנה שלום פשו ברייתו כן אמר בזהר עכ"ל. וזמנו לזה שאליה בא לכל מילה. שנאמר הכן יקוד לו אפרים ר"ל אלהי הכה מאפרים. וא"ל בנ"ר פ' מ"א א"ל ילד גימטריא מילה. וס"מ דס. מדי דברי ר"מ דס. ב"ו גימטריא ח' וס' ימי מילה. המו מעי לו ר"מ המל. רחם גימטריא אברהם: ברתב הסורה חיים מה שמלין בנית הכנסה בלפון נראה לפי שהמילה יתשג בקרבן כדמשתמ בנ"ר יש קדר וירא רבי לוי פתח וסור ואלו לשלמים לזנות לפני ה' אמר מה אם זה שהקריב סור ואלו לשמי הביני נגלים עליו ומברכו אברהם שמה עלתו לשמי פא"ל. ולכן בשפה שמה אברהם ילידי ביתו והעמידו בגפה המהפלות והשלימו עליה ריחו לפני הקב"ה כעולה שהוא כליל לאשים כדאי' שבתרש רבה סוף פרשת לך לך. וזכר מלין בלפון לפני שהעולה שחמשת בלפון. וכבר עוד ויכין שסילד הנימול נחשב בקרבן כן רגלי הסנדק שמלין עליהן חוביין כמחזק כח"ס בזה"ק מהר"ל ז"ל בבלות מילה:

ברב רמ"ל ב"ד סי' קס"ה סק"י א"ל נאנו המהוללים להפלה ביום המילה שנאמר רוממות אל בגדומו. וזכר בספר ח"ח רמז נכון לזה כי מילה ר"מ מוהל יורד לפני המדיב עכ"ל. ועיין בזה ב"ס. ובת"א ב"ח סי' ז"ג ס"ק כ"ד. ובק"ק פ"פ נאנו שזה ע' מהפלה בכל יום. והאכל יורד לפני המדיב ללמנה. וזכר המילה המוהל יורד לפני המדיב כשנתיב ללמנה. ושאר דוחה את האכלים. וכבר בספר טעם כאלו יוסף סקן לזה כיון ידעם ה' ביום לזה קאי על שמיטת המל אחר ממשס לו אמרו בגמ' דלון מברכין שהשמה בשמט בנית המילה משום דליכא לערל ליטקא. א"ל דוקא המוהל שהוא הממנה ראי לאומרו ולהפלה עליו: צריבין להכין מנה וספדא בטיבן כדי לסת במוט הערלה. וכ"כ הוצר פ"ה ז"ל מ"א ב"ל סוף ח"א על דקריב בריה לקרבנא דא חלו אקריב לו' סוף ח"א על דקריב דעלמא קמי קב"ה וכלו בני מדבחה שלימחה קמי. בג"כ בני לסדור

(א) אין מלין עד שהתן החמה יום שמונה ללידתו ואם מל משפלה ע"ה יאל וכל היום כשר למילה אלא שוריצין מקדימין למותו ומלין בבורך ואפילו מילה שלא בזמנה אינה אלא ביום. עבר ומל בגילה לריך לבטיף ממנו דם בריית ביום ובשבת חסור להסיף ממנו דם בריית (לא נהנה שבת לרחות אלא למילה ממש ולא על השפחה דם בריית) וכן אם מלו תוך ח' וביום נמי דינא הכי (י"ד סי' רס"ב וס"ד בסי' רס"ד ס"ק ו'): (ב) חולה אין מלין אותו עד שיבריא וממתינים מעת שנארכה מחליו ו' ימים מעל"ט ואז מלין אותו. בד"ל בחוליו של כל הנוף כנון שחללנו חמה וכיוצא בזה אבל אם חלה בחדש מאבירו כנון שכלו לו עיניו כאב מועט ממתינים לו עד שיבריא ולאחר שיבריא מלין אותו מיד ואם כאבו לו עיניו כאב גדול שיהיו שחיו שוחטין מדמיו מחמת הכאב אין לו דם זה שהיה בו דם ותחלה חליו היו בחוליו של כל הנוף (ס): (ג) נולד כשהוא מבוך לריך להסיף ממנו דם בריית בעור העמרה במקום המילה ומיכו בנחת ואריכה מילתא למבדקיה טובא יפה יפה שמה יש גם עולה כבוסה (הייט שמה העור דבדק מהד בבשרו) וברכה שיהיה וזמירות עינים ולא בברוך דלא לעייק ליה ורואים ונזכרים ה"ך מלין וממתינים לו הרבה ואיט חשש ליום שמי ללידתו שלא ייבא לו ליד הכה והם נראה לו איזה ערלה כבוסה מברכין על המילה ואין מחללין עליה את השבת אבל אם אין נראה לו ערלה כבוסה אין מברכין על המילה ג"כ (סי' רס"ב):

דין איזה מילה דוחה שבת ויו"ט:

(א) מילה בזמנה דוחה שבת ויו"ט [כתב ב"ס חכמת אדם הכנו ששני מוהלים מלין בשבת אפ"ר דים מחמירין וז"ל דע"כ במקום שנהגו שמכבדין שלישי למיזה בשבת לא יעשה כן אלא הכורע ימלוך עכ"ל]. אבל מילה בזמנה אינה דוחה ואפי' בזמנה אינה דוחה אלא המילה עושה ופרישה ומיזה ואפי' אם פירש חומר על לזיין המעבדין את המילה היינו אם נאמר מהטור שר הכופר שרץ נבטה לו רוב הקיסה כמו שנתבאר לעיל ועל לזיין שרץ מעבדין אם לא פירש חומר ואם פירש אינו חומר ומותר לשלשל האיזומל לאחר המילה [כתב מהר"ע ז"ל דאסור לקבוע מן הדם] להננישו אף דא"ל לו עוד בזהו שבת אבל מכשירי מילה אין דוחים שבת כיון שהיה אפשר לפסוחה מצע"י ואפי' דרך כרמית שרדו רק מדרבנן אסור להכניס סכין בשבת כדי לחלו (סי' רס"ו): (ב) מלו את הסקן בשבת ואח"כ נחפירו הכמנים מותר שיתקן לו הכמנים אחרים אפילו בשבת מפני שסכנה היא לו אבל אם נחפירו הכמנים קודם המילה אין לחלל שבת ולשהוק סמיני אלא דוחין המילה עד לאחר שבת וז"ל הכה סגא סיו לו הכמנים מע"ש שאין שוחטין בשבת אלא דוחין את המילה עד אחר השבת (ס): (ג) שכחו ולא טבילו סכין מע"ש אחר לעיכ"ל להניח סכין בשבת ובזבד שלא יבא אותו דבר רמ"ה רק דרך כרמית.

כללו של דבר כ"ד ששפיהו בשבת אסור עליו משום ודבר שאסור לו בשבת משום מלאכה גמורה אסור פן שקריין (מוהל מעל) מן הכותל בשבת ע"י עינים ואף שטושה גומא משום דחוסר גומא ואפי' אלא לעפרה פסור אבל אסור וע"י עינים מותר אפי' לנחמיהל ע"י עינים (כ"ל): (ד) אדם שלא מל משולם לא

שבות מותר לעשותו בשבת ע"י כח"ס לנדרך מילה לעשותו בשבת ע"י עינים (ס) ולכן מותר ליקח רבך פן שקריין (מוהל מעל) מן הכותל בשבת ע"י עינים ואף שטושה גומא משום דחוסר גומא ואפי' אלא לעפרה פסור אבל אסור וע"י עינים מותר אפי' לנחמיהל ע"י עינים (כ"ל): (ד) אדם שלא מל משולם לא ימול בשבת [כתב מהר"ע דאף אם מל אסור לפרוע וז"ל

אם אישכא שמה יקבל וכתא מהלל שנה ואם כבר
מל אפי' שם אחת מותר למול בשבת (סס):

דין אם נולד בין השמשות:

(א) אם נולד בשהוציא הולד ראשו חוץ לפרוודור
נראה ג' כוכבים בינונים יש לסמוך עליהם שהוא
לילה אפי' אם נולד שבת וימול בשבת וכ"ס אם
נולד כולו בפעם אחת ותיקף כשנולד ראו ג' כוכבים
בינונים דחשיב לילה לעיני' למולו בשבת אבל אם הוציא
ראשו חוץ לפרוודור ונשפחה קצת עד שניולד כולו ואח"כ
כשנולד כולו ראו שלשה כוכבים בינונים אם לפי השיעור
נראה להם שהיה יום נסולא הראש אין להם אלא מה
שפנייהם רואות ויהא ימול לח' אפי' אם יארע בשבת
היום אם נולד בשם"ס (סי' רס"ב) ואם אינן יכולין לידע
אוליין בשר חוקה דהשתא הוא דנולד ואם הוא בש"ס
מותר למול בשבת ואם בשם"ס מלין אותו ביום א'
(ש"ך סי' רס"ו סי' ס"ק מ' וס"ס סמכה וז"ל החוקה):
(ב) אם נולד בין השמשות (היינו י"ג מינוטין וחצי
קודם שגרא ג' כוכבים בינונים) שהוא ספק יום וספק
לילה מוה"מ מן הימול דחשיב שהוא ספק שמיני
ואם נולד פ"ט ביה"ט או שלא הוציא רק ראשו ביה"ט
אף שי"א כולו בשבת אינו דוחה שבת ולא יו"ט וימול
אחר כך (אבל יו"ט שני של גלויות דוחה אפי' כבר
עברה זמנה וימול ביו"ט שני של גלויות חז"ל מיו"ט ב'
של ר"ה דקדושה אחת הוא ספק מילה וכן מילה
שלא בזמנה אינה דוחה (אח"כ) וכן נולד בשם"ס
ביה"ט עבדין לתומרה ואומרי' שהוא לילה ואינו ימול
בשבת הבאה רק ביום א' (סי' רס"ו: (ג) אם כשנולד
היה נראה ברקיע כוכבים קטנים מאוד ורקיע היה
מוסרי כעין אורה של יום אף שהוא יותר מ"ג מינוטין
וחצי עד שיכא נראה ג' כוכבים בינונים אפס"ה מיהא
בביה"ט ומה שגראה רק קטנים משום דברקיע היה
מוסרי כעין אורה של יום ולכן נראה כקטנים (סי'
רס"ב: (ד) יברא' מומר שזול לו בן משרה"ל של
סומרה או להיפך מלין אותו בשבת אבל ישראל שזולד
לו בן מכוהיה אין מלין אותו בשבת (סי' רס"ו):

דין מילה בשבת לתינוק הנולד לז' חדשים או לח':

(א) מי שניול בחודש השביעי מלין אותו בשבת אפי' לא
נממרו שערי' ופרינו אבל מי שזולד בחודש השמיני
אין מלין אותו בשבת אלא אם כן נממרו שערי' ופרינו
שערי' ופרינו מלין אותו בשבת ומותר לחלל עליו שבת כעו
בכל תינוק הנימול בשבת אבל אם לא נממרו
שערי' ופרינו אין מלין אותו בשבת (סי' רס"ו: (ב) מילה שלא
בזמנה מותר למול ביום ה' או ג' או ו'
ולא ח"י"טין מפני שזרע נער גיום השבת (סס):

דיני ברכת המילה:

מדבחה במהא חד מליא ארעא למגזר עליה האי קיימא
קדישא ואמחשב קמי קודשא בריך הוא כאלו אדבחה
עליה קרבן עאנאי וטורי וניהא ליה יסיר מכלהו פכ"ל.
הרי נחבאר שצריך בלי מלא עפר להניח בו הערלה
הנחמכת. כי הערלה רומז לנחש הקדמוני שהוא סמאל
הדוכב על האדם. סמאל בא"ת ב"ג הוא גי' חיתך נמא
פ"י חיתך הערלה והפריעה נדחה סמאל וטוקי ממקום
קדושה מקום המזבח. ולפיכך צריך להשים הערלה בעפר
כי זהו חלקו ומזונו כבוד ונחש עפר לחמו. וזהו מזבח
אדמה חפשה לי לשמי. וכמבאר בס"ה פרשת ויקהל
פ"ג ספר קד"ש. ובספר לקוים פרקם מרש"י ז"ל כתב
כהנו להשליך הערלה בחול. שבני ארץ ישראל מזהלים
במים משום דכתיב ואחרתך במים. משליכין הערלה
במים. בני צלל מזהלין בעפר משום דכתיב גם את בדם
בדרכי שילחמי אחריו מבור און מים טו"ו. ועמה מביאין
חול לקיים דברי שיהא שחול נקרא עפר ומים דלחמין
במלין פ"ב הספוט מן הדקק נכלאו. פי' מפני
וממיה פכ"ל:

(עריגות הבושם) כתב בצרעית חזקת מדכתיב כאשר זוס
אורח אליהם. נלמד ממנו שהמטה היא
מיוחדת לאב למול כל בנו יותר מלגאול כל אדם. וז'
לדינא אם היה האב מוהל בעלמו וקדם אחר ומהל חייב
אורח מוהל ליתן לאבי הבן עשרה זהובים אף שהמוהל
הוא צדיק וקוב מאבי הבן והכי נקטין ופסין בח"מ סי'
פ"ג ובסמ"ע אבל אם נמנו האב למול ובא אחר ומלו
פסור מעשרה זהובים ה"ל אף שהראשון נשחט הוא צדיק
ביותר משני אבל אם האב בעלמו נתן למוהל אחד שיומל
איתו יכול לתער בו וליתנו לאחר. משום שארית ישראל
לא יעשו פולה. וה"מ כשעמידה שוים. אבל אם השני
הוא ארכבו ביותר או יותר צדיק מן הראשון אין בו משום
לא ידברו כזו. כי אכן סהדי דאילו היה שם בלחמה שפה
כשנתן לראשון למול היה נותנו לזה שהוא ארכבו או צדיק
ביותר. מ"מ אם נשבע לראשון ב"ד טפין אורח שיקיים
דבריו כל זמן שלא ימיר שובעו בפני שלשה כהארי היתר
שבושט כמבאר ב"ד סי' רכ"ו. ואם נמנו לאחר ולא
היה בעיר. והאב סבר שלא יהיה שם בזמן המילה
ושלח אחר מוהל אחר. ובמך כך בא הראשון. ימהלנו
הראשון. ודלוי לא חזר מהראשון. ועוד נלמד מזה
כאשר זוס אורח אליהם אורח ולא אורח מלמד
שאשה אינה יכולה ליתן לאחר לימול שהיה אין לה
שיטות במלוא ז' כלל. ונפקא מינה לכל הדיוט
שכרנו פ"ב:

אין מלין אותו בשבת אלא אם כן נממרו שערי' ופרינו
שערי' ופרינו מלין אותו בשבת ומותר לחלל עליו שבת כעו
בכל תינוק הנימול בשבת אבל אם לא נממרו
שערי' ופרינו אין מלין אותו בשבת (סי' רס"ו: (ב) מילה שלא
בזמנה מותר למול ביום ה' או ג' או ו'
ולא ח"י"טין מפני שזרע נער גיום השבת (סס):

דיני ברכת המילה:

(א) המל מברך [שמעתי שהמל יבין להוציא בנכחו גם הפורע וכן יבין הפורע לנאז בנכרז המל. כי
הפורע נומר המלוה ומסתבר הדבר וכן יש להשא' אקב"ו על המילה (ולא ימול עד שנמר כל בברכה
לכל הברכה. קצת לסיבות עובר לעשייתן. ודל"ה כ"ס מזהלים המראים חריפותם שתיקף כשמתחילין הברכה
הוחתין וזה משה בורים וע"ה (ח"א)]. ואפי' הק מברך בין מחית הערלה לפריעה אקב"ו להכניס
בבריתו של אברהם אבינו ואם בירך בדעינד קודם המילה או אחר פריעה יא' וכן אף אפי' הבן בעלמו
הוא המוהל מברך שמים עובר לעשייתן ואם אין אפי' הבן אלא המילה מברך הסנדק בין מילה לפריעה
ברכה זו ואחרים שעומדים אלא המילה אמרים כסם שכתוב לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים:
פאז והמוהל כשמברכין לריבין לעמוד אבל הרופס היתוק כשמברך טהנים שיושב ומברך. כל העם
פאלל המילה לריבין לעמוד מלבד הסנדק שהוא יושב ואחר כך מברכין על הכוס ולאמרים אחר קידש ידי
כו'

בדבריו ואינו נותן רק קאפסע און י"ש ומיני מחיקה
לא יפה שושה וכו' נס' חכ"א שג"און מהר"א ווילנא
ז"ל מיחה בזה:

דין תינוק שמת קודם שנימול ודין אם מת בשבת או ביו"ט:

(א) חינוך שמת קודם שנימול מלין ואוח על קבר נזר
או בקנה ואין מברכין על המילה אבל משימין ל
לזכר שירחמוהו מן השמים ויחיה בחתיה במחיים
(ב) (סמן רש"י): (ב) חינוך שנימול או חתונה אחר
שלישי ללידה שמתו ביום אש העז קר ואין ביו
שלא אשחיה אין לקבוע ביום א' אש' ע"י עכו"ם אלא
ומשהיין לו עד יום ב' ואז קוברין ואוח כמו גדול
(מ"א ס' הקד"ק) דלא כהכ"ח: (ג) חינוך שלא נימול
מחמת איום סבא וזאת לאחר שלשים ביום אף לאשחיה
אין קוברין ואוח ביום א' מחמת שצריך לנמול
למול ביום א' ע"י עכו"ם ומשהיין לו עד יום ב'
ומסירין ערלתו וקוברין ואוח וליכא ביוון דזו שכל
לנכודו מוהר פלגיו (א"ר שם): (ד) חינוך שנימול
לכרובי תוך שלשים ללידה שמתו ביום זין נמור שרצו
ולפרוהו תוך לא נמרו אף לא אשחיה ואין קוברין ואוח
ביום א' אש' על ידי עכו"ם ומשהיין לים עד יום ב'
וקוברין ואוח ע"י עכו"ם ולא ע"י ישראל ואש אשחיה
קוברין ואוח ביום א' ע"י עכו"ם ואש מת ביום ב'
קוברין ואוח ביום ב' ע"י עכו"ם ולא על ידי ישראל:
(ה) חינוך שלא נימול שמת בחור שלשים יום אשיל
נמרו שער ופרסריו ואשילו אשחיה אין קוברין אשיל
ביום ב' אשילו ע"י עכו"ם אלא משהיין לים עד אחר
יום ומסירין ערלתו וקוברין ואוח (ולעין פלסול כמה
ממקום למקום עיין לקמן בבב' אבילות כי שם נחבאר
דיוט על נכין):

דיני אונן שיש לו בן למול:

[illegible]

בַּחֵב הַשְׁלִיחַ הָבָה אֶת־הַמִּצְוָה הַשְּׂמִירָה לְךָ וְשִׁמּוֹר נֶפֶשְׁךָ. כִּי־נֶאֱמַר שְׂמִירָה יִתִּירָה לִילָד הַיּוֹלֵד. וְשִׁיכָר הַשְּׂמִירָה לְהִיטֵל נֶעֱוָר בְּלִילֹת עַד הַמִּלִּינָה וְלִלְמוֹד תּוֹרָה וְלַעֲסֹק בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים. גַּם זֶה פְּגוּלָה לְהִיטֵל הַבִּיחַ מֵאֵלֶּה אֲוֵרִים. רַמּוֹ לִדְבַר לִיכּוּרִים בִּיחָם אֲוֵרִים וְדִרְשׁוּ מִחַ"ל וְ תוֹרָה. וְשִׁיחָם שׁוֹנִים. וּמִטָּה לִדְבַר אֲחֵר כֹּל זֶה לְשִׁבוֹת שְׂמִירָה יִתִּירָה עִכְ"ל :

בלילה שלפני המילה קודם ה'אמר נכוונת אל:

וְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַפּוֹחֵר בְּאַבְרָהָם אֱהֵב וּבְיִצְחָק
אֲהָרָיו שֶׁתִּפְּנֶן בְּרַחֲמִים אֶל לְמוֹתָנוּ וְתַמְשֹׁךְ חוֹט שֶׁל חֶסֶד עַל הַיָּלֵד הַזֶּה
לַחַיִּית חֹק וּבְרִיא בְּדִי לְהַכְנִיסוֹ לְבְרִית מִצְוֹת מִיֵּלָה בְּזִמְצוֹ וְתִזְכֶּה אוֹתוֹ לַחַיִּית
נִפְלֵא בְּהוֹנֵן וּבְשׂוֹרָה וּבְכֹמֶה הָרְאוּיָה וְתֵהָא וְשׂוֹכָה וּמְרַצָּה מִצְוָה זוֹ לְפָנֶיךָ
בְּקִרְבֵּן עַל מִזְבֶּחַךְ וּבַעֲקֶדֶת יִצְחָק וְלֹא יִסְכֵּן חַס וְשְׁלוֹם מַחֲמַת הַפִּיזִלָה וְתִשְׁלַח

דפואה

ו' (פ"י רס"א) [קאט טהטין לית לתינוקות לשחז
מוכוס הכרעה . אלל הכנון שהסנדק או השמש ישחז
ולאו או מלא לנאמיו כדין כל דבר ששעון כוס (הכ"א) :]
בנפח הכרעה אין לו אכ ואמרים קיים את
הילד הם לאמו ומלדנין לאמו ולא אמרם אים
קיים את הילד הם לאמו ומלדנין לאמו ולא אמרם אים
ואמרים קיים את הילד הם ויקרא שמו בישראל ומלדנין
לאמו ולאמו (סס) : (ג) קבן שולד כשהוא מהל
א"ר רק להפסד דם ברית אין מנכרין עליו סוס ברכה
ברכה המילה ולא ברכה להכניסו ולא ברכה אכר
קידוש כ' (סס) : (ד) ממזר בישראל הוא ומנכרין
ברכה המילה עד כורת הברית אבל א"ל א"ל
קיים את הילד כ' וכן העומדים אלל המילה א"ל כס
בכנס כ' וכן מפרסמין בשעת המילה שהוא ממזר
וכן מלין אותו ביכ"ב אלא פתח ביהכ"ב (סס) :
(ה) גד' נאומה וא"ל כ"כ נאומה לתינוקות לשחז
הם הכוס של ברכה וביכ"ב אין לית לתינוקות רק
ומוטחין לתינוק הנימול מן הכוס הוז מה שמהינן בפי
ההיתנוק כשהוא מלין כ' (סס) : (ו) אם יש שפי
ההיתנוק למול אפי' של אדם אחד המנהג שלא להכניס
ההיתנוק לביכ"ב למול בפי' א"ל ביה אחר וכן ומנכרין
גל הכרעה לאמו (סס) : (ז) היכא להפסד
למילה בשערה וביכא ללא אפסד ענדין
בשחז מ' (סס) : (ח) אין מנכרין שחזיו. בשעת
ההמילה אפי' כשהוא נעזמו מל את בנו ואפי' בנו
השכור אין מנכרין שחזיו בשעת המילה רק בשעת
ההיתנוק ב' (סס) : (ט) אני הכן עומד אלל המוחל
להכרעה שחז המוחל והעפר מוכנים [ויאמר שמו
העלם בידו יורקנה להעפר. ואם יאמר שחזק מידו
מחזק דמחיר להכניס להעפר אלל משחז (ב"ב)
מה"א רס"ב] (סס) : (יא) מוהינן לעשות כסא לאליהו
שפנקר מלאך הברית וכשהניחו יאמר בפירוש שהוא
כסא של אליהו ואפי' הכן והשומרים בם יאמרו קודם
המילה הפסוק אשרי חבחר וחקרז ישכון חורייך [אלל
בכ"ב] : (יב) אחר המילה ואמרים עליו מוהינן שלא
להחליץ הפסלין עד אחר המילה משום שהפסלין אחר
והמילה ג"כ את (סס ס"ב ב"ד) : [מוהינן לעשות
שעודה ביום המילה שכל מטה שקבלו ישראל בשמחה
עדיין שומרים בשמחה וכריב עם אנכי על אחיך. ואם
נמלאו בני אדם מהאונים שם ומומנים אחרי הילד
הם כמנהג למים. ומי אפסד לו לעשות שמועה

סדר ברית מילה

רפואה וחיים לילד הזה ולאמו בןפואת יחזקיהו מלך יהודה מחליו וכמרים
הנביאה מצרעתה ובנעמן מצרעתו וכמי מרה על ידי משה רבנו וכמי ויריחו
על ידי אלישע. וכשם שתכנסו אותו לבית בן הנזכה את אביו ואת אמו
לגדלו ולהכניסו לתורתה ולעבודתה וקדש עמך עליו עד כי יראו כלבשר
כי שם יינקרא עליו ויראו מכנו. ותהא עם פיו בעת הטיפו ועם ידיו בעת
מעבדיו וידיו פניו מצהיבות וקומתו נאה ואימתו מוטלת על הבריות ויהיה
אהוב למעלה ונחמד למטה ויזכו לראות בשמחתו ובשמחת בני בניו ויהיו
עוסקים בתורה ובמצות ושלום על ישראל. ברוך אתה יי לפדני הקדוש:

זיום המילה יהיו וזירין להדליק נרות בזית הכנסת שיש בו ברית מילה. וכן נצטוו בית עולם. ע"ס הכתוב
כי נר מנוח ותרע לור:

כתב הרב בעל סוד ה' סקדס שמחילין התינוק למוול יתפלל המוהל תפלה זו. ואף אם הנימול בן רשע:
רבנו של עולם. הנני מודה ומשפח ומהלל לשמך הגדול שבראנו
יש מאין לא יצרה חובה כי אם נדבה ורצון ואהבה. במופת מוכה
ותסדך. כי טוב חסדך מחיים שפתי ישבחונך. שנחת בי נשמה קדושה
ורוחניות. ועוד הגדלת מוכה עלי שלא עשיתני אישה או עבד. ועל הכל
יתגדל ויתרומם שמה לעולם שנחת לי אמונה שלמה להאמין כי אתה אל
אמת ותורת משה עבדך בכתב ובדבר פה אמת. ותתקם אות בריתך בבשרי
לאות בניה וביני להפול כל יוכר לאות כי אתה אלהינו ואני עבדך חתום
בחותמך הקדוש כי אמרת לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר. ועוד
נתת לי מהגת חנם שזכיתני להיות אמצעי להכניס בניה תחת פני שכינתך
ולמול את בשר ערלתם ולהכניסם באות ברית קדש צדיק יסוד עולם ועמך
כלם צדיקים. לכן הנני מתחנן אליה אל שדי שתסיעני ותצילני מיצר הרע
שלא למפא אות ברית קדש וחתמך ששמת ברייך. וכן בלהגפולים על
ידי ישמרו את ברית קדש מכלמאך שלא יקרבו אל עריות ולא שניות
מדברי ספרים או עם נדה. או זכר או בהמה חיה ועוף. או עם גויה. או עם
פנויה ולא קדושים. או בלה בבית חמיה. או עם גשיותיהן שלא כדרךן ולא
שום דבר הגורם המשכת ערלה חס ושלום. ובני והגפולים על ידי וכדבני
ישראל עפה לא ימירו את דתם ואמונתם. לא ברצון ולא באונם. אלא תמיד
יהיו חזקים באמונתם בדת תורת משה עד יום מותם ונתת פניהם חזקים נגד
המקנטרים אותם על אמונתם. ומצחם גרושה נגד מצחם. ולא יבשו פעולם
הזה ולא יכלמו לעולם הבא. ויהי רצון מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שתשלח
את אליהו הנביא עמה לראות מצוה זו ויהיה הילד הזה בריא ולא חולה
כדי שאקים מצות מילה בזמנו ותוכני להפולו כהוגן וכשורה ובכונה הראויה

ענה יוסף

כתב החכם מה ששזין נר בזית הכנסת זיום המילה
משום שזימן הוא למשמה כדלמך בפרק
דיני ממוטת אור סגל בדיבור חיל משמה שם פל"ז:
ישראל אשר נר חספא. וסיימם לי סגולה מכל ס"ח מילה:
כתב

סדר ברית מילה

וּקְבַל עֲבוּדְתִי בְּמִצְוֶה זוּ בְּאֵלֹהֵי הַקְּרִבְתִּי קָרְבֵּן עַל גְּפִי מִזְבֵּחְךָ וּכְעַקְדַת יִצְחָק
 הַרְצֵנִי בְּרַחֲמֶיךָ תְּרַבִּים וְשִׁלָּא יִסְכֵּן הַיֶּלֶד הַזֶּה חַם וְשִׁלָּום מִחַמַּת הַמִּילָה
 וְתִשְׁלַח רְפוּאָה וְחַיִּים לַיֶּלֶד וּלְאִמּוֹ בְּרַפּוּאֹת יְחֻקֶּיהוּ מֶלֶךְ יִהּוּדָה מִחֲלֹו וּכְמִרְסֵי
 הַגְּבִי'אָה מִצָּרְעָתָהּ וּכְנֻעַמָן מִצָּרְעָתוֹ וּכְמִי מָדָה עַל יְדֵי מִשְׁהָ רַבְּנֵנוּ וּכְמִי יְרִיחוֹ
 עַל יְדֵי אֱלִישֶׁעַ. וּבִזְכוּת מִצְוֶה זוּ רַחֵם עָלֵינוּ שִׁלָּא יִגְזֹרוּ עָלֵינוּ גְּזֵרוֹת רָעוֹת
 לְבִמְלֵךְ מִצְוֶה זוּ וְלֹא שׁוּם מִצְוֶה מִיִּשְׂרָאֵל וְהַזְכֵּנִי לְמִדַּת אֲבֹרָהִם אֲבִינוּ שֶׁהַכֵּינִים
 אֲנָשִׁים תַּחַת בְּנֵי הַעֲלִינָה שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה הִנֵּפֶשׁ אֶשְׁרֵנוּ עֲשֹׂו בְּתֵרֵן וּבִזְכוּת מִצְוֶה זוּ
 הַתְּחַוָּמָה בְּכִשְׁרֵנוּ נִזְכֶּה לְרִאיוֹת פְּנֵי הַעֲלִינָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּמִבְּשָׂרִי אֲחֻהָ אֱלֹהִים
 וְתִצְלֵנִי מִן הַגִּיהֶנֶם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גִּם־אֵת פֶּדֶם בְּרִיתְךָ שֶׁלַּחֲתִי אֲסִירָהּ. וְשִׁלָּח
 לָנוּ הַטָּאֵל בְּמִהְרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן :

בְּמִנְיָאִים הַחֲטִיטָה לְבִית הַכֹּהֵן לְרִיבֵין הַכֹּל לְקֹס מַפְנִי. וְגַם נִשְׁעָה שְׁטוּסְקִים נִמְלֹות הַכִּרִּית חֲיִיבִין כֹּל הַסֵּם
 לְהִיטֵת נַעֲמִידָה כְּמִשׁ וְיַעֲמֹוד הַסֵּם נִכְרִית. וְנִטְוֹל לֹומֵרִים כֹּל הַקֵּהל נִקְוֹל רֵס :

ברוך הַבָּא :

וּפִירְסוֹ בְּרוּךְ זֶה הַיָּמוֹל לְשִׁמוֹנֶה יָמִים מִיָּין הַכ"ח זֶה בְּרוּךְ הַכֹּל (אֲטוֹדֶרֶס). גַּם יְכוּוֹת שְׁמִ"ס לֹומֹות מִשְׁעָרֵי בִּינֵה
 בָּלִים עֲמֹו. וְעַל יְדֵי כֹוֹנֶה זוּ מִמְּשִׁךְ רֹוח קִדּוּשָׁה וְסִפְרָה עַל הַחֲטִיטָה הַכֹּל וּמִקְדָּשָׁר גַּם רֹוח אֱלֹהִים נִנְעֵר (כַּעַל סֵד ס"ג)

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל יְהוָהנִי יֵהוָהנִי אֵלֵינוּ יְהוָהנִי

יֵהוָהנִי אֶחָד : וְהַקֵּהל עוֹנִין אַחֲרָיו

יְהוָהנִי יֵהוָהנִי מְלֶךְ יְהוָהנִי יֵהוָהנִי מְלֶךְ

יְהוָהנִי יֵהוָהנִי יֵהוָהנִי מְלֶךְ לְעַלְמֵי וָעֵד : בִּים

וְהַקֵּהל עוֹנִין אַחֲרָיו עַל כֹּל סַעֵם

אָנָּה יְהוָהנִי יֵהוָהנִי הוֹשִׁיעָה נָא : בִּים

וְהַקֵּהל עוֹנִין אַחֲרָיו עֲכִים

אָנָּה יְהוָהנִי יֵהוָהנִי הַצִּלֵּה נָא : בִּים

וְאַחֵר כִּי יִקַּח הַמֹּוהֵל אֶת הַחֲטִיטָה מִהַמְנִיחַ וְיֹאמֵר בְּשִׁמְחָה :

אֲמִרְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ הַהֵלֵל לְפָנֵינוּ וְהֵנָּה תְּחִילָה :

הַגְּנִי מִכֶּן וּמִכֶּן לְקִים מִצְוֹת עֲשֹׂה שְׁעוֹנֵינוּ הַבּוֹרֵא וְתִפְרָה לְמֹוֹל :

וְכַשֶּׁהֵנָּה כֹּל אֶת גִּטָּו יִלְמֵד לְעֻצְנֵנוּ לְמֹוֹל אֶת־בְּנֵינוּ :

לְשֵׁם יִחֻד קוֹרְשָׁא בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנִיתָהּ בְּדִחְלֹו וְרַחֲמֵינוּ :

וְיִסֵּם אֶת הַחֲטִיטָה עַל הַכֶּסֶף אֲשֶׁר הֵכִין לְאֵלֵינוּ :

וְיִסֵּם לְשֵׁם הַקְּדוֹשׁ הוּא (תְּכַסִּיץ) שֶׁהוּא בִּלְבָד "בִּשׁ אֱלֹהִים. כִּי שֵׁם הַקְּדוֹשׁ הוּא מֹוֹתן מִלֵּאכִים לְשִׁמִּיתָה
 הַיֶּלֶד שֶׁלֹא יַעֲמֹוד אֶת נִכְרִיתוֹ כֹּל יָמָיו. וְיֹאמֵר :

זֶה הַכֶּסֶף שֶׁל אֱלֹהֵינוּ זָכוֹר לְמֹוֹב :

עֵינֵן הַפֶּה

סֹוד הַמִּילָה. כַּחַס אֲכֹן הִירַחֵי בְּמִנְהִיג חֶלֶק ב' ה' כִּי
 קִכ"ח "הֵנָּה נִזְרַפְתָּ וּבִסְפָד כְּשֶׁמִּכְנִיסִין אֶת
 הַיֶּלֶד לְבִית הַמִּילָה לֹומֵר הַמֹּוהֵל נִקְוֹל רֵס בְּרוּךְ הַבֹּא
 וְהַסֵּם עוֹנִין בְּשֵׁם ה' בְּרוּךְ הַגְּמִיל לְשִׁמְנָה" עכ"ל
 זֶה הַכֶּסֶף שֶׁל אֱלֹהֵינוּ זָכוֹר לְמֹוֹב. מִקְדָּו בְּפִרְקֵי
 ר"א ס"ס כ"ס עֲמֹוד אֱלֹהִים (בִּימֵי אַחֲמֵשׁ) וְזִכְרֵן מִחֲרָן
 יִשְׂרָאֵל וּמִמֶּלֶךְ נִגְלָה עָלָיו הַקִּבְ"ה וְיֹאמֵר לוֹ מֶה לָּךְ פֶּה

סדר ברית מילה

לִישׁוּעָתָךְ קָרָתִי יי: שְׁפָרְתִּי לִישׁוּעָתָךְ יי: וּבִצְוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי: אֱלֹהֵינוּ מְלֹאךְ
 הַבְּרִית. הִנֵּה שְׁלָךְ לִפְנֶיךָ עֲמֹד עַל יְמִינִי וּסְמִכְנִי: שְׁפָרְתִּי
 לִישׁוּעָתָךְ יי: שֶׁשׁ אֲנִי עַל־אֲמֶרְתָּךְ בְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב: שְׁלוֹם רַב לְאֹהֲבֵי
 תּוֹרָתָךְ וְאֵין לָמוֹ מְכֻשׁוֹר: אֲשֶׁר־תִּבְרַח וּתִקְרַב יִשְׁכֵּן חֲצִירֶיךָ:
 וְהִקְהֵל עֹנִין וְשֹׁבֵעָה בְּמוֹב בֵּיתְךָ קֹדֶשׁ הַיְכָלֶיךָ:

ר"ל מ" כבדתי אהמתי מלקרבים אל הקדושה וזוכים אל הכיכל הקדוש אשר שם נרור הנשמות (שרבים חסדים):
 ויקח את הנער מכסאו של אליהו ויניחני על ברכי הסנדק. ותופס עור הערלה בין אצבעותיו ומנך בקול רם:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מְלֹךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
 עַל הַמִּילָה:

א בראשית מט, יח. ב חללים יס, קא. ג שם שם, קסג. ד שם שם קסה. ה שם סה, ה.

דובר שלום

לִישׁוּעָתָךְ קָיָמִי ה'. אֲמִירָת פָּקֹד זֶה צַעֲנִין הַמִּלָּה
 יתכן כ"פ מה שנאמר מההלך לפני וסיה
 תמים. ואחנה בריתי ביני ובינך. כוונתו בהיותך עמך
 ההגות עמך כ"פ כמות אהבת. אך בהיותך נטול אה
 אהנה בריתי ביני ובינך בלי שום חבדיל אהנני ביני.
 זהו שאומרים בשעת המילה לישועתך קיימתי ה'. כ י
 המילה הנני מקים יצועת עמך כני: שברתי לישועתך
 ה' וכו'. איתא בהנחמתא מי הקדמיני ואשלים מי מל
 לפני עד שלא נחמתי לו בן. זהו במחלה שברתי לישועתך ה' שאתה חתן לי בן ואח"כ פשימתי מלחתי למונו:
 אשר קדשתי במחמתי וזונו על המילה. וזונו להכניסו בבריתו של א"ה. פנין המילה הוא לשתי צופות.
 האחת להחליט כח הושר למעט בזה חלוצות הזמן ומשקופיו. השנית להכשיר בזה שלימות הגשם
 שיתפלה ויטביר במחלה הגשם. זהו על המילה להחליט כח הושר. ולהכניסו בבריתו של א"ה להשפלה בשלימות
 א אליהו מלך הכרית. הוא ישלח מלאכו לפניך כח מילה.

הפלה

השומע שאין כונתו באמרו וסמכני קסוף אותי אלא
 ה"ה בסמוך אלי. וכמו כאלה המורים על יחסים
 אחרים בזוהר יחס העשול נמצאים הרבה במקרא,
 כמו בני יצאני (ירמיה י, כ) יצאו ממני, אל
 קבוצתי חללים לו, יב) תבוא אלי, וה' יש"קך
 (ש א כד, יט) ישלם לך, שאל אביך ויגדך (דברים לב,
 א) והיא אחת מכוונות הקצור בלשון: שש אנכי
 עד אבחרך. בשעת (ק"ה פ"ה) דרשו את המקרא כל
 הזה על מצות מילה דתיתא התם רשב"ג אומר כל
 מצה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב שם
 אנכי על אהרתך עדיין נשים אותה בשמחה: שלום
 רב וגו'. הרבה ממשלים אירעו במילה כי הא דר'
 נתן (שנת ק"ד פ"ה) מלך הבימול ופעמים רבות
 מלך המוהל, וכי היכי דלא לירחת המוהל בשעת
 מלאכתו חקנו לו שיתאמר מקדים לכן המקרא הזה אשר
 ממונו נלמד שכל העוסק במלאכה ה' באמונה על פי
 החורה שלום יהיה לו ואל יאירע מכשול על ידו:
 אשרי תברך ותקרב. מרד בזהר פ' לך לך דף
 ס"ד. וברב במדבר פרשה י"ד סי' י"ד ביום עשתי
 עשר יום דרשו את המקרא הזה על חזרת ישראל
 שנצחו בהקב"ה וכו' והקב"ה בחר בהם להיותם לו
 לעם סגולה וכו' שנצח הקב"ה בישראל מכל האומות
 ועליהם נאמר אשרי תצחך ותקרב עי' ש"ו ולפי שהמילה
 היא

ענה יוסף

שש אנכי על אהרתך כו'. פקוק זה נדרש בשבת דף
 ק"ל על המילה. ופירש"י אהרתך אהבה ויחידה
 שקדמה לשאר אהבות והיא מילה שישלם עושים וששים
 עליה על שהיא מצוה שהיא חמיר בגופו של אדם ביום
 ובליה ואפילו כשהוא פרוס. ומתוך מצוה זו הוא חמיר
 יודע שהוא סבד ה' ומתוה במחמתי. ומשקופו כתבו שם
 שפקוק זה נדרש בשו"ס מו' למלאח על השמחית על המיל:
 כשם
 לפני עד שלא נחמתי לו בן. זהו במחלה שברתי לישועתך ה' שאתה חתן לי בן ואח"כ פשימתי מלחתי למונו:
 אשר קדשתי במחמתי וזונו על המילה. וזונו להכניסו בבריתו של א"ה. פנין המילה הוא לשתי צופות.
 האחת להחליט כח הושר למעט בזה חלוצות הזמן ומשקופיו. השנית להכשיר בזה שלימות הגשם
 שיתפלה ויטביר במחלה הגשם. זהו על המילה להחליט כח הושר. ולהכניסו בבריתו של א"ה להשפלה בשלימות
 א אליהו מלך הכרית. הוא ישלח מלאכו לפניך כח מילה.

מפרשים לגנאי שא"ל הקב"ה אתה מוציא לטו על
 בני שאין מקיימין הברית בעיניך תראה שמקיימין
 אותו עיי"ש, וכלשון אחרון משמע בהדיא בשיר
 העירים רבה פרשה ח' בסוף אל תרדוני שאני
 שחרתך ודכוותיה כתיב באליהו שנאמר קנא קנאיה
 וגו' כי עזבו בריחת בני ישראל א"ל הקב"ה בריתי
 שמה בריחת מוצותי שמה מוצותיך נביאי שמה
 נביאך ואת מאי איכסת לך וכו' רצון פיוח בכל מי
 שאומר דלמפריא על בני, וכן משמע בסדר אליהו
 זוטא כו"פ ח' עיי"ש) מכלל התקינו חכמים שיהו
 עשין מושב כבוד למלאך הכרית שנאמר (מלאכי ג,
 ח) ומלאך הכרית אשר אתה חפצים הנה בא, ע"כ.
 גם במדרש אנדת בראשית פרק ע' סי' ב' פירשו
 את המקרא דלניו כי עזבו בריחת בני ישראל על
 ברית מילה. ולפיכך אומר המוהל לאליהו אליהו
 מלאך הברית דבה שלך לפניך (הדבר הנוגע
 לך והיא מצות מילה שנתפצרת בשבילה ומסרת נפשך
 עליה — הנה לפניך, לפיכך) עמוד על ימיני
 וסמכני (ה"ה) בסמוך אלי וראה בעיניך איך שישאל
 מלים את בנייה, וכדי שלא ידמה השומע שהוא מתכלל
 למלאך הכרית לסמוך אותו במלאכתו שזה אסור ע"פ
 הדין להתפלל לשום נכדא בעולם בלתי לה' לבדו,
 אכן אומר חיקף) שברתי לישועתך ה' (ואו יבין)

סדר ברית מילה

וימהר לחתוך טור הערלה ואז אבי הבן מנרק :

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיט בְּבֵרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אֲבִינוּ :

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁהִחְיֵינוּ וְקִיָּמנוּ
וְהִגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה :**

ואם אזי הן הוה המוהל אינו יולד בנרחת על המילה בלנד אלא יברך ג"כ ברכת להניסיו. וכתב הראב"ד בנחשבות שאלה הסעס מפני שהאב חייב למולו וזו הנכרה של להכניסו היא חיוב על האב יותר מכל אדם. כי ברכת מילה שזה היא לכל אדם. ואינו נריבין להפריש בין חייב האב לשאר בני אדם עכ"ל. וכן פסק הלק"ט סי' מ"ט. ומזכרו אזי הן עם ברכת המילה קודם שיחטוך (רש"ט) ועיין בספר נוכח כלל יוסף:

ואחר ברכת להכניסו ע' העומדים שם עומים :

בָּשֵׁם שְׁנֵכֶם לְפָרִית בֶּן יֶכָנִם לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים :

עץ יוסף

בן יכנס לתורה כו'. שאלו הן מצות הבן המופלג על האב. וסדרה ע"ו הסדר על שם דלמרינן לעולם ימנע אדם תורה ואח"כ ישא אשה. והזכיר אח"כ מעשים טובים אע"פ שהוא הייב במצות מיום שהוא בן י"ג שנה ויום אחד מ"מ אילו בן עונשים עד עשרים. וכבר היה בן שמינה עשרה לחופה (אגודרסה). והוקצב חפלה זו על פי מדרש קהלת דבה פסוק עת ללדת ז"ל והוא אביו דימוקא משקי לון חמר עתיק ואמר שתרומן הדין חמרא טבא וכו' וענו בתריה כשם שהכנסתו לעתידת כן תכניסוהו לתורה ולחופה ע"ש. דר"ש בן הלפאס ותיבירי ותפללו בן ומחפא הילד ויחיה. אבל לפי המדרש הלזה היה ראוי לקבוע חפלה זו בזה הלשון כשם שהכנסתו לנצרות כן תכניסוהו כו' דלא הו' קא' הת

הנפש פ"ד שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן : לתורה ולחופה ולמע"ס. מכלית הצדיקה היא לקיים המורה ומע"ס. ולקיום המין. זהו למורה ולמע"ס. גם לחופה למכלית קיום המין. ולפי שחייב המורה הוא מבין חמש עיון

תפלה

אוי לו לפלוני שלמד תורה איז לו לאצוי שלמדו תורה
 איז לו לרבו שלמדו תורה פלוגי שלמד תורה ראו
 כמה מקולקלין מעשי' וכמה מוכערין דרכיו עליו
 הכתיב אומר באמור להם עם ה' אלה ומארכו יארו (יזשא
 פ"ו פ"א), תלמוד תורה באופן זה היא אא כל
 המעשים הרעים וגורם רעה לעמו ולכל העולם כלו.
 וכמו כן החיפה יש גשוזין הנורמים חלול שם שמים
 כגון הישא אשה שאינה הונגה לו שפעלה עליו
 הכתיב כאלו חרשו לכל העולם כלו וחרשו מלת אליהו
 כותב והקב"ה תחת איז לו לפונם את זרעו ופונם את
 השפחתו (קדושין פ' פ"א), וכגון המשא אשה לשם
 ממון דהויין ליה צנים שאינם מהוננים (שם), וכגון
 הנשא אשה דומה שמלעיזין עליה הבריות (סוטה כ"ז
 פ"א), גשוזין כאלה מעשים רעים הם שמחריבין
 סהרת משפחה יחוס בית אבות, לזה אנו מדברים
 את הילד שיזכה לרחם ולחופה כאלה שמפרקת למעשה
 טובים. וכ"ה גי' אבודרהם גרים שער פ' לבי' ש"ם
 גורים בלי וי"ו החצור. וגי' בזה"ל לתורה ולחפה

סדר ברית מילה

ואחר שנעשה החתוך כראוי ימחר למזות הפריעה והמילת ויסים הערלה בחול או בעפר. ויש סמך לדבר במד"א ח"ו כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעים משום עינוי הדרך. וכסאיו מוהלין היו נוסלין איהם ערלה וסומנין איהם בעפר. ומאותה טעם ואלך היו נחתנין את הערלה בעפר. ויש סמך לחול פ"ט ותמתי את זרעך בחול היס. ולעפר פ"ט ושמתי את זרעך בעפר הלאך (אבודרס):

ואחר כך יסול המוהל את ידיו כדי שיבדך הסרסם בנקיות ויבדך:

ברוך אתה יי אלהינו מך העולם בורא פרי הגפן:
ברוך אתה יי אלהינו מך העולם אשר קדש ידיו מבטן. וחוק
בשאריו שם. וצאצאיו חתם באות ברית קדש. על פן בשבך

עץ יוסף

ענף יוסף

אשר קדש ידיו. יש שכירשו זה אברהם כלדרשין כפרק כל המנחות על אברהם מה לידיו צבתי. אבל רובם פירשו זה יחם. ונקרא ידיו פ"ט אהבתו.

והיה מקודש מבטן. שקודם שנתעברה שרה נתקדש אברהם במילה. ועוד שנקרא שמו קודם שנולד שם"ו ואת בריתי אקים את יחם אשר תלד לך שרה. אק"ם נוסריקון אשר קדש ידיו מבטן. (אבל אברהם לא היה מקודש מבטן דהרי כשהיה בן ג' שנה הכיר את בוראו ולא קודם לכן. ונפרס למ"ד שכן מ"ח הכיר את בוראו. ולא מל עד שהיה בן ז"ס כדי להיות מטוב וטובה): וחוק בשאריו שם. פי' בשאר שם חק של מילה. ואמר חק שאין זה טעם ידוע לו אלא גזרת מלך: וצאצאיו חתם באות ברית קדש. פי' ואלאצו אחריו חתם הקב"ה באות ברית זו שהיא של קודש. אות וברית כחוב במילה. וקרא ברית קודש פ"ט ונער קדש יעברו ומעליך והוא נדרש במנחות על המילה. ויש מכרשים פי' חק בשאריו שם זה יעקב דכתיב ויעמידה ליעקב לחק. וזה ג"כ מענין נרבה זו כמו שהיו הכסוק לישראל ברית שולם. ואלאצו חתם באות ברית קדש אלו השננים וצביהם: על כן נשכר זאת כו'. פי' נשכר מזהו זו של מילה ששטיט נבשרו:

אל

עין הפלה

והו לא, וכ"ה בירושלמי ברכות פ"ט ה"ד: אשר קדש ידיו מבטן. אומר רבינו תם דהיינו אברהם שנקרא ידיו כדאמר הכה וקדשו הקב"ה מן הבטן שפירשו במדרש דלתיב באברהם ידיו וכתביב בירמיה בפרס ארך בטון ויעתיד. דק בשאריו שם, זה יחם וכו'. וצאצאיו חתם באות ברית קדש, זה יעקב וכו' (תוס' מנחות ג"ב פ"ב פ"ה), וכך פירש אבן הירחי במנהיג חלק ב' סי' קכ"ג. ורש"י ז"ל פירש (שנת קל"ז פ"ב) אשר קדש ידיו מבטן, יחם קרי ידיו פ"ט אשר אהבת (בראשית כג. ב). מבטן, דקודם שנולד נתקדש למנוה זו דכתיב (שם יו, יט) אבל שרה אשתך וגו' והקדמות את בריתי אהו היינו מילה. בשאריו נשכרו. שם חק של מילה. וצאצאיו אחריו חתם באות זו של ברית קדש. צוה להציל ירירות שארנו משחת, מניהנס דכתיב גם את נדס בריתך שנתתי אסריך מזור און מים זו (זכריה ט. יא) עכ"ל. וכך פירש אבודרס. והט"א ז"ל בחושי אנדות שנתם מפרס כל הנרבה על כלל האומה הנקראת ידיו כמו שפירש רש"י (ירמיה יא, טו) מה לידיו צבתי, מה לעם כנולתי לנא אל ביתי עכ"ל, ואמר אשר קדש ידיו מבטן על שם הכתוב (ישעיה מט, א) ה' מבטן קדשני (המניני אהדישר) ופירש ברב הפרס הגדול ר' שמואל לאמירו ז"ל ממנה שאמר שם ויאמר לי שבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר יורה שהפסקים

נאח

זאת אל חי חלקנו צורנו. צוה) להציל ידירות שארנו משחת. למען
בריתו אשר שם בבריתנו: ברית אתה יי ברית הברית:
אלהינו ואליהי אבותינו. קים את הילך הזה לאביו ולאמו ויקרא
שמו בישראל (פלוני בר פלוני) ישמח האב) ביוצא הילציו

ותגל

(א) אם האב בעצמו הוא המוהל יחייב רצון שאשתו ביוצא הילציו: ליחוס מהאב יאמר המוהל
ישמח האב בגן ערן ביוצא הילציו: ליחוס מהאב יאמר המוהל ישמח האב ביוצא הילציו
ותגל אמו בגן ערן בפרי בטנה: ליחוס מהאב ומהאם יאמר המוהל ישמח האב בגן ערן
ביוצא הילציו ותגל אמו בגן ערן בפרי בטנה.

(א) ר"ה צוה.

עץ יובק

ענה יובק

מנכר שהגיעו לזמן הזה שמא נפל הוא. אבל בפדיון
הבן ילא מכלל נפל. אי נמי כדאמרו בפ"א דמכות
דף ח' דלא מצרכין שהשאה במשטו ביום המילה דאיכא
לפירא ליתקא. לכן י"ל שמשו"ה לא מצרכין שהמינו (דוקא):
קים את הילד הזה בר'. לפי שהרבה נסים ונפלאות
נעשו לו להמיוק כשטלד וגם היום אין לו כי אם
שמונה ימים שטולד ויפוכין את דמו במילה. לפיכך
תקנו להחלל עליו לשם שיקיימנו לבניו ולחמו ויפאסו.
וכמו

וים שפירשו על כן בשכר זאת פי' בשכר מלות מילה ו
הקדמות את בריתו בניו ויבין וזרעך אחריו לדורותם לברית שלום להיות לך לאלהים וגו'. ואח"כ
שאל מלת השם ואומר אתה צורנו צוה להציל ידירות שארנו משחת ר"ל ידירות על הנפש שהיא חנינה מן
הכל והוא מכיון למ"ש ז"ל שאברהם יושב על פתחו של גיהנם ומוקד ומוגדל. והוא שאמר למען בריתו אשר
נשבעו. כי נגדיו הוא למלך שגברו הטעם חותמו יכנס במקום מוקד ומוגדל. והוא שאמר למען בריתו אשר
שם נשבעו. וסיים בשבחו של הקב"ה ברא' כורת הברית. והמהרש"א כתב דלכלל ישראל אמר אשר קדם
ידי מנחם שקראו הכתוב ידיד כדכתיב מה ילידי בניתי וגו' כפירש"י לפי פשוטו כספר ירמיה וכתב
את ידירות נפשי וגו'. ואמר בהם מנחם עשה"כ העמוסים מני בגן. ואמר חק בשארם שם לא כשאר
חוקים שאין גנוש של אדם כמו התכלין והצניות אבל זה החוק הוא למעלה שהוא גנוש של אדם. ואמר
וגאלינו של אברהם חתה בנות ברית. קודם שהמילה הוא אות ברית כמ"ש לאברהם והיה לאות ברית בימי
וגו' והיה חותם הקודש ע"ש גדר הערוה דכ"מ שחמא גדר ערוה נאמר בו קדושה וכמ"ש שהמילה בזה למעט
חלות המסגל. ועל כן בשכר זאת צוה הקב"ה לאברהם להציל ידירות שאריתו דהיינו גופו משחת דהוא
הגיבס כמ"ש בפ' עושין פסין (דף יט.) שאברהם יושב בו' ומסיק להו למי שאין בו דבר ערוה ועבירה. וכל הבא
על הכותית דמשכה ערלתו ולא מנשק ליה. והיינו למען בריתו אשר שם בו' עכ"ל:

דובר שלום

ויקרא שמו בישראל. קריאת השם בשם המילה ויא' שאברהם נקרא אברהם בשם המילה. וכן משה נקרא יקוחאל בשם המילה כדאי' בפיר"א. והסבא לזה יתכן ע"פ מה שגארו בפ' בראשית שהם נקרא תמיד לפי חסותם תכליתו. הען כהנא מחבר נקרא חין. כשהוא נקצן נקרא פץ. כשהוא ממנו חיה כלי נקרא

תפלה עיון

באות ברית קדש. שהמילה היא אות ברית כמו שאמר לאברהם והיה לאות ברית בניו ויבין (בראשית י, יא) והוא חותם הקודש על שם גדר ערוה דכל מקום שחמא גדר ערוה נאמר בו קדושה (רש"י ריש קדושים) שהמילה ממעטת חלות המסגל.

מלמו

סדר ברית מילה

וְתִגַּל אִמּוֹ בְּפָרִי בְמִנְהָ. בְּכַתוּב יִשְׁמַח־אֲבִיךָ וְאִמְךָ וְחָגַל יוֹלְדֶתְךָ:
וְנֹאמַר וְאָעֵבֶר עָלֶיךָ וְאַרְאֶךָ מִתְבּוֹסֶסֶת בְּרַמְיֶךָ. וְאֹמַר לָךְ בְּרַמְיֶךָ
חַיִּי וְאֹמַר לָךְ בְּרַמְיֶךָ חַיִּי: וְנֹאמַר זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּבַר צִוְּהָ
לְאַלְף דּוֹר: אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבֵרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: וַיַּעֲמִידָהּ

עין יוסף

ענף יוסף

ורמז לתפלה זו הוא צירושלמי וז"ל תשגח אסותא וחיים ורחמים מן קדם תימלא דשמיא לאסאם לרביא הדין דהוא לדין אסו ואיתסו כמו דלחסיאו מוי דמנה ע"י משה ומוי דיריחו ע"י אלישע בן יחסי כביא הדין בעגלא ובזמן קריב. ושד תשגח אסותא דמיי לאימיה דרביא הדין דהיא לריכא אסותא ב'. הכי מצאנא דלריכין רחמי ואמר קיים ע"י קיימתי כדכרך: ישמח האב ביוצא חליו. ע"י כי אס בך הוילא מחלליך: ותגל אמו בפרי בטנה. ע"י בפרי בטן: ואומר לך בדמך חיי. מוטן באצטו מן סיון על שפת הטיטק והטעם תשום דלמרינן בבמדבר סיני רכב שימו איש חרבו על ידכו משה מל ואהרן לא היו מולין במדבר מפני טורח הדרך ומפני שלא תשע ואהרן שיהרגו בלא מילה ובלא קבלת מלוה. ולכן שעשו כמו שנאמר ויקח את העגל אשר עשו וישרוף באש ויסמן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל. ואחז"ל תלמד שבדקן כקומות. ואותה השקאה יסמה להם בשעת מילה ופריעה למוח ולא לחיים. ולאו לאמריס השקאה זו של שעת מילה והפריעה יהיה לחיים וללא כאותה של יואשע (אנדורסט):

שורש ויושע משקה. פי' לפי שכל אותם ארבעים שנה נשנה רוח צפונים ונכשיו שהיו עומדים ליהרג לא רלו היה משה מל ואהרן פורע ויושע משקה אותם עפר העגל ויסמן עד אשר דק ויזר על פני המים וישק את בני ישראל. ואחז"ל תלמד שבדקן כקומות. ואותה השקאה יסמה להם בשעת מילה ופריעה למוח ולא לחיים. ולאו לאמריס השקאה זו של שעת מילה והפריעה יהיה לחיים וללא כאותה של יואשע (אנדורסט):

דובר שלום

הוא על שתי תופעות המילה המוזכר לתפלה. להמליט תאות המומח בהגדת דמי המילה. ולהגביר כח הנפש בהגיד דמי חלאת ויהיה הכח המקוטן בלב זהו בדמך חיי להכשיר המומח. בדמך חיי להכשיר הנפש:

תמליך. תלכיס תמליך ולא. ולא נמלא תואר ולא מלאו בגנים רק בגנים זכרים. ויטמן דמו דלחמא במדרש איכא נביא מרין אטמתא ויהיה למרין בנך דליטן עמודיא דביא. שהמליט הם מתנים הכי הם כממדי הגוף: ואומר לך בדמך חיי. כפל המילה

תפלה

בריתו אשר שם בבשרו. וגי' הנג' ורש"י והרא"ש ורב עמרם ואנדורסט חק בלא וי". וגי' הרי"ף ורב עמרם בשכר זה. וגי' אנדורסט צוה להציר ידידות זרע קדש שארנו וגו'. וגי' רס"ט אכן הירחי במנהיג ח"כ סי' קכ"ג — באות ברית קדש להציל זרע קדש ידידות שאננו וגו'. וגי' הספרדים — צוה להציר ידידות זרע קדש שארנו וגו'. וגי' החימים — חלקנו צורנו צוה ק' צאת קדושים להציל וגו'. וגי' רבינו טוביה בפסיקתא זוטרתא שם — אל דו צוה להציר וגו' ולא גרם חלקנו צורנו. ובש"ס כת"י מיכנען משנת ק"ג הולאת הרב רפאל נטע ראינאוויץ ז"ל דקדוקיו סופרים (שנת קל"ז ב') — על כן בשכר טוב אל חי וגו'. ובתוספתא ברכות פ"ה הל"ה הני' כמו בסדורינו. וכן צירושלמי ברכות פ"ה הל"ה עד משחת בא"י ברת הנרית:

בכתוב ישמח אביך וגו'. (משלי נג, טז): ואעבר ללך. (יחזקאל פו, ו): מתבוססת.

מגוללה ומסופסת: בדמך חיי בדמך חיי. נשום הזה וכשולם הנא (אנדורסט): זכר לעולם.

עיון

ערלתו ולא מנשקר ליה, והיינו למען בריתו אשר שם בבשרנו, אלף דברי הרש"א ז"ל. ונרא' מדרשו ז"ל שהוא קורא צוה להציל, וכן היה קורא ר' יעקב עמדין ז"ל בהנהגת הש"ס דפוס ווילנא (שנת קל"ז ב') דלא כהש"ך ז"ל ביו"ד סי' רס"ה סק"ה שהצריך לקרוא צוה (מלאה האוי מזה השם גם בלי חסרון הה"א כמו (תהלים מד, ט) צוה ישובות יעקב, ואפשר שאל ע"ד צווי הכנשיי ששקצה ש'קחה) וכ"ה בפסיקתא זוטרתא פ' לך בהלכות מילה ובדמך"ס הלכות מילה פרק ג' הלכה ג' צוה להציל, ובגלל העמוד חלק ד' הלכות מילה הביא בשם רב האי גאון ששאל על זה והשיב שצריכים לומר צוה ולא צוה, וכ"ה בסדור רב עמרם גאון דף כ"ג צוה להציל. ובהלכות גדולות הלכות מילה על כן בשכר זאת אל דו יהא חלקנו להציל וגו' אבל בהלכות גדולות הולאת הגאון מהר"ע הילדעסהיימר ז"ל דף ק"ו הני' צוה בצוית לקדושים. ומוסח הרמב"ם ב'ת' סוף הדור למספרים סי' קל"ד — על כן בשכר זה אל דו חלקנו לעד צורנו צוה בצוית לקדושים להציר וגו' משורת בא"י וגו' ולא גרם למען

לַיַּעֲקֹב לַחֵק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם : וְנֹאמַר וַיִּמַּל אֲבָרְהָם אֶת־יִצְחָק
בְּנוֹ בֶן־שְׁמֹנֶת יָמִים בְּאֶשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים : הוֹדוּ לַיְי בִּרְטוֹב פִּי
לְעוֹלָם חֲסֵדוֹ הוֹדוּ : (פלוגי) זֶה הַקָּטָן גְּדוֹל יְהוָה. כָּשֶׁם שֶׁנִּכְנַס לְבְרִית . בֵּן
יָבֵנָם לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים : עֲלֵינוּ לִשְׁבֹּת. ק"י.

אם יודמנה מילה גד' נומות ואפילו בחשטה בלח נותנין לתינוקות לשתות מן הכוס של ברכה. וזיום הכפורים אין
ליחן לתינוקות רק נותנים לתינוק הנמול מן הכוס חוץ מה שנותנים בפי התינוק כשאומרים בדמיון חיי (יד סי' רס"ה):

אח"כ יסמור המיהל ויתפלל תפלה זו והאב יתפלל תפלה זו ג"כ תיקף לאחר המילה:

רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שְׁיֵהָא זֶה חָשׁוּב וּמִרְצָה וּמִקָּבֵל לְפָנֶיךָ
בְּאֵלֵי הַקְּדוֹבָתָיו לְפָנֶיךָ כְּבוֹדָךָ וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים שְׁלַח עַל
דְּבֵי מַלְאָכֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים נִשְׁמָה קְדוֹשָׁה וּמַהוֹרָה (ע"ב) הַנִּפְלֹא עֲתָה לְשִׁמְךָ
הַגְּדוֹל וְשִׁיחֶיךָ לְבֹ פָחוֹת בְּפִתְחוֹ שֶׁל אוֹלָם בְּתוֹרָתְךָ הַקְּדוֹשָׁה לְלִמּוֹד
וּלְלַבֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת. וְתַחֲלֹ אֲרִיכוֹת יָמִים וְשָׁנִים. חַיִּים שֶׁל יִרְאָת חֲטָא. חַיִּים
שֶׁל עֲשֵׂי-וְכָבוֹד. חַיִּים שֶׁתִּמְלֹא מִשְׁאֵלוֹת לְבֹ לְטוֹבָה יָאֵמֶן וְכֵן יְהִי רָצוֹן:

המהלים מדקדקים שלא לחלוץ התפלין עד לאחר המילה אפילו בנ"ח (יוסף אומן סימן ט"ז): נוהגים לומר
את התינוק קודם עלינו. שמוסד בחובו לחקן עולם במלכות שדי יש לו שייכות אל המילה כמ"ש ביחזקאל שזכות
המילה יסדה הנשכרות וינאן חסרית מבור אין מים בו. ועיין מ"ש לעיל בשם הב"י שיעשה האומר הנכרה
אשר קדש ידיו כו' לזכר שדי. א"כ לש"ג נ"כ שיד עלינו אל המילה (ספר וואה כלל) יוסף והלכות כחב
סעם שאומרים עלינו אחר המילה כדי לכלול גם התינוק במה שאומרים שלא עשו כגויי הארצות כו' :

עין יוסף

ג' לעולם חסדו. כתב הרוקח העשם משום דכתיב
גבי אברהם וכוונת עמו הנברית ואמרין מלמד
מהקב"ה סייעו לברות. וכתיב בתורה למה נך את
ארץ כנען סי' זכות מילה. ובפסוק אחר כתוב חתן
אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו
מימי קדם. אלמא דקרי לשבעת הארץ חסד. משום
דכי אמרין כי לעולם חסדו במילה והיינו שבעת
ארץ ישראל שנקראת חסד שניתנה על ידי מילה

עיון תפלה

לאביו ולאמו יהא אח דשבעה ואב לשבתה
ויש אומרים וגם לשמונה בשם שנכנס וגו'. וכתב
רבתי סי' ז"ד "המנכר אומר פלוגי הקטן והקטל
עונים גדול יהיה המנכר אומר יהי הילד והקטל
עונים "אביו ולאמו המנכר אומר יהא אח דשבעה
והקטל עונים ואב "שמונה וי"ל וגם לשמינה"
עכ"ל, וכתב עוד בשבלי הלקט שם "יש מפרשים יהא
אח לשבעה זה אכרים דכתיב ביום נשבעי נשיא לבני
אפרים, וגם לשמונה זה מנשה דכתיב ביום השמיני
נשיא לבני מנשה, וכן הוא אומר כך יבדל ישראל
לאמר לבני מנשה, וכן הוא אומר כך יבדל ישראל
ישראל הנכרה הוא בברכת המילה" עכ"ל. ובשומר
סוד ממזמר ה' סי' ה' א"ר עזרא אף שיתקן של
ישראל תורה היא שכן אומרין תהא אח לשבעה
ואב לשמונה, ריב"ל אומר אב לשמונה זה אכרים
שהוא

(תהלים קה, ח-י): וימל. (נחשית כא, ד):
הודו לה. (תהלים קיח, א). וכתב אבדורס
המילה נקראת סוד כדאמרין במס' סוטה (י"ב פ"א)
ותרא אורח כי טוב שנולד מהול: ובסדורי הספרדים
והתימנים הסופח א"א וגו' ישמח האיש ביוצא
חלציו ותגל האשה בפרי בטנה כאשר ישמה
וגו' ברית יו"ם הודו לה' וגו' (וכ"ה מסכת הר"ל)
בהשקפה הכסוף וימל אברהם) פלוגי הקטן אלהים
יגדלה בשם שנכנס בברית כך יבדל לתורה
ומצוה להפה ולמעשים טובים וכן יהיה ונאמר
אמן. ובשבלי הלקט הלכות מילה סי' ד' אור"ו
(כנוסח הספרדים והר"ל) ותגל יולדהך ונאמר
וימל וגו' ונאמר ויבם דה ליעקב לחק לישראל
ברית עלם הודו לה' כי טוב והקטל אומרים כי
לעולם חסדו פלוגי הקטן גדול יהיה יהי הילד

ובנהגין לומר זה. וחתום יהודה הלוי :

יום לַיְבֶשֶׁה נִהְפְּכוּ מְצוּלִים: שִׁירָה תִּדְשָׁה שְׁבָחוּ גְאוּלִּים.
הַטְּבַעְתָּה בְּתַרְמִית רַגְלִי בַת עֲנַמִּית וּפַעְמִי שׁוֹלְמִית
יָפוּ בְּנֻעָלִים: שִׁירָה וְכָל רוֹאֵי יִשְׁרוֹן בְּבֵית הַדִּי יִשְׁוֹרְרוֹן
אֵין כָּאֵל יִשְׁרוֹן וְאֵיבִינוּ פְּלִילִים: שִׁירָה דְּגַלִּי כֵּן חָרִים
עַל הַנִּשְׁאָרִים וְתִלְקֹט נִפְזָרִים כְּמִלְקֹט שְׁכָלִים: שִׁירָה
הַבָּאִים עִמָּךְ בְּבֵרִית חֻתְמָךְ וּמִכָּטֵן לְשִׁמָּךְ הֵמָּה גְמוּלִים: *
שִׁירָה הִרְאָה אוֹתוֹתֶם לְכָל רוֹאֵי אוֹתָם וְעַל פְּנֵי כְסוּתָם
יַעֲשׂוּ גְדִילִים: שִׁירָה לָמִי זֹאת נִרְשַׁמְתָּ הַכָּר נָא דְּבַר
אֶמֶת לָמִי הַחוֹתְמָת וּלְמִי הַפְּתִילִים: שִׁירָה וְשׁוֹב שְׁנִית
לְקִדְשָׁה וְאֵל תּוֹסִיף לְגִרְשָׁה וְהַעֲלֵה אוֹר שְׁמֶשֶׁה וְנָסוּ
הַצָּלָלִים: שִׁירָה יְדִידִים רוֹמְמוֹהַ בְּשִׁירָה קִדְמוֹהַ מִי
כְמוֹכָה יְהוֹלְאֵדְנָה יֵאָהֳדוּנָה בְּאֵלִים שִׁירָה תִּדְשָׁה שְׁבָחוּ
גְאוּלִּים:

בְּגִלְל אָבוֹת תּוֹשִׁיעַ בָּנִים וְתִבְיָא גְאוּלָּה לְבָנֵי בְנֵיהֶם:

* עיין נסח"ק דברי תורה מהדורא ד' אות מ'

סדר ברכת המזון לברית מילה

קודם ברכת המזון לבית מילה אומרים זה:

נִוְדָה לְשִׁמָּךְ בְּתוֹךְ אֲמוּנִי. בְּרוּכִים אַתָּם לֵאמֹר:

בְּרִשׁוֹת אֵל אִיוֹם וְנוֹרָא. מְשֻׁנָּב לְעֵתוֹת בְּצִדָּה. אֵל נֶאֱדָר בְּבִכּוּרָה. אֲדִיר
בְּפָדוּם יי: נודה

בְּרִשׁוֹת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה. מְהוֹרָה הִיא וְגַם פְּרוּשָׁה. צִוָּה לָנוּ (מִשָּׁה) מוֹרְשָׁה.
מִשָּׁה עֶבֶד יי: נודה

בְּרִשׁוֹת הַכְּהֻנִּים וְהַלְוִיִּם. אֶקְרָא לֵאלֹהֵי הָעִבְרִיִּים. וְהוֹדָנוּ בְּכָל-אִיִּים.
אֲבָרְכָה אֶת-יי: נודה

בְּרִשׁוֹת מִזְבֵּי וְרִפּוּתֵי. אֶפְתַּח פִּי בְּשִׁיר וְלִשְׁתִּי. וְתִאמְרָנָה עֲצָמוֹתֵי. בְּרוּךְ
הַבָּא בְּשֵׁם יי: נודה. ברשות מרנן כו'. נברך כו'. ומגיד כהמ"ו:

דובר שלום

ברשות המורה הקדושה. עבודה וכו' משה מורשה. משה
עבד ה'. המורה היא קדושה ונעלמת בכוונותיה
העניות. והיא גלויה ומפורשת מלך המלכות המעשיות.
והסבה לה שמקורה מה' שהוא הקדוש לכן יש בה קדושה
נעלמת. וניתנה ע"י משה לכן יש בה מנינים מפורשים.
קדושה ונעלמה:

אשר

תפלה עיון

זהו אב לשמונה יצחק וישמעאל וששה בני קטורה
זה דוד שהוא אב לשבעה אחיו, ע"כ. חה המאמר הובא
בפסיקתא וזמרתא פ' חיי שרה על הסוף ויוסף אברהם:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם הן את
העולם כלו בטיבו בהן בחסד וברחמים
הוא נותן להם לכל בשר כי לעולם חסדו: ובטיבו
הגדול תמיד לא חסר לנו ואר יחסר לנו מזון
לעולם ועד בעבור שמו הגדול: כי הוא אל זן
ומפרנס לכל ומטיב לכל ומכין מזון לכל בריותיו
אשר ברא. באמור פותח את ידך ומשביע לכל
חי רצון: ברוך אתה יהוה הן את הכל

נודה לך יהוה אלהינו על שהנחלת לאבותינו
ארץ חמדה טובה ורחבה ועל שהוצאתנו
יהוה אלהינו מארץ מצרים ופדיתנו מבית עבדים
ועל בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך
שלמדנו ועל חקיך שהודעתנו ועל היים חן וחסד
שחוננתנו ועל אכילת מזון שאתה זן ומפרנס אותנו
תמיד בכל יום ובכל עת ובכל שעה:

בחנוכה ובפורים אומרים כאן על הנסים:

ועל הנסים ועל הפרקן ועל הגבורות ועל התשועות ועל
הנפלאות ועל הנחמות ועל המלחמות שעשית
לאבותינו בימים ההם בזמן הזה:

לפורים בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה, בשעמד עליהם המן הרשע, בקש להשמיד לחרוג ולאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן, מן ונשים, ביום אחד, בשלשה עשר לחודש שנים	לחנוכה בימי מתתיהו בן יוחנן בהן גדול, חשמונאי ובניו, בשעמדה מלכות יון הרשעה, על עמך ישראל, להשפיתם תורתך ולהעבירם מחמי רצונך, ואתה ברחמך הרבים, עמדת להם
---	--

סדר ברכת המזון

להנחה

לעזרים

בַּעֲת צֻרְתָּם. רִבְּתָ אֶת רִיבָם, הִנֵּת
 אֶת דִּינָם, נִקְמָת אֶת נִקְמָתָם,
 מִסֵּרְתָ גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים, וְרַבִּים
 בְּיַד מַעֲטִים, וּמִמָּאִים בְּיַד מְהוּרִים,
 וְרָשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים, וְזוּדִים בְּיַד
 עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ. וְלֵךְ עֲשֵׂיתָ שֵׁם
 גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ בְּעוֹלָמְךָ, וּלְעַמְּךָ
 יִשְׂרָאֵל עֲשֵׂיתָ תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה

וּפְרָקֵן כְּהִיּוֹם הַזֶּה, וְאַחֲרֵי כֵן בָּאוּ בְּנֵיךָ לְדַבֵּר בֵּיתְךָ, וּפָנּוּ אֶת הַיְכָלְךָ,
 וּמָהְרּוּ אֶת מִקְדָּשְׁךָ, וְהִדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּחִצְרוֹת קִדְשֶׁךָ. וְקָבְעוּ שְׂמֹנֶה
 יָמֵי חֲנֻכָּה אֵלֶיךָ לְחֻדוֹת וּלְהִלָּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל:

וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים
 אוֹתְךָ יִתְבָּרֵךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד. כִּכְתוּב וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ וּבִרְכַּת אֶת יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: בְּרוּךְ
 אַתָּה יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם
 עִירְךָ וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכֵּן כְּבוֹדְךָ וְעַל מַלְכוּת
 בֵּית דָּוִד מְשִׁיחְךָ וְעַל הַבֵּית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ
 שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו: אֱלֹהֵינוּ אָבִינוּ רַעֲנוּ זִיגְנוּ
 פִּרְנָסְנוּ וּבְקָבְלָנוּ וְהִרְוִיחְנוּ וְהִרְוַח לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 מִהֲרָה מְכַל צָרוֹתֵינוּ. וְנָא אֵל תַּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 לֹא לִידי מִתַּנֵּת בָּשָׂר וָדָם וְלֹא לִידי הִלָּוָתָם כִּי אִם
 לִיְדֶךָ הַמְּלָאָה הַפְּתוּחָה הַקְּדוּשָׁה וְהַרְחֲבָה שְׂלֹא
 נִבּוֹשׁ וְלֹא נִכָּלָם לְעוֹלָם וָעֶד:

סדר ברכת המזון

קטו

לשבת רצה והתליצנו יהוה אלהינו במצותיה ובמצות יום השביעי השבת הגדול והקדוש הזה כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך לשבת בו ולנוח בו באהבה במצות רצונך. ובקצונך הנני לנו יהוה אלהינו שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו. והראנו יהוה אלהינו בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות:

בראש חודש וכיום טוב ובחול המועד אומרים כאן יעלה ויבא:

אלהינו ואלהי אבותינו, יעלה ויבא ויגיע, ויראה וירצה וישמע, ויפקד ויזכר זכרוננו ופקדוננו, לטובה, וזכרון אבותינו, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון ירושלים עיר קדשך, וזכרון כל עמך בית ישראל לפניך, לפניטה לטובה, לחן ולחסד ולרחמים לחיים ולשלום ביום לראש חודש ראש החודש הזה. לפסח חג המצות הזה. לשבועות חג השבעות הזה. לסוכות חג הסוכות הזה. לשמיני העצרת חג העצרת הזה. לילדים האוכלים ביום כפור יאמרו הפקדים הזה. זכרנו יי אלהינו בו לטובה. ופקדנו בו לברכה. והושיענו בו לחיים. ובדבר ישועה ורחמים, הוסיחנו ורחם עלינו והושיענו, כי אליך עינינו, כי אל מלך חנון ורחום אתה:

ובנה ירושלים עיר הקדש במהרה בימינו: ברוך אתה יהוה בונה ברחמי ירושלים. אמן: *

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם האל אבינו מלכנו אדירנו בוראנו גואלנו יוצרנו קדושנו קדוש יעקב רוענו רועה ישראל המלך הטוב והמטיב לכל שבכל יום ויום הוא הטוב הוא המטיב. הוא ייטיב לנו: הוא גמלנו הוא גומלנו הוציא וגמלנו לעד לחן ולחסד ולרחמים ולרחמים ורחמים והצלה ברכה וישועה נחמה פרנסה וכלכלה

סדר ברכת המזון

וְרַחֲמִים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוֹב וּמִכָּל טוֹב לְעוֹלָם
 אֵל יַחְסְרֵנוּ: הֶרְחֵם. הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד:
 הֶרְחֵם. הוּא יִתְבָּרֵךְ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ: הֶרְחֵם. הוּא
 יִשְׁתַּבַּח וְיֵאָדָר בְּנֹרָא דְדוֹרִים וְיִתְפָּאֵר בְּנוֹ לְעַד
 וּלְנֶצַח נְצִחִים וְיִתְהַדָּר בְּנוֹ לְעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים:
 הֶרְחֵם. הוּא יִפְרֹסֵנוּ בְּכָבוֹד: הֶרְחֵם. הוּא יִשְׁבּוֹר
 עוֹל הַגּוֹיִם מֵעַל צְוֹאֲרֵנוּ וְהוּא יוֹדִיכֵנוּ כּוֹמְמִיּוֹת
 לְאַרְצֵנוּ: הֶרְחֵם. הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בִּרְכָה מְרֻבָּה
 בְּבֵית הַזֶּה וְעַל שְׁלַחַן זֶה שְׂאֵבְלָנוּ עָלָיו: הֶרְחֵם.
 הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת אֱלֹהֵינוּ הַנִּבְיָא זְכוּר לְטוֹב וּיְבַשֵּׁר
 לָנוּ בְּשׁוּרֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנִחְמוֹת: הֶרְחֵם.
 הוּא יְבָרֵךְ אֶת אָבִי מִזִּירֵי בַּעַל הַבֵּית הַזֶּה וְאֶת אִמִּי
 מִזִּרְתֵּי בַּעַל הַבֵּית הַזֶּה. אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת
 זֶרְעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָנוּ.
 (וְאִם הוּא נִשְׁוִי יֹאמֶר אוֹתִי וְאֶת אִשְׁתִּי וְאֶת זֶרְעִי וְאֶת כָּל
 אֲשֶׁר לָנוּ). כִּמּוֹ שְׁנֵת בְּרָכּוֹ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק
 וְיַעֲקֹב בְּכָל מָכַל כָּל כֶּן וּבְרָךְ אוֹתָנוּ (בְּנֵי בְרִית) כָּלֵנוּ
 יַחַד בְּבִרְכָה שְׁלֵמָה וְנֹאמַר אָמֵן:

בְּמִרוֹם יִלְמְדוּ וְעָלָיו וְעָלֵינוּ זְכוֹת שְׁתֵּהא לְמִשְׁמֶרֶת
 שְׁלוֹם. וְנִשְׂא בִּרְכָה מֵאֵת יְהוָה וְצִדְקָה
 מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וְנִמְצָא חַן וְשֶׁכֶל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
 וְאָדָם:

לשבת הֶרְחֵם הוּא יִנְחִילָנוּ לַיּוֹם שְׁכָלוֹ שְׁבֵת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים:
 לראש חודש הֶרְחֵם הוּא יַחְדָּשׁ עָלֵינוּ אֶת הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לְטוֹבָה וְלִבְרָכָה:
 ליום טוב הֶרְחֵם הוּא יִנְחִילָנוּ לַיּוֹם שְׁכָלוֹ לַיּוֹם שְׁכָלוֹ אֶרֶץ לַיּוֹם שְׁכָלוֹ וְיִשְׁבִּין
 וְעִמְרוּתֵיהֶם בְּרֹאשֵׁיהֶם וְנִחְנִין מִיּוֹ הַשְׂכִּינָה וְיִהְיֶה חֶלְקָנוּ עִמָּהֶם:

הִרְחַמְן הוּא יִזְכְּנוּ לְבִיאת הַמְּשִׁיחַ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם
הַבָּא : בָּחוּל מִגְדִּיל (בְּשַׁבַּת וַיֵּיט וַיֵּרָח וַיְחַיֵּם) * מִגְדֹּל
יְשׁוּעוֹת מִלְכּוֹ וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְמַשִּׁיחוֹ לְדָוִד וּלְיִרְעוֹ
עַד עוֹלָם : עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא יַעֲשֵׂה שְׁלוֹם
עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאָמְרוּ אָמֵן :

*ו"ל ריש גלותא דבבזל בספרו בן איש חי [פר' חקת אלה י"ט] כתב בחס"ל בשם רבי דוד פארוו ו"ל שגם בסעודת מילה ראוי לומר מגדול בוא"ו עפ"י הסוד עכ"ל.

סדר ברכת המזון לברית מילה

הסבך ברהמץ כשטניע אצל הרחמן הוא יוכנו אוטר זה:

הַרְחֵם הוּא יְבָרֵךְ אֶבֶי הַיֶּלֶד וְאִמּוֹ. וְיִזְכֶּנּוּ לְגִדְלוֹ וְלַחֲנוּכּוֹ וְלַהֲבָטוֹ. מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי
(ובמילה שלא בוסנה יאמר מיום הסילה) **וְהַלָּאָה יִרְצֶה דָּמּוֹ. וְיִהְיֶה יְהוּה**

אֱלֹהָיו עִטּוֹ:

הַרְחֵם הוּא יְבָרֵךְ בְּעַל בְּרִית הַמִּילָה. אֲשֶׁר שָׁשׁ בְּעִשּׂוֹת צָדֵק בְּגִילָה. וַיִּשְׁלַם
פָּעֻלוֹ וַיִּשְׁכַּרְתּוּ בַּפּוֹלָה. וְיִתְּנֵהוּ לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה:

הַרְחֵם הוּא יְבָרֵךְ בֶּן הַנְּטוּל לְשִׁמּוֹנָה. (ובמילה שלא בוסנה יאמר. בן הגמל נכונה)
וְיִהְיֶה יָדָיו וְלִבּוֹ לֵאל אִמּוֹנָה. וְיִזְכֶּה לְרִאיוֹת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה. שְׁלֹשׁ
פַּעַמִּים בַּשָּׁנָה:

כשהטהל סבך יתן הכוס של ברכה לאחר לומר זה הרחמן (ואם הטל הוא אחד וסודע אחד
ותוצץ אחד. יאמר. את הטל. ואת הפרע. ואת הסגץ וכו'. דרך פקדון):

הַרְחֵם הוּא יְבָרֵךְ הַמָּל בְּשֵׁר הָעֶרְלָה. וּפְרַע וּמִצֵּץ דָּמֵי הַמִּידָה. (אִישׁ הִירָא
וְרַף הַלֵּבב עֲבֹדָתוֹ פְּסוּדָה. אִם שָׁלֵשׁ אֵלָה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ.) נִיא אִישׁ

הִירָא וְרַף הַלֵּבב יִרְצֶה עֲבֹדָתוֹ פְּכַסּוֹרֶת סָמִים וְעוֹלָה. אִם שְׁלֹשׁ אֵלָה יַעֲשֶׂה לָּהּ:
הַרְחֵם הוּא יִשְׁלַח לָנוּ מְשִׁירוֹ הוֹלֵךְ תַּמִּים. בְּזִכּוֹת חֲתָן לְמַלּוֹת דָּמִים. לְבִשָּׁר

בְּשׂוֹרוֹת מוֹכּוֹת וְנִהוּסִים. לָעַם אֶחָד מְסֻרָּה וּמְסֻרָּד בֵּין הָעַמִּים:

הַרְחֵם הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בֶּהֱן צָדֵק אֲשֶׁר לָקַח לְעָלוֹם. עַד הוֹכֵן בְּסָאוֹ בְּשִׁמְשׁ
וְהַלּוֹם. וַיִּקַּט פָּנָיו בְּאַדְרָתוֹ וַיִּגְלוֹם. בְּרִיתִי הָיְתָה אִתּוֹ בְּמִיָּם וְהַשְּׁלוֹם:

הַרְחֵם הוּא יוכנו וכו'.

דובר שלום

אֲשֶׁר שָׁשׁ וכו'. אמרו חז"ל כל מנה עסקנו פלוס בשמחה
פדיין פטיין אותם בשמחה זו מלות מילה. זה
אשר שש לפסוק דקד של המילה בגילה ובשמחה. לכן יאמר
ס' פעלו על גוף המלוה. ומהי משטרות כפולה על
השמחה אשר שש לפסוק דקד בגילה:

יִשְׁלַח לָנוּ מְשִׁירוֹ ט' בזכות חתן למולות דמים. פ"ד
שנאמר כהם מלכך יבוא לך וגו' כהם דקד בריחך
שלחתי אסיריך מוצר לך מים ט'. ואחרי המילה הולך
תמים לפי שנאמר במילה הטהלך לפני והים תמים:
יִשְׁלַח לָנוּ כֵּסֶן דָּקֵק וכו' תמים והסלים. הפיימן יסד
דבריו ס' ד' דאיתא בפסיקתא את מלא שני נציאים
עמדו להם לישאל מהכסו של לוי משה דלחון ואליו
אחרון וט' כרי שמחכו לאליו משבש לוי לכן מהכסו
כאן כסן דק. ומתארו ברייתו הים את כהים והסלים
דנאמר במלאכי כשבע' וי'. וכן מפורש בנח' כ"ח ולח
כסן סא מר. אך בנח' חיתא נחלקו בבנח' ד' חלו
אומרים ללוי משל נד וחלו אומרים שהוא משל בנימין
ח' ככחיו למח אהם חולקים עליו חס מנני גיט של
נחל אמרו לו ולח כסן אהם ולא כן אמרת להנציית

ובזה פקידר הפיימן סדממן של חליוה אמרי סדממן
של משיח. ומודפת שאליו יבוא קודם משיח.
ימכן לפי שיטתו שני משיחים. בן יוסף ובן דוד ימכן
שיבא חליוה אחר משיח בן יוסף וקודם משיח ב"ד. אך
לפי מה דאיתא בנח' מפורש דאיתא דאיתא קודם משיח בן יוסף.
וגם בזה יש להסיר דלאן מהכס את חליוה בשם כסן
דק. ונוכל לומר כהם פ"י מה דאיתא במד' כוח"ס מזמור
דק. ובמסכת סוכה קמשיב ארבעה משיחים ב"ד
ומשיח בן יוסף חליוה וכהן דק. כרי דלחיוה חס כסן
מ"ג אמרו ישראל בגאולה כהשנה ט' שלח משה עבדו אהרן
אשר בחר בו שלח לו חף שנים כהנדים וט' אחר הקב"ה
כניי כהנא כהנ' כהנא אביו שלח להם את חליוה הכניי כרי
אחד. והשני כן עבדי אהרן עבדו כחיוה כהנא כרי
כרי

דיני פדיון הבן

קט

(בשמים ראש) ז"ל ספר התנחן פ' בא . דלס סע"י

לזכורנו לנשות מצור בלשונות פדיון
לחנן דעת כי הכל עליו ואין לו לאדם דבר בעולם רק
מה שיחלק לו הש"ת בחסדיו ויבין זה בלבושו כי אחרי
שיבא האדם כמה יגישו וימנה כמה ערומים בעולמו
והגיע זמן שפסקה פרי וחביב עליו ראשית פדיון כבדת
פדיון מיד תטע להקב"ה ומתחנן ראונו ממנו ומתנינו
לנשות מצור . ועוד לזכור הכנס הגדול שפסקה לנו הס"י
בכשרי תלמים שהכנס והזילנו מידם עכ"ל . וכל זה מדבר
בזכור בהמשך כ"ס בזכור אדם זה פלס משלמיו ובשר
מבשרו . ואינו יודע אם יהיה לו שר ביום יומא שהוא
מלאה בעצמו שהכל ברא לנצחו ומה' עאלו ואין לו חלק
חלמין ט . ולמשלמה נכפלה מצורה דכתיב בפרשת קרת
פסם גמית . ואין לראוי ויכון שמי שיש לו קלת רוח
פרנסתו לנשות בשם ה' ית' ליתן החמשה סלעים להכנס
לחלומין . ויהיה כבוד לזכר ביום בה' שיתלח לו . ולא
כמו שטובין עמם שפדיון באזיה משכון וכפום שאמר
הפדיון יחזיר לו הכסן . לא יעשה כן בישאל רק מי
שהשם חלומה לו ביומא . וסכ"י יקדים בלזכר הסכמה
במורה חלומה שנותן לכתן זה החפץ במכסה במורה
פטר פדיון בנו . ואף אם לא יחזיר לו הכסן החפץ לא
יהיה לו בלזכר שום פטרמות . גם יתקור הישג פס לומדי
מורה הדין על ה' סלעים בזמן הזה . והגר"א אורח
ביתו חמשה דמים פלג שהוא ששם כולל כסף . ופסק
בעצמו מפסק שהוא ז"ל היה בזכור ופסק א"ע בששם
ר"א בזכרה ונחל זכר נחמה ממנו מפסק שאינו פסק
לש"ס יוד"ד ס' ס' ס' ק"ד' בקופו : כתב בקפד ז"ל
לאחר ב' חדשים לריכוז לפדיון מיד לאחר ל' יום : אם
אירע ל"א יום להיות בשנה או ביו"ט ממחמשים פד
שיעבור בשבט והיום טוב . אבל במול המעמד פדיון :
[חל ל"א יום בשפנים לזכר אם רצו פדיון אותו בו יום
ויפשו הסכומה בלילה . או יפדו בלילה בין לפני ל"א בין
לאחריו . וכן יפשו הסכומה בלילה שפס (מסריב"ז) :

סדר פדיון הבן .

(דח"ה) מלות עשה לפדות כל איש ישראל בט שהוא
בכור לאמו הישראלית . מיום שלשים ומעלה .
בחמשה סלעים . ואם פדאו קודם אינו פדוי . ומכאן
ואין עובר עליו בעשה (וערך ה' סלעים פ"ין ב"ע
י"ד ס' ע"ה) . [והנאון רבנו אליהו וילנא ז"ל אמר
שנמנו זה הם למדך שלשים זהו' פול"ס . ובח"ס
סופר ס' רפ"ס כתב כי פס' חשבון י' להיות בפערים
לואלגנר חמשה לים ושלם כסף לרף (בראדולילבר)
והוא שיעור הפדיון רק שאינו ברור פ"כ י' לוסוף
קלת (לואלגנר) ע"ס . חלו החמשה סלעים נותן לכתן בכסף
או בשוה כסף מכל דבר שירצה חוץ מקרקעות . עבדים .
ושפירות . ואם פדאו בשם אינו פדוי] :

מנהג ישראל לנשות סעודה . וחושבין אותה לסעודה
מנוח . ואחר ברכת המזל פדיון :

בתר ברכת המזל [ומאחר שהכסן יש לו לנדר אחר
הפדיון על הכוס כדי לפרסומי מילתא . כתב
ספ"י בעיר שאין בה יין מנדר על שער שהכל וגראה
בזאתן מקומות שאין יין לרין לנשות הפדיון קודם
ברכת המזל על הסעודה דלילו בתור הסעודה אין
מברכין על השכר משא"כ במקום שיש יין פדיון אחר
ברכת המזל עכ"ל] . הכן מייחל ליה לזכור קמי כתן
ומדע ליה שהוא בכור פטר רחם לאמו הישראלית
ומייחל כסף או שום כסף חמשה סלעים ומניח לפני
הכסן ואומר לכתן זה בני כו' :

אחר כנאוג הפלס . ופ"ין בהנהגת הגר"א ונביאוריו
ס' קכ"ח מי שטלד לשפס חדשים ולא רצו למולו פד
אירע ל"א יום להיות בשנה או ביו"ט ממחמשים פד
שיעבור בשבט והיום טוב . אבל במול המעמד פדיון :
[חל ל"א יום בשפנים לזכר אם רצו פדיון אותו בו יום
ויפשו הסכומה בלילה . או יפדו בלילה בין לפני ל"א בין
לאחריו . וכן יפשו הסכומה בלילה שפס (מסריב"ז) :

סדר פדיון הבן

**זה בני בכורי הוא פטר רחם לאמו ותקדוש ברוך הוא צוה לפדותו
שנאמר ופדיו מן הבן חדש הפדה בערבך כסף חמשת שקלים**

א נמנר ית' עז .

דובר שלום

הכל פל כסן . דנמחלש חשי יעלה לט משיח ונח"י
יעלה לנו כסן זדק הוא פינתם דלמי בכוף וימלא אחר
משיח : אשר לוקח לפילוס . שנחלגלג בלחיש : בדיתי יתה אש
החיים והשלום . ע"ד שנאמר הכני נוסן לו אם בדיתי שלום :

חפלה

שיבא אותו אביו לפני הכסן ומודיש שהוא בכור
פטר רחם וישאל אותו הכסן איזה תרצה יותר
בך בכורך זה או חמש סלעים שנתחייבת
לפדותו ? ויענה אותו אביו בני בכורי אני רוצה
יותר והוא לך חמש סלעים בפדיונו' עכ"ל .
ורבים תמהים על זה . מה מקום לשאלת הכסן את פי
האב וכי הכרירה בידו לנלותי פדות את בנו ולהשאיר
את חמשת השקלים זכירו , הלא מלות עשה היא
לפדות את בנו ואי אמר לא יתהל לי דלעדי מלות
מכין אותו עד שירצה או עד שתלח נפשו (כטוטת
פ"י

סדר פרדיון הבן

**בְּשֵׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשִׂירִים גֶּרָה הָיָא: וְנֶאֱמַר קִדְּשִׁי לְךָ בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־
רָחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה לִי הָיָא:**

אמר כך הכהן שואל את אם הילד שמה הפילה או ילדה כתר. ותאמר לו לא. או האב מניח בילד לפני הכהן גם כלי או תפנים או מעות והכהן שואל את האב:

**מֵאִי בָּעִית טָפִי לָתֵן בְּנֶה בְּכוֹרֶךָ שְׁתִּיָּא פֶּטֶר רָחֶם לְאִמּוֹ אוֹ בָּעִית
לְפָדוֹתוֹ בְּעֶד חֲמֵשׁ סָלָעִים בְּדִמְחִיבְתָּא מִדְּאוֹרִיתָא:**
האב משיב לכהן ואומר:

חֲפִין אָנִי לְפָדוֹת אֶת־בְּנִי וְהִילֵךְ דִּמִּי פְדִינֹנִי בְּדִמְחִיבְתִּי מִדְּאוֹרִיתָא:
והכהן מקבל הכלי או התפנים או המעות ומחזיר הילד לאביו והאב מנדר:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ
עַל פְּדִיּוֹן הַבֵּן:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שְׁתַּחֲוִינוּ וְקִיָּמְנוּ וְהִגִּיעֵנוּ
לְזִמְנֵי הַזֶּה:**

א שמות יג, ב.

עיון תפלה

פ' ו' ע"א? ונראה לי שאין כונת הכהן ליתן הצריכה בידו לפדות או ילא לפדות, אלא כונתו להעיר את אביו לבל יבוא עליו בעקיפין במכסת כסף הפדיון כדרכן של בני אדם לחוס על ממונם, וכך אומר לו, אם רצונך להשאיר את בנך זה בידך לאורך ימים עריך ליתן את חמשה הסלעים כמו שאתה מחויב מן התורה, אבל אם תבוא עלי בעקיפין וערמתך תעמוד לך -- אמנם תרציה כסף אבל תפסיד את בנך כי לא יתקיים אצלך, ובתניא רבתי סי' ז"ל ובסדורי הספרדים אין שם שאלת הכהן ותשובת האב, אלא האב מביא את בנו לפני הכהן ומביא עמו שמונה אנשים מאוהביו (שהיו ביחד עשרה) ובידו חמשה שקלים והכהן שואל לאם הילד שמה הפלת או ילדת אם אמרה לא אומר הכהן זה הבן בכור הוא והקב"ה צוה לפדותו שנאמר ופדיוו מבן חדש תפדה בערבך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא, כשהיית במעי אמיך היית ברשות אביך שבשמים וברשות אביך ואמך, עכ"ל ואתה ברשותי שאני כהן ואמך ואביך מבקשים לפדותך שאתה בכור קדש שכן כתוב וידבר ה' אל משה לאמר קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא. ומנדר אבי הבן את ברכתו ומניח לפני הכהן את המעות והכהן מקבלם ואומר קבלתי ממך חביש סלעים אלו בפדיון בנך זה והרי הוא פדוי בהן כדת משה וישראל: אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן. נוסח הנדרה מוכרת שלהי ערבי פסחים. אבל בסדורי התימנים הנוסח לפדות את הבן, ומלשון הנמ' דפסחים שהזכירה בלשון נדרה נצרכה

סדר פריון הבן

ונטל כהן את הכסף ומליכו בידו על ראש הבן ואמר :

זֶה פָּתַח זֶה. זֶה חָלוּף זֶה. זֶה מְחוּל עַל זֶה. וַיִּבְנֶם זֶה הַבֵּן לְחַיִּים. לְתוֹרָה וּלְיִרְאָת שְׁמַיִם. יְהִי רָצוֹן שְׁפָעִשׁ שְׁנֵכֶנֶם לְפָדְיוֹן בֶּן יִבְנֶם לְתוֹרָה וּלְחֻפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים. אָמֵן :

הכהן נותן את ידו על ראש הבן ומברכו :

יְשׁוּעָה אֱלֹהִים בְּאַפְרַיִם וּבְמִנְשֵׁה : יִבְרַךְ ה' וַיִּשְׁמְרֵךְ וְגו'.

כִּי אֶרְךְ יָמִים וְשָׁנֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ :

וַיִּשְׁמְרֵךְ מִכָּל־רָע יִשְׁמַר אֶת־נַפְשְׁךָ :

ואחר כך הכהן מברך על הכוס. ולוכלים ושותים ושמתים בשמחה של מלוא :

בָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן :

א בראשית מת, ב ב משיג ג, ד ג חללים קבא, ו.

תפלה

לרות ממללל והעובר עדיין לא נתן בו הדבור, ואע"פ דכתבו החוס' (גיטין כ"ג פ"ג) ד"ה והא לאו בני דיעה נינהו, וא"ת הא לאו בני כריתות נינהו וי"ל דהשיבי בני כריתות הואיל ואם הגדיל הקטן ונשתפה בשוטה הוא בני כריתות עכ"ל, מוכח מזה דכל היכא דלחיי לדיי קר הרי זה כאלו כבר הוא קר, שאני הכא דלאפשר שהוא אלם ואין בו כח הדבור (כלל) עור ובשר הלביושו ובעצמות וגידים סוככו (ז"ע אחאי לא הזכירו כאן מספר הגידים שהם שס"ה כדאיתא בתרומה וינתן ריש בראשית פסוק ויברא אללים את האדם בצלמו, במאתן וארבעין ותמי' חיברין תלת מאה ושתין וממשה גידין, וכמו שזכרו לעיל מספר האיברים ? וכן יש לתמוה על הגמ' דמכות כ"ג ע"ב שס"ה לאוין כנגד ימות החמה ורמ"ח עשס כנגד איבריו של אדם אחאי לא אמר שמספר הלאוין כנגד מספר הגידים ועי"ש בפרש"י) דכתיב (ברמב"ן) ובאנדרהס (שנאמר) עור ובשר תלבישו ובעצמות וגידים תסוככו [?] לו מאכל ומשתה (בראש"ם שלהי נכור) וצוה לו למאכל ולמשתה, ובאנדרהס וק"ה ד' מאכל ומשתה רבש וחלב להתענג בו) [?] לו שני מלאכי השרת לשומרו במעי אמו כדכתיב (ברמב"ן) ובאנדרהס (שנאמר) חיים וחמר עשית עמדי ופקודתך שמרה רוחי, אביו אומר זה בני בכור ואמו אומרת זה בני בכורי שבו פתח הקב"ה דלתי בטני (ברמב"ן) אביו אומר זה בני בכור, וראשית אוני ראוי לייסול פי שנים ככתוב לתת לו פי שנים" אמו אומרת וגו' והמאמר המוסגר מוחק הרמב"ן שס דכיון דלחייא בכור לכהן ואינו בכור לנחלה לאו שפיר דמי למימר הכי ואפי' הוי נמי בכור לנחלה מאוס דמשמע דקדושת פדיון צאה תליא עכ"ל) חמש סלעים נתחייבו ל[?] לכהן בפדיונו (באנדרהס נתחייבו, וכתב במעדר יר"ע בנכורות שס אות ד' שאין ראוי לומר לא נחייבו ולא

עיון

הברכה כך היא אלא הכונה שמברכין על המלוא של אכילת מלוא אכל נטוח הברכה הראויה לה דהיינו לאכול מלוא עיי"ש. וסברי בני תימן כסברת הריב"ש בתשובה סי' קנ"א והרמ"א ציד"ל סי' שיה סעי' ס' שאין האב יכול לפדות את בנו על ידי שליח דלא כמסקנת הגאון בעל שער המלך בפרק ו' מהל' אישות ולפיכך מברך בלמ"ד כמו"ש הר"ד אנדרהס ברש פסוק דף ס' ע"ב, כל מלוא שאפשר לעשותה ע"י שליח והיא להבא מברכין בעל וכל מלוא שאי אפשר לעשותה ע"י שליח והיא להבא מברכין בלמ"ד עכ"ל. ועי' בספר קנות החשן על חו"מ בסי' קפ"ב שהאר"ן שס גדר השליחות במלוא. וכנדרסת הש"ס כתיב הג"ל בשליח פסחים גרסי גס רבינו חננאל והרי"ף והרא"ש והראב"ד הראשון בספר האשכול בפרק סי' מ"ב מהל' פדיון בכור והריב"ש בתשובה סי' קל"א :

עוד כתב הרא"ש בקדושין שס ובשלהי בכורות והרמב"ן בהלכות בכורות תשלוס הרי"ף פרק ח' על משנת הוא לפדות ובנו לפדות והרשב"א בתשובה סי' ר' וסי' תשנ"ט ושלמי הנכורים סופ"ק דקדושין ובאנדרהס הלכות בכורות דף קל"ז ע"א גסם הגאונים (הרשב"א בתשובה הביא זה מרבינו חננאל) שבהן מברך אחר הפדיון על הכוס בפה"ג ועל ההדס בורה עלי בשמים ועוד מברך ברכה ארוכה בא"י אמ"ה אשר קדש עובר ממעי אמן, (גי' אנדרהס במעי נבי"ת) ולארבעים יום ח"ק את איבריו מאתים וארבעים ושמונה איברים שיש בו (באנדרהס ליתסה להנהו שתי תיבות) ונפח בו נשמה (באנדרהס ואחר כך נפח, וברמב"ן ונפח באפיו נשמה) דכתיב (ברמב"ן) ובאנדרהס (שנאמר) ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה (ברמב"ן) ויפח באפיו נשמת חיים ותו לא, וכן ראוי לומר, שהרי על ויהי האדם לנפש חיה תרגם אונקלוס

עיון תפלה

אלו נתחייבנו דהא האשף אינה חייבת בפדיון עכ"ל, ונרמז"ן סג' חמש סלעים נתחייבתי לחת לבדן לפדותו ממנו שכך היא גזרת מלך שנאמר אך פדה תפדה וכו' ברכתיב (נאטורסס שנאמר) ופריו מבן חרש תפדה בערך חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא ונאמר אך פדה תפדה את בכור האדם זאת בכור הבהמה הטמאה תפדה (נרמז"ן נהפך, נתחלה אך פדה תפדה ואח"כ ועדיו), בשם שובה בכור זה לפדיון כך יוכהו השם לתורה ולחופה ולמעשים טובים (נרמז"ן בשם שהבנסתו לפדיון כך תבניסוהו לתורה וכו') בא"י מקדש בכור ישראל לפדיונו (נרמז"ן מקדש בכורי ישראל לפדיונו, ונאטורסס מקדש בכורי ישראל וכו' לא. ובתשובות הגאונים שערי תשובה ליווארנא תרכ"ט סי' מ"ח בתשובה לרב האי גאון מסיים מקדש ישראל בבכוריהם ובפדיונם. ונת' הגאונים כת" שיהו יד הרס"ג ר' ישראל משה חזן ז"ל ח"א סי' ס"ד בתשובה לרה"ג מקדש בכורי ישראל ופדיונם) — וכתב הרא"ש ולא נהנו לנדר נכרה זו באשכנז ונרכת לא מנינו שמנרכין שום נכרה שלא הוזכרה נמשנה לו בתוספתא או בגמ' כי אחרי סדור רב אטי ורבינא לא נתחדשה נכרה (נמעדני יו"ט לאת ה' שקשה עליו מדברי עמנו שהרי בתובות ס"ק סי' ס"ו יחא ליה לרבינו לנכרי נכרת תוליס אשר צ

עיון

אלו נתחייבנו דהא האשף אינה חייבת בפדיון עכ"ל, ונרמז"ן סג' חמש סלעים נתחייבתי לחת לבדן לפדותו ממנו שכך היא גזרת מלך שנאמר אך פדה תפדה וכו' ברכתיב (נאטורסס שנאמר) ופריו מבן חרש תפדה בערך חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא ונאמר אך פדה תפדה את בכור האדם זאת בכור הבהמה הטמאה תפדה (נרמז"ן נהפך, נתחלה אך פדה תפדה ואח"כ ועדיו), בשם שובה בכור זה לפדיון כך יוכהו השם לתורה ולחופה ולמעשים טובים (נרמז"ן בשם שהבנסתו לפדיון כך תבניסוהו לתורה וכו') בא"י מקדש בכור ישראל לפדיונו (נרמז"ן מקדש בכורי ישראל לפדיונו, ונאטורסס מקדש בכורי ישראל וכו' לא. ובתשובות הגאונים שערי תשובה ליווארנא תרכ"ט סי' מ"ח בתשובה לרב האי גאון מסיים מקדש ישראל בבכוריהם ובפדיונם. ונת' הגאונים כת" שיהו יד הרס"ג ר' ישראל משה חזן ז"ל ח"א סי' ס"ד בתשובה לרה"ג מקדש בכורי ישראל ופדיונם) — וכתב הרא"ש ולא נהנו לנדר נכרה זו באשכנז ונרכת לא מנינו שמנרכין שום נכרה שלא הוזכרה נמשנה לו בתוספתא או בגמ' כי אחרי סדור רב אטי ורבינא לא נתחדשה נכרה (נמעדני יו"ט לאת ה' שקשה עליו מדברי עמנו שהרי בתובות ס"ק סי' ס"ו יחא ליה לרבינו לנכרי נכרת תוליס אשר צ

*מודעה באזהרה מרבני גאוני עיר קדשנו ירושלים תובכ"א על אודות המציצה אם אפשר לעשותה במכונה וכו' ואלה הדברים אשר בהמודעה הנ"ל

אזהרה גדולה

מאת הרבנים הגאונים הגדולים דפעה"ק ירושלם ת"ו
ומוועד "משמרת הקדש" ומשני בתי דינים מק"ק ספרדים ואשכנזים יצ"ו
בח' תשרי שנת התרס"א

בהיות כי יצא איש אחד פה לשנות המציצה של "ברית מילה"
לעשותה בפיו ע"י כלי זכוכית

וע"פ הדין המל"ה היא רק צפה לצד ולא ע"י דבר אחר כלל. והיא
נהוגה כן בקרב ישראל משנות דור ודור מרבותינו הקדמונים ו"ל.
לכן נאלו עתה להזהיר בכח תוה"ק

כי אל יהיך שום איש ישראלי עוד לעשות המציצה באופן אחר
מכפי הנהוג עד עתה בשום שינוי כל שהוא

וכל המשנה ידו על התחתונה. וענוש יענש המוהל ואבי הבן והסנדק
וכל המסייעים לפרץ גדרן ומנהגן של ישראל. ולהשומע יונעם
ותבא עליו ברכת טוב.

יעקב שאול אלישר

חכם-באשי ירושת"ו ואגפיה

שמואל סלאנט

שנאור זלמן לאדיער

אב"ד דק"ק לובלין וכעת בירושלים ת"ו

*נעתק מספר שדי חמד מערכת מציצה

השמטות לספר כסא אליהו

עומדים בפני נושאי התינוק לברית מילה

תנן בפ"ג דבכורים (מ"ג) וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם. וכתב שם הרע"ב אע"ג דאין בעלי אומניות חייבין לעמוד בפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתם שלא יתבטלו ממלאכתם, מ"מ חייבין לעמוד מפני מביאי בכורים דחביבה מצוה בשעתה. ומטעם זה עומדים בפני נושאי המטה שהמת בה, ומפני נושאי התינוק לברית מילה. ועיין שם בתוס' אנשי שם ובמשנה ראשונה.

וז"ל הרב החיד"א ז"ל בספרו פתח עינים (שם) מהרימ"ט בחידושי קדושין על דף ל"ג כתב דכתבו האחרונים דנהגו לעמוד כשבא בעל הבית למול את בנו דחביבה מצוה בשעתה. וכתבתי אני בעניי בספר הקטן ברכי יוסף יור"ד (סי' רס"ה) דלא ראיתי מי שכתב כן אלא רבינו עובדיה ע"ש והדבר מבואר שכונתו על קימה בפני בעל ברית בפרטות וכבר שם הזכרתי דברי הרב ט"ז (סי' שס"א) דקאי אמ"ש מרן בש"ע שם ומקורו דברי הרי"ף גיאת מהירושלמי דהכא. ועתה בא לידי ספר התשוב"ץ לתלמיד מהר"מ וראיתי (בסי' תקל"ח ותקל"ט) שהביא דברי הירושלמי וכתב מכאן נראה שחייב אדם לעמוד מפני עושי מצוה עכ"ל ונעלם מהרב ט"ז ועמ"ש הרב מר קשישא מהר"ר אליהו מלובלין בשו"ע יד אליהו סי' נ"ד.

על המנהג לברך את הרך הנימול בברכת ישימך אלקים כאפרים ומנשה

מקורו בתרגום יונתן (בראשית מ"ח, כ') וברכינן ביומא ההוא למימר כך יוסף ברי יברכון בית ישראל ית ינוקא ביומא דמהולתא למימר ישוינך ה' כאפרים וכמנשה וכו'.

וז"ל הגה"ק מרן בעל מנחת אלעזר זי"ע בספרו חיים ושלום (פ' ויחי, שם) צריך פירוש למה דוקא ביומא דמהולתא מברכים זה אפרים קודם מנשה וכפשוטו יש לומר כי מזה נצמח המנהג מה שנדפס בכמה סידורי רוסיא (וכן המנהג שם בליטא ורייסין בכמה קהילות) שאומרים אחר המילה בברכת אשר קידש וכו' כשמסיימים כן יכנס לתורה ולחופה ולמע"ט אומרים ישימך אלקים כאפרים וכמנשה, והוא כפשוטו נצמח המנהג הזה מזמן התרגום יונתן (ובזה מיושב מה שעמד שם הפי' יונתן הנדפס בחומש והקשה ונדחק לפרש כונת הדברים ביומא דמהולתא וכו' כנו') אמנם מנהגנו שאין אומרים זאת בעת המילה אבל צריכין להבין מה זה שייכות ביומא דמהולתא לברכת ישימך וכו', וי"ל דהנה עושין השמחה ביומא דמהולתא ולא ביום לידתו, ובע"כ הטעם דאין יום הולדת העיקר כלל דהא טוב לו שלא נברא משנברא והעיקר הוא כשנברא לקיים מצות ה', והמצוה הראשונה שמקיימים בו הוא מצות המילה ע"כ עושין אז השמחה ביום מילתו, ולהורות כי עיקר תכלית הבר ישראל ומגמתו, רק ברוחניות וחפצי שמים וזהו שמחתו וטובתו, לא יום לידתו, שהוא רק מבחינת הגשמיות, והנה הגיד יעקב אבינו הטעם שהקדים אפרים למנשה משום וזרעו יהיה מלא הגויים שיעמיד יהושע השמש ויתקדש שם שמים לעיני כל הגויים בעולם ויראו כי אין עוד מלבדו יתברך שמו וכידו לשדד המערכות כחפצו תמיד, וזהו הקידוש השם היותר גדול שיכירו וידעו כל הגויים אמתת מציאותו וממשלתו בכל ית"ש, וזה יהיה על ידי אפרים, (מה שאין כן מנשה שמזרעו יהיה גדעון עכ"ז אינו נס גדול ומפורסם כמו הנעשה ע"י יהושע) אם כי מנשה נולד מקודם אין זה העיקר הלידה הגשמית רק העיקר התגלות כבודו ית"ש, וז"ש ביומא דמהולתא דייקא (שעדיין עושין בשמחה) ולא ביום לידתו הגשמי והיינו טעמא דוישם את אפרים לפני מנשה שהעיקר הוא מצות השי"ת וכבודו,

אם כי מנשה נולד מקודם (בגשמיזם) שם אפרים מקודם למנשה, וז"ש (שם בתרגום) יתמני רבא דאפרים קדם רבא דמנשה, וחד טעמא אית להו עם ביומ"א דמהולת"א (ולא יום לידתו הקודם) כנ"ל. (א"ה, עיין מ"ש בזה הגה"ק מסאטמאר זי"ע בספר מתורתו של רבינו (אות ב', ערך ברית מילה)

אמר המעתיק, ז"ל ספר שבלי הלקט השלם (דף קפ"ח.), יהא אח לשבעה ואב לשמונה. יש מפרשים יהא אח לשבעה זה אפרים דכתיב ביום השביעי נשיא לבני אפרים וגם לשמונה זה מנשה דכתיב ביום השמיני נשיא לבני מנשה, וכן הוא אומר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה. ואימתי יברך ישראל את הברכה זו בברכת המילה. ובאגדה אמר ר' זעירא שיחתן של בני ארץ ישראל תורה הוא (הגירסא בשוח"ט מזמור ה' הגירסא שיחתן של ישראל תורה היא) תהא אח לשבעה ואב לשמונה.

זה כסא של אליהו זכור לטוב

זה לשון הגה"ק החתם סופר זי"ע (בשו"ת ח"ו סי' צ"ח) ... נהגו עלמא במילה לאמור זה כסא של אליהו זכור לטוב, וגם מתפללים המוהלים שיעמוד אליהו על ימינם לסמכם וזה אומרים אותו אפילו בשבת ולשמעתי הרי אי אפשר לבוא בשבת משום ספק תחומין למעלה מיו"ד, ובטוש"ע או"ח דמשו"ה מזכיר פיוטים שיש בהם אליהו במוצאי שבת משום שלא היה אפשר לו לבוא לא בערב שבת ולא בשבת מפני תחומין, וגם בפרמ"ג הנ"ל תמה גם במו"ט לימא מהאי טעמא ע"ש, ותקשי לכ"ע ממנהגינו בברית מילה בשבת ויו"ט.

אבל האמת יורה דרכו כי מעולם לא עלה אליהו בגופו למעלה מיו"ד טפחים אך נפרדה נשמתו מגופו שם והנשמה עולה ומשמש למעלה בין מלאכי שרת וגופו נתדקק ושורה בג"ע התחתון בעוה"ז וביום הבשורה במהרה בימינו תחלבש נשמתו בגוף הקדוש הלז ואז הוא ככל אדם מחכמי ישראל והוא מוסמך מרבו אחיה השילוני או ממשל"ע"ה אם הוא פנחס והוא יסמוך את חכמי ישראל ואז יש לו דין ככל בני ישראל, וכן בכל פעם כשמתגלה ומתראה בעוה"ז מלוכש בגופו הו"ך, אך כשמתגלה בנשמתו כמו ביום המילה אז איננו מחויב במצות במתים חפשי כתיב וכו' עי"ש בדבריו קדשו. [עיין ערך אליהו, בספר מתורתו של רבינו].

סעודת ברית

בענין סעודת מצוה כבר האריכו בזה הראשונים והאחרונים ז"ל, רצוני להעתיק דברי רבינו בחיי ז"ל (תלמיד הרשב"א ז"ל) אשר המשכילים ישכילו ויבינו בדברות קדשו ותן לחכם ויחכם עוד, זל"ק בספרו כד הקמח (ערך מילה) מצות המילה כעין קרבן הוא שאדם מקריב פרי בטנו לכבוד השי"ת לקיים מצותו, וכשם שדם הקרבן מכפר כך דם הקרבן מכפר, ולכן עיקר הקמילה ביום שמיני בדמיון קרבן שלא יכשר עד יום שמיני, שנאמר ומיום שמיני והלאה ירצה, וכשם שכתוב בקרבן ואכלו אותם אשר כופר בהם, שאכילת קרבן מכפר, כך המנהג בישראל שעושין סעודה ביום המילה ומתאספין הכל ובאים שם ומנהג כשר הוא, וע"כ הזהיר דוד ע"ה (תהלים ג', ה') אספו לי חסידי כורתי ברית"י עלי זבח, למדך כי ראויה שיתאספו הקרובים והאזהבים לשמוח ולעשות סעודה על המצוה הזאת. ועיין עוד בספרו על התורה (בראשית כ"א, ח'). ורצוני לציין עוד מקור לסעודת מצוה זו (שלפלא שהאחרונים ז"ל לא הביאו) ז"ל הרמב"ן ז"ל (שמות י"ח, ב') ויקח יתרו וכו' גם יתכן לפרש שסידר הכתוב כל ענין יתרו אבל היה זה אחר שעמד עמהם ימים רבים ונתגיייר במילה וטבילה והרצאת דמים כמשפט, ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עמו ביום חתונתו כי חתן דמים הוא עכ"ל.

עת רצון היא להתפלל בעת הברית

כה כותב הגאון רבי חיים פלאג'י זצ"ל בספרו תוכחת חיים (פ' לך לך) נהגו באר"ץ טובה (ארם צובה) שקורין חאלי"ף יע"א, על איזה צרה שיש בעיר ח"ו, שביום המילה שיש בעיר, בין מילה לפריעה אומרים ויעבור ה', ומיד נענין, וכמ"ש מורינו הרב שבט מוסר בליקוטיו שלאחר הדרושים יע"ש. והיינו שבעת המילה מתעוררין הרחמים, וכן נעשה מעשה בעירנו אזמיר יע"א בשנת התקכ"ץ, כשאירע דבק גדול מחולי המהלך הנקרא בלע"ז קולירא. ובשנת התקצ"ז כשהיה מגפה בעיר, לא תקום פעמים צרה שעשו כסדר הלזה והיתה הרוחה, תהלות לא' עלין. וגם עיין מ"ש הס"ק מרן הגר"ש אליפאנדארי זי"ע בשו"ת הסבא קדישא (חלק שני סימן י') וזל"ק באמת בעת ובעונה זו הזאת מצוה גדולה יותר מכל המצות כידוע, וגם הוא שעת רצון שיקובל התפלה יותר מכל הזמנים עיי"ש דברות קדשו כי נעמו.

כשם שנכנס לברית כן יכנס לתורה ולחופה ולמע"ט

עיין בהקדמת אות שלום שדקדק למה דוקא בברית מילה מברכין שיכנס לתורה ולמצוה, ולא בכל מצוה כמו שלובשים פעם ראשונה תפילין וכדומה עיי"ש, וכן עיין בזה בשו"ת הסבא קדישא (ח"ב סימן יו"ד).

זמן קריאת שם בהולדת בת

ז"ל הגה"ק אדמו"ר ממונקאטש זי"ע. בעל "דרכי תשובה" בספרו על התורה "תפארת בנים" דף ר"א. אשר שאל על מי שנולד לו בת למז"ט באמצע השבוע אם לקרוא לה שם תיכף בעת קריאת ס"ת הסמוך והראשון או להמתין על ש"ק הנה שמעתי בשם כ"ק זקניי הגאון"ק רבינו מהרצ"א זצלה"ה בעל בני יששכר שהזהיר לקרוא לה שם תיכף בקריאת ס"ת הסמוך באמרו בשלמא כשנולד בן כן צייתה התורה להמתין שמונה ימים עד מילתו ואז יקראו לו שמו אמנם בנקה מדוע נמתין אפי' יום א' מבלי לקרוא שם בישראל כי את אשר יקרא לו נפש חיה הוא שמו וממשיך קדושת ישראל על הולד ואין יאחרו זה מיום קה"ת הראשון האפשרי עכתד"ה ולפענ"ד נראה טעם ורמז הגון לדבריו הקדושים כי טובא גניז בגוה בכונת הארז"ל בסידור בסוד קריאת ספ"ר תורה כי זהו בסוד וקורא לך ש"ם חד"ש ספ"ר גי' ש"ם בשיי גמור להמתיק הנוקב"א ולהעלותה פכ"פ וגם חדש מספר קס"א וקנ"א עכתד"ה עיי"ש ולפי"ז שפיר הענין הרומז בעת שקורין ש"ם חד"ש להנוקב"א הנולדה הוא בעת קריאת ספ"ר כי ספ"ר גי' ש"ם כנ"ל והיינו בעת קריאת ספ"ר תורה המוקדם, ואין לו ענין כלל עם הקריאה בשבת דייקא רק עם הקריאה בספ"ר בב' וה' ככונה הנ"ל וטוב שלא לאחר מטעם זקניי הקדוש הנ"ל זי"ע. ואחתום ברוב שלום וכ"ט ועינינו תחזינה בתיקון מלכות שמים ובנין ציון וירושלים, בביאת ג"צ בב"א.

צבי הירש שפירא

מנהגי ירושלים בברית מילה

מספר התקנות (המכיל מנהגים ותקנות אשר גבלו ראשונים כמלאכים ז"ל בעיר ה') נדפס בשנת תר"ב, בירושלים.

א. מנהג נאה בעה"ק שכל הלילה קודם המילה לומדים ת"ח בבית אבי הבן וסועדים שם סעודת מצוה בלילה וביום אחר המילה. הלק"ט ח"ב סימן קס"ט.

ב. ברכת אבי הבן להכניסו המנהג בע"ק כס' רשב"ם לברך קודם המילה ולא בין מילה לפריעה כמנהג העולם. שו"ג סימן רס"ה:

ג. בנוסח הברכה נוהגין בירושלים לומר צוה להציל ידידות שארינו משחת הצד"י בפתח והוי"ו בצירי וגם אין אומרים ידידות זרע קדש אלא ידידות שארינו. שו"ג סימן רס"ה ס"ק י"ב:

ד. סדר המילה שנוהגים בירושלם, מביאות הנשים התינוק לביהכ"נ ומוסרות אותו ליד אבי הבן ותופס אותו ואומר בקול רם פ' אם אשכחך ירושלם וכו' שמע ישראל וכו' ה' מלך ב' פעמים אנה ה' הושיעה נא: אנה ה' הצליחה נא: ואח"כ מברך אקב"ו להכניסו והש"ץ אומר אשרי תבחר ותקרב וגו' במקהלות ברכו אלהים וגו' בפרוע פרעות וגו' ומוסר התינוק למוהל והוא נותנו על הכסא המוכן לאלהיו ז"ל ואומר זה הכסא וכו' ואח"כ נותנו לסנדק ומל המוהל ומחלקים מיני בשמים. הלק"ט ח"ב סימן קס"ט שו"ג סי' רס"ה ס"ק ב' ג' וע"ש ס"ק י' טעם למנהג הבשמים:

ה. כשנולד בין השמשות מנהג ע"ק כהוראת הרב בית רוד חא"ח סי' קכ"ו דכל שנראה השמש אפי' משהו בראש הדבר היותר גבוה מן העיר מונין מאותו יום וכשאינו נראה השמש כלל בשום מקום מהעיר מונין להבא. פרה"א ח"ד ד' ג' ע"ג ברכ"י סי' של"א אות ז':

בענין הנחת תפילין בעת ברית מילה

עיין מה שכתבנו בסימן ט' בענין הנחת תפילין בעת ברית מילה, והנני להעתיק בזה מ"ש הרב החיד"א ז"ע בספרו מראית העין דף ע"ז. וזה לשון קדשו:

שאלה: יש מקומות שהמילה נעשית בבית הכנסת אחר תפלה, והמוהל והסנדק נשארים בטלית ותפילין עד לאחר המילה. ועתה נדפס ספר יד נאמן וערער על המנהג דלא אריך לעשות מילה והוא לבוש תפילין אתיא אחל יודיעני דעתו בזה ושכמ"ה:

תשובה: חזה הוית בספר הנזכר יד נאמן בדף ל"ד אשר מילא את ידו והרעיש הרעשה גדולה שאבי הבן המוהל מילת בנו מזלזל במילה אם יש לו תפילין והביא מדין דאסור בשבת ויו"ט ללבוש תפילין והביא דברי הרב הלבוש ז"ל שהאריך בטעם הדבר. ותמהני עליו דמה דמות יערוך בשבת ותפילין דשניהם באדם עצמו והוא עצמו שומר שבת אות לטובה ומה לו הוא עצמו לאות תפילין אבל הכא הוא לובש תפילין. ולבנו עושה אות המילה. ואין הנדון דומה. וכבר הוא נתקשה דבכל יום אות ברית ואות תפילין אצלנו ותיריך דאות מילה היא מוצנעה וכו' ע"ש ותימה עליו דנעלם ממנו דברי הסמ"ג דנאה דורש דבכל יום יש לנו שני עדים אות ברית ואות תפילין. ובשבת יש שני עדים שבת ואות ברית וכוה נסתרו דבריו. ועוד דאין להוציא דין מכח טעמים ודרשות וכמ"ש גדול המורים הרב תה"ד בכתבים סי' ק"ח בענין זה. באופן המנהג ותיקון נאה יאה למול ולהיות סנדק בתפילין ואין להאריך בדברים פשוטים:

עוד ראיתי שם בספר הנזכר דף ל"ד ע"ד שתמה מעורו על מה שאומרים בעת המילה ברוך הבא בשם ה' עד שנדפס דעת זקנים וראה שם הלשון מוטעה ותקנו ע"ש. ותימה עליו דלא ראה מהר"ר דוד אבודרהם ז"ל דף קל"ג ע"א פוסק אמשטירם שכתב זה שהוא מנהג פשוט לומר ברוך הבא בשם ה' כי הבא הוא גימטריא ח' כמו שהגיה הוא בדעת זקנים.

חיים יוסף דוד אזולאי

ה' נותן בלב האדם לקרוא השם לבניו בשם שקרא ה' לנשמה

ז"ל הגדת אור החיים (דף ס"א) לעיר וקדיש רבי חיים י' עטר זי"ע, ידוע הוא אמרם ז"ל כי על השמות שקורין האבות לבניהם הם הם השמות העיקריים שקורא ה' לנשמה בעולם העליון, וה' נותן בלב האדם לקרות השם ההוא לבניו בשם שקרא ה' לנשמה, והיינו טעמא דיעקב להיות השם הראשון שלו שהוא שם שקרא אביו, שהוא אי אפשר שישתנה לא יוכל ליעקר לחלוטין ולזה נשאר השם במקומו, הגם שקרא לו ה' שם חדש. מה שאין כן אברהם ואברהם דשם אחד נינהו, והיינו דקא דייק אברהם הוא אברהם, ולזה דגם שיעקר שם אברהם ולא יקרא כי אם אברהם דוקא אין קפידא, כי היינו הך וזה עצמו שם הראשון. (ועיין שם דף צ"ז, ד"ה קריאת השם "משה").

ז"ל רבינו האריז"ל [בשער הגלגולים הקדמה כ"ג דף כ"ד:] כאשר נולד האדם וקוראים לו אביו ואמו שם אחד העולה נדעמם אינו נאקלא ונהזמן כי אם הקב"ה משים נפיו השם ההוא המוכרח אל הנשמה ההיא, כמס"ה אשר שם שמות נאמן כפי מקום האבר שנאלם העליון אשר ממנו מוצא והשם הזה נרשם למטה בכסא הכבוד כנודע ולכן אריז"ל שמה גרים.

שמה גרים

ז"ל מרן הגה"ק מסאטמאר זי"ע בספר "מתורתו של רבינו" (ערך שמות) אמרם ז"ל שמא גרים, דבאיכות השם תליא מהות המעשים וכמו"כ להיפך. [עוד שם], בודאי שאין השם מכריח לבטל הבחירה, ועדיין הבחירה ביד האדם להרע או להטיב. [עוד שם], שמו של האדם מורה על שורש נשמתו בגבהי מרומים. [עוד שם], זה פירוש המדרש ואלה שמות בני ישראל זה שאמר הכתוב כשמוך א'לקים כן תהלתך, דאם מקושר האדם בשם שניתן לו מהקב"ה, אזי נדבק במקור חיותו בקדושה ואז יכול להלל להקב"ה, מה שאין כן להיפך דהשם גרים. עיי"ש עוד בערך זה. [ועיין בערכי הקודש, לרבן של רועי ישראל בעל נועם אלימלך זי"ע, בערך שם].

ב' תשובות ממרן הגה"ק משינאווא זי"ע בענין קריאת שם

(נעתק מספר דברי יחזקאל החדש)

א. ב"ה עש"ק לס' וילדה זכר ער"ח ניסן תרנ"ד לפ"ק. ששון ושמחה ישיגו אהובי מחו' הרב המאוה"ג בור"ק חו"פ בש"ק הצדיק המפורסם רבים ילכו לאורו כקש"ת מו"ה משה שליט"א אבר"ק דעש יע"א. תמול הגיעני הט"ג עם הבשורה טובה כי בן נולד לו והנני מברך את כ"ק בברכת מז"ט. ומה שדרש לחוות דעי בהשם אשר יקרא לו הנה שמעתי שאמור"ה הרב הקדוש מו"ה שלום מבעלזא זצ"ל אמר שמן השמים מודיעין לאבי הבן את שמו אשר יקרא אותו גם שמעתי שאמר שמסוגל לאריכות ימים ליתן שם מהמשפחה ועתה הנני מברכו שיזכה להכניסו לבריתו של אאע"ה ולגדלו לתורה ולחופה ולמע"ט ותרוא בנים ובני בנים מילד זה ומכל צאצאיהם עוסקים בתורה ובמצות בישראל.

דברי ידידו הרוש"ת ומצפה לכ"ט
הק' יחזקאל שרגא הלברשטאם

ב. בעז"ה ג' בסליחות תרנ"ה.

תחל שנה וברכותיה לכבוד ידידי מחו' ה"ה הרבני המופלג החסיד ויר"א בנש"ק כש"ת מו"ה אברהם חיים נ"י פרענקל.

קבלתי הפ"ג שלשה רע"ו בבשורת לידת בנכם והנני מברך אתכם ברכת מז"ט יה"ר שתזכו להכניסו כבשא"א ע"ה ולגדלו לתורה ולחופה ולמע"ט עם כל צאצאיהם יחיו ויתחדש עליכם שנה טובה ומתוקה.

ומה ששאל בעצה לשם הילד שמעתי בשם אדמו"ר הרה"ק מבעלזא זצלה"ה שטוב לאריכות ימים לקרוא ע"ש המשפחה של אב או אם והמנהג הוא לקרוא ילד הראשון על שם משפחת האם והשני ע"ש משפחת האב וכן כל הילדים קוראים בסדר א' על שם משפחתה וא' על שם משפחתו והשי"ת יתן בפי מעלתו את שמו אשר יקרא לו לאויוש"ט היה שלום וכ"ט כנפשו ונפש ידידו מחור' המצפה לב"ט.

הק' יחזקאל שרגא הלברשטאם

סגולה מאיש א' קדוש מרן הישמח ישראל זי"ע

אברהם חיים דאנציגער

בהרה"ק אדמו"ר זצלה"ה מאלכסנדר

כבוד

אהובי יד"נ היקר ... הרב אשר זעליג מרגליות נ"י

... גם אבקשו כי יראה נא להזכיר את אחותי היקרה צפורה לאה בת שויה רבקה אשר ב"ה על רוב חסדיו אשר נתעברה וזה י"ב שנים ועדיין לא נפקדה אחר החתונה ועתה ב"ה נתעברה אנא לעזור עליה רחמים במקומות הקדושים כי תשלם ימי הריונה בנקל ובלי שום מכשול ח"ו ותלד זש"ק ועדיין הדבר בסוד מחמת עין הרע.

ועתה אבקשו לאשר כי ידענו מכ"ק דודנו רבינו הקדוש בעל ישמח ישראל זצ"ל סגולה לזה למדוד קבר רחל אמנו ע"ה ולמדוד הקבר של רחל ולשלוח לי הבענדליך למען יהיה לסגולה שתשלם ימי הריונה. גם אולי יש עוד סגולה לזה והעיקר שיהיה בסוד. וגם אבקשו אודות השמן זית ממירון כי עדיין לא הוטב לי.

... מאת ידידו אהבו הכותב בחפזון רב ומצפה לישועה בתוך כלל ישראל ומברכו שיקבל החג הק' והתו"ק בשמחה וטהרה והרחבת הלב.
עש"ק במדבר י"ב למב"י.

אברהם חיים בהרה"ק מאלכסנדר

חתן וכלה בכיבוד קוואטער

המפגשים בין חתן וכלה הרי כל המקודש מחברו החמיר יותר ויותר לומר סחור סחור, ואנן סהדי שראינו במוחש כי המפגשים הביאו לתוצאות בלתי רצויות הן ברוחניות והן בגשמיות, ואם אנן קיימ"ל כי עתידו של הרך הנימול תלוי הרבה בהמטפלים בו בעת הכרית הרי כל בן תורה יכול להבין כי אם חו"כ משמשים כקוואטערס זה אינו פועל השפעה לטובה על הילד אלא אדרבה רח"ל, ועל החו"כ לדעת כי אין כבוד אלא תורה ודבר המנוגד לתורה אין מתכבדים בו וד"ב. וחו"כ המתנהגים בקדושה יזכו לרעים דירות ישרים ומבורכים עם ברכת בכל מכל כל.

ספרי הרב הריא"ז מרגליות ז"ל

(א) **ספר קומי רוני** בו כ"ב פרקים על ענין קימת חצות וכל ההלכות והמנהגים השייכים לעריכת חצות ומאמר גדול על חיזוק לאמונת ביאת וגאולת משיח צדקנו. ונספח לזה "סדר תיקון חצות" לפי נוסח האריז"ל והרש"ש. נדפס לראשונה תרפ"ה, הוצאה שניה עם הוספות רבות ע"י הרה"ח ר' חיים זאב לאופר שיחי' איש מירון בשנת תשי"ט בהסכמותיהם של מרן הגרי"ח זוננפלד ובית דינו הגרמ"ל רובין, הגר"י פרנקל והגרד"צ קרלנשטיין. הס"ק הגרש"א אליפנדרי. המקובל הגרש"ש דוויק. הגרש"א שפירא אדמו"ר ממונקאטש. הגר"ח הלברשטאם אדמו"ר מקאלאשיטץ. הגרש"מ ראללר אבדק"ק ניאמץ זכרם לברכה.

(ב) **ספר אשרי האיש** בו מבואר גודל האיסור של התחברות לרשעים נדפס לראשונה בשנת תרפ"א. הוצאה שניה בשנת תשכ"ט עם הוספות רבות בליות אגרות קודש של הגרמ"ד וינקלר אב"ד מאד. הגרש"א שפירא אב"ד מונקאטש. הגרי"ח זוננפלד. הגה"ר מגייטרא. הגה"ר מבענדין. אדמו"ר מסטריקוב. אדמו"ר בעל שומר אמונים ז"ל. בשער הספר מופיע מאמר גדולה תשובה מאהבה מהס"ק מהרש"א אליפנדרי ז"ל.

(ג) **ספר ישב רוחו** יצב גבול אלמנה בביאור גדול של ענין "תיקון אלמנה" שיסד ותיקן המקובל האלקי רבי שלום שרעבי זע"א. נדפס בשנת תרצ"א. הוצאה שניה בשנת תשכ"ט [נספח לספר חיי הרש"ש שהו"ל ע"י הרב צבי מאשקאוויטש שליט"א] בהסכמותיהם של המקובלים הגרש"ש דוויק. הגרי"ח סופר בעל כף החיים. הגרשי"ה אלשיך רב הראשי של התימנים. הגרש"ש מהרי"ל בעל טועמיה חיים זכו. והגרי"ח זוננפלד ז"ל.

(ד) **ספר עמודי ארזים** לסדר "סדרי הישיבות" משמא דגמרא אליבא דחז"ל רישי מתיבתות. בו מבואר איסור שבת בחורים ורקים והלובשים מלבושי נכרים ומגדלי בלוריות ומסירי פאות הראש והזקן. הו"ל בראשונה בשנת תרצ"ב. הו"ל בשניה בארה"ב ע"י הרה"ח ר' אליהו לאנדא ז"ל עם הוספות, בהסכמותיהם של המקובל הגרש"ש דוויק. הגרש"ש ענגיל אבד"ק ראדמישלא. הגר"י ראזין בעל צפנת פענח. הגרש"ז עהרנרייך אב"ד שאמלוי ז"ל. ונספח לזה תשובת הסבא קדישא הגרש"א אליפנדרי ז"ל על איסור השתתפות בבחירת נשים.

(ה) **ספר מדות רשב"י** שני חלקים. אוצר כל מאמרי התנ"א רבי שמעון בר יוחאי ז"ל מבבלי ירושלמי וכל המדרשים, עם ביאור ופירוש על כל מאמר. ונספח לזה "מראה זוהר" אשר הוא מזהיר ומראה דמות מאמרי רשב"י מתורת הנגלה תאמי יחדיו מזהירים כזוהר הרקיע בזוה"ק ורע"מ ומדה"נ וזוהר חדש. ובסופו "מיצוי המדות" — מפתח מסודר בטוב טעם ודעת אשר כל מבקש דבר מתורת רשב"י ימצא לפניו בסקירה אחת, מסודר בערכי א"ב. נדפס לראשונה בשנת תש"ב, ופ"ב בשנת תשכ"ז בהוצאת אנשי מירון עם הוספות רבות וכן הגהות מהגאון האדיר הרב משאמלוי הי"ד ז"ל.

(ו) **ספר הילולא דרשב"י** בו יתנה תוקף קדושת אור היום יומא דהילולא דרשב"י ל"ג בעומר. נדפס בשנת ת"ש.

ספרי הרב הריא"ז מרגליות ז"ל

(ז) **ספר ביאור השיר בר יוחאי**, ביאור נפלא על השיר הקדוש **"בר יוחאי"** ותולדה מקיפה על הרב מחבר השיר המקובל רבי **שמעון לביא ז"ל**. נדפס בשנת תש"ב. פ"ב בשנת תשכ"ז עם הוספות רבות ובסופו תשובה מהס"ק מהרש"א אליפנדר זי"ע.

(ח) **ספר כחו דרשב"י** והוא להודיען כחו דרבי שמעון בר יוחאי, בארבע מערכות (א) **מערכת רשב"י**. (ב) **חברייא** — **תלמידי רשב"י**. (ג) **דרא דרשב"י**. (ד) **אחר פטירתו דרשב"י**. [ספר זה הינו כפתיחה כללית ומבוא גדול לכל ספרי הזוהר הקדוש והתיקונים] נדפס בשנת תש"ח. הוצאה שניה בשנת תשל"א ע"י ישיבת רבי שמעון בר יוחאי — "חסד לאברהם" מירון, בנשיאות הגה"צ מסקולן שליט"א, בהנהלת הגאון הרב מאיר שטרן שליט"א הרב במירון, עם הוספות של אגרות קודש מגדולי ישראל ובתוכם מרן הרב **חזון איש זצוק"ל**.

(ט) **ספר מאמרי רבי אליעזר ברשב"י**, אוצר כל מאמרי ר"א ברשב"י מבבלי וירושלמי, וביאור על כל מאמר, ומראה זוהר ומפתח למצוא כל מאמר, כדמות ספר מדות דרשב"י. ובו **מאמר גדול על סדר מנוחת התנ"א ר"א ברשב"י**. נדפס בשנת תש"י. הוצאה שניה בשנת תשכ"א. (י) **ספר כחו דר"א ברשב"י** כדמותו וכצלמו של הספר כחו דרשב"י. נלוו בסופו תשובה מהגה"ק אדמו"ר בעל **מנחת אליעזר ממונקאטש ז"ל** בענין סידור הקערה לבלי שמורים לה'. נדפס בשנת תש"י. פ"ב עם הוספות חדשות בשנת תשכ"א. פ"ג בשנת תשל"א.

(יא) **ספר צבי לצדיק** ביאורים וחיידושים שכתב שר בית הזוהר הגה"ק מהרצ"ה **מזידיטשוב זי"ע** על שולי התיזוה"ק ועליו **"אור זרוע לצדיק"** ביאורים נפלאים על דברו קדשו. נדפס בשנת תשי"ט בהסכמתו של רשכבה"ג מרן הקדוש אדמו"ר **מסאטמאר שליט"א**. בשער הספר **מופיעות** גלופות מאגרות קודש של הגה"ק **משינאווא** ובנו רבי **משה ורבי מנחם מענדיל הגה"ק מסיגוט**. הגה"ק מדעש. הגר"י **וויידענפעלד**. הגה"ק **מספינקא**. הגה"ק **הרי"מ בהגה"ק רבי דוד מזאבלטוב**. הגה"ק **ר"ב מוויזניצא** ובניו **רבי ישראל ורבי חיים**. הגה"ק **מקאמארנא בעל דמשק אליעזר**. והגה"ק **רמ"מ מזידיטשוב זי"ע**. בסופו מופיע תשובה גדולה ממרן הקדוש **מסאטמאר שליט"א** וכן שו"ת מאור ישראל מרן **בעל מנח"א** והמקובל **רחש"ה דוויק ז"ל**. [ידוע דברי הצדיקים בהסכמותיהם על ספרי מהרצ"ה מזידיטשוב זי"ע כי ספריו מסוגלים לרב טוב, לשמירה מכל רע ונגע ומחלה, לרפואה ולהצלחה].

(יב) **ספר פתח אליהו שני חלקים**, עם שני פירושים: (א) זיו הזוהר והאריז"ל והמקובלים. (ב) **כוכבי אור הבעש"ט ותלמידיו ז"ל המבארים**. היטב מאמר **פתח אליהו** זכור לטוב. נדפס בשנת תשכ"ד המאמר פתח אליהו שבו מבואר בקיצור נמרץ רוב גופי החכמה האלקית (כלשונו של הרמ"ק ז"ל בספרו הפרדס), לכן ספר זה נחוץ להעוסקים בטהרה בחכמה קדושה זו ומשמש **כספר עזר** להמתחילים ללמוד בחכמת הקבלה. דברי אליהו מסוגלים לרפואה כדברי התרגום (ירמיה ח'—כ"ב) על הכתוב הצרי אין בגלעד.

(יג) **ספר שבחין דרשב"י**, הוא ספר מיוחד ללמוד בו ביום הבהיר ל"ג לעומר, המכיל שבחי דרשב"י ובנו ר"א והחברייא קדישא.

(יד) **מאמר הוי רץ למשנה** מעלת לימוד משניות, מופיע במשניות מנוקדים של הוצאת "אשכול" ירושלים (לידידנו החסיד מוהר"ר יעקב שאול וויינפעלד שיחי').

(טו) **ספר כסא אליהו הנביא זל"ט**, הנחוץ מאד לבעלי ברית ומוהלים, ובו ד' סימנים: (א) סדר עריכת כסא אליהו לברית מילה. (ב) דברים מענינים השייכים לברית. (ג) דברים לכבוד אליהו הנביא זכור לטוב. (ד) סדר הלימוד **לליל שמורים** ["וואך נאכט"].

(טז) **ספר קול אומר קרא** התעוררות ללמוד זוה"ק וכתבי האריז"ל נספח להספר כסא אליהו המיוחס להמקובל רבי **אליהו מני ז"ל**. (וכן נדפס בקיצור בסוף ספר כחו דרשב"י). ובסופו **"חזיון נורא"** מהמקובל רבי **יוסף צורף ז"ל**. אשר חזה על התגלות הרב **אור החיים** הקדוש והתקשרותו עם **הבעש"ט** הקדוש זי"ע. נדפס פ"א תשכ"ב. פ"ב תשל"א, מירון.

(יז) **אחרי ראי הערות ופירושים על התיזוה"ק** עם הפירוש **באר לחי ראי** מהמקובל האלקי הגאון **בעל דרכי תשובה זי"ע** שהו"ל ע"י הרה"ח שתיל בית מונקאטש ר' יצחק אייזיק הכהן הנדלר שיחי' (כדאי לציין כי בתיזוה"ק הלו סידר קטעים וסימני פיסוק המהווה פירוש לעצמו בחקלו על הלומד הבנת הענין).

(יח) **ספר תיקון היסוד להמקובל הקדוש הרש"ש זי"ע** סדר הכוונות ומקורות להתיקון מכתבי האריז"ל והרש"ש סודרו כפי שקיבל מרבו המקובל **הרח"ש דוויק ז"ל**. נדפס לראשונה ע"י הרה"ג ר' נח וויינטרויב ז"ל ובשניה ע"י הרב צבי מאשקוויטש שליט"א.

- (כ) **רעיא מהימנא** מיוסד על כל מה שאירע למשה רבינו אירע לרשב"י (שבא בעיבור נשמתו כידוע). הו"ל ע"י הרב צבי מאשקוויטש שליט"א.
- (כא) סיפורי קודש על הגה"ק מרן בעל **דברי חיים מצאנז** זי"ע ששמע מרבו הגה"ק **אדמו"ר והגאב"ד בארניב** זי"ע (נדפס בספר כל הכתוב לחיים, הו"ל ע"י הרב צבי מאשקוויטש שליט"א).
- (יט) הוספות והערות על הספר **קודש ישראל** מיוסד על תקנת עזרא, חובר בטהרה ע"י אחד מגאוני ירושלים, נדפס לראשונה ע"י הרה"ח ר' שלמה גלידמן ז"ל ובשניה ע"י ועד להוצאות ספרי הגה"צ הרב מהעלמיץ שליט"א בעל טהרת יו"ט.
- (כב) תולדות הצדיק הפלאי רבי **נפתלי חיים מדזיקוב** זי"ע ומנו"כ בירושלים (נדפס בספר אוצר הסיפורים).
- (כג) הגהות על שער מאמרי רשב"י ומאמרי חז"ל, נדפס בשנת תשי"ט בירושלים ע"י בימ"ס "האור" — הרה"ח ר' אברהם רובינשטיין, ירושלים.
- (כד) הוספות על ספר שלחן העזר על עניני נשואין להגאון הרב מטשאפ ז"ל הי"ד.
- (כה) **דעת הקדושה** מרבינו **משה בן נחמן** זי"ע על קדושת הזיווג, ועליו הוסיף ז' סימנים ללמד את בני ישראל קישוט הנפש ודעת קדושים כיצד להמשיך נשמות עליונות וקדושות מגבוה על גבוה ע"י התקדשות של מטה. בשער הספר מופיע אגרת נחומים ודברי חיזוק ועידוד מרבן ומאורן של ישראל מרן **הקדוש מסאטמאר שליט"א** לבני המחבר. (הו"ל בשנת תש"ל, פ"ב בשנת תשל"א ונספח אליו ספר **כסא אליהו זל"ס**).
- (כו) הגהות ומ"מ לשביל היחוד שבספר **נתיב מצוותיך להגה"ק המקובל רבי יצחק אייזיק מקאמארנא** זי"ע, נדפס בירושלים תש"ז, נערכו על ידו וע"י הגה"צ רבי **ישראל יצחק הלוי רייזעמאן** זצ"ל דומ"ץ של העדה החרדית.
- (כז) **ריז"א דאורייתא** מראי מקומות וקצת הערות על הסה"ק **קהלת יעקב** להגה"ק בעל מלא הרעים זי"ע, הו"ל ע"י הרה"ח ר' משה אליעזר זיגלמאן שליט"א בשנת תשל"א.
- (כח) **וואת ליהודה** תולדות זקנינו הגה"ק רבי **יהודה ליב מרגליות** ז"ל אב"ד פרנקפורט דמיין, נדפס בשער ספרו שו"ת פרי תבואה, בני ברק תש"ל.
- (כט) **ספר קומי אורי** בספר זה מנצנצים זהרורי האור החדש המקוה והמצופה שיאיר ה' על ציון וירושלים בבוא גואל צדק בב"א. ונלוה אליו מאמר גדול שורש וענפי ה"ערב רב בדורנו" באספקלריה המאירה של התנ"א רשב"י זי"ע והקדושים אשר בארץ הארז"ל הרמ"ק והר"א גלאנטי זי"ע, הו"ל בשנת תשל"א.
- (ל) **ספר אדרא קדישא** נאדר בקודש בביאורו המקורי **אדר הוזהר** ומעוטר בעדי עדיים, הדר הוא לכל חסידיו **אדר הבעל שם טוב ותלמידיו** נ"ע אשר עשה פרייה והיה לאר"ז אדיר, בשער הספר נדפס מכתב מהגה"ק מרן הרב **חזון איש** זי"ע. נדפס בשנת תשל"ב.
- (לא) **ספר אדרא זוטא**, מעוטר בהגהות מקוריות **אדר הוזהר** ונספח לזה קונטרס **עניני ל"ג לעומר** מבנו ר' שלמה אליעזר מרגליות שליט"א, בשער הספר מופיע אגרת הקדוש מהגה"ק מרן **אדמו"ר מסאטמאר שליט"א**, נדפס בשנת השל"ג בהוצאת ישיבת רשב"י — "חסד לאברהם" מירון.
- (ל"ב) **כל הנקרא בשמי**, אוצר שמות וכינויים למלכו של עולם (וקצת שמות מלאכי עליון) המופיעים בספרי זוהר הקדוש ותיווה"ק, ובכתבי הקודש של הארז"ל, נספח להספר מאורות נתן, הו"ל ע"י הרה"ג אלתר כהנא שליט"א בן אדמו"ר מספינקא — ירושלים זצ"ל.
- (ל"ג) **תבנית בית המקדש השלישי**, מיוסד עפ"י תכנית כת"י שמצא בספריה היהודית בקהיר שבמצרים ועפ"י ציור ספר "בנין נצח" ובהוספות עפ"י רש"י, הרד"ק, מצודת דוד, הגר"א ומלביים ז"ל.
- וכן נשאו עוד הרבה כת"י, וכתובים חבורו הענקי על הזוהר הקדוש, ה' חסוב יזכנו להוציאם בקרוב לאור עולם; לזכות בהם את הרבים.

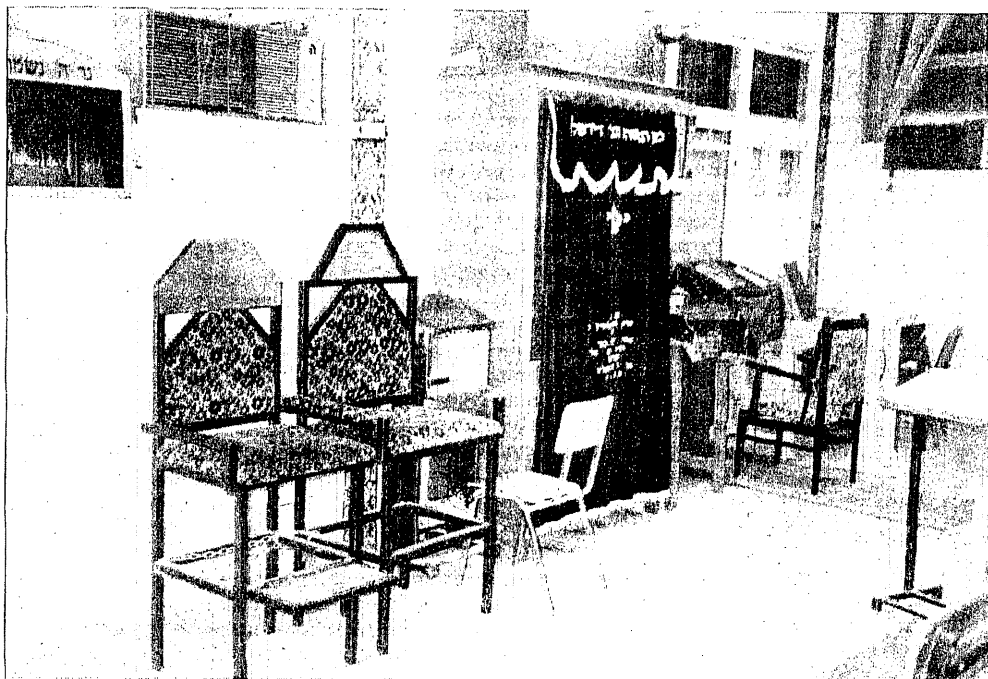
©

זכות יוצרים

הרב שלמה אליעזר מרגליות

רחוב בהר"ן 13 (על יד מאה שערים)

ירושלים, ארץ ישראל

תמונת שני כסאות לברית
 אחד לאלהו הנביא זל"ט והשני לסנדרק
 בבית מדרשו של כ"ק מרן הגאב"ד בעל מנחת יצחק שליט"א
 בפעיה"ק ירושלים תובב"א